v Catalogus li

REFUTATIO LIBELLI
MARTINI SMIGLECII IESUITAE,

Cui titulum fecit,

Verbum Caro factum:

Autore

VALENTINO SMALCIO

RACOVIÆ,
Typis STERNACIANIS,
Anno 1614.

ILLUSTRI DOMINO
D. IACOBO DE SIENNO SIENIENSKI, Palatinidæ Podoliæ.

Author gratiam & pacem a DEO Patre nostro, & Domino nostro JESU CHRISTO precatur.

QUod sit ingenium, & quod institutum Jesuitarum, VIR ILLUSTRIS, ut alia taceam, vel nuperrimè a Smiglecio edita scripta, satis superque docent & comprobant. Non tantùm enim in conscientias nostras involat, & nos, decretis suis Christianorum titulo privatos, hostes Religionis & Christi proclamat: sed etiam potentiorum animos, adversus nostræ religionis homines, tanquam patriæ & Reipub: hostes, solicitare nihil veretur. Testem produco, præfationem libro, quem hîc refutamus, ab ipsomet præfixam. Quorum illud, quantæ sit arrogantiæ, dici vix potest. Apostoli enim, eum, qui ore confitetur, Jesum (esse) Dominum, & corde credit, quòd Deus eum ex mortuis resuscitavit, salvum fore; & spiritum, qui confitetur, Jesum (esse) Christum, qui in carne venit, ex Deo esse disertè affirmant; nos verò id & ore confitemur, & corde credimus: Hoc autem, quàm non deceat Jesuitas, præsertim in hoc almo, & tanta libertate claro, POLONIÆ Regno; & quid istiusmodi molitiones spirent; quàm denique funestus earum exitus esse soleat, quia Tu me multò rectius perspicis, nolo nunc pluribus persequi. Hoc dico: Magno ea res est argumento, Jesuitas a rationibus destitui, dum aliorum potentiâ nos oppressos volunt. Sed & hoc frustra totum est. Veritas enim, ut obtrudi nemini vi potest ulla; nec religio id est, quod coactum est: sic nec ulla vi humana opprimi unquam potest, etiamsi tandem professores illius ad tempus opprimantur. Causam istorum conviciorum & molitionum requiris ampliùs? Non possunt scilicet ferre, scripturas

Rom: 10. 8.
1. Ioh: 4. 2.

ſacras, non ad ipſorum palatum & nutum, ſed ad earundem analogiam explanari, & ſe, qui ſummam rerum ſibi vendicant, ab aliis errorum convinci. Nam quòd impietatem dogmatum nobis impingunt, id non illorum eſt, decernere, qui ipſimet à nobis errorum plurimorum & perniciosiſsimorum accuſantur: ſed aliorum tota hæc res judicio, & tempori, quod veritatis eſt parens, committenda eſt. Interim in diverſitate ſententiarum pax colenda & charitas, & cogitandum illud eſt: *Tu quis es, qui ſervum alienum condemnas. Domino ſtat, Domino cadit.* Quod ut tandem inter Chriſtiani nominis profeſſores obtineat, Deum orare, & nihil non facere tenentur omnes, quibus gloria DEI & CHRISTI, hominumque ſalus cordi eſt. Qualem te eſſe, Vir ILLUSTRIS, cùm penitiùs perſpexerim, hanc operam meam ſub ILLUSTRI nomine Tuo publicari, conveniens eſſe duxi. Simul autem id etiam propoſitum habui, ut Te in ſacroſancta veritate, quâ a Deo illuſtratus es, hac ratione confirmarem: & meam denique Tui, cujus favore hactenus fruor ſingulari, obſervantiam quoquo modo teſtatam facerem. Accipe igitur hoc munuſculum eo, quo Tibi offertur, animo. Deus autem Te incolumem conſervet, & æternùm ſoſpitet. Racoviæ 1. Septemb: 1614.

T*ITVLOS memorabiles, libris suis præfigendos, affectare Smiglecium, recens ab eo editi documento sunt. Nam unum libellum, sub titulo,* Nodi Gordii: *alterum sub titulo,* Vana sine viribus ira Ministrorum Evangelicorum: *tertium sub titulo,* Monstra nova novi Arianismi: *quartum denique sub titulo,* Verbum caro factum, *cujus refutationem hîc habes, publicavit. Quibus titulis id proculdubio effectum voluit, ut res, quas tractandas suscepit, ex ipso titulo, quales essent, deprehenderentur. Sed si illum, cui titulus est,* Vana sine viribus ira, *excipias, (quanquam in illo etiam satis ineptiam suam prodidit) quàm vanus fuerit illius conatus, & quàm indignus hominis vocatione, ætate, eruditione, tum per se patebit, tum ex eo, quòd jam, Dei beneficio, a nostris ad ea responsum extat, omnibus puto manifestum futurum. Nam* Nodum Gordium, *ea de Missione argumenta appellavit, quibus ad dissolvendum vix aliquid facilius esse potest: et longè intricatiores sunt aliæ non paucæ (de quibus nobis hactenus cum Pontificiis lis est) quæstiones eâ, quæ de Missione ministrorum est, ut ex dissolutione istius Nodi recens edita videre est: Quo jure verò, quædam eorum, in quibus ab illo & ecclesia Romana dissentimus,* Nova monstra Novi Arianismi, *appellârit, jam puto omnibus eruditis, cordatis & piis constare: Quàm denique nullam causam habuerit, libellum hunc nuperrimè editum, de incarnatione verbi, titulo hoc venditandi,* Verbum caro factum, *omnibus judicandum relinquo. Equidem, quod ad me attinet, justo id Dei judicio factum esse, nihil dubito. Voluit scilicet Deus dogmatis istius monstrosi, de incarnatione verbi, vanitatem ex ipso titulo agnosci. Cùm enim verba, quæ vulgò ita convertuntur, Verbum caro factũ est, verti possint, (ut omnes eruditi & ipse Smiglecius fatetur) & vi veritatis verti debeant,* Verbum vel Sermo ille caro fuit *vel erat, quomodo etiã in Sclavonica vel Ruthenica versione (quæ hîc minimè suspecta esse potest, cùm eandẽ, quàm Romanenses de Christo hac in re sequantur opinionem: imò tãtò majoris faciendi est, quantò Græci sermonis peritiores fuisse credibile est interpretes illius,) sonat, nonné in fumum abiit ista incarnatio Verbi religiosa, scilicet? Vt enim, Verbum Carofactum*

Sclavonica versio habet, y Słowo płty (*po náßemu* płćią) było.

ctum est, nullibi extat: sic nec res, illis verbis inclusa, extare potest. Habet igitur pœnam hujus sui artificii Smiglecius paratam: habent etiam alii fructum hunc non pœnitendum, ex hac ipsa inscriptione libelli, ut, quid de tota hac re vel quæstione statuendum sit, ex primis ejus verbis judicare possint.

Cæterùm quæ Smiglecius in hoc libello tractat, vetus sunt Pontificiorum cantilena, & tantùm non otiosa eorum, quæ alii ante ipsum, non minùs eruditè, nostro hoc seculo in lucem ediderant, repetitio: & jam, ultra ea nihil prorsus ab illis dici posse, ad defendendam ecclesiæ suæ sententiam, certo certius est. Quare quid de Deo & Iesu Christo sentiendum sit, jam tempus est, ut is, cui religio & veritas divina cordi est, ex his scriptis tandem concludat, nihil ampliùs ab adversariis sperans. Animadvertet autem is, qui res divinas sobriè pensitat, totum hoc, quod de Dei naturæ num[illegible]na, quæ tribus personis communis esse creditur; de Christi persona, quæ ex duabus naturis [illegible]ata esse statuitur; de Spiritus sancti per se subsistentia, nec ullo ce[illegible] indubitato sacrarum literarum testimonio, (quod prorsus necesse esset, si ea ad salutem æternam necessaria sunt) nec argumento ex illis ducto (quod si quomodocunque ad religionem Christianam pertinerent, requireretur) firmatum esse aut firmari posse, & proinde non eam esse horum omnium dogmatum necessitatem, quam hodie esse plærique existimant. Cùm enim nonnisi ex consequentiis ista omnia, ipsis etiam adversariis testibus, dependeant, parumné liquet, ea, licet tandem essent verissima, tamen ad salutem necessariò non pertinere. Non omnibus enim datum est ea intelligere, quæ ex consequentiis deducuntur. Quæ verò salutem concernunt, ea ut omnium sensibus & captui accommodata sint, necesse esse, ipsa dictat ratio. Unde patet, non sine gravi errore & arte Satanæ hodie tantas imicitias & odia fere implacabilia gliscere inter eos, qui diversum alii ab aliis hisce de rebus sentiunt. Dummodo enim constanter id teneatur, Deum unum esse, Patrem: Iesum esse Christum: Spiritum sanctum esse Dei virtutem naturalem, nihil obstare debet, quominùs ii, qui ista confitentur, unus Christi populus censeantur, nisi alia obstent, quæ homines æterna salute privare possunt. Licet enim de modo, quo Deus unus est, controvertatur; licet, an Iesus, priusquàm ex virgine na-

ne nasceretur, extiterit, disputetur; licet denique, an quæ naturaliter in Deo inest virtus, subsistentiam suam peculiarem habeat, otiosè inquiratur: manent tamen immota illa, quæ scriptura sacra tanquam necessaria ad salutem, prorsus exigit, Deum esse unum, Iesum esse Christum, Spiritum sanctum Dei esse virtutem Hæc autem est illa ad salutem necessaria (ut ita loquar) Trias. Et ita deceret, ut, quemadmodum tempore ipsius Domini Iesu, unus populus Dei censebantur, qui tamen de resurrectione, de Angelis, de spiritibus, & aliis diversum sentiebant; ut etiam tempore Apostolorum unus erant Christi populus, qui de lege ceremoniali plurimùm dissidebant, (alii enim eam prorsus rejiciendam & jure quidem, alii eam prorsus retinendam esse contendebant) & inter quos variæ de variis rebus sententiæ, eæq; sibi invicē adversæ (ut fit in republica Christi liberrima) vigebant: sic hodie etiam pro uno Dei populo censerentur, quicunque ista modò nominata confitentur; & ita, si non fraternitas Christiana (quod tamen maximè optandum & sperandum etiam esset, si in aliis, quæ scilicet cultum Dei & veram pietatem spectant, moderatio justa instituerctur) saltem politica quædam συγκατάβασις iniretur, maximè cùm ex ipsis Pontificiis insignes viri, alius quidem Trinitatem ideo credi dixerit, non quòd scriptura dicat, sed quod non contradicat; alius verò, eam ex solo verbo Dei sine ecclesiæ autoritate, defendi non posse, etiam glorietur. Hosius Cardinalis. Iacobus VVuick Iesuita.

Nec obstare fortassis debet adversariis ad hoc sanctum propositum, nostrorum, qui diversum ab illis, de Deo, Christo & Spiritu sancto sentimus, paucitas & contemptibilitas, cùm nec numero, nec externo aspectu res divinæ censeri debere notius sit, quàm ut probatione egeat. Nos, si, quid fieri velimus, vel quid fieri posse & debere sentiamus, exposuerimus, officio nostro coram Deo & universo orbe Christiano, satisfecisse nos putamus: Interim veritati nunquam, Deo juvante, deerimus, & adversarios, qui nos convitiis & vi premunt, ipsos quidem amore prosequi, ut tenemur, ita etiam studebimus, & Deum pro illis orare non desistemus; argumenta verò illorum, quibus oppressam vellent veritatem, solidè refutare conabimur, donec Deus pacis tandem simulatam illam religionem, in qua conspiratio potiùs quædam homines

mines sociat, quàm consensus in veritate & pietate, detegat, & omnibus patefaciat, quòd ad salutem æternam consequendam satis sit, in Deum per Christum credere, vel Deo secundùm Christi præcepta obedire. Quod ut tandem fiat, faxit ipse Deus per Christum Iesum. Cui sit honor & gloria in omnia secula, Amen.

Divi Iohannis de SERMONE Doctrina.

Quia verba Evangelii a Smiglecio libello ipsius præfixa sunt, nobis etiam eadem hîc apponere, & quidem ut in Græco codice sonant, visum fuit.

1. In principio erat ille Sermo, & ille Sermo erat apud illum Deum, & Deus erat ille sermo.

2. Hic erat in principio apud illum Deum.

3. Omnia per ipsum fiebant, & sine ipso fiebat neque unum, quod factum est.

4. In ipso vita erat, & illa vita erat lux hominum.

5. Et lux illa in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.

6. Fuit homo, *(qui)* missus *(erat)* a Deo, nomen ei Iohannes.

7. Hic venit ad testimonium, ut testaretur de illa luce, ut omnes crederent per illum.

8. Non erat ille, lux illa, sed ut testaretur de illa luce.

9. *(Hæc)* Erat lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem, veniens in mundum.

10, In mundo erat, & mundus per eum fiebat, & mundus eum non cognovit.

11. Ad propria vénit, & proprii eum non receperunt.

12. Quotquot autem acceperunt eum, dedit eis potestatem, filios Dei fieri, *(his)* qui credunt in nomen ejus.

13. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.

14. Et sermo ille caro erat, & habitavit inter nos, & contemplati sumus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenus gratiæ & veritatis.

RE

REFUTATIO LIBELLI MARTINI SMIGLECII IESUITÆ,

Cui titulum fecit:

Verbum Caro factum est.

CAPUT PRIMUM.

De causa cur CHRISTUS sermo sit appellatus.

SENTENTIA nostra est: Christum, Verbum vel potius Sermonem (est enim in Græco λόγος non ῥῆμα) & sermonem Dei, ut alibi additur, appellari figuratè, idque vel per Metaphoram, quòd, sicut per sermonem hominis voluntas ejus patefit, sic etiam per Christum voluntas Dei nobis patefacta sit, quomodo etiam Via, & Ianua appellatur; vel per Metonymiam, quòd scilicet ejus rei, quam ipse revelavit, nomine insigniatur, quo modo etiam Veritas, Vita, & resurrectio appellatur. Smiglecius hanc nostram sententiam neque cum scripturis, neque cum ratione rectè consentire ait. Hîc antequam aliud quid dicamus, vide, quæso, benevole lector, quomodo conveniat Smiglecio Iesuitæ cum Vujeko Iesuita. Hic enim in libello suo, de Divinitate filii Dei edito, disertè ait: *Non propter hoc solùm* (Christus) *Sermo* vel verbum *appellatus est, quia nobis Dei voluntatem patefecerit, vel quia Deus Pater per ipsum ad nos locutus fuerit*, &c. Smiglecius verò ait: Hoc neq; cum scripturis, neq; cum ratione rectè consentire. Ergo damnavit Smiglecius collegam suum.

Apoc: 19. 13.

Ioh: 14. 6. & 10. 9.

Ioh: 14. 6. & 11. 25.

Sed nunc, quod affirmat Smiglecius, examinabimus breviter. Idem enim ferè habes in capite vigesimo sexto Monstrorum nuper a Smiglecio editorum. Argumenta affert, quorum primi summa hæc est (verbositatem enim Smiglecii & otiosam ταυτολογίαν non est quod moremur): *Innumeri divinam voluntatem annunciârunt, nullus tamen idcirco Verbi nomine appellatus est. Ergo non est verisimile, imò absurdum, D. Iohannem Verbi nomen in ea significatione usurpasse.* Respondeo, & consequentiam argumenti nullam prorsus esse dico. Nam ex eo, quòd nemo illorum, qui divinam voluntatem annunciârunt, verbi nomine appellatus sit in scriptura, nec id sequitur, aliquem illorum ita appellari non posse. cùm multa fieri potuisse nemo non intelligat, quæ tamen facta non sunt, ut, verbi gratiâ, multi reges

Argumentum Smiglecii 1.

Responsio.

ti reges

ti reges non ſunt appellati redemtores populi Dei, ut Moſes; nec quisquam prophetarum amicus Dei appallatus fuit, ut Abrahamus, & tamen ita appellari ſuo modo tunc temporis eos potuiſſe, nemo non videt; nec ex eo, ſi nemo illorum ita appellatus eſt, ſequitur, alium, nempe Chriſtum, ita appellari non potuiſſe. Non rarò enim ſolet id alicui tribui, tanquam proprium, quod ei excellentiſſimo præ aliis omnibus modo convenit, licet aliis etiam ſuo modo convenire poſſit. ut, verbi gratiâ, Chriſtus ſolus eſt appellatus Lux mundi, non quia alii ante eum viri divini lux mundi non fuerint ſuo modo. nam ſi Chriſti populus eo nomine appellari meretur, quidní etiam iſti tanti viri, quorum fides in Deum his imitanda proponitur? Sed quòd nemo illorum tam excellenti modo Lux mundi fuerit, quo Chriſtus eſt. Sic etiam quia nemo iſto modo divinam voluntatem revelavit unquam, quo Chriſtus, meritò illi hoc nomen Verbi vel Sermonis potiùs inditum eſt, & alii nemini. Nemo enim unquam nec talem nec talí modo Dei voluntatem revelavit, qualem & quali modo Chriſtus revelavit. Nos autem non ob quamvis cujusvis, ſed ob perfectam perfectæ voluntatis divinæ revelationem, Chriſtum Sermonem Dei appellatum eſſe contendimus. *Deum* enim *nemo vidit unquam, Unigenitus filius* (qui idem Sermo ille eſt) *qui eſt in ſinu Patris, ille enarravit.* Joh: 1. 18.

Argumentum Smiglecii 2. Argumenti ſecundi ſumma & vis eſt: *Soli Chriſto competit nomen Verbi, & eius id proprium eſt. Ergo etiam ratio nominis debet eſſe propria & non communis, qualis eſt hæc, quòd divinam voluntatem annunciavit.* Reſponſio. Reſpondeo, hoc argumentum idem eſſe reipſa cum priori, & proinde etiam ex iis, quæ modò diximus, reſponſionem ad illud patere. Iam enim docuimus, poſſe alicui tanquam proprium id tribui, quod perfectiſſimo modo illi competit, etiamſi aliis etiam ſuo modo competat vel competere poſſit. Quod prævidens Smiglecius, ita excipit: *Alia nomina κατ᾽ ἐξοχὴν Chriſto tribui, quæ aliis etiam competant, licet minori quadam perfectione: At verbi nomen minimè.* Sed falſum eſt, alia etiam Chriſti nomina omnia cum aliis illi eſſe communia, quæ munus reſpiciunt. Nemo enim Vita, Ianua, Reſurrectio, Veritas appellatur, etiamſi alii eadem fecerint, quorũ cauſâ Chriſtus ita appellatus fuit. Non omnia nomina Chriſti aliis cõmunia ſunt. Nam non minùs Apoſtoli quàm Chriſtus vitam & reſurrectionem & veritatem divinam hominibus patefecerunt, quàm Chriſtus, & ita ſuo modo Ianua ſunt hominibus ad vitam æternam, nec tamen unquam ita appellantur. Cujus rei ratio nulla eſt alia,

alia, præter eam, quam paulò antè indicavimus, quòd scilicet Christus excellentissimo modo ista omnia fecerit.

Argumentum tertium est: *Nomen Verbi nō competit Spiritui sancto, qui nobis divinam voluntatem maximè exposuit. Ergo nec Christo ea de causa.* Ad hoc prolixè responsum est in Refutatione Monstrorū a Smig. confictorum. Summa est: 1. Spiritum sanctum non esse personam. Itaque propriè eum divinam voluntatem exposuisse dici non posse. 2. Spiritum sanctum divinam voluntatem non exposuisse, sed tantùm eam, quæ jam erat exposita a Christo, Apostolis in memoriam redegisse, ut disertè Christus ait. Reliqua pete ex dicta refutatione. Argumentum Smiglecii 3. C. 26. Responsio. Ioh: 14. 26.

Argumentum quartum est: *Ante carnem Christus a D. Iohanne vocatur verbum. Ergo non propter annunciationem divinæ voluntatis.* Hoc planè falsum esse, infrà, ubi id docere conabitur Smiglecius, docebitur. Quanquam etiam ad id respōsum est in refutatione Monstrorum, non uno in loco. Argumentum Smiglecii 4.

Argumentum 5. est: *Quoties scriptura Christum Verbi nomine insignit, nullam vel minimam ab ipso expositæ voluntatis divinæ mentionem facit. Cum verò de patefactione voluntatis divinæ loquitur, non verbi, sed vel filii vel unigeniti illum nomine appellat.* Respondeo. Consequentia in priori rationis parte nulla est. Satis enim est, ita rem se habere, aliunde constare, vel alibi id scriptum extare. Quemadmodum Christus ideo resurrectio appellatur, quod primus hujus beneficii certam spem mundo fecerit, licet ibi, ubi ita appellatur, hujus rei vel causæ nulla fiat mentio. Posterior pars rationis nulla etiam prorsus est. Tribui enim revelationem divinæ voluntatis Filio vel unigenito, dici potest, quia Filius ille vel Vnigenitus sit illud Verbum vel ille Sermo, & hac ratione tacitè explicari, quare Sermo sit appellatus ille unigenitus Dei filius. Nam voces, Filium vel unigenitum esse, nihil cum revelatione commune habent: at vox Sermonis plurimùm. Sermonem enim esse Dei, & Deum enarrare, verbis tantùm differunt, reipsa verò idem sunt. Argumentum Smiglecii 5. Responsio.

Sensus, quem verbis Iohannnis, *Vnigenitus nobis enarravit*, tribuit Smiglecius, non tollit eum, quem nos illis tribuimus. Potest enim ratio dari, cur Christus & non Moses divinas veritates enarrare potuerit, qui sensus est a Smiglecio allatus, & tamen verum esse, Vnigenitum ideò Verbum vel Sermonem appellari, quia Deum enarravit. Hoc enim istius consequens est. Quæ de loco 1. Ioh: 1. ubi Christum verbum vitæ appellari censet, disserit, ea prætermittimus. Nos enim ibi non de Christo sed de ipsa vita æterna sermonem esse credimus.

Ratio Smiglecii, præter argumenta ex scripturis petita, est: *Christus ob* Argumentum Smiglecii 6.

stus ob revelatam voluntatem divinam legati munere functus est. Ergo Verbum eam ob causam non debuit appellari. Respondeo, nullam hîc esse consequentiæ rationem. Potest enim idem, qui legatus appellatur, Verbum etiam ob eandem causam appellari, Legatus propriè: Verbum vel Sermo impropriè. Quemadmodum is, qui regis voluntatem exponit, legatus regis propriè, & Os vel Vox regis impropriè appellari jure posset.

Responsio.

Quo sensu Deus per Verbum locutus sit ex mente Smiglecii, non est quod moremur. Nihil enim hîc dicere potest Smiglecius absque crassa illa petitionis principii fallacia, quæ ab eo nunquam committi debet, qui alios docere veritatem præsumit. *Verbum*, ait, *divinæ naturæ respectu Verbum est.* Hæc verò natura in Christo divina demonstranda priùs est Smiglecio, quàm eâ ad distinguendum aliquid utatur. Verba, quæ addit, *Deus enim erat Verbum*, quàm sint infirma ad probandum, quod est in quæstione, infrà patebit. Nunc tamen uno verbo nodum seco: Aliud est, Deum esse, aliud est naturam divinam habere. Datur enim Deus, imò dantur dii multi, iique veri, qui non habent naturam divinam.

Deum esse, & naturam divinam habere differunt

Docet etiam Smiglecius, Verbi nomen non pertinere ad humanam Christi naturam, nec ei, quâ homo est, tribuendum esse, Quia priùs de Verbo loquatur Iohannes ante carnem, & varia ei tribuat, quando, ubi, quid fuerit, quid egerit, quantum hominibus in eo positum esset, deinde v: 14. de eo, postquam caro factum sit. Sed frustra facit omnia. Nam nos non dicimus, Christo ob humanam naturam, vel quâ homo est, tribui hunc titulum. nam qui sic loquitur, is tacitè aliquid aliud in Christo concedere videtur, quoad naturam, præter humanam naturam: Sed dicimus, Christo, qui tantùm habet naturam humanam, & qui verus homo est, tribui nomen Verbi vel Sermonis propter Munus ipsius; & non opus esse propter hoc nomen aliam in illo naturam comminisci. Deinde totam hanc structuram Smiglecii destruimus, negando, Iohannem dixisse, Christum vel Sermonem factum esse carnem. Nam tantùm dicit, Sermonem illum fuisse carnem, Vnde constat, Sermonem, vel eum, qui Sermo est, & carnem simul extitisse; & voce Sermonis munus, voce carnis naturam Christi vel unigeniti filii Dei judicari. Et hoc verissimum esse infrà domonstrabimus.

Quæ duo in fine cap: concludit Smiglecius, ea vana esse jam apparet. Nam Christum Sermonem Dei esse impropriè dictum, jam ostensum est: Naturalis autem aut consubstantialis & coæternus Deo Sermo an Christus sit, jam videamus.

CAPVT.

CAPVT II.

De verbo Dei ex mente Smiglecii naturali.

VERBUM in Deo naturaliter existens, non esse accidens, sed consubstantiale & coæternum Deo, non creatum, non factum, quod hoc capite probare instituit Smiglecius ad rem nostram non pertinet. Esto enim id ita se habere, nisi probetur, Christum talem esse Sermonem Dei, vel, quod majus est, Iohannem eo sensu Christum Sermonem Dei appellasse, quid totum hoc valebit ad causam Smiglecii juvandam? Itaque omissa hac inutili controversia, rectà ad caput 3. pergere possemus. Libet tamen quasi digito monstrare, quàm sint futilia plæraque, quæ hîc tractat Smiglecius, quæ tamen sunt solidissimum illius monstrosæ, de Iesu Christi ante ipsius ex virgine Maria nativitatem existentia, opinionis fundamentum. Smiglecius extra oleas vagatur.

Ineptè probat Smigl:, in Deo esse naturale verbũ, per id, quòd scriptura Deũ loquentẽ & verbo suo omnia facientem introducat. Nihil enim prohibet, quominùs per verbum Dei, quod illi in scriptura tribuitur, & quo Deus omnia fecisse dicitur, mandatum Dei intelligatur. Cùm certum sit vocabulum *Verbi Dei* pro præcepto illius accipi. Potest autem Deus mandare aliquid sine ullo sermone, aut verbo, ut de Angelis credit Smiglecius. Et certè, cùm legitur de prima creatione, *Deus dixit*, aliud nihil intelligendum esse, quàm Deus præcepit, ex Psalmo, ubi ista verba etiam extant, colligi potest. Nam loco ejus, *ipse dixit*, repetitur, *ipse mandavit*, quæ altera versiculi pars prioris est explicatio. Quod idem etiam de aliis verbis ejusdem Psalmi intelligendum est, dum dicitur, *Verbo Domini cæli firmati sunt*. In quorum allegatione magna Smiglecii negligentia, si non astutia, notanda est. Nam quæ priùs dicta sunt, posteriùs recenset, & ita allegat, ac si posteriora alibi dicta essent, cùm tamen omnia in eodem Psalmo habeantur, & quæ priùs asscripsit Smiglecius, explicatio sint eorum, quæ posteriùs asscripta sunt, nempe Verbum Domini, quo cæli sunt firmati, esse id, quod Deus dixit vel præcepit, quemadmodum id etiam eleganter Vatablus explicat, dum ait, *Verbum Dei & spiritus ejus pro eadem re dixit, q.d. præcipiente Domino cæli facti sunt, & eodem jubente, omnis ornatus eorum.* & infrà super v: 9. *ipse dixit, & facta sunt, mandavit, & creata sunt*, sic scribit, *q. d. omnia solo suo nutu creavit.* Deinde, præter præceptum Dei, potest is etiam, qui voluntatem Dei revelat, jure Sermo appellari, ut videmus a Iohanne Iesum Christum, quia Deum nobis enarravit, *Dei sermonem* vocari. Vnde corruit, quod de spi-

Verbum Dei pro præcepto Dei.

Psal: 33.

Vatabli testimonium.

de spirituali verbo Dei, quo scilicet omnia creata sint, otiosè differit Smiglecius.

Porrò puerilis sanè est ista Smiglecii & aliorum conjectura, qui ex eo, quòd Deus dixisse aliquid legatur, colligunt, eum verba illa ad aliquid direxisse. Nam si vox verbi pro præcepto sumatur, quod jam & ratione & auctoritate hominis Pontificii ostendimus, parumné constat, non necesse esse ista ad aliquid directione verbi Dei?

Quòd verò ex eo, quòd Deus dixit, *Faciamus hominem ad imaginem nostram*, Smiglecius unà cum suis Patribus colligit, Deum personas divinas esse allocutum, & hinc porrò pluralitatem personarum in divinitate, & rursus ex eo, quod dicitur: *& creavit Deus hominem ad imaginem suam*, unitatem naturæ harum personarum asserit, ea & Philosopho & Theologo Doctore digna est argumentatio, scilicet. Præterquam enim, quòd sine allocutione alterius cujuspiam Deum de seipso ita loquutum fuisse dici potest figuratè, quid est principium petere, si hoc non est? Quæ porrò consequentiæ vel levissima verisimilitudo? Faciamus dixit Deus, Ergo in Deo sunt tres personæ? Num omnis numerus pluralis trinitatem infert, & non potiùs quaternitatem vel etiam majorem numerum?

Non omne quod Deo consubstantiale est, persona est.

Præterea quòd verbum Dei idem esse ait cum Deo, & ipsi consubstantiale, id nihil prorsus juvare potest Smiglecium, nisi probet, verbum ita in Deo esse, ut simul sit persona. Sunt enim idem cum Deo, & Deo consubstantialia, sapientia & justitia illius, adeoque ipse Deus ex mente Smiglecii, nec tamen personæ sunt. Deinde etiam falsum id est. Nam cùm verbum Dei, præceptum illius significet, quis non videt, Dei præcepta non esse idem cum Deo, & Deo coessentialia? Poterant enim, ut facta sunt, ita non fieri, ut pote quæ a liberrima Dei voluntate pendebant. Et nonné ipsa ratio docet, aliud esse id, in quo aliquid inest, & aliud id, quod in aliquo est? At habet Theologorum pronunciatum Smigl. Quicquid in Deo est, Deus est. Vnde verò hoc pronunciatum depromserunt Theologi? Certè sacra scriptura id nusquam affirmat, nec tale quid ex ea deduci potest. Hæc hæc illa corruptela est, quâ semel admissâ, unà cum Theologia Philosophia etiam ipsa vim passa est, & coacta id admittere & defendere, quod nunquam ab antiquissimis Philosophiæ autoribus dictum aut cogitatum fuerat.

Non omne, quod in Deo est, Deus est.

Sed audiamus probationes hujus pronunciati Theologorum? *Nam*, ait Smiglecius, *& de charitate, quæ in Deo est, dicit Iohannes, Deus charitas est, & de luce, Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Quod si charitas in Deo Deus est, verbum quoque in Deo Deus erit.* Sed probandum

bandum erat Smiglecio, Iohannem propriè loqui, cùm ait, *Deus est charitas*, *Deus est lux.* Possunt enim verba ista sic accipi, quòd Deus sit autor charitatis, & quòd sit similis luci, hoc est, purissimus & sanctissimus, quod oppositio etiam *tenebrarum* manifestè docet.

Nec etiamsi diversimodè Deus, & ea, quæ in Deo sunt, considerari possint, statuendum est, in Deo esse aliquam imperfectionem, ut de Deo nimis liberè philosophatur Smiglecius. Nam per rei naturam aliter esse non potest, quàm ut essentia a proprietatibus suis diversa sit. Nec, quicquam absurdi in eo esse, dici potest, si quædam in Deo, ut accidentia, considerentur, quæ scilicet ita ab ejus voluntate pendent, ut, quemadmodum facta sunt, sic poterant non fieri, ut, inter alia, est creatio mundi. Sed de his nunc nolo plura dicere, cùm, ut ab initio capitis dictum est, ista philosophica disputatio ad nostrum propositum minimè faciat.

Dignum autem patellâ operculum est, quod sub finem hujus capitis addit Smiglecius, quòd Iudæi doctiores de Verbo, per quod Moses omnia facta esse dicit, crediderint, illud, primogenitum Dei filium fuisse: et hanc opinionem a Iudæis ad gentiles etiam dimanasse. Hinc enim cognoscere potest lector cordatus, quid de filio Dei prææterno statuendum sit, nempe putidum istud commentum esse hominum, qui Deum vel non benè norunt, vel prorsus ignorant.

CAPUT III.

An verbum Dei naturale sit persona & filius Dei.

VERBUM vel Sermonem, illum scilicet essentialem, esse personam & unicum Dei filium adversus nostros ostendere hoc capite conatur Smiglecius. Sed admodum infelici successu. *Verbum*, ait, *est persona. Quia verbum est ipsa Dei substantia. Substantia autem Dei est per se subsistens, quia Deus est quid per se subsistens & persona.* Sed omisso vel cõcesso, eo quòd in Deo verbũ sit naturaliter, nonné sapientia & justicia sunt ipsa Dei substantia, ex mente Smiglecii, nec tamen sunt personæ? Ad quod nihil solidi respondet nec respondere unquam potest Smiglecius. Tantùm, quid subtiliter Theologi ipsius, ex sanctorum Patrum sensu, de differentia inter Verbum & Amorem, & inter alia Dei attributa sentiant, paulò post commemorat. illa nimirum personas constituere, hæc verò minimè. Sed meminisse debebat Smiglecius, sibi cum adversariis rem esse, qui Patrum istorum autoritate non moveantur quicquam, dum vident illos ea affirmare, quæ scriptura nusquam affirmat, & quæ illi sunt contraria. Et sanè inter omnia

Verbum in Deo non est persona.

omnia

omnia argumenta illud infirmissimum esse, quod ab autoritate humana ducitur, notius est, quàm ut probari debeat.

Parat deinde responsionem ad id, quòd dicimus, personam in persona esse non posse; unde scilicet sequatur, Verbum in Deo naturaliter existens, non esse personam, quia in Deo sit, hoc modo: *Non omni ratione absurdum est, personam in persona esse. Nam & Deus in hominibus est, & Christus in Patre fuit, & Deus per essentiam in omnibus rebus creatis, a Theologis dicitur.* Sed quis non videt infirmitatem, imò manifestam falsitatem instantiarum? Nec enim Deus personâ suâ est in hominibus; alioquin sequeretur, homines personâ suâ esse vicissim in Deo. cùm non minùs dicatur, homines in Deo esse, quàm dicitur, Deum esse in hominibus. Deus autem in hominibus, & homines in Deo esse dicuntur, loquendi modo sacris literis usitato, quia Deus hominibus adest, & homines cum Deo conjuncti sunt. ut apertè dicit Iohannes, *In hoc scimus quòd* (Deus) *manet in nobis, ex spiritu, quem dedit nobis.* & iterum: *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis. quoniam de spiritu suo dedit nobis.* Quod idem etiam de Christo, licet modo multò excellentiori, intelligendum est. De omnibus autem rebus creatis id ita accipiendum est, quòd Deus omnia foveat suâ potentiâ & benignitate. alioquin sequeretur, Deum personâ vel essentiâ suâ ibi esse, ubi eum esse, vel cogitare blasphemum est, adeoque in ipsis dæmonibus.

1. Ioh. 3. 24. & 4. 13.

Quomodò Deus in hominibus sit, & homines in Deo.

Bene autem habet, quòd Theologi nempe pontificii sentiunt, Deum per essentiam in omnibus rebus creatis esse. Iam enim, illud falsum esse, credere, nihil prohibet. Hi namq; Theologi Pontificii nihil non credunt & asseverant, dummodo ipsorum ecclesiæ placita obtineant; & in eorum gratiam tota vera philosophia in pseudophilosophiam conversa est, & talia axiomata conficta, quæ nec Theologica sunt nec Philosophica. Quod enim (ut hoc nunc perstringam obiter) philosophiæ in eo est documentum, dum dicitur, ut refert Smiglecius, Deum in omnibus rebus creatis esse per essentiam, præsentiam, potentiam? An non satis erat dicere, Deum esse in omnibus rebus creatis per essentiam? cùm, ubicunque Dei est essentia, ibi etiam necessariò sit ejus præsentia & potentia.

Porrò cùm modum exponit Smiglecius, quo persona in persona esse nequeat, qui est, si persona sit in alia cum dependentia in existendo; verbum verò non isto modo in Deo esse asserit, sed per communẽ & eandem cum Deo essentiam & naturam, quid aliud facit, quàm quòd, crassa petitione principii, & asseveratione ejus, quod ipse tantùm contra omnem veritatem verum esse affirmat, veritatem obfuscare nititur?

Dum verò ait, ita propter communem Dei & Verbi naturam, & Verbum in Deo & Deum in verbo esse, quemadmodum, si duorum hominum una eademque esset anima in duobus corporibus, unus in alio esse & habitare propter communem animam diceretur, quid aliud facit, quàm quòd causæ suæ prodit summam falsitatem? Vt enim una eademque anima in duobus corporibus esse nequit, & falsissima est hæc hypothesis per se & naturâ suâ, sic etiam falsissimum esse censendum est, quod huic simile somniat Smiglecius. Appellent igitur hoc suum commentum, quomodo velint Patres, commentum nihilominùs plusquàm absurdum περιχώρησις ista censenda est.

Vna anima non potest esse duorum corporum.

Probat porrò, Verbum in Deo existens esse ipsum Dei filium hoc modo: *Quod ex Dei substantia simile in natura generatur, est verus Dei filius. Verbum autem ex Dei substantia simile in natura generatur. Est igitur Verbum verè Dei filius.* Sed falsa est primùm propositio. Tacitè enim principium petit, sine qua fallacia difficile aliquid dicere potest Smiglecius, quasi ex substantia Dei aliquid generari possit. Nam si nihil ex ea generari possit, quomodo simile in natura ex ea, & proinde filius generari potest? Non posse autem quicquam ex substantia Dei generari, hinc etiam præter alia patet, quòd non posset nisi substantia ex ea generari, alioquin generatio illa esset indigna Deo, ut pote humanâ inferior. Iam si substantia ex Deo generaretur, substantiam illam Dei substantiæ parem esse necesse esset, alioquin generatio esset valdè imperfecta. Datâ substantiâ Dei substantiæ pari, nonné unitas substantiæ, quam omnes in Deo agnoscunt, aboleretur; vel si substantia substantiæ Dei par generari posset, nonné eadem substantia generata, aliam etiam substantiam generare posset, & ita haberemus substantiarum divinarum adeoque Deorum multitudinem? Præterea nonné ex mente Smiglecii, similis in natura ex Dei substantia generatur vel producitur (quæ ipsemet Smiglecius pro uno & eodem in mox sequentibus accipit) Spiritus sanctus, qui tamen non est filius? Falsa etiam est assumtio, nec hactenus ullo argumento a Smiglecio comprobata. Quid igitur ex præmissis tam incertis certi concludi potest? Et sanè mirum est, Smiglecium ita dormitare in re, quæ tam ardua ei videtur. Posito enim hoc argumento, tantùm hoc addit: *Id quod in hunc modum declarari potest.* Quasi scilicet satis sit declarari argumenta, & non potiùs valida opus fuerit probatione. Sed & ipsa declaratio qualis sit videamus: *Etenim*, ait, *verbum sine generatione seu productione ne intelligi quidem potest. Esse enim verbum, est produci a dicente: imò ipsum dicere, est verbum producere, idemque est negare, produci verbum & dici. Quare sicut fieri non potest, ut verbum sit, &*

Cur ex substantia Dei nihil generari possit. Causa 1.

non dicatur, ita possibile non est, verbum esse, nisi producatur. At his omnibus neque, quomodo id, quod ex substantia Dei simile in natura generetur, sit verus Dei filius; nec quomodo verbum ex Dei substantia, simile in natura generetur, quæ declaranda erant, declaratur, sed aliud, quod ad rem nihil facit, narratur. Quomodo igitur non pro impostura potiùs habenda sunt, quam pro declaratione?

Sed fortasse præsidium ponit Smiglecius in sequentibus, dum ait: *Porrò verbum non ita producitur in Deo, ut sit quid extraneum a Dei substantia. esset enim accidens Dei; sed ut quid consubstantiale Deo & Dei substantiam continens. Quocirca necesse est ex Dei substantia generari. Divina verò substantia cùm partes non habeat, nō potest nisi tota a verbo haberi. Quod si tota Dei substantia est in verbo, necesse est, verbum simile esse Deo in natura. Quidni enim Deo simile sit, cùm totam Dei essentiam in se complectatur? Verbum igitur in Deo ita producitur, ut sit in natura Deo simile, & ex consequenti ita, ut sit Filius Dei. Quid enim aliud ad Filii generationem requiritur?* At hæc omnia falsa sunt. Nam verbum in Deo produci, nempe naturaliter, nec ulla scriptura testatur, nec ratio denique suadet. Consubstantiale etiam aliquid Deo produci, quod sit per se subsistens; vel aliquid ex substantia Dei generari, simplicitati & unitati numericæ substantiæ divinæ prorsus repugnat. Totam substantiam divinam a verbo haberi contradictio est. Nam si totam substantiam divinam habet verbum, jam eam non habet Pater, aut saltem Verbum erit ipse Pater. Et si ad constituendum verbum vel filium Dei requiritur tota substantia divina, certum est nullum esse talem Dei filium, qualem fingit Smiglecius. Porrò si verbum habet totam substantiam divinam, quid impedit, quominùs ipsum etiam verbum adeoq; spiritus sanctus aliud verbum ex se producat, & totam substantiam suam in alium transferat, quemadmodum Pater id præstare potest? Nam si idem de Verbo & Spiritu sancto, quod de Patre prædicari nequit, quomodo eandem habent substantiam, quam Pater? Si verò idem prædicari de illis potest, quod de Patre, quale nobis chaos in substantia Dei pepererint isti pseudophilosophi, cogitet prudens lector.

Non impossibile etiam esse ait Smiglecius, aliquid ex Dei substantia generari. Sed nihil respondet ad id, quod nos perpetuò objicimus, substantiam Dei esse numero unam, & simplicissimam. Hoc enim firmo stante, quod non potest non esse verissimum, falsum semper est, aliquid ex Dei substantia generari. Numero enim unum esse, & ex se aliquid generare, contradictionem implicant. *Causa 2.*

Quod verò ait, hoc esse, filium esse: Patris sanguinem vel substantiam

ſtantiam participare, eſſeque carnem de carne patris, ſanguinem de ſanguine, ſubſtantiam de ſubſtantia, in eo limites Theologiæ transcendit, & de Deo ex rebus phyſicis judicium nimis imperitè facit. Alia enim generatio eſt eorum, quæ ſpecie unum ſunt, quæ in eo, qui numero unum eſt, locum nullum habere poteſt.

Generatio Dei non eſt ſimilis humanæ.

Denique totam ſubſtantiam Chriſto communicatam eſſe affirmat quidem conſtanter, ſed quomodo ex eo non ſequatur, Patrem eſſe filium, probat infirmiſſimè, dum ait: *Hoc enim eſt impoſſibile, cum alia ſit perſona Patris, alia filii: ſed tota eſſentia Patris communicatur ſalva hypoſtaſi & ſubſiſtentia Patris, quâ neceſſe eſt, ut differat a filio, quemadmodum in eſsentia unum eſt cum filio*, &c. Vides, quàm frigidè quàm turpiter deſinat iſta ſophiſtica demonſtratio, hoc eſt, quomodo non probetur, fieri poſſe, ut tota ſubſtantia Patris, quæ numero una eſt, cum filio communicetur, & tamen filius non ſit Pater? Quod etiam animadvertens Smiglecius, tandem ita rem totam concludit: *Quanquam cum myſterium hoc altiſſimum ſit, & omnem rationem ſuperans (generationem enim ejus quis enarrabit?) non demonſtrationes a nobis requirendæ ſunt, ſed adverſæ obiectiones refellendæ, nihilque in eo, quod fide credimus, contradictionis ineſſe oſtendendum.* Myſterium nullum eſt Chriſti ex Patris eſſentia generatio, ſed vaniſſimum hominum otioſorum commentum. Nam ſi myſterium, quod fide credendum ſit, eſſet, ſacra ſcriptura id omninò nobis panderet. Hæc verò nihil unquam ea de re meminit. Verba Eſaiæ: *Generationem ejus quis enarrabit*, nihil prorſus ad iſtud commentum pertinere, in refutatione Monſtrorum docuimus. Demonſtrationes porrò in omnibus requirendæ ſunt, quæ ſalutem concernunt. Hinc, quia demonſtrationes a ſe requiri non vult Smiglecius, in hac de Chriſti ex ſubſtantia Dei generatione controverſia, concludi jure id ſaltem poteſt, eam non eſſe ex numero illorum, quæ ad ſalutem pertinent. Quia verò a contradictione etiam iſtam opinionem vindicare non poteſt Smiglecius, nec veram eam eſſe, jure pariter credi poteſt.

Myſteria, quæ ſunt credẽda neceſſario, omnia in ſacris literis habentur.

Dogma de generatione ex ſubſtantia Dei, nec neceſſarium, nec verum.

CAPUT IV.

An Chriſtus ſit Verbum, quod in Deo naturaliter exiſtit.

Hîc Chriſtum eſſe illud Verbum, quod naturaliter in Deo exiſtit, per quod facta ſunt omnia, docere annititur Smiglecius tribus argumentis. 1. eſt: *Chriſtus eſt proprium Verbum vel propriè dictum Verbum. Ergo eſt illud, quod in Deo naturaliter exiſtit.* Negatur antecedens. Nam nec Verbum a Iohanne Chriſtus eſt appellatus, ſed Ser-

Argumentum Smiglecii 1.

Reſponſio.

mo; nec insolens est, Christum ab Apostolis appellari nominibus impropriis: imò delectari videtur sacra scriptura impropriis loquendi modis, nempe vel Metaphoricis, vel Metonymicis, ut ab initio hujus Refutationis docuimus. Probat antecedens Smiglecius, dum ait: *Si rem aliquam antè nominaßet Iohannes, quàm diceret esse Verbum, eßet verisimile, verbi nomen non propriè sed accommodatè ad eam rem cui tribuitur, accipi poße. At cum nullam rem aliam nominat, cui Verbi nomen tribuendum eßet, neceße est Verbi nomen secundum se & secundum suam propriam & eßentialem rationem ab eo usurpatum eße. Quoties enim absolutè & absque ulla restrictione vocibus utimur, semper eas in nativa & propria significatione sumimus.* At hoc totum futilissimum est, quod tam verbosè a Smiglecio tractatur. Nam verbum neque potest ita absolutè considerari, ut non semper subintelligatur is, cujus est verbum, hæc enim natura relatorum est; & licet de verbo loqui videatur Iohannes absolutè, cum tamen de persona, quæ sit & dicatur verbum, loqui, & tantundem valere ipsius verba, ac si dixisset: Is, quem sermonem ob certas causas appello, nempe Iesus Christus, fuit in principio, & fuit apud Deum, & fuit Deus, prorsus statuendum est. Nam quem ab initio per non paucos versiculos Sermonem appellavit, cum deinde v: 17. Iesum Christum disertè appellat, tacitè indicans, Iesum Christum esse illum, de quo antea tam multa sub voce Verbi impropriè locutus fuerat.

Quemnám D. Iohannes Sermonem appellet.

Ex his porrò videre est, quo jure defendat Smiglecius Skargam, qui dixerat, verba prophetarum non esse propriè verbum Dei, quod in eo reprehenderat D. Moscorovius. Æquivocatione laborare Moscorovium ait Smiglecius, qui scilicet non distinguat inter verbum Dei, quod tale est significativè, & aliud, quod est propriè Dei verbum. Ipse verò potiùs crassa sua principii petitione laborat, qui scilicet verbum aliquod Dei proprium, idque Christum esse fingit, quod nunquam ostendet. Tam verò propriè sunt verbum Dei, verba prophetarum, quàm Christi. Nam tam illa quàm hæc voluntatem Dei exponunt, licet non pari ratione; & quia modo perfectissimo primus divinam voluntatem effatus est dominus Iesus, jure suo verbum Dei, licet non isto proprio modo, quem Smiglecius fingit vel statuit, appellatur.

Argumentum Smiglecii 2.

Argumentum 2. est. *Iohannes, cùm initio Evangelii de verbo agit, Verbum illud in Deo existens intelligit. Atqui hoc ipsum Verbum ait eße carnem factum & unigenitum Dei filium. Ergo illud Verbum in Deo existens vult Christum eße.* Probationem majoris instituit quidem Smiglecius, sed tamen eandem ad sequentia differt. Itaque, ne actum agamus,

mus, nos etiam ad sequentia responsionem differimus. Nunc hoc tantùm dicimus, Smiglecium cum suis gravissimè errare, qui ea, quæ Iohannes dicit de Sermone, qui est Iesus Christus, ad verbum aliquod Dei proprium torqueant. cùm certum sit, Evangelium & ejus prædicationem ad captum omnium hominum accommodata omnino esse. Hæc verò omnia, quæ de Verbo Dei proprio argumentatur Smiglecius, paucissimos capere posse, ipsa satis superque testatur experientia. Et (si rei possibilitate vel verisimilitudine agendum est) multò verisimilius est, ea omnia, quæ Iohannes initio Evangelii de Sermone scribit, ad Christum Iesum hominem referenda esse, quia ea omnia Sermoni Dei, qui est Iesus Christus, verissimè competant. Iesus enim Christus impropriè dictus Sermo, Deus erat, quia divinum munus gerebat, & Dei personam sustinebat: Iesus Christus homo in principio fuit apud Deū: Quia tunc, cùm Evangeliū inciperet, vel soli Deo cognitus fuit, vel etiā cum ipso Deo conversatus est: Iesus Christus homo is est, per quem omnia facta sunt, & sine quo nihil factum est, quod factum est, quia omnia, quæcunque ad totum Evangelii negotium pertinebant, & inprimis divina miracula, Christi operâ effecta sunt; & qui præter illum, aliquid ad illud implendum contulerunt, non sine ipsius id præstiterunt potestate. Iesus Christus homo est, in quo vita fuit. Nam & ipse vitam æternam annunciavit, & ipse vitæ æternæ dator futurus erat. Si dicat Smiglecius, hæc a me ita nudè dici non debere, agnoscat se, isto modo agendi & veritatem oppressam vel saltem obscuratam sublevandi & illustrandi occasionem mihi, suo nudè etiam aliquid dicendi modo, justam dedisse.

Explicatio verborum Iohannis.

3. Argumentum est. *Christus est unigenitus Dei filius, Verbum autem in Deo existens est Dei filius, Ergo aut duo sunt filii Dei; Christus & verbum, aut Christus est Verbum illud in Deo existens.* Formam argumenti lectori prudenti examinandam relinquo, præsertim in tanto Sophista: Materiam vitiosam esse affirmo. Nunquam enim demonstravit Smiglecius, verbum in Deo existens, esse filium Dei, nisi quibusdam sophisticationibus & conjecturis. Quas conjecturas dum iterum autoritate Iudæorum & gentilium commendat, parum considerat, quàm malè suæ causæ apud eos consulat, qui in rebus tanti momenti, sola sacrarum literarum manifesta autoritate convinci, ut debent, ita volunt.

Argumentum Smiglecii 3.

Firmum igitur esto, quia verbum illud proprium, in Deo existens naturaliter, filius Dei non est, filium Dei nullum alium esse præter & ante Christum, ex spiritu sancto conceptum & ex virgine Maria natum. Hunc enim verè & propriè (quatenus in Deum id cadere

potest)

poteſt) & diſertiſsimè ſacra ſcriptura Filium Dei appellat: at præter illum neminem; & huic omnia nomina, quantumvis ſublimia, competunt & debentur. Reliqua non perſequimur. jam enim ſemel dicta & refutata ſunt: Smiglecium reprehendimus, qui toties eandem rem abſque omni neceſſitate iteret.

CAPVT V.

Quid Johannes per principium intelligat.

TItulus capitis eſt: *Verbum in principio & ante omnem rem creatam extitiſſe, docet Iohannes.* Reſpondeo: Miſcet verum falſo Smiglecius. Prius enim Iohannes docet, poſterius minimè. Sed Smiglecius id docere nititur. Videamus quomodo. *Verbum*, ait, *fuit in principio, hoc eſt, primùm & ante omnia.* Concedo iſtam explicationem. ſed *primùm & ante omnia* nego ἁπλῶς eſſe accipienda. Nam ſatis eſt ad id, ut verbum fuerit primùm & ante omnia, ſi dicatur, primùm & ante ea omnia illud fuiſſe, de quibus ſermo eſt, nempe quæ ad Evangelium ſpectant. Nam & hæc certo modo *omnia* dici poſſunt. Sed approbat explicationem ſuam Smigl:, dum ait: *per verbum mundus & omnia facta ſunt. Ergo Verbum ante mundum & omnia fuit.* Concedo iterum quod vult Smiglecius, ſed ut vocem *omnia*, ſic etiam vocem *mundi* reſtringendum eſſe dico, ut non machinam cœli, & terræ, ſed vel homines, vel etiam futurum mundum ſignificet, ut infrà docebitur. Hoc enim utrumque præter illam tertiam ſignificationem, vox *mundus* alibi etiam ſignificat. Videt igitur Smiglecius, & lector benevolus, nullam æternitatem a divo Iohanne verbo vel Sermoni tribui.

Vox Omnia reſtringenda.

Vox Mundus, quid ſignificet.

Vanum porrò ponit laborem Smiglecius, in eo, quòd probat, Ante mundum exiſtere, ſignificare æternitatem. priùs enim probandum erat, Iohannem dicere, Chriſtum fuiſſe ante mundi hujus aſpectabilis, nempe cæli & terræ, creationem. Quanquam nimis ineptè & inſulſè probat Smiglecius, idem eſſe in ſcriptura *ante mundum eſſe & ab æterno eſſe.* Nam quòd ait, *Nihil enim creatum ante mundum extitit, & quicquid ante mundum extitit, proculdubio increatũ eſt, ac ex conſequenti prææternum*, miror homini docto ita incautè excidiſſe. Nonné enim angeli ante mundum creatum fuerunt, nec tamen prææterni ſunt? Sunt enim Dei creatura. Creatos autem ante mundum conditum fuiſſe, tum ex eo apparet, quòd Moſes mundi creationem deſcribens, nullam eorum mentionem faciat, facturus proculdubio, niſi jam antea creati fuiſſent: tum ex eo, quòd ſtatim, poſtquam homo creatus fuit, jam præſtò illi aderat Diabolus. unde

Ante mũdum eſſe, & ab æterno eſſe, differunt.

conſtat

constat, lapsum illorum & peccata creationem humani generis & mundi omnino antecessisse. Testimonia verò sacrarum literarum, quæ affert Smiglecius, non nisi per summam audaciam ita explicari possunt. Nihil enim prohibet, quò minùs Deus certo tempore, antequam mundum crearet, & de Christo mittendo, & nobis per eum servandis cogitare cœperit, quemadmodum certissimum est, Deum certo tempore mundum & creasse, & de eo creando cogitasse. Imò ista verba sacrarum literarum avocant nos ab ista omnis prææternitatis (ut sic dicam) cogitatione, dum ita disertè, & Christum gloriam apud Patrem habuisse, antequam mundus esset, & dilectū vel præcognitum ante mundi constitutionē, & nos in ipso electos esse ait ante constitutionem mundi, vel, gratiam nobis datam esse ante tempora secularia, quod idem est. Itaque evanescit ista Patrum puerilis annotatio, quòd Verbum in principio, non demum esse cœperit, sed jam fuerit. Quis enim ita amens est, ut aliqua Patrum annotatione ea in re opus habeat, quam sana ratio dictat? Nam si de aliquo prædicatur, eum fuisse in principio, jam hoc ipso conceditur, eum tunc fuisse. Et nos etiam contendimus, Verbum fuisse, non cœpisse aut factum esse, in principio: Sed quodnám principium illud sit, in quo Sermo fuerit, hoc considerandum & probandum relinquitur.

Ioh: 17. 5, 24. 1. Pet: 1. 20. Ephes: 1. 4.

2. Tim: 1. 9.

Iohannem de principio Evangelii loqui, quod nos affirmamus, absurdā appellat, & hucusque inauditam expositionem. Sed inauditū esse dici non potest, nisi quis, quid omnes hoc de loco senserint, cognitum habeat. Quod equidem dubito, an rectè sibi arrogare possit Smigl:. Sed sit inaudita hucusque, modò sit vera. Quanquam inauditum esse nullo modo potest, quod sacris literis fundatur, & ex illis petitur. Et etiamsi per non pauca secula non auditum sit aliquid, non tamen propterea repudiandum est, nisi probetur, nullam in Christiana religione corruptionem accidere potuisse vel debuisse. Hoc verò quia sacris literis repugnat. hæ enim ab ipsis statim Apostolorum temporibus multa de insigni & universali quadam veritatis Evangelicæ obscuratione & corruptione prædicant & prædicunt, quid mirum est, multa per aliquot secula non fuisse audita, quæ ad veritatis Evangelicæ corpus constituendum pertinent? Sed absurdam esse docet Smig. *Quòd hîc materia subjecta proxima non sit Evangeliū, sed Verbum, seu Verbi ante omnia & ante mundum existentia. Describitur enim Verbum, quatenus per illud mundus & omnia sunt facta, idque antequam caro factum esset*, &c. At quis non videt, quàm absurda sit responsio Smigl. Negat id, quod ipsa res loquitur. Nonnè enim id sub-

Infirma Smigli refutatio.

Act. 20. 29. 2. Thes: 2. 3, 4. 1. Ioh: 2. 18. & 4. 1, 3.

jecta materia proxima eſt, de quo aliquis ſcriptionem inſtituit? At Iohannem, Evangelii ſcriptionem inſtituiſſe, qui negare velit ampliùs, is non argumentis ſed medicamentis opus haberet. Iam verò an ad Evangelium pertineat, Verbum Dei naturale & creatio per id facta, docendum erat Smiglecio, non verò affirmandum, ſubjectam materiam ſcriptionis Apoſtolicæ eſſe Verbum & ejus ante omnia exiſtentiam. Hoc enim eſt nimis craſsè principium petere. Cùm nunc quæratur, an Verbum extiterit ante creationem hujus mundi, & an dictum ſit a Iohanne, Verbum fuiſſe, antequam caro factum eſſet.

Objicit porrò ſibi noſtram explicationem verborum Iohannis: *Mundus per eum factus eſt*, hoc eſt, reformatus, & eam refutat. Sed frigidè & ineptè. Nam & illud reformatũ eſſe dici poteſt, quod, quominùs reformatum ſit, per eum non ſtat, qui reformationi ejus ſtudet, & cui reformatio iſta tribuitur, etiamſi effectus ipſe reformationis non conſequatur. Quomodo etiam omnem hominem Chriſtus illuminaſſe dicitur: & Servator mundi ipſe appellatur, & Carnem ſuam pro mundi vita dediſſe legitur.

Quomodo Mundus per Chriſtum factus ſit.

Ioh: 1. 9.
1. Ioh: 4. 14.
Ioh: 6. 51.

Concedit præterea, Evangelium dici poſſe materiam remotam, ſed non addit, cujus rei, ut dolus lateat. Si verò addatur, *Scriptionis Apoſtolicæ D. Iohannis*, nemo non videbit, propriiſſimam & proximam hujus ſcriptionis Apoſtolicæ divi Iohannis materiam eſſe Evangelium, reliqua verò omnia remotiorem materiam, ſi modò materia dici debent.

Quod verò ait: *Verùm in Evangelio non ea ſolùm tractantur, quæ Evangelii tempore acciderunt, ſed ſæpè repetuntur ea, quæ multò ante Evangelii tempora contigerunt*, id nihil ad rem facit. Nemo enim negat, deſcribi poſſe in Evangelio ea etiam, quæ ante illud acciderunt, certo ſcilicet reſpectu: ſed quæritur, an tractari ex profeſſo debeant? & an non ſit veriſimile, eum, qui deſcribens Evangelium, dicit, aliquem fuiſſe in principio, illud de principio non abſolutè, ſed certo reſpectu intelligere, nempe illius rei, quam ſcribere aggreditur. Et ſatis eſt ad ſententiam Smiglecii refutandam, nihil abſurdi eſſe in eo, quod nos affirmamus, ut certè nullum prorſus eſt.

Quæ Matthæus & Lucas de Chriſti genealogia, & Marcus de prophetia Eſaiæ, in qua Iohãnis Baptiſtæ, qui præcurſor Chriſti fuit, mentio fit, ſcribunt, ea ſuo modo pertinere ad Chriſti Evangelium, manifeſtum eſt. Nam niſi doceatur, Chriſtum eſſe filium Davidis & Abrahami, Chriſtus non eſſet; niſi etiam doceatur, Eliam veniſſe ante Meſſiam, multùm decederet veritati divinæ. At Chriſtũ creaſse cælum &

Chriſti genealogia & alia, quomodo ad Evangelium ſpectent.

lum & terram, & fuisse ab initio omnium rerum, de Christo dici non potest, nisi priùs probetur, hoc etiam ad Christum constituendum vel cognoscendum pertinere, quod sanè, si non falsum, saltem valdè controversum est. cùm Messias esse possit, etiamsi cælum & terram nunquam creaverit.

Quanquam hîc non, quid ab eo, qui Evangelium describit, scribi possit ad illud pertinens, quæritur, ut astutè terminos & statū quæstionis mutans, differit Smiglecius: Sed, an credibile sit, cum, qui Evangelium describit, per vocem *principii* principium omnium rerum absolutè intelligere, & non potiùs principium illius rei, quam describere proposuit, perpetuò controvertitur. Statum quæstionis mutat Smiglecius.

Refellit porrò aliis etiam argumentis hanc sententiam nostram Smiglecius. 2. igitur argumentum est: *Iohannes loquitur de Verbo in Deo existente, ut ostensum fuit. Hoc autem non primùm in principio Evangelii, sed ante mundum conditum extitit*, &c. Sed quemadmodum Smiglecius ostensum a se esse ait, Iohannem loqui de verbo in Deo existente, sic etiam nos dicimus refutatum a nobis id esse. Deinde etiamsi Iohannes de verbo in Deo existente loqueretur, hinc tamen non sequeretur, eum per principium non intellexisse principium Evangelii. Potuit enim de eo, quod erat in principio (ex mente Smiglecii) simpliciter, dicere, quòd esset in principio, certo respectu, quem nos verbis illis subesse affirmamus. Refutatio 2. argumenti.

Argumentum tertium est. *Iohannes loquitur de Verbo ante carnem, cùm apud Deū tantùm, non apud homines esset*, &c. *Verbum autem antequam caro eßet, non in principio Evangelii sed multò ante Evangelium fuit.* At hoc argumentum nititur falsa scripturæ allegatione. Nusquam enim dicitur, Verbum fuisse ante carnem: sed tantùm dicitur, Verbum fuisse carnem. Unde colligi potest, Verbum semper fuisse carnem. Sed de hoc plura infrà, ubi de translatione verborum Græcorum, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, disputandum nobis erit. Quæ ita importunè jam bis aut ter obtrudere Smiglecium, videat lector cordatus, quo fine factum dici possit. Refutatio 3. argumenti.

Argumentum 4. *Iohannes agit de Verbo, per quod mundus & omnia facta sunt. Atqui verbum ejusmodi non in principio Evangelii, sed in principio mundi eße oportuit.* Sed ad hoc argumentum jam antè responsum est, & ostensum, vocem *mundi* præter cælum & terram alia significare, & vocem *omnia* non universaliter, sed generatim sæpissimè accipi, & ita de principio Evangelii intelligi posse omnia. Refutatio 4. argumenti.

Argumentum 5. est: *Verbum, de quo Iohannes loquitur, erat Deus, per quem mundus & omnia facta. At autor omnium Deus in principio*

Refutatio 5. argumenti.

Evangelii eße non cepit,&c. Hoc verò idem eſt cum præcedente, ſi ita concipiatur, ut fecit Smiglecius. Si verò ex voce ſola *Deus* conflctur, æquivocatione craſſa laborat. Deus enim is etiam eſſe poteſt, qui non eſt creator omnium, & de tali Deo dici poteſt, eum in principio Evangelii fuiſſe. Terminos etiam mutat Smiglecius, dum pro *fuiße* hîc & alibi reponit, *eße cœpiße*. Nos enim non dicimus, Sermonem, in principio eſſe cœpiſſe, ſed fuiſſe. Denique aliud eſt, ut ſæpe indicandum nobis eſt, autorem eſſe omnium rerum, & eum eſſe, per quem omnia facta ſint.

Refutatio 6. argumenti.

Argumentum 6. eſt: *Iohannes de Verbo pronunciat, In ipſo vita erat. Atqui in nulla caduca re & temporali vita noſtra æterna poſita eſt.* Reſpondeo. Primùm vita in aliquo eſſe poteſt æterna, quatenus illi annunciatio illius commiſſa eſt. Hoc verò de re caduca & temporali, hoc eſt, de homine mortali dici non tantùm poſſe, ſed etiam ut dicatur, valdè conveniens eſſe, conſtat. Cùm rectiſſimè cognitio rei incognitæ per hominem (qui, quatenus homo, non poteſt non eſſe caducus & temporalis) hominibus dari poſſit. Hinc illa: *Per hominem mors: per hominem reſurrectio:* per unum hominem omnes damnantur: per unum hominem omnes juſtificabuntur. Deinde vita quidem æterna in nulla re caduca & temporali poſita eſt naturaliter: poſita tamen eſſe poteſt, ſi Deus ita velit; & ut poſita ſit, Deum velle, qui neſcit, is Chriſtum non benè cognovit. Dedit enim poteſtatem judicium faciendi Deus Chriſto, quia filius hominis eſt. Porrò etiamſi Chriſtus homo nunc eſſe dicatur, res tamen caduca nullo modo appellari poteſt, cùm factus ſit in ſpiritum vivificantem, & mors ampliùs ei non dominetur. Sed denique quid hoc facit ad propoſitum Smiglecii? Quid enim impedit, quominus de eo, in quo eſt vita æterna, dicatur, eum fuiſſe in principio Evangelii, & vice verſa? Ita ſcilicet oblitus ſui, quidvis interdum pro argumento affert acutus Smiglecius.

Vita æterna quomodo in homine Chriſto.
1. Cor: 15. 21.
Rom: 5. 15, 19.

Ioh: 5. 27.

Chriſtus non eſt res caduca, etiamſi homo ſit.

1. Cor: 15. 45.
Rom: 6. 9.

Argumentis, quibus noſtram de principio, de quo Iohannes loquitur, ſententiam refutaſſe ſe credidit, finitis, alia diluere pergit. Primum eſt Statorii, quem, cùm Verbi nomine hominem intelligat, pro abſurdo habere ait Smiglecius, Verbum ante mundi principium fuiſſe. & jure quidem. Nam quomodo homo Chriſtus priùs eſſe potuit, antequam naſceretur? Smiglecius verò nihil prorſus refutatione vel etiam lectione dignum reſpondet. Ait enim: *Rectiùs ſanè intulißet ex eo, quòd Evangelium ait, per verbum mundum & omnia facta eße, verbum aliquid præter hominem eße, & aliam ab humana diſtinctam eßentiam habere, quæ ante mundum conditum extiterit, & quã deinde caro factum humanæ naturæ copulaverit.* Quaſi ſcilicet totum

hoc

hoc antea non sit refutatum aliquoties, & ostensa duplex æquivocatio in vocabulis *mundi*, & *omnia*. Addo nunc committi etiam fallaciam consequentis in voce *facta sunt*. cùm non, ut omnia, quæ creata, facta sunt, sic vicissim omnia, quæ facta, creata sint, cùm, ipso Smiglecio teste, quod creatur, ex nihilo producitur, quod verò fit, ex aliqua materia fiat. pag: 10.; & ignorationis Elenchi, cùm longè aliud sit, omnia per aliquem facta esse, & aliquem omnia fecisse, cùm ista phrasis causæ instrumentalis nota sit, hæc verò efficientis principalis. Iohannem porrò de verbo ante carnem agere, an non jam decies ferè dixerit Smiglecius, te testem constituo, candide lector. Quàm verò falsum sit, jam cognovisti, & cognosces iterum infrà in explicatione vers: 14.

Vitia argumenti Smiglecii.

Alterum quod diluendũ suscepit Smiglecius, D. Moscorovii esse ait, principium opponi æternitati. Vnde colligitur, Verbum, quia in principio fuit, non fuisse ab æterno. Respondet autem Smiglecius, distinctione tolli æquivocationem argumenti, dum sic ait: *Si principium ipsius æternitatis intelligatur, à quo inceperit æternitas, ejusmodi principio æternitas caret, &c. Si verò principium accipiatur, non à quo æternitas incepit, sed à quo cætera omnia incipiunt, sic principium æternitati non opponitur, sed ipsa potiùs æternitas est omnium aliorum principium, cum antecedat omnia, & cætera omnia ipsum consequantur. Hoc igitur modo id, quod est prææternum, dici potest esse in principio, & ante omnia creata.* Ascripsi multa Smiglecii verba, ut agnoscas hominis errorem. Nam primùm fingit ipsemet vel concedit principium ipsius æternitatis, a quo inceperit æternitas, cùm tamen ista duo ita secum pugnent, ut falsum & verum. Vbi enim æternitas, ibi nullum est principium, & viceversa: & principium æternitatis statuere, vel principium a quo inceperit æternitas, perinde est ac si quis finem æternitatis statuere velit. Atque ita umbra tantùm distinctionis, quam pollicitus erat demonstrare Smiglecius, remanet, siquidem falsa est principii prior ista descriptio. Deinde principium accipi posse pro eo, a quo cætera omnia incipiant, concedi quidem potest. Sed hoc ad rem nihil prorsus faciet. Semper enim, principium aliquid respiciat, necesse est, cujus est principium. Quia verò æternitatis principium nullum datur, ad eam referri nullo modo potest; & semper verum manebit, quod dicitur esse in principio, id ab æterno esse, per idipsum, quod in principio sit, probari nullo modo posse. Denique licet concedatur, principium significare æternitatem, nondum tamen res confecta esset. Tantùm enim diceret Iohannes, Sermonem fuisse in æternitate, quod etiam Smiglecius fatetur. Sed hoc longè aliud est, quàm

Æternitas & principium contraria.

Aliud est in æternitate esse,& ab æterno.

ab æterno esse. Tam enim id, quod certo tempore extitit, est in æternitate, quàm id, quod nunquam extitit. Si modò id quod nunquam extitit, in æternitate esse, dici potest. Nemo enim nisi barbarè, imò falsissimè de Deo, qui est ab omni æternitate, dicere potest, eum esse in æternitate.

Tertium argumentùm Moscorovii facit Smiglecius. *Verbum fuit apud Deum. Ergo Deus priùs extitit, quàm Verbum, & ex consequenti, verbum non est coæternum Deo.* Respondet autem, ignorantiam magnam esse Moscorovii in hoc argumento. Ita scilicet Smiglecius tractare solet D. Moscorovium, cujus eruditionem obscuratam vellet, sed obscurare nunquam poterit. Audiamus rationem. *Multa enim*, ait, *legimus eße apud Deum, quæ & æterna sunt, & Deus illa tempore minimè anteceßit*, & affert exempla claritatis Christi, vitæ æternæ, fontis vitæ, quæ apud Deum esse dicuntur, & tamen sunt ab æterno. Sed primum exemplum de ea tantùm re loquitur, quæ apud Deum fuerit, priusquam mundus esset. Hoc autem idem esse cum æternitate, asserit quidem denuò Smiglecius, sed nulla re probat; nos verò paulò antè erroneum esse demonstravimus. Deinde etiamsi constaret, ista omnia apud Deum ab æterno fuisse, longè tamen alia est ratio earum rerum, quæ personæ non sunt, quàm personarum. Nam de rebus, quæ personæ non sunt, dici potest, eas apud Deum esse, quatenus vel in Dei prædestinatione sunt, vel quatenus ab ipso Deo quasi possidentur & sunt ejus attributa naturalia, & deinde certo tempore hominibus vel revelantur vel cum eisde ipsis aliquid cōmunicatur, & perinde est, ac si dictum esset, ea esse in Deo, vel Dei ipsius: persona verò apud personam alio modo omnino est, & ut sit necesse est, quatenus scilicet unaquæque per se subsistit, & unius essentia apud alterius essentiam est, ut de Angelis dicere possumus. Esse enim unam personam in altera Patrum tantùm Smiglecii commentum est, quod nulla ratione suffulciri, aut testimonio sacro comprobari potest.

Aliter res sunt apud Deum, aliter personæ.

Exempla quæ ex scholis petita de Sole & anima huc affert Smiglecius, ad rem non faciunt. Nec enim apud solem lux est, nec apud animam intellectus & voluntas: sed ita cum sole lux, & cum anima facultates illius conjunctæ sunt, ut sine luce sol, sine facultatibus suis anima consistere nequeat. Quod secus se habet in nostra quæstione. Hîc enim Deus est per se: & deinde quæritur, an aliquis alius apud eum ab æterno esse potuerit. In attributis Dei naturalibus locum habent ista exempla scholastica. ut enim Deus æternus est, ita omnia ejus attributa æterna sunt: at in Christo Jesu, locum nullum habere

Exempla Smig. inepta.

habere possunt. Is enim non attributum aliquod Dei est, sed persona ab illo distincta.

CAPUT VI.
Quid sit D. Johanni, Apud Deum esse.

IN hoc capite Smiglecius, Verbum, antequam caro fieret, apud Deum reipsâ extitisse, probare conatur. Sed duo sunt, quibus errorem tegit. Prius est, quòd toties affirmat, verbum fuisse ante Carnem, & tamen non probat, id alicubi scriptum esse. Iohannes enim non aît, verbum fuisse, antequam caro fieret, sed tantùm ait, verbum fuisse carnem. Posterius est, quòd ita se gerit in verborum Iohannis explicatione, ac si ipse solus credat, Sermonem, qui est Christus Iesus, apud Deum reipsa fuisse, cùm tamen nos idem affirmemus, de quo posteà cap. 8. Quanquam etiam alia ratione dici posse contendimus, Sermonem apud Deum fuisse, quia scilicet Deo tantùm notus, idque ab initio Evangelii, fuerit. Quod enim semel Iohannes distinctè dixerat, Sermonem fuisse in principio, & fuisse apud illum Deum, id postea iterum conjunctim dixit: *Hic fuit in principio apud Deum.* Frustra igitur laborat Smiglecius in demonstrando, Sermonem reipsa apud Deum fuisse, priusquam in mundum veniret. hoc enim nos & confitemur & concedimus, imò etiam contendimus: Sed demonstrandum erat, verbum vel Sermonem esse alium quempiam, præter & ante Christum Iesum natum ex virgine Maria: deinde impossibile esse, ut iste Iesus Christus, qui est sermo ille, in cælum ascendere, in cælo esse, & de cælo descendere potuerit, ut nobis salutem annunciaret. Venire denique in mundum, aliud nihil esse, quàm nasci, & Christum tunc in mundum venisse, quando natus est. Quæ omnia tam sunt a vero aliena, quàm quæ alienissima. Sed quia deinceps ista probare aggreditur Smiglecius, sinamus nunc ea. Hoc tantùm hîc obiter addam (nam infrà de eo plura dicenda erunt) Smiglecium graviter errare, dum verba v: 14. *Habitavit in nobis*, opponi putat verbis v: 1. *Erat apud Deum.* Possunt enim v: 14. opponi non Deo, sed reliquis hominibus, inter quos Christus non habitavit, & qui non contemplati sunt gloriam illius, gloriam quasi unigeniti a Patre. Et hoc ita se habere constat, tum ex mutatione personæ. (antea enim in tertia persona de omnibus locutus fuerat: v: 14. verò in prima de se & suis sociis Apostolis loquitur,) tum ex ipsis etiam verbis. Nec enim propriè habitavit Christus inter omnes homines, sed inter solos Apostolos, nec viderunt

Duo Smiglecii errata.

Quid probandum sit Smiglecio.

Verba *Habitandi in nobis*, cuinam rei opponantur.

derunt omnes homines gloriam Christi talem, qualis est Vnigeniti ex Patre, sed soli Apostoli. Sed hæc obiter.

Quomodo explicationem nostram, quæ est, quòd Christus ideò apud Deum fuisse dicatur in principio, quia Deo soli notus in principio Evangelii fuerit, refutet, nunc inspiciamus. Triplicem igitur affert responsionem, quâ eam refellere studet. 1. est, *Quòd explicatio nostra sit dura, coacta, & nullam verisimilitudinem habens, eò quòd nullus loquendi modus eam ferat, & quòd non possit ullum ejus nec in scriptura nec in bono aliquo autore exemplum proferri.* At ego vicissim ajo, non protinus id durum & coactum esse, quod ita alii videtur. Iterum dico non id curandum esse, si quid sit durum & coactum, dummodo sit verum. Hac enim ratione multa nobis essent repudianda in ipsis sacris literis, utpote quæ dura & coacta videntur esse, & interdum reipsa etiam sunt, ut omnes rerum sacrarum periti & sacrarum literarum explanatores confitentur.

Non omne durum & coactum, quod tale videtur.
Non omne durum & coactum falsum est.

Nullam porrò verisimilitudinem habere id, cujus exemplum vel similis loquendi modus proferri non possit, nimis liberè dictum est. Posset enim aliunde constare de veritate alicujus rei, etiamsi nullo exemplo vel loquendi modo simili comprobari posset. Et sanè similes loquendi modi vel exempla rem non tam probant, quàm illustrant vel declarant. Cogitet ipse Smiglecius secum, quàm non pauca afferri possint, quę nullum similem loquendi modum vel exemplum habent, quæ tamen hactenus ab omnibus pro verissimis habentur, & reipsa sunt verissima. Sed nonné similis loquendi modus a nostris indicatus est ex eodem Iohanne, qui de verbo vitæ ait, quòd apud Deum fuerit? Hoc verò aliud nihil esse, quàm Deo notum esse, opposita his verba satis demonstrant: *Et vita manifestata est.* Quid denique opus est exemplis, ubi ipsa res, phrasis alicujus explicationem suppeditat? Quis enim absque ulla explicatione non intelligit, id commodè dici apud Deum esse, quod Deo notum est. Quod ipsum etiam Smiglecius sentiens, concedit a communi loquendi modo non abhorrere, si dicamus, Verbum alicui esse Verbum, quia ab illo cognoscatur: alteri non esse, quia ab eo non cognoscatur. Quod verò similem loquendi modum esse negat apud Iohannem, utpote qui non dicat, Verbum apud Deum fuisse Verbum, apud homines verò Verbum non fuisse Verbum, sed simpliciter dicat, Verbum fuisse apud Deum, & pòst *habitaße in hominibus*, in eo non leviter fallitur. Idem enim prorsus valent verba Iohannis: Verbum fuit apud Deum, quod Verbum fuit Verbum apud Deum, conciso scilicet loquendi modo, quem Apostoli ferè affectare videntur. Quomodo etiã pro eo, quod dicitur

Non omnium locutionum instantias dari necesse est.

Similis locus.

Loquendi modi in sacris literis concisi.

dicitur a Marco, Deum non esse Deum mortuorum, sed Deum vivorum, dicitur a Luca concisè, Deum non esse mortuorum, sed vivorum. Et certè rectiùs sonat hæc locutio: Verbum erat apud Deum, quàm Verbum erat Verbum apud Deum. Mar: 12. 27. Luc: 20. 38.

2. Responsio est. *Explicatio hæc cum mente Evangelistæ pugnat. Opponit enim Iohannes apud Deum esse, ei, habitare in hominibus. Ergo ut habitare in hominibus, non significat notum esse hominibus sed reipsa apud homines existere, ita esse apud Deum, non significat Deo notum esse, sed reipsa apud Deum existere.* At hæc responsio duplici de causa vitiosa est. Prior est, quòd non probet ulla ratione Smiglecius opponi verba, Habitare in hominibus, verbis, Apud Deum esse; & jam demonstratum a nobis est, aliis ea verbis opponi posse & debere. Posterior est, quòd nos non negemus, Christum etiam reipsa apud Deum fuisse in principio. Eandem antithesin haberi 1. Ioh: 1. v: 2. incertum est. nam non constat, ibide ipso Christo sermonem esse; & nihil prohibet, quo minùs de ipsa vita æterna verba Iohannis intelligantur. De loco 1. Tim: 3. videbimus infrà. Nunc hoc tantùm dico: Quid est, quod Smiglecius ait, omnia Græca exemplaria habere, *Deus est manifestatus in carne*, siquidem ille cum suis plus tribuat uni vulgatæ, quæ prorsus istam vocem omittit, & ad mysterium pietatis verba illa & sequentia refert? Certè, si vulgata non vidisset lectionum saltem varietatem, non defuisset sibi, & locum, in quo tantum præsidii collocant hodie omnes Trinitarii, non passa fuisset sibi e manibus extorqueri.

1. Ioh: 1. non de Christo sermo est.

De loci 1. Tim: 3. varietate.

3. responsio Smiglecii est: *Angelis & hominibus Christus cognitus fuit statim ac natus fuit. Ergo falsum est, illum in principio Evangelii Deo soli fuisse cognitum.* Sed & hæc frivola est. Quicquid enim vel angeli vel homines de Christo sciverunt ab ortu ipsius, id nihil commune cum eo habet, cujus causâ Christus Sermo vel Sermo Dei dictus est. Nam quòd angelos attinet, non frustra dicitur, hanc etiam esse mysterii pietatis partem, quòd Deus ab angelis visus sit. Quia scilicet voluntas Dei per Evangeliū demum angelis innotuerit. Quanquam, cùm Deo cognitum fuisse Christum dicimus, solis id hominibus opponimus, non angelis. Illi enim cum Deo quasi unum censentur, ideoque etiam vox *soli* non addita est a Socino voci *Deo*. Qua de re plura vide in Refutatione Monstrorum cap: 26. Homines verò, quibus Christus tum notus fuit, quidvis aliud potiùs sperabant omnes, quàm eum salutem æternam hominibus annunciaturum. Quod vel ex eo constat, quòd illi, qui ipsum jam docentem audiebant, usq; ad ipsam ejus ascensionem, semper aliquid aliud sperabant, nempe instaurationem regni Israelitici. Præterea si Iohannes Bapti-

Responsio Smiglecii. 3.

Refutatio

1. Tim: 3. 16. Christum ab ortu ipsius nemo angelorum aut hominum perfectè novit.

Iohn 1. 35.

ſta eum non novit, ut teſtatur infrà D. Iohannes, qui tamen ad teſtimonium de illo perhibendum miſſus erat, quomodo alii eum noſſent? Denique quomodo Chriſtus tunc, cùm jam munere ſuo fungeretur, dicere potuiſſet verè, Nemo cognoſcit, vel ſupercognoſcit (eſt enim in Græco ἐπιγινώσκει) filium niſi Pater, niſi tempus fuiſſet, quo ſolus Pater Chriſtum cognovit? Sed & de hoc plura vide in refutatione Monſtrorum a Smiglecio confictorum.

Imperfecta Chriſti cognitio in illis, qui eum ab ortu nôrunt.

Nihil autem juvat Smiglecium, quòd dicit, homines quoſdam pios, Chriſtum Servatorem & Dominum agnoviſſe, quando ſcilicet natus fuit. Poterant enim in genere ſcire, eum fore Servatorem & Dominum: at cujus generis ea ſalus futura eſſet, quam Chriſtus mundo allaturus, & quale dominium, quod conſecuturus erat, neminem illorum omnium, qui Chriſto nato vixerunt, intellexiſſe certo certius eſſe, jam antè docuimus. Ad cognoſcendum autem, Ieſum Chriſtum eſſe Sermonem, cognitione ſpeciali Chriſti muneris opus eſt, quæ nemini fuit data, niſi Chriſto jam Evangelium annunciante & confirmante. Nec denique certum eſt, eos, qui vivebant, cùm Chriſtus naſceretur, ſciviſſe eum Legatum Dei futurum talem, qualem nos eum eſſe credimus, qui ſcilicet novam hominibus voluntatem Dei eſſet revelaturus. Aliud enim quid portendebant voces Servatoris & Domini: & hodie omnes Iudæi, qui Meſſiam expectant, non legatum eum, qui aliquid eos docturus ſit, ſed redemtorem & vindicem ſui ex manu hoſtium ſuorum fore ſperant.

Reſponſio Smiglecii 4.

Quarta reſponſio eſt. *D. Iohannes Verbum priùs fuiſſe ait apud Deum, tum habitaſſe in nobis. Quemadmodum igitur habitare in nobis non ſignificat notum eſſe nobis, ſed veram Verbi apud nos exiſtentiam: ita & eſſe apud Deum, non ſignificat Deo eſſe notum, ſed veram apud Deum exiſtentiam.* Vide, benevole lector, quomodo ſe gerat Smiglecius in argumentis ſcribendis: unum ſcilicet aliquoties in eodem capite repetit. Hoc enim idem prorſus cum ſecundo argumento eſt, ubi eadem prorſus verba habentur, unde etiam refutationem petes.

Refutatio.

Reſponſionis 5.

Quinta reſponſio eſt. *Verbum exiit a Patre, miſſum eſt in mundum, deſcendit de cælo. Ergo reipſa apud Deum fuit.* Sed hoc antea funditus everſum eſt, & infrà denuò refutabitur. Summa eſt: Potuit Chriſtus, qui eſt Sermo, exire a Patre, in mundum mitti, deſcendere de cælo, & ita reipſa apud Deum fuiſſe: & tamen in initio Evangelii ſoli Deo cognitus eſſe.

Refutatio.

CAPUT

Caput VII.

De argumentis Smiglecii, quibus realem Christi apud Patrem existentiam probare nititur.

IN hoc capite mirè se intricat Smiglecius, & inanem prorsus in probando ponit operam. Docet enim tantùm, Christum antea fuisse reipsa apud Patrem, quàm in mundum veniret. quod nemo nostrum negat: cùm docendum illi esset, Christum apud Patrem reipsa fuisse, antequam nasceretur, quod nos perpetuò negamus. Differre autem, nasci, & in mundum venire, ipsa res loquitur. Eum enim, qui nascitur, vel nasci debet, antea non existere necesse est: eum verò, qui in mundum venit, jam ante existere prorsus necesse est, cùm actiones non sint nisi suppositorum. Hinc est, quòd de hominibus etiam aliis dicitur, eos missos esse in mundum, vel in mundum exivisse, quod idem est reipsa. Itaque jure totum hoc caput omittere possemus, & ad octavum pergere, in quo nostram de Christi apud Patrem reali existentia sententiam refutare conatur Smiglecius.

Terminorum mutatio.

Ioh: 20. 21. 1. Ioh: 4. 1. 2. Ioh: 7.

Annotabimus autem, Smiglecium non rectè probare, Christum reipsa fuisse apud Patrem, antequam mitteretur, eo quod dicitur, *Vnigenitus qui est in sinu Patris.* Hęc enim verba non de tempore, quod Christi in terris conversationem antecessit, sed de eo, quod consecutum est, & quod tunc, cùm Iohannes ista scriberet, labebatur, accipi posse, ipsa verba, *Qui est*, scilicet nunc, *in sinu Patris*, indicant. Si quis dicat, participium ὢν converti posse, *qui erat*, respondebimus, verba illa, non locum, ubi quis sit, sed gratiam, in qua quis apud aliquem est, significare; & posse esse in sinu Dei illum etiam, qui in terris versatur; & nunc, cùm de Christo dicitur, eum esse in sinu Patris, non propriè locus, ubi Christus est, sed conditio, quâ nunc Christus, qui apud Patrem est, fruitur, denotatur. Nec minùs ratio in eo continetur, cúr nobis Deum enarravit, quòd est Deo charissimus Christus, quàm in eo, quòd est apud Deum. Verisimile enim omnino est, eum verè Deum cognitum habuisse, qui nunc est omnium Deo charissimus & intimus: Imò plùs ista Christi apud Patrem conditio, quàm existentia apud illum ad rem demonstrandam facit. Potest enim apud Deum esse, qui non sit charissimus & intimus Deo: at is, qui est Deo charissimus, non potest esse nisi apud Deum; & qui Deo charissimus est, eum optimè Deum nosse, non tantùm verisimile, sed etiam verissimum semper est.

Quid sit in sinu patris esse.

Interserit etiam in hoc cap: refutationem sententiæ nostræ, quòd

Smigl: otiosa repetitio.

Christus in cælo fuerit, antequam prædicare Evangelium cœpisset. Sed nescio quo fine. cùm in cap: 8. ex professo illam refutare aggrediatur. Refutabo tamen hîc etiam breviter, quæ affert. Ait *hoc scripturis repugnare.* Quomodo verò? *Scripturæ enim docent, Christum fuiße apud Patrem, non ante prædicationis initium, sed ante in hunc mundum adventum & de cælo descensum, imò ante mundi initium.* Sed Christi in mundum adventum & de cælo descensum, diversum aliquid esse a tempore prædicationis Christi, non probat Smiglecius; & nihil impedit, quominùs dicatur Christus tunc in mundum venisse & de cælo descendisse, quando prædicare incepit. Christum verò ante mundi initium apud Patrem reipsa fuisse, nunquam probaturus est Smiglecius.

Ait porrò: *Scripturæ docent Verbum carnem factum illico fuiße plenum gratia & veritate. Ergo raptu in cælum non eguit, cùm a primo sui conceptus initio & Deum viderit & omni veritate plenum fuerit.* Sed hæc omnia erronea sunt. Error est, Christum carnem factum esse. Nunquam enim non fuit caro. Error est, isque gravior, Christum ab ortu suo illico plenum fuisse gratia & veritate. Nam cùm Apostoli Sermonis illius gloriam viderunt tanquam unigeniti a Patre, plenus fuisse dicitur gratia & veritate. Apostoli autem non ab ipso ortu Christi, gloriam ejus talem viderunt. Christum Deum vidisse eo sensu, quo Smiglecius id accipit, ab ipso ortu, anilis fabula est. Error denique est, eum, qui plenus est veritate, non egere, ut aliquid doceatur. Veritas enim non perfectionem scientiæ, sed soliditatem eorum, quæ docentur, continet, & umbris opponitur. Vide plura in refutatione Monstrorum Smiglecii, ubi ad nauseam usque hoc idem iterat Smiglecius.

Quando Christus plenus fuerit gratiæ & veritatis.

Claritatem, quam Christus Ioh. 17. a Patre postulat, esse claritatem filii Dei, libenter concedimus, sed glossam illam, hoc est, ut filius Dei, qui & quantus sit, cognoscatur, rejicimus. Tacitè enim principium petit, & affirmat, filiũ Dei jam anteà perfectè fuisse, quàm ex mortuis resuscitatus super omnia exaltaretur, quod S. literis repugnat. verba verò illa ita explicanda esse dicimus, hoc est, ut Christus, qui antea non tam excellenti ratione Dei erat filius (erat enim mortalis) perfectissimè Dei filius fieret. Constitutus enim est Dei filius, Dei filius, ut Paulus loquitur, cum potentia, per spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum.

Filius Dei, per resurrectionem Filius Dei constitutus. Rom. 1. 3, 4.

Postulare Christum, dari sibi a Patre eam claritatem, a qua se exinaniverat factus obediens usque ad mortem, verum quidem, sed parum est ad constituendam Christi glorificationem. Nam non tantùm

illa

illa Christo post resurrectionem reddita sunt, quæ ante habuerat, & ad tempus deposuerat, verùm etiam alia multa, eaque majora Christo data fuêre, quibus antea omnino caruit, qualia sunt, Immortalitas, & divina in omnia, si a solo Deo discesseris, potentia.

Plus Christo datum est post resurrectionem, quàm ante habuit.

Magnus verò iterum in eo error est Smiglecii, dum explicat dationem claritatis Christi per manifestationem. Nam & principium iterum crassè petit, dum tacitè affirmat, Christum antea claritatem reipsa habuisse, quàm eam a Patre peteret; & ipsemet sibi contradicit. Nam qui petit aliquid, is illud reipsa non habet, & vice versa. In eo verò, quod ad hanc explicationem ineptissimam simul & falsissimam comprobandam assert Smiglecius, nempe ita clarificatum esse filium a Patre, sicut filius patrem glorificaverat, iterum prodit suam Smiglecius audaciam. Nam in textu v. 4, 6, 26, non habetur *ita* glorificatum esse patrem à filio, ut pater glorificavit filium: sed tantùm dicitur, quòd filius glorificaverit Patrem, & ideò postulare eum a patre, ut se glorificatur, ut ipse vicissim patrem glorificare possit. Potest autem filius Patrem glorificare, etiamsi diverso id modo faciat, quàm is est, quo Pater filium glorificat. Quemadmodũ etiam per homines Deus glorificatur, & tamen non eodem modo, quo Deus eos glorificat vel glorificaturus est. Præterea petit Christus glorificari a Patre: At Pater id a filio non petit, nec petere potest. undè similiter ingens glorificationis illius mutuæ apparet differentia.

Dari gloriam non est manifestari eam.

Alio modo Pater Christum glorificavit quàm Christus patrem.

Ioh. 15. 5. Matth. 5. 16.

Errat porrò toto cælo Smiglecius, dum explicat, quomodo Christus petierit istam suam claritatem, nempe ut innotesceret toti mundo. Hæc enim invicem pugnare jam ostendimus, & nulla ratione a Smiglecio probantur. Quod enim dicit, Christum claritatem semper habuisse, id est, incertum per incertum probare.

Quòd verò Christus gloriam suam miraculis manifestavit, id longè aliud ab eo est, de quo nunc loquimur. Hæc enim gloria non illa est, quam Deus Christo destinârat ante mundi constitutionem. Quod verò Christus rogat, ut Pater eum *apud semetipsum* glorificet, id planè contrarium ejus evincit, quod contendit Smiglecius. Hinc enim colligitur, Christum quidem antea in terra gloriam habuisse, sed non apud Deum, quia gloria illa non fuerit perfectè divina, idque propter hoc ipsum, quòd Christus nondum exaltatus ad Patrem esset.

Gloria Christi varia.

Quid sit apud Patrem glorificari.

Datam verò fuisse Christo claritatem in terra, quod Christus de se affirmat v. 22. idem esse, cum eo, quòd jam per fidem claritas divinitatis ejus hominibus innotuerit, valdè aliquid insufficiens est. Nam totum illud, quod de Christo tunc homines cognoverant, vix millesima

ſima pars ejus erat, quod deinde Chriſtus conſecutus eſt. Illi enim, de quibus hîc dicitur, quòd cognoverint verè, Chriſtũ à Deo Patre exiviſſe & crediſſe, quòd is eum miſerit, ſperabant eum inſtauraturum regnum Iſraëlis; & ita infirmi erant, ut multa non poſſent ferre, ſed ſpiritus Sancti inſtitutione demum indigerent. Rectiùs autem dicitur, Chriſto datam dici, dum in terris eſſet, ipſius claritatem, quia ſcilicet ei deſtinata a Deo eſſet. quo loquendi modo creberrimè utuntur ſacræ literæ.

Act: 1. 6. Ioh: 16. 12.

Dediſſe denique Chriſtum diſcipulis ſuis claritatem ſuam, ideo dici *quòd divinitatem ſuam cum illis ſuo modo communicârit, dando illis poteſtatem filios Dei fieri, & ejus divinitatis fieri participes Ioh. 1. v. 13. & quod iu Euchariſtiæ Sacramento, quod jam tum inſtituerat, miro ſed vero modo ſuam illis divinitatem communicârit*, ut Cyrillus interpretatur, & error eſt multiplex & fabula putida. Primùm enim Ioh. 1. 13. non de ea gloria ſermo eſt, quæ in hoc ſeculo contingere poteſt. Illis enim, qui Chriſtum recipiunt, & in nomẽ ejus credunt, & ex Deo nati ſunt, data ibi dicitur poteſtas, ut filii Dei fiant. His verò in hoc ſeculo nihil dari ampliùs poteſt, ſed ſola reſtat immortalitas, quam illis ipſe Chriſtus olim reddet certiſſimè. Ob quam certitudinem conſequendi iſtam immortalilatem, dicitur poteſtas eis data eſſe, ut fiant filii Dei, quomodo etiam dicitur ob eandem certitudinem, Chriſtum habuiſſe poteſtatem animam ſuam accipiendi. Præterea iſtam divinitatem, quam Chriſtus, dum in terris degit, habebat, dicere, eam eſſe, quam nunc habet, quod hîc tacitè affirmat Smiglecius, eſt tacita principii petitio. Quomodo enim petiiſſet vel petere potuiſſet, ut ſibi daretur, ſi eam reipſa habuiſſet? Reſpondet Smiglecius, petiiſſe Chriſtum, ut manifeſtaretur. At hoc & nuſquam dicitur, & per ſe falſum, vel ſaltem non neceſſarium eſt. Nam ſi Chriſtus gloriam reipſa habuit, & fuit ipſe Deus, non potuit non manifeſtari gloria illius, idque per ipſum Chriſtum. Cur igitur alium nempe Patrem, ut id faceret, rogaret? Sed de hoc plura vide in refutatione Monſtrorum.

De quanám gloria Ioh: 1. 13. ſermo ſit.

Ioh: 10. 18.

Chriſti gloria, quam nunc habet, diverſa eſt ab ea, quam habuit, cum in terris eſſet.

Illud denique quàm futile eſt, & indignum Patre Eccleſiæ Romanæ, Chriſtum divinitatem ſuam cum diſcipulis in Sacramento Euchariſtiæ communicaſſe. Primùm enim hîc non de diſcipulis Chriſti, qui tunc erant, ſed de iis, qui poſtéa futuri erant, ſermo eſt. Apertè enim diſtinguuntur hi, de quibus v. 22. ſermo eſt, ab aliis, qui tunc extabant, v. 20. ubi ſic ait Dominus: *Non pro eis* (nempe Apoſtolis) *rogo tantùm, ſed & pro illis, qui credent per verbum eorum in me*. Quomodo verè cum his divinitatem ſuam tunc in cæna communicaſſe dici potuit Chriſtus, qui nondum erant? Deinde divinitatem aliquam Chriſtum

Error ingens Smiglecii.

ctum cum discipulis suis in cæna sua communicasse, nonné est fabula Pontificia? Panem enim tantummodò comedendum & poculum bibendum dedit Christus in cæna discipulis; idq; eos facere vel iterare voluit in sui commemorationem, hoc est, ut Apostolus Paulus id explicat, in mortis suæ annunciationem. Miserrima sanè esset conditio discipulorum Christi, si, quod in cæna illis porrectum fuit, esset Christi divinitas, & ea claritas, quam a Iesu Christo sperant: & deploranda prorsus est hominum cæcitas, qui per usum cænæ Domini, sese unum cum Deo & Christo fieri posse credunt. Cùm potiùs is indignus sit, qui ad eam accedat, qui antea, quàm ad illam accedit, non sit unum effectus cum Deo & Christo per spiritum illius & fidem suam, quod deinde accessione sua ad cænam domini profiteri, & quodammodo declarare tenetur. Hæc scilicet est efficacia erroris, quam Deus hominibus immisit eò, quòd noluerint veritati obtemperare, ut servarentur. A qua ut eos tandem liberet Deus, perpetuò illum supplices oramus. Mirum est denique, Smiglecium Missam suam titulo Eucharistiæ nominasse. In missa enim creatur vel conficitur a sacerdote corpus & sanguis Christi, ideoque gratiarum actioni vix aliquis locus esse potest. Cùm gratiarum actio pro jam exhibitis beneficiis fieri soleat. adeò, ut tunc, cùm Christus ipse cænam suam instituit, & præsens interfuit, illa ipsa prima cæna nondum Eucharistia reipsa fuerit. Christus enim nondum erat traditus in mortem: sed tantùm institutio ejus, quod deinceps fieri debuit, censenda est.

In cæna Domini nulla divinitas cum hominibus communicatur.

Per quid homines unum cum Deo fiant.

Missa, Eucharistia non rectè appellatur.

Denique erroris magni pertinax suscipit patrocinium Smiglecius, dum ex eo, quòd Christus dicit, se habuisse gloriam suam apud Patrem, concludit, eum reipsa habuisse, & ita reipsa etiam extitisse. & simul, quid tempore Arii acciderit, nobis ex Tertulliano narrat. Nempe, cùm Ariani dicerent, Christum, se habere gloriam, dicere potuisse, quia sibi prædestinata fuerit, Patres opposuisse, *Prædestinationem hic non esse positam, quare nec addendam, væ enim adiicientibus.* & ita, scilicet, victos fuisse Arianos a Patribus Egregiam sanè laudem Patres isti retulerunt, si ita cum Arianis egerunt; & egregiè suorum Patrum encomia canit Smiglecius, qui sic eorum describit cum adversariis agendi modum. Ergo ubicunque dicitur, aliquem aliquid habuisse absolutè, ibi, reipsa eum id habuisse, credendum est? Habent igitur nunc reipsa ædificationem ex Deo, domum non manu factam, æternam in cælis, & substantiam manentem, & gratiam, Christi fideles, quia absolutè dicuntur ista habere, vel dicitur data ea illis esse? Certè nihil minus. Ausus est quidem Smiglecius ista eludere, dum dicit. *Nos reipsa habere ædificationem in cælis, & substantiam manentem; quia plenũ jus ad*

Iniqua Patrum cum Ario agendi ratio.

2. Cor: 5. 1.
Heb: 10 34.
2. Tim: 1. 9.

illa habemus: gratiam autem non dici nos habere absolutè, sed in Christo Iesu datam esse, idque eo sensu, quòd Christus, qui ante tempora secularia fuerit, reipsa istam gratiam pro nobis accepit. Sed magis audacter, quàm verè hæc dici, ex eo constat, quòd æquè incertum sit, an plenum jus *reipsâ* habeant ad domum illam cælestem & substantiam manentem fideles, ut incertum est, an reipsa habeant illa. Possunt enim fideles mutari & deficere, & ita perdere id, quod eis destinatum erat. Deinde non est idem, jus habere plenum ad aliquid, cum ipsa habitione vel possessione. potest enim aliquis jus plenum habere ad aliquid, & tamen possessione carere, & nunquam ad eam pervenire, adeò, ut juris ad aliquid (ut sic loquar) habitio tacitè excludat possessionem. Denique consideratio Smiglecii in additione verborum *in Christo Iesu*, nulla prorsus censenda est. Nam & apertè principium petit, dum ait, Christum fuisse reipsa ante tempora secularia, quod ipsum hoc loco probari debet; & verba Pauli pervertit. Is enim ait, datam esse gratiam *nobis* in Christo Iesu, hoc est, per Christum Iesum: Smiglecius autem ait, non nobis, nec in Christo, sed *Christo pro nobis* datam esse gratiam. Pauli verba & nos & Christum præsentem fuisse statuere videntur: Smiglecii verba Christum solum.

Fideles non habent nunc jus reipsa vitæ æternæ.

Aliud est jus, aliud possessionem rei habere.

Audacia Smiglecii.

Iam porrò, si verum est, quod addit Smiglecius, *Vt verò promissionem aliquando denotet locutio ista, habere aliquid, circumstantiâ aliquâ opus est, quæ id innuat ac indicet*, nonné ipsemet docet, verba Ioh. 17. non de re ipsa sed de prædestinatione accipienda esse? Quæ enim, non dicam circumstantia, sed quodnám firmius argumentum afferri potest, quod, non dicam innuat ac indicet, sed magis cogat, atque hoc, quòd Christus tanto cum conatu id a Patre petit, quod se habere apud eum affirmat? Certè habere aliquid reipsa, & rogare idem, ita sunt contraria, ut nunquam in uno eodemque subjecto ratione ejusdem consistere queant.

Quando habere significet prædestinationem.

Nec quicquam hîc juvat adversarios effugium illud, de duabus in Christo naturis. Nam si Christus idem Deus qui Pater, fuit, Patrem petere nec debuit nec potuit, cùm non tantùm a semetipso id habere posset, quod petebat, sed etiam non posset non habere ob id ipsum scilicet, quia idem Deus qui Pater erat. Deo enim nihil deesse ulla ratione potest, quod ad eum & gloriam illius pertinet.

Sed audiamus Sophisticationem Smigl., qui verba *Apud te* ita explicat, *quam habui, cùm essem apud te.* idque probat hac ratione. *Petit enim Christus eandem claritatem post ascensionem habere apud Patrem, quam habuit apud Patrem, ante mundum conditum. Quemadmodum igitur*

gitur, cum petit, habere apud Patrem, non petit in mente Patris & prædestinatione habere: sed reipsa existendo apud Patrem illam habere: ita cùm ait, se eam habuisse ante mundum conditum apud Patrem, intelligit se habuisse, cùm existeret apud Patrem, non autem in mente Patris. Summa rei est, particulam *apud Patrem*, utrobique existentiam apud Patrem, non prædestinationem significare. At ego nego istius ratiocinationis consequentiam. Nec enim eadem ratio est ejus, quod Christus petit habere post ascensionem, cum eo, quod ait, se habuisse ante mundum conditum. Id quod petit Christus habere post ascensionem, ita comparatum est, ut non potuerit Christo dari sine existentia illius apud Patrem. idem enim Deus, qui Christo glorificationem promiserat, is etiam eandem apud seipsum, in regno & solio suo eidem promiserat: Hoc verò, quod ait se habuisse apud Patrem ante mundum conditum, tale est, ut illud non tantùm habere potuerit, sed etiam necesse est prorsus, ut habuerit absque sua apud Patrem existentia, propterea quia id sibi dari tam solicitè rogat.

Sophisma Smiglecii

Refellitur.

Sed videamus quid moliatur iterum Smiglecius, postquam tria sibi nostrorum nomine, quæ sanè invictissima sunt, objecisset. quorum 1. est. Si Christus gloriam divinitatis actu ab æterno habuisset, eam nunquam deponere potuisset, eaq; tunc etiam, cùm Patrem orabat, fuisset prædi tus. Quare ut ipsi daretur, petendum ipsi non fuisset. 2. Si Christus eam etiam deposuisset, nulla causa erat, ut eam a Patre peteret. Ipse enim eam per se resumere potuisset. 3. Is qui precabatur, quatenus precabatur, eam gloriam nunquam reipsa habuit. Sic igitur ait, *Sed errat Socinus: Nos enim non dicimus, Christum absolutè gloriam divinitatis petiisse a Patre, sed ejus manifestationem. ut quam claritatem ab æterno apud Patrem habebat, eandem apud ipsum etiam nunc haberet manifestatam*, & hoc ita explicat, scilicet, *ut eam viderent homines & agnoscerent.* & deinde ait: *In hoc sensu dicere possumus, Christum petiisse, quod non habebat, quia gloria, quam reipsa habuit ab æterno apud Patrem, nondum erat hominibus manifestata. Porrò, ait, petit Christus eam à Patre sibi dari, non quòd eam per se obtinere non posset. Omnia enim Pater dedit ei in manus, sed quia hæc pactio quasi erat inter Patrem & Christum, ut ipse clarificaret Patrem super terram, a Patre verò vicissim clarificaretur in cælis, & idcirco Patri semper defert, eique accepta fert omnia.* Asscripsi omnia Smiglecii verba, ut iterum atque iterum videat lector pius & cordatus, quomodo in hac potissimùm disputationis particula turpissimè hæreat Smiglecius, quod etiam, in refutatione Monstrorum ipsius, non uno in loco indicatum est. Primùm argumentis nostris fir-

Cõmenta Smiglecii

 missimis

Refelluntur. missimis tantùm opponit suam sententiam. At nuda sententiæ prolatio vel autoritas humana, nihil unquam valet contra manifestas rationes. Adde, quòd ista sententia Smiglecii, ut paulò ante dictum fuit, & principium petit & contradictionem implicat. Nam si Christus tantum petit, ut gloria sua manifestaretur, jam eam, ut habuerit necesse est. Hoc verò nunc in controversia est, & hoc probandum sibi sumsit Smigle:. Et si eã reipsâ habuit, quid petitione opus erat? Quæ verò isthæc est confusio, dicere semel, Christum habuisse claritatem ab æterno apud Patrem, & tamen rogasse, ut eandem apud Patrem etiam tunc haberet manifestatam? Potestné enim esse aliquid apud Patrem, & tamen non esse apud Patrem manifestatum, ut necesse fuerit petere, ut id, quod apud Patrem Christus ab æterno habebat, apud Patrẽ tunc esset manifestatum? Quæ porrò istæc explicatio est, *scilicet ut eam viderent homines & agnoscerent*. Ergò, quando apud Patrem fuit manifestata, homines eam viderunt & cognoverunt? Quid est nugari, si hoc non est? Iã quid hoc est, *In hoc sensu dicere possum Christum petiiße quod non habebat*, &c. Non quid dicere possit Smiglecius, nunc curandum est, sed quid dici jure debeat, & quid cum literis sacris, & denique cum recta ratione conveniat. Quia verò sacræ literæ Christum a Patre, propriè loquendo, petiisse gloriam suam, & datam eam illi a Patre reipsa fuisse, disertè testantur, hoc ipso Christum eam gloriam reipsa habuisse negant, & proinde non manifestationem habitæ, sed dationem non habitæ gloriæ Christum petiisse, evidenter docent. Præterea Christũ glori suam per se obtinere potuisse, contradicit ei, quòd Patrem petiit. Quia verò hoc scriptura affirmat, falsum esse illud necesse est, quod affirmat Smiglecius. Verba verò Ioh: 3. Pater omnia dedit ei in manu, aut de prædestinatione dandi intelligenda sunt, aut vox *omnia* ad ea tantùm referenda est, quæ cognitionem divinæ voluntatis spectant, ut ex præcedentibus videre est, in quibus munus Iesu Christi describitur, quo Iohannem Baptistam & alios omnes, dum adhuc in terris degeret, superabat. Ista denique pactio, quam inter Patrem & Christum fuisse ait Smiglecius, nugacissimum commentum Smiglecii censendum prorsus est, ut pote cujus in universo sacro codice, nedum cap: 17. Ioh:, nulla fit mentio, & quod suo se indicio prodit, quam sit a vero alienum. Quid enim opus erat pactione ista inter Patrem & Christnm, si Christus idem Deus est, qui Pater; & si id, quod petiit, vel accepit, non potuit non tandem habere: vel si pactio erat inter Patrem & Christum, & si Christus semper Patri defert, & accepta ei fert omnia, quomodo hoc ipso non docetur, eum nullo modo eundem Deum esse, qui Pa-

ter est. cùm Pater nemini deferat, nec quicquam cuiquam acceptum referat aut referre possit, Deus alioquin altissimus & unus non futurus?

Caput VIII.

Argumentorum nostrorum pro reali Christi jam nati apud Patrem existentia defensio.

CHYMERAM appellat Smiglecius, quod & disertissimis verbis in sacra scriptura scriptum extat, & ad omnium captum accommodatissimum est, Christum scilicet jam natum, antequam munus suum ordiretur, apud Patrem fuisse, & a Patre in mundum venisse, ut nobis divinam voluntatem exponeret: quodq; nec absurdũ nec impossibile esse, exemplum etiam Pauli Apostoli comprobat. qua de re plura scripsimus in libello de Divinitate Christi cap: 4.: Interim, quid se & suis placitis fiat, non considerat. Deum enim, qui ab omni æternitate in cælis fuerat, de cælo descendisse, & descendisse in hunc finem, ut homo fieret vel incarnaretur, hæc demum Chimæra est non minùs blasphema quàm falsa, cujus tandem pudebit omnes, quicunque hactenus illud pro mysterio tremendo adorant. Sed audiamus, quomodo refellat hanc divinissimam veritatem de reali Christi jam nati apud Patrem existentia Smiglecius.

Primùm ait, *Christum ascensione ista vel raptu in cælum non indiguiße, ut Paulus. Quia ab ipso conceptionis momento, Deum viderit, eamque visionem perpetuam totâ vitâ habuerit, eò quòd Verbum ilico ac est Caro factum, fuerit plenum gratiæ & veritatis, quòd Spiritus sapientiæ & intellectus in eo requieverit Esa: 11. 2. quòd infans vix natus, Christus ab angelo prædicatus sit, quòd denique substantialiter in una persona Deo semper unitus fuerit.* At ego ajo, disertè scriptum est, Christum filium hominis de cælo descendisse, & ascendisse denuo, ubi erat prius. Ergo firmiter concludendum est, eum in cælo fuisse, antequam eo visibiliter coram Apostolis ascendit, etiamsi tandem non constet, quomodo Christus ea re indiguerit. Potest enim fieri, ut res aliqua facta sit, quam credere nos oportet, cujus tamen rationes nullas reddere possumus. Legimus, Christum dixisse Nathanaëli: *A modo videbitis cælos apertos, & angelos Dei descendentes & ascendentes super filium hominis*, nec tamen constat, an & quomodo Christus ea re indiguerit. Num propterea verum id esse negabimus, aut ob ignoratam causam rei, rem ipsam in dubium vocabimus? Sed præterea nec probavit Smiglecius nec probaturus unquam est, Christum non

Expressè scripta credenda sunt, etiamsi rationes illorum non constent.
Ioh: 1. 51.

noneguisse ista in cælum ascensione. Nam, quòd ait, Christum ab ipso conceptionis momento Deum vidisse, phrasis est sacris literis prorsus ignota, & sensum continet alienum ab omni verisimilitudine. Nam nec oculis Deum a Christo concepto & recens nato visum esse, legimus unquam; nec cognitam Dei voluntatem Christo tum fuisse, probari vel per speciē potest. Verbū illico, ac est caro factū, plenum fuisse gratiæ & veritatis, non probatio, sed duplex saltem isq; crassissimus error est. Nam nec verbum carnem factum esse Iohannes dixit, sed carnem fuisse; nec illico, ac est caro factum, hoc est, natū ex mente Smiglecii, plenum gratiæ & veritatis fuisse affirmat, sed tantùm verbum, quod caro fuit, plenum fuisse ait gratiæ & veritatis, temporis, quando plenum fuerit, nullam eo in loco mentionem faciens. Sed de hac tam imperita hujus loci allegatione, & crassa explicatione plura diximus tum passim in hoc ipso scripto, tum verò in refutatione Monstrorū a Smiglecio confictorum. Requievit etiam Spiritus Sapientiæ & intellectus in eo, de quo Es. 11. 2. legimus, sed an ab ipso conceptionis momento id factum sit, nec ibi legitur, nec ex eo probari potest. Potuit autem dici, Spiritum sapientiæ in eo requieturum, propterea quia temporis successu pro ratione ætatis & aliarum circumstantiarum requieturus esset. Sed & de hoc vide in refutatione Monstrorum. Potuit etiam infans vix natus, Christus ab angelo prædicari, non quòd reipsa vel perfectè Christus esset, sed quia principia quædam ejus, quæ Christum constituunt, in eo apparerent, vel quod ad ea immutabili decreto Dei destinatus esset.

Ioh. 3. 3. 34. Christum porrò non ad mensuram accepisse Spiritum, idq; ab ipso conceptionis momento, nec a Iohanne dici, nec quicquam tale ex illis verbis colligi posse, abunde demonstratum est a nobis in eadem refutatione, ut mirari jure quis possit, quid causæ fuerit, cur idem Smiglecius in duobus libellis uno anno a se conscriptis, eadem prorsus argumenta tam crebrò ad nauseam usq; iterare non dubitaverit.

Vnitio deniq; ista Christi cum Deo in una persona jure pro ultimo argumento a Smigl. asservata fuit, quemadmodum illud, Illico ac est caro factum verbum, plenum fuit gratiæ & veritatis, pro primo in acie positū, ut scilicet hinc agnoscas, quid de aliis in medio collocatis sentiendum sit. Nonné enim fabula est Pontificia, Christum substantialiter in una persona semper cum Deo unitum fuisse, vel saltem caput controversiæ, quæ nunc inter nos agitatur? Quomodo ergo pro probatione afferri potuit, nisi ab eo, qui personæ suę (Doctoris scilicet Theol.) oblitus, vulgi imperiti more, quidvis aduersario obtrudere non veretur? Sed hæc judicent alii. Ego pergo ad alia.

Ait Smigl., s. literas testari, Christū in cœlo exritisse, antequam in hunc mundū veniret, & apud Patrem ab omni æternitate fuisse, idq; se cap. præcedente docuisse, unde vult colligi, Christum non fuisse raptū in cœlum ante prædicationis initium. Sed quia tantùm ea recenset, nos etiam lectorem ad cap. præcedentis refutationem relegamus.

Porrò docet, Christum semper in cœlo fuisse, & ad marginem addit, Christum, cùm in terris esset, simul fuisse in cœlo, & hinc concludit, Christum non ascendisse in cœlum, postquam natus fuit. Sed frustra. Falsum enim est, quod affirmat Smigl. & crassa petitio principii, nec testimonio ullo probari potest. Nam verba Ioh. 1. *Vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit*, accipi possunt, de tempore, quo Iohannes ista scribebat, ut sensus sit: Vnigenitus, qui nunc est Deo charissimus, is antea Dei voluntatem perfectam nobis enarravit, de quo plura alibi suprà. Verba Iohannis 3. *Qui est in cœlo*, legi posse, *qui erat*, & ipsa vox græca patitur, & interpretes hac in re minimè suspecti, & linguarum peritissimi testantur. Vnde etiam constat, quam verè dixerit Smigl. consensum *omnium* scripturæ interpretum satis docere, non aliter esse legendum. Si dicat, se suos omnes intelligere, tum nimis in alios interpretes injurius erit, qui nulla re interpretibus Pontificiis cedunt: imò, si, quod res est, dicere velimus, multis modis plærosq; superant; tum turpiter nimis se geret, qui suorum tantùm testimonio suam causam tueri conetur. Quod verò alicubi legimus, Christum dixisse, *volo ut ibi sint mei discipuli ubi ego sum*, id facilè ita explicari potest, ut de futnro tempore intelligatur. cùm nihil usitatius sit in sacris literis, quàm de rebus certò & brevi futuris ita loqui, ac si essent præsentes. Hinc dicuntur Christiani esse a mortuis resuscitati, in cœlis collocati, glorificati, cùm tamen ea omnia sint demum futura. Iam si de illis, qui gratiâ istâ excidere possunt, & longo demum post tempore istâ fruituri sunt, dici nihilominùs potest, eos illâ jam frui: quantò magis de eo, qui immutabiliter in regno cœlorum, & brevi post, cùm ista diceret, futurus erat, jure id dici potest? Eph. 2. 6. Rom: 8. 30.

Ineptus autem est valdè Smigl. dum sic ait: *Neq; verò dici potest, loqui Christum in præsenti, eò quod brevi post ibi esset futurus: Cur enim de se in præsenti, de discipulis in futuro loqueretur?* Quis enim non videt, causam fuisse justissimam, aliter de discipulis loquēdi quàm de se, cùm constet, Christum paulò post ascendisse in cœlum, discipulos verò omnes expectare illum diem judicii ultimum, quo, ut Paulus loquitur, sibi & omnibus, quicunq; dilexere gloriosum adventum ipsius, redditurus est justus judex Dominus, coronam justiciæ? Num fortasse voluit Smigl. innuere, discipulos etiam post mortem reipsa con- 2. Tim: 4. 8.

 secutos

secutos esse regnum cœlorum? Sed hæc iterum crassè erronea est, de sanctorum apud Deum ante diem judicii existentia, opinatio, jam pridem mundo revelata, quam nemini cordato aut pio persuasurum se unquam, certò credat Smiglecius.

De loco Ioh. 8. 58. Illud verò, quod Ioh. 8. legitur: *Antequam Abraham fiat, ego sum*, quid huc, quæso, facit, cùm propositum fuerit Smigl. probare, Christum, cùm in terra esset, simul etiam in cœlo fuisse: hîc verò tantùm dicatur, Christum fuisse, non indicato loco, ubi fuerit? Præterea, quàm ineptè a Smiglecio verbis illis, *Ego sum*, attribuitur hic sensus, *Ego semper sum*? Sola sanè desperatio sic loqui Smigl. jubere videtur. Quis enim nescit, in eodem capite v. 12. contineri hujus sermonis fundamentum: *Ego sum lux mundi?* Quis nescit in eodem cap. idq; bis eadem verba simpliciter posita, *ego sum*, ex præcedentibus, in quibus sensus eorum integer habetur, & ex quibus fluunt, ita suppleri posse, *ego sum lux mundi.* Sic enim legitur v. 24. *Dixi ergo vobis, quod moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis, quia ego sum, moriemini in peccatis vestris:* Et iterum v. 20. *Cùm exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscitis, quòd ego sum, & a me ipso facio nihil.* Quid igitur verisimilius est, quàm eodem modo, quo antea bis hæc verba accipiuntur ellipticè, accipi etiam tertiò in eodem capite? & non bis de eo, quod textus suadet, quòd scilicet fuerit lux mundi, tertiò verò de eo, quod novum prorsus & a proposito Christi alienum est, quòd scilicet semper fuerit. Vnde apparet, quàm vana sint omnia, quæ Smiglecius, pro sensu suo horum verborum obtinendo, disserit, de eo, quòd Christus dixerit simpliciter & absolute, *Ego sum*, non autem, *ego sum lux mundi*, cùm scilicet ostensum est, verba eadem bis in eodem capite absolutè legi, & tamen supplenda utrobiq; esse.

Non puto autem dicturum Smiglecium, Christũ affirmare, Iudæos morituros in peccatis suis, nisi credant eum semper esse. Id enim nunquam ab illis requisierat: sed hoc, ut crederent, se esse lucem mundi; nec etiam certum est, Iudæos cognovisse aut cognoscere potuisse tunc cùm filium hominis exaltaverunt, eum semper fuisse. Imo contrarium ejus cognoverunt. Nam semper esse, vel Deum unum esse, & exaltari, nempe in crucem, ita pugnant, ut alterum alterum necessario tollat. Post exaltationem autem Christi in crucem cognitum fuisse, Iesum esse lucem mundi, quod antea non tam clarè cognosci potuit, res ipsa loquitur. Antea enim in Christo quædam erant scandali plena, adeò ut Dominus ipse diceret, beatum esse eum, qui in se non offenderet: At post Christi mortem & exaltationem ea consecuta sunt, quæ unicuiq; sufficientissimam cognoscendi, quòd Iesus esset lux mundi,

Matth: 11. 6.

mundi, causam præbere poterant. Quod idem etiam Christus pereleganter alibi & argutè innuit. Ioh. 3.14, 16. & 12.32. Quo etiam simul responsum est ad id, quod absq; ulla necessitate hic inseruit Smigl. de eo, quod ibi additur, de Abrahamo, quem Christus futurum esse dixit. Nam etiamsi simpliciter dicatur, Abrahamum fieri, tamen prorsus necesse est, sermonem ibi esse de factione (ut sic loquar) non essentiæ Abrahami, sed ejus rei, quam designat nomen illius, idq; ob hanc causam, quòd ibi dicitur a Christo, non antequam Abraham fieret, sed antequam fiat, hoc est, de re non præterita sed futura. Sic enim cogunt verba græca locum illum convertere, ut docuimus tum in refutatione monstrorum, tum in tractatu de hoc ipso loco nuperrime edito, & aliis scriptis. Certum autem est, Abrahamū tunc, cum Christus ista diceret, fieri non potuisse quo ad essentiā. Relinquitur igitur, eum fieri debuisse, quo ad sensum nominis. Is enim antea nunquam impletus fuerat, cùm tantum una Iudæorum gens populus Dei ad istud usq; tempus esset.

Sed adhuc habet argumentum Smigl., quo extra oleas vagans, ostendere conatur, hic de existentia ante Abrahamum sermonem esse. *Quod scilicet Iudæi non urserint, an Christus lux mundi esset, sed utrum ante Abrahamum existeret. Itaq; necessarium esse, Christum etiam de existentia sua ante Abrahamum respondisse, alioquin extra propositum respondisset, Et rei hujus signum esse ait, quod per mille sexcentos annos nemo ex doctoribus inventus sit, qui Christum de luce loqui deprehenderit.* Hîc respondeo: non necesse esse, ut de eodem responderit Christus, quod sibi objiciebatur. Hoc enim tunc tantùm fieri solet & debet, quando objectio est legitima vel saltem probabilis: Cùm verò objectio est captiosa, fallax, & falsa, prudentiæ est, omissa responsione directa, cum perditis non contendere ampliùs, sed aliò sermonem dirigere; & eis, quod Christum hic fecisse videmus, pœnas divinas proponere. Objectionem autem Iudæorum captiosam, fallacem & falsam fuisse, vel hinc constat, quòd id Christo objiciebant, quod nec dixerat, nec ex ejus sermone colligi ullo modo poterat. Objiciebant enim Christo: *Annos quinquaginta nondum habes, & Abrahamum vidisti.* Hoc verò Christus non dixerat. Tantùm enim dixerat: *Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, & vidit & gavisus est.* Quæ verba, si communi more accipiantur, tantùm hoc continent, Abrahamum vidisse, non quidem ipsum Christum, sed diem Christi: nullo verò modo continent, Christum vidisse Abrahamum. Poterat enim videre Abrahamus diem Christi, etiamsi Christus nondum esset, cùm

Quando locus sit directis responsionibus, & quando non.

Captiosa Iudæorum objectio.

ſet, cùm proprium ſit Prophetarum (qualis erat etiam Abraham) futura tanquam præſentia videre. Iam dum objiciunt Iudæi Chriſto, quòd dixerit, ſe Abrahamū vidiſſe, nonnè captioſè & malitioſè agūt, & proinde indigni ſunt, quibus aliquid amplius directè reſpondeatur?

Sed præterea, ſi, quod res eſt, conſideretur, Chriſtum non dixiſſe, Abrahamum vidiſſe diem ſuum, ſed tantùm dixiſſe, Abrahamum cupiiſſe eum videre, & ſi vidiſſet, gaviſurum fuiſſe, quæ lectio & ex vi linguæ Hebraicæ obtineri poteſt & debet, ut alibi a nobis demonſtratum eſt. unde & in ſimili ejuſdem capitis loco, ea verba græca, τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν, quæ propriè ſonant, *Hoc Abraham non fecit*, ita ſunt converſa ab aliis minimè hac in re ſuſpectis interpretibus, *Hoc Abraham non feciſſet*; Et præterea vero multò ſimilius eſt, Chriſtum dixiſſe, Abrahamum, ſi vidiſſet diem ſuum, gaviſurum fuiſſe, quàm Abrahamum diem Chriſti vidiſſe & gaviſum eſſe. Hoc enim, ut ut verum fuiſſet & Chriſto cognitum, nihil aut parum apud adverſarios valuiſſet, imò ridendum eis Chriſtum propinaſſet, quia ſcilicet nuſquam in ſacris literis haberetur: Illud verò & recte dici a Chriſto, & Iudæis exprobrari meritò poterat, nempe non futurum fuiſſe ſimilem illorum Abrahamum, ſi tunc, cùm Chriſtus in mundo fuit, vixiſſet, quemadmodum etiam ſuprà dixerat, hoc Abrahamum non facturum fuiſſe, ut ſcilicet cogitaret de interimendo homine innocente, quod Iudæi, qui ſe filios Abrahami venditabant, faciebant, Si inquam, hoc conſideretur, & hic ſenſus admittatur, multò magis conſtat, quàm non neceſſe fuerit, ut Chriſtus ad id reſponderet, quod tunc urgebant Iudæi. Nam præter cavillationem, malitia etiam quædam in illis apparebat, qui, captato ſono verborum Chriſti, & ſenſu repudiato, quem, ſi Chriſti verba attendiſſent, elicere ex illis potuiſſent, quidvis potiùs oblaterare Chriſto, quàm veritati cedere volebant. Digni igitur erant, qui relinquerentur iſti ſuæ malitiæ, & quibus, niſi in tempore reſipiſcerent, graviſſimum Dei ſupplicium denunciaretur, quod erat, tranſlatio ab illis beneficii divini, quod tunc illis offerebatur, ad alias gentes extraneas. Tunc enim factus eſt revera Abrahamus. Quam prædictionem Iudæis non prorſus fuiſſe incognitam vel hinc patet, quòd lapides ſuſtulerint, ut in Chriſtum jacerent. Nihil enim minùs ferre poterant, quàm tales minas, ſive directas, ſive indirectas. Hinc legimus, cùm Chriſtus ſatis argutè id ipſum prædiceret, quòd eum extra urbem in montem deduxerint, ut inde eum præcipitarent; & alibi, quòd eum propterea cupere voluerint. Et de Paulo legimus, quòd cum de converſione ſua apud Iudæos diſſereret, placidè audierint uſq; ad ea verba: *procul te mittam ad gentes*. His verò auditis

Joh: 8. 4. VuolfgangusMuſculus, Henr. Bullingerus.

Luc: 4. 29.

Matth: 21. 45.

Act: 22. 21, 22.

ita eſſe

ita esse vociferatos, *Tolle de terra hujusmodi, non enim fas est eum vivere.* Atque ex his satis superque refutatum est, quod de loco Ioh:8. hîc addere libuit Smiglecio.

Ad illud de doctoribus, qui per 1600 annos locum hunc ita non sunt interpretati, hæc habeat Smiglecius: Autoritate humana aliquẽ premere, est causæ suæ desperationem prodere. Rationes verò semper autoritate humana validiores sunt, quas quia hîc habemus evidentissimas, dormitasse istos bonos doctores dicendum potiùs est, quàm committendum, ut eorum nuda autoritas obtineat. Verbum carnem esse factum, hactenus omnes interpretes sentiunt: & tamen id verum non esse, vel saltem non necessarium, ipsa luce meridiana clarius est & futurum erit: Iesum non angelos assumsisse, sed semen Abrahami assumsisse, omnes fortasse interpretes Smiglecii sentiunt, & tamen de re præsenti sermonem esse, ipsissima est veritas, ut verbum *Assumit*, vel *apprehendit*, bis collocatum, docet. Vt ut enim enallage, quâ præsens pro præterito usurpatur, detur: nunquã tamen ea admittenda est, nisi ubi summa rei cogit necessitas, quę hîc prorsus nulla est, ut alibi docuimus. Non verbis scilicet sacrarum literarũ, aut justę illorum versioni, sed causæ suæ & sententiæ jampridem receptæ, Doctores istos gratificatos esse, statuendum est. Quanquam nimis gloriabundum est, dicere, neminem ex omnibus doctoribus, qui per 1600 annos vixerunt, fuisse, qui hoc de luce mundi intelligeret. Nec enim dubium est, multos fuisse doctores, qui doctoribus Smiglecii contrarii fuerunt in sententia de filio Dei, quorum libri hodie nulli extant, qui si extarent, fortassis aliquid aliud, quàm quod Smiglecius cum suis de hoc loco sentit, haberemus. Fieri etiam potest, ut multi doctores ita senserint ut nos, & tamen scriptis id non comprehenderint. Sed hæc leviora sunt, quàm ut diutiùs eis immorari necesse sit.

Rationes semper humana autoritate validiores sunt.

Ioh. 1. 14.

Heb. 2. 16.

Præcipuum porrò errorem Socini esse ait Smiglecius, *quòd hæc Christi in cælum ante mortem ascensio sacris literis manifeste repugnet, quæ scilicet aßerant, Christum semel in sancta sanctorum introiiße.* Sed responsionem habet a Statorio allatam Smiglecius verissimam, nempe ibi sermonem esse de ascensu Christi in cælum, quatenus sacerdos fuit, vel cum sacrificio. Tali enim modo semel tantùm in sancta sanctorum ingressus est Iesus. Hanc responsionem non recipit Smiglecius: sed causam, cur eam non recipiat, nullam adfert idoneam. Ascribam illius verba. *Nam ex eadem* ait, *figura perspicuum est, quod quemadmodum sacerdotem legalem nefas erat ingredi in sancta, nisi cum sacrificio: ita neque Christum hominem alia ratione in cælum ingredi debuisse, nisi per sacrificium corporis sui. oportuit enim Christum pati &*

Heb: 9.

Christus semel cælum ingressus dicitur, quatenus pontifex.

F *resurge-*

resurgere à mortuis, & intrare in gloriam suam. Hoc verò quid est aliud, quam id, quod jam semel dictum erat? Non debuit Christus, ut sacerdos, in cœlum ingredi alia ratione, quàm per sacrificium corporis sui: At hinc non sequitur, non potuisse eum, qui deinceps ingressus est semel in sancta, ut sacerdos, Dei voluntate ita ferente, in cœlum antea ingredi alia de causa, & alio respectu. Quemadmodum nihil etiam impediebat, quo minùs sub lege is, qui quotannis ordinariè in Sancta cum sacrificio ingrediebatur, in eadem etiam alio tempore extraordinariè alia de causa ingrederetur, si Deus ita voluisset. Quare nihil huc facit testimonium ex Luca allatum. Christus enim, cùm in cœlos ascendit ante mortem, non ita in gloriam suam introivit, ut post resurrectionem: imò, in gloriā suam veram eum tunc introiisse, statui nullo modo debet, cùm, post ascensionem illam, calamitatibus & morti truculentæ obnoxius fuerit, Christi autem gloriæ ea proprietas est, ut nec mori nec affligi, post eam obtentam, possit. In locum tantùm gloriæ suæ ingressus fuit antea Christus: at post mortem, in ipsam gloriam.

Luc: 24. 26.

Christus ante resurrectionem in gloriam suam nō intravit, sed in locum gloriæ.

Illud verò puerile est. *In tota Scriptura inauditum est, Christum bis ascendiße in cælum.* Nam etiamsi vox *Bis* non legatur, legitur tamen id, unde id necessariò evincitur. Filium hominis enim ascendisse eò, ubi priùs erat, quid est aliud, quàm eum bis illuc ascendisse. cùm filius hominis in cœlo, in quod deinde post mortem ascendit, esse nō potuerit, nisi per ascensionem. Vnde patet, falsum id esse, quod addit Smiglecius, *neque si hic alter ascensus accidisset, ullo modo illum scriptura dissimulasset, esset enim res maximè insignis, & ad conciliandam summam Christo autoritatem pertinens.* Disertissimè enim, ut ostendimus, descriptus est tum in loco citato, tum in aliis, etiamsi modus & tempus non sint ita disertè expressa, quod tamen ad fidem ipsi rei derogandam nihil facere: alibi a nobis demonstratum est, ubi etiam ostendimus, hoc plurimùm facere ad divinam Christi muneri autoritatem conciliandam.

Scriptura id dicit, quod ex ea colligitur necessariò.
Joh: 6. 62.

In libello de Divinitate Christi, cap: 4.

His argumentis suis absolutis Smiglecius, nostram etiam argumentationem diluere aggreditur, quâ docemus, siquidem dicatur, filium hominis in cœlo fuisse, necesse esse, admittere, Christum (non quidem ut ille loquitur, secundum humanam naturam, sed) hominem jam natum in cœlo fuisse. Alioqui, non filium hominis, sed alium quem in cælo fuisse, dicendum esse. Sed quo successu, videamus diligenter.

Respondet igitur, *Scripturam ita asserere, Christum in cœlo fuiße, ut carne in terris toto vitæ suæ tempore esse non desineret, idq; se paulò ante osten-*

ante ostendisse. Hoc quam verum sit, ex iis, quæ paulò ante respondimus ad alterum argumentum Smiglecii, tu cordate lector, perspice. Deinde dicit, *quòd filius hominis in cælo fuiße dicatur, ad id satis eße, ut aliquâ suâ substantiâ ibi fuerit, nempe divinâ. Filium autem hominis habere duplicem substantiam, & etiamsi non extiterit humana substantia, extitiße tamen divinam.* En responsionis modum Smiglecianum. Cùm scilicet non habet quod respondeat aliud, impudenter id, quod est in principio, petit; & adversariũ eo opprimere summa vi nititur, de quo ipsissima controversia est. Nũc enim hoc unicè agitur, an Christus vel filius hominis duas substantias habeat: & Smiglecius, ac si jam eæ probatæ essent, & inter nos de illis substantiis conveniret, objectiones nostras illo diluit. Qui modus respondendi si valet, jam semper victoriam nobis de Smiglecio polliceri possumus. Fabulam esse dicimus, a Christianophilosophis confictam, istas duas in Christo substantias vel naturas, sacris literis ignotam, imò sacris literis & sanæ rationi prorsus contrariam. Ridemus igitur, & magno animo contemnimus omnes istas responsiones adversariorum, quibus ad hoc deploratum asylum confugiunt; & ex eo firmiter concludimus, eos, dum ita respondent, jam manus dare a veritate cogi: nolle autem dare, quia vel parum sint candidi, vel nimis autoritati istorum, qui distinctiones istas confinxerant, tribuant: adversarios verò nimis contemnant, quos similes esse putant illis, qui olim gravissimè ecclesiam Homousianorum premebant, & quibus tandem superiores evasere, vel ob aliam quamcunque Theologis & piis hominibus parum dignam causam.

Smigl: principium petit.

Sed habet aliud quid, unde colligit Smiglecius, Christum in cælo fuisse, antequam nasceretur. *Quia scriptura, cùm Christum in cælo fuisse docet, nusquam ascensus meminerit.* Sed & hoc infirmissimum est. Cùm enim dicit scriptura, filium hominis antea in cælo fuisse, quàm illuc ascenderet, non potest non dicere tacitè, filium hominis eò ascendisse. Filius enim hominis non potuit in cælo esse, nisi per ascensionem. Et certè, nisi istæ plusquam figuratæ locutiones vel potiùs affaniæ Smiglecii de filio Dei extitissent, nemo unquam vel dubitare potuisset, filium hominis in cælum ascendisse, quia in cælo fuisse legatur. Quanquam ascensionis filii hominis disertè etiam mentionem fieri dici potest Ioh. 3. in illis verbis: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui erat in cælo.* Quod verò de vocibus, *Qui est*, argutatur Smiglecius, id mera conjectura est, & falsa nititur vocis græcæ ὢν interpretatione. hanc enim non minùs, qui erat, quàm, qui est, converti posse, jam antea docuimus.

Christus per ascensionẽ fuit in cælo, ex quo descendit.

Cramben autem recoquit Smiglecius, nescio quo fine, dum in hoc capite iterum atq; iterum dicit, exitum Christi a Patre contigisse ante Christi in mundum adventum. Hoc enim antea non semel ab eo dictum & a nobis refutatum fuerat. Sed & hîc iterum breviter respondeo. Verum est, Christum a Patre exiisse, vel de cœlo descendisse, ante adventum suum in mundum: Sed falsum est, adventum Christi esse censendum ab ejus nativitate. Apertè enim distinguit scriptura sacra Christi nativitatem ab ejus in mundum adventu, & illam huic antea ponit; & tunc demum Christum in mundum venisse dicendum est, quando munus suum cœpit, quemadmodum etiam de aliis, qui tamen in cœlo nunquam fuere, dicitur, eos & missos fuisse, quod idem est cum adventu in mundum, & in mundum exivisse, adeo ut nemo in mundum venire vel exire possit, qui priùs in mundo non fuerit, ut antea dictum fuit.

Christi adventus & nativitas differunt. Ioh: 18. 37.

Infirmum autem pariter est argumentum Smigl. dum ait: *Quemadmodum mundum tunc reliquit Christus quando mortuus est, ita tunc in mundum venit, quando natus est.* Nam & incertum est, an per relictionem mundi mors præcisè designetur, cùm videamus, per abitum ad patrem alibi mortem Christi designari, qui hîc discernitur a relictione mundi; & possint verba, *relinquo mundum*, ita accipi, jam cesso munere meo ampliùs fungi, & paro me ad mortem: & etiamsi certum esset, tunc Christum mundum reliquisse, cùm mortuus est, tamen ex hac phrasi, quæ est propria, nempe, relinquendi mundum, non posset peti significatio phrasis illius minùs propriæ, venire in mundum, nisi aliunde constet, venire in mundum, significare nativitatem alicujus. Ipsa autem natura verborum reclamat, cùm is, qui nascitur, nondum reipsa in mundo sit, & proinde venire aliquò non possit: cum verò, qui venit aliquò, jam ante fuisse, quàm veniret, præsupponitur.

Quid sit mundum relinquere. Ioh: 16.

Mirum est autem, Smiglecium ad demonstrandum, tunc Christum in mundum venisse, quando natus fuit, attulisse locum Gal. 4. ubi Paulus ait, Deum emisisse filium suum factum ex muliere, cùm hinc contrarium prorsus colligi possit. Eum enim, qui jam factus erat ex muliere, misit Deus. Vnde constat, cum jam ante extitisse, & extitisse per nativitatem ex Maria virgine, qui missus fuit, ut scilicet hinc agnoscas, tunc Christum missum fuisse, cùm munus suum aggressus est. Tunc enim verè perfectio temporum venit: tunc verè Christus sub Lege esse potuit, quod mox ab Apostolo additur: tunc eos, qui sub lege erant, liberare potuit & liberavit. Nec minùs illud mirum est, quòd locos 1. Timoth. 3. & 1. Ioh. 4. ad eandem rem demonstrandam attulerit Smiglecius. In priori enim loco deserenda illi est vulgata versio, quam alio-

De loco Gal: 4.

Missio nativitate posterior.

quam alioquin omnibus præferre non dubitat. hæc enim non habet vocem Deus, sed omnia ea, quæ ibi dicuntur, de pietatis mysterio accipit. Deinde etiamsi vox Deus legatur, non constat tamen, de Christo ibi sermonem esse. Nihil enim impedit, quò minùs omnia illa, quæ ibi commemorantur, de Deo Patre accipiantur, qui solus voce *Deus*, quando subjecti locum habet, insignitur, & præter eum nemo alius. Is *manifestatus est*, hoc est, voluntas ejus patefacta est, *in carne*, hoc est, per infirmitatem tum Christi tum Apostolorum: *is justificatus est in Spiritu*, hoc est, pro vero habitus est per virtutem divinam, quæ in iisdem sese potenter exeruit: *visus est Angelis*, quia nulli creaturarum ista Dei voluntas de salute humani generis antea fuit cognita, quàm per Christum revelaretur; *prædicatus est in gentibus*, quæ scilicet antea a Deo & voluntate ejus erant alienissimæ, *creditum est ei in mundo, receptus in gloria*, h. est, gloriosè, quatenus non tantùm in uno atq; altero loco, sed ubiq; locorum, nec tantùm qualicunq; modo, sed modo omnium gloriosissimo, ista Dei voluntas, a multis scilicet a lacriter recepta & constanter retenta fuit, qua de re alibi a nostris plura dicta sunt, & infrà iterum dicendum est, ubi ex professo locum hunc tractat Smiglecius. Sensus loci 1 Tim: 3.

Deniq; etiamsi tandem de Christo intelligi locum illũ posse concedatur, nihil id tamen Smiglecium in præsenti controversia juvaret. Potuit enim Christus in carne manifestari, nec tamen hinc sequitur, eum nascendo in mundum venisse, quod probandum fuit Smiglecio.

Locus verò 1. Ioh: 4. in quo dicitur, Iesum qui in carne venit, esse Christum, tantundem juvat Smiglecium, nisi probetur *venire in carne*, esse, nasci, quod, ut suprà docuimus, impossibile est. Nam qui in carne venit, eum jam carnem habere, necesse est: qui verò nascitur, is nondum est, nedum ut in carne veniat. Vnde factum est, ut pleriq; Iohannem dicentem faciant, Iesum, qui in carnem venit, vel, ut adhuc ineptiùs loquuntur, Iesum in carnem venisse; & ipse Smigl., si causam suam tueri velit, ita tandem Iohannis verba explicare cogitur, sed quàm ineptè & imperitè, locus ipse indicat. Is enim vult, ut is Iesus pro Christo agnoscatur, qui in carne venit, hoc est, qui infirmitate circumdatus munus suum objit, qua infirmitate plurimi offensi, negabant Iesum illum esse Christum, & hunc Antichristi spiritum Apostolus esse affirmat. Non negabant autem illi Antichristi prodromi, Iesum natum esse, vel etiam in mundo fuisse & alios docuisse. hoc enim nimis crassum fuisset, & testimonio illorum, qui Christum & viderant, & audierant, refelli poterat: Sed eum, quem fuisse in mundo confitebantur, negabant esse Christum, propterea In carne venire quid sit.

 quia ni-

quia nimis magna infirmitate circumdatus, tum toto vitæ suæ tempore, tum in ipsa morte fuisset.

Ait porrò Smiglecius, *dubitari non posse, Christum ex eo tempore, quo natus est ex virgine, fuiße a Deo missum & datum nobis in salvatorem*, & hinc concludi debere, *tunc etiam Christum de cœlo descendiße, quando natus fuit*. Sed dubitari non tantùm posse, verum etiam debere vel hinc constat, quòd nusquam scriptura, cùm de Christi nativitate loquitur, missum eum esse testatur, nec, ut antea docuimus, testari potest. cùm is, qui nasci debet, nondum in mundo sit, & proinde mitti nequeat: eum verò, qui mittitur, jam extare, ipsa res loquitur. Quæ verò affert ad hoc comprobandum loca Smiglecius, ea nihil ad rem faciunt. Nam Esa. 9. filium datum esse *nobis* dici potest, quatenus is, qui natus fuit parvulus, eo fine natus & datus fuit, ut deinceps nostram salutem procuraret, quemadmodum etiam Angelus dicebat pastoribus: Hodie *vobis* natus est Servator. Infanti verò nomen Iesu & Christi impositum fuisse, non docet, eum tunc, cùm nasceretur, reipsa id habuisse aut etiam præstitisse vel præstare potuisse quod verba præ se ferunt. cùm ob certè futurum munus ista nomina ei imposita fuisse nemo non videat.

Nativitas & missio Christi differunt.

Luc: 2. 11.

Locum verò Iohannis 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*, &c. ad Christi nativitatem pertrahi, quàm sit frivolum & Theologiæ doctoribus indignum, in refutatione Monstrorum docuimus. Summa rei est, vocem dandi de datione in mortem accipiendam esse. Probatur enim vel saltem declaratur his verbis, quod paulò antè dictum fuerat de exaltatione filii hominis ad eum modum, quo Moses serpentem in deserto exaltârat.

Dare est in mortem dare, Ioh: 3.

Quòd porrò de ingressu Christi in mundum & oblatione sui pro nobis Heb: 10. 5. dicitur, id ad Christi nativitatem nihil prorsus pertinere, copiosè demonstratum est in eadem refutatione Monstrorum, ubi etiam illud idem satis prolixè tractat Smiglecius. Hoc autem nimis temerè a Smiglecio dictum est: *Erat enim Iesus etiam infans propositus omnibus in Salvatorem, ut qui etiam tum crederet in illum, non periret, sed haberet vitam æternam*, quod nullo nec testimonio sacrarum literarum, nec ratione ulla comprobari unquam potest. Nam in Christum credere nemo potuit, nec per fidem in illum vitam æternam habere, priusquam munus Servatoris obire, & fidem illam in se collocandam docere cæpit.

Error craßus Smiglecii.

Fides in Christũ cepit ab eo tempore, cùm is docere cepit.

Denique quid est, quod Smiglecius ait, Christum cùm dixit, *In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum*, eo ipso ostendisse, se tunc, cùm natus est, venisse in mundum ad perhibendum testimonium veritati.

ritati. cùm potiùs ipsa Christi verba doceant, Christum priùs natum fuisse quàm in mundum venit; & non tunc, cùm natus fuit, sed quando in mundum venit, testimonium veritati perhibuisse, ut ipsa res loquitur. Natum autem se fuisse ad hoc, ut testimonium perhiberet veritati, ideo ait, ut appareret, eum non contingenter fuisse Servatorem sed necessariò, ut pote qui antea, quàm nasceretur, jam ad id destinatus fuerit, & deinde ad hoc ipsum natus, ut illud ad exitum perduceret. Vnde tandem videre est, quàm frustra conetur Smiglecius docere, Christum tunc in mundum venisse, cùm natus est; & firmum manet, Christi in mundum adventum & missionem tunc cæpisse, cùm Christus, Servator noster reipsa esse cæpit, hoc est, cùm munus suum propheticum obiit. Quæ deinceps ad finem capitis persequitur Smiglecius, ea lubens prætereo. nihil enim aliud sunt, quàm mera repetitio eorum, quæ & in hoc ipso capite & alibi in hoc eodem scripto satis prolixè tractavit Smiglecius. Summa est. Filium hominis propriè de cælo descendisse, quia propriâ suâ substantia in cælis fuerit, etiamsi humana substantia non fuerit: non alium quendam præter filium hominis, sed secundum aliam substantiam filium hominis fuisse in cælo dici. Ad quæ jam ante responsum est per ea, quòd crassam petitionis principii committat fallaciam Smiglecius, quæ nunquam ab eo committi debet, qui alios docendi sibi provinciam sumit.

Quid sit, Christum natum fuisse, ut testaret de veritate.

CAPUT IX.

Quid sit apud D. Iohannem: Et Deus erat Verbum.

IOHANNEM illis verbis, Deus erat verbum, essentiam verbi declarare, pernegamus. Probat id Smiglecius eo, quòd nihil aliud esse poterat, nisi Deus, si & in principio erat, & apud Deum erat. At Arius concedebat, verbum fuisse in principio omnium rerum, & tamen *Deum*, nempe illum unum esse, negabat. Nos verò verbum in principio omnium rerum fuisse negamus, nec id docere potuit hactenus Smiglecius, ut ex capitibus superioribus cõstat. Negamus etiam, Verbum ita apud Deum fuisse, ut ea apud Deum sunt, quæ ad substantiam ejus pertinent, sed dicimus, ita apud Deum fuisse Sermonem in principio, ut sunt Angeli, vel ut alia, quæ Deo soli cognita sunt, apud Deum esse dici possunt. Nullum est igitur hoc argumentum Smiglecii, quod deinde iterum ascripsit suo more. Dico iterùm, sit verè Deus id, quod in principio omnium rerum est, & est in Deo vel apud Deum in principio, si Christus nec in principio omnium rerum fuit, nec in Deo fuit, quid hoc juvabit Smiglecium? Imò ex eo, quòd Christus distinctè, &

1. Argumentum Smiglecii. Refutatio.

Quomodo Christus apud Deum fuerit.

ctè, & in principio fuisse, & apud Deum in principio fuisse dicitur, constare dicimus, hîc de principio omnium rerum sermonem non esse. nam qui ab æterno est, is nusquam alibi quàm apud Deum esse potest: & quia Christus apud Deum fuisse dicitur, hinc concludi potest, eum in Deo non fuisse. Et hoc unum argumentum est eorum, quæ numeris ad marginem annotavit Smiglecius.

2. Argumentum Smiglecii. Alterum est, quòd *per verbum dicuntur facta esse omnia. Deus autem non per aliquid creatum, sed per verbum sibi consubstantiale fecit omnia.* Sed dum non probatur, in verbis, *per eum facta sunt omnia*, contineri creationem cæli & terræ, quid effecit Smiglecius? Aliud enim

Refutatio. est facere, aliud creare. Et non ubiq; vox *omnia* universaliter accipienda, sed plerumq; ad materiam subjectam restringenda est.

3. Argumentum Smiglecii. Tertium est. *Quia verbum absolutè Deum vocat, nulla partcula addita, quæ Dei impropriam acceptionem denotet, sed eo planè modo, quo Deus verus absolute nominatur Deus.* At & Angeli & homines ab-

Refutatio. Psal: 8. 6. Hebr: 2. 7. Psal: 82. 6. Joh: 10. 34. *Cur Christus non sit Deus unus.* solutè Dii appellantur, nullâ additâ particulâ, quæ impropriam Dei acceptionem denotet, nec tamen sunt Deus ille unus. Deinde etiamsi non addatur particula aliqua ad vocem Deus, cùm de Christo sermo est, quæ impropriam Dei acceptionem denotet, addita tamen sunt ea, quæ plùs valent, quàm particula aliqua. Nam, cùm dicitur Sermo, talis Deus esse, qui apud Deum, nempe illum unum fuerit, non absolutè Deus esse dicitur ullo modo: cùm item absq; articulo in græco Deus esse dicitur, & cùm vox Deus non subjecti sed prædicati locum hîc habet, non planè eodem modo, quo Deus ille unus, qui pater est, Deus nominatur.

4. Argumentū Smiglecii. Quartum est *a more loquendi Iohannis, qui id, quod in fine sententiæ prioris nominaverat, repetit initio sequentis, & quidem eodem sensu.*

Refutatio. Sed hoc jam dilutum erat a Socino, qui docuerat, conjecturam istam non tanti esse debere, ut Iohannem falsa & absurda dicentem faciamus, qualia essent, eundem esse, qui est apud aliquem, & apud quem aliquis est. Deinde docuerat, satis esse ad ostendendum, morem illum observatum esse, si idem nomen positum sit in initio tertiæ sententiæ, quod positum erat in fine secundæ, etiamsi diversa significatione, quemadmodum etiam v: 10. de alio prorsus mundo (ex mente etiam adversariorum) sermo est in initio tertiæ sententiæ, quàm in fine secundæ. Mundus enim, qui Christum non cognovit, non est ille mundus, qui per Christum factus est. Præterea, cùm ostendisset Socinus, mundum, qui per Christum factus est, futurum mundum significare posse, conjecturam istam adversariorum prorsus fallacem esse demonstraverat. Smiglecius verò ad hæc nihil solidè respondet, sed

tantùm

tantùm carpit Socinū, quòd v: 10. triplicem mundum significari posse dicat, nempe 1. materialem, deinde homines bonos, denique malos, & dicit, *voce Mundi nusquam homines bonos significari, cùm illi de mundo non eße dicantur.* Quæ responsio Smiglecii calumnia illius est. Nusquam enim dixit Socinus, per mundum significari homines bonos. Si dicat Smiglecius, Socinum verba illa, *Mundus per eum factus est*, ita interpretari, mundus per eum reformatus est, jam hoc aliud est ab eo quod illi affingit. Potest enim mundus fieri vel reformari a Christo, & tamen malus manere. Cùm ad id, ut mundus per Christum reformatus dici possit, satis sit, per Christum non stetisse, quo minùs reformaretur, etiamsi fieri potuerit, ut re ipsa reformationem non admitteret. Quomodo enim si mundus reformatus re ipsa fuisset, dici posset, mundum eum non cognovisse? Hoc modo suprà dicitur, Christum illuminasse omnem hominem, quatenus scilicet per eum non stetit, quo minùs omnes illuminarentur, cùm interim paucos re ipsa & effectivè, ut sic loquar, Christus illuminârit. V. 9.

Hactenus se probasse credidit Smigl., Christum esse Deum naturâ, ex verbis Iohannis: Nunc ad ea, quæ nos de illis sentimus, refellenda accedit, quæ priusquam ab illius censura vindicemus, addamus hoc argumenti loco, Iohannem in his verbis, *Deus erat sermo*, non essentiam verbi sed munus ejus significare. Si in principio apud Deum vel in Deo, ut vult Smiglecius, nemo esse potest, nisi Deus; & si, quod in Deo est, Deus est, certè qui de aliquo dicit, eum esse in Deo, is hoc ipso jam dixit, eum esse Deum, nec opus habet addere, eum esse Deum, nisi per vanam ταυτολογίαν. Quia verò Iohannes, postquam dixisset, Sermonem apud Deum fuisse, addit etiam, illum Sermonem Deum fuisse, hinc colligi potest, cum antea non dixisse de Sermone, quòd Deus esset: & ita falsum esse deprehenditur, id Deum esse, quod apud Deum, vel, ut vult Smiglecius, in Deo est: & vicissim apparet, Deum esse, diversum aliquid esse ab eo, apud Deum vel in Deo esse, & ita consequenter, Deum esse, hoc in loco non esse, Deum esse absolute, vel naturâ, sed certo respectu.

Cur vox Dei hoc in loco non essentiam sed munus Christi significet.

Sed nunc videamus, quid ad nostram de Christo Deo sententiam respondeat Smiglecius. Dicimus, ex voce Dei Christo tributa, non posse colligi naturam divinam. Nam ea & angelis & hominibus tribuitur. Dicimus hoc in loco apud Iohannem distingui Sermonem Deum, a Deo illo, apud quem fuit, ita ut Deus ille, apud quem fuit Sermo, Deus cum articulo, in græco addito, describatur: Sermo autē sine articulo Deus esse dicatur. Respondet Smiglecius, se jam ostendisse verbum a Iohanne absolutè Deum appellari, eo modo quo Deus ve-

rus vel unus. Ergo legat ea, quæ ad iſta modò reſpondimus, benevolus lector. Ait, homines Deos appellari, ſed non abſolutè nec propriè, ut Chriſtus abſolutè & propriè appellatur. Sed ſi non abſolutè Deum appellari, eſt, non ſine circumſtantia aliqua, impropriæ ſignificationis indice, ita appellari, ut ſtatim ſeipſum explicat Smiglecius, certè abſolutè Deus non eſt appellatus Sermo. Magnus enim impropriæ ſignificationis index eſt, quòd apud Deum, ſcilicet illum unum, fuerit, & quòd diſtinctè apud Deum fuiſſe, & Deus fuiſſe dicitur. Hoc enim neutrum dici potuiſſet, ſi abſolutè Deus eſſet Sermo. Deus enim ille unus apud Deum eſſe non poteſt; nec de Deo uno abſq; nugatione dici poteſt, cum ſimul ab æterno fuiſſe & in Deo fuiſſe, & Deum fuiſſe, ſi idem eſt ab æterno eſſe, & apud Deum eſſe, quòd Deum eſſe, ut vult Smiglecius. Si porrò is Deus abſolutè non eſt, qui non eſt omnium Deus, & eſt conſtitutus Deus, ut ait Smigl. certè Chriſtus non eſt abſolutè Deus. Non eſt enim Deus Patris ſui, ut pater eſt Deus ipſius; nec talis perpetuò fuit. Ieſum enim crucifixum Deus ille unus fecit Dominū, (vel Deum, ut quidam legunt, quod idem eſt re ipſa) & Chriſtum. Si deniq; id eſt impropriè Deum eſſe, conſtitutum & ſub Deo Deorum eſſe, ut ait Smigl., certè Chriſtus non eſt prorſus propriè Deus. Deus enim illum Deum conſtituit, & Deus illius eſt & caput.

Chriſtus cur non prorſus abſolutè Deus ſit.

Act. 2. 36. Hilar: lib: 5. de Trinit. Ambroſius lib: 1. de fide ad Grat.

Ioh. 20 17. ephef. 1. 17. 1. Cor. 11. 3.

Quanquam notandum eſt, Chriſtum, etiamſi ratione ejus, quòd, quicquid habet & eſt, Dei dono habet, & eſt, nec abſolutè nec ita propriè Deus dici poteſt, ut Deus ille unus, qui pater ejus eſt, ſed catenus ad alios, qui Dei dono Dii ſunt, pertinet: tamen rurſus ratione ejus, quod nunc habet & eſt, abſolutè & propriè ſuo modo Deum jure dici poſſe. Omnium enim, quæ ſunt, ſolo Deo excepto, Deus eſt, & ſolus nomine Dei omnia adminiſtrat, quæ ad ſalutem humani generis ſpectant, ita ut Chriſtum ex numero eorum, qui Dii Dei dono ſunt, eximere oporteat, & unum cum Deo illo uno conſtituere, & dicendum ſit, nobis eſſe, ut ex multis Diis, unū Deum, patrem, ita ex multis dominis, unum Dominum Ieſum Chriſtum, Qua de re plura diximus in refutatione Monſtrorum, a Smiglecio confictorum.

Quatenus Chriſtus abſolutè Deus dici poteſt.

Ait Smigl. non neceſſarium fuiſſe, ut articulus voci Deus adderetur, cùm de ſermone eſt, *eò quòd Deo vero, hoc eſt uni, qui pater eſt, tam cum articulo, quàm abſq; articulo, Dei nomen tribuatur, & Chriſto idem Dei nomen, quod hic abſq; articulo in aliis cum articulo detur*, & loca allegat, Actor. 20, 28. Rom. 9. 5, Sed nodum non ſolvit. Nam firmum ſtat argumentum. Deum unum Iohannes deſcribit in his verbis, *Et ſermo erat apud Deum*, cum articulo. Ergo, cum deinde dicit, *Et Deus erat ſermo*, abſq; articulo addito voci Deus, Deum illum, de quo antea locutus

cutus fuerat, non intelligit. Is enim est Iohannis mos, ut, priùs vocabulo absque articulo posito, deinde, illud iterans, articulum ei addat, ut constet, de re paulò antè nominata sermonem esse, ut Socinus eleganter docuerat ex ver: 4. Ibi enim in verbis, *In ipso vita erat*, nullus est in Græco articulus voci *Vita* præpositus: cùm verò ait, *& vita erat lux hominum*, voci *Vitæ* articulum addidit. Et ex cap: 13. v: 3. ubi, cùm dixisset Christus, *& quia a Deo exivit*, sine articulo, statim subjiciens, *& ad eum vadit*, indicaturus, se de eodem Deo loqui, de quo multa locutus fuerat, nomini Dei addit articulum. Quomodo igitur, priùs posito articulo in verbis, *Sermo erat apud Deum*, articulum deinde omittere potuisset, si de eodem Deo loqui voluisset in verbis sequentibus, *& Deus erat Sermo?* Deinde ut verum est, Dei nomen, Deo Patri tam cum articulo, quàm sine articulo tribui: ita, Christo nomen Dei, quod hîc sine articulo tribuitur, alibi cum articulo simpliciter, vel sine tali adjuncto & constructione, quæ vim articuli non infringat, tribui, prorsus falsum est. Quòd enim locos a Smiglecio citatos attinet, negamus Act: 20.28. de Christo sermonem esse, de quo infrà suo loco plura. Rom: verò 9. 5., ubi de Christo sermonem esse confitemur, articulum additum esse negamus, & tam impudentis affirmationis non puduisse Smiglecium valdè miramur.

De articuli Græci repetitione.

Vox Deus quomodo de Deo & Christo usurpetur.

Verisimile etiam esse ait Smigl:, Iohannem ideo articulum non præfixisse, ne eadem omnino persona Deus verbum, & Deus apud quem erat verbum, putaretur. Sed hîc & crassissima est petitio principii, dum D. Iohannem erroris sui de personis in divinitate complicem facit Smiglecius: Et præter hoc otiosa est ista consideratio. Satis enim indicasset D. Iohannes, non esse eandem personam Dei & Sermonis, etiamsi articulum apposuisset, dum de uno dicit, quòd apud alium fuerit, de altero verò, quòd alius apud eum fuerit. Itaq; certum manet, D. Iohannem, addendo ad vocem priorem Dei articulum, docere voluisse, illum esse unum Deum, apud quem Sermo fuit: non addendo autem illum articulum ad vocem Sermonis, indicare voluisse, Sermonem illum non propter essentiam, sed propter munus, Dei nomen mereri, cùm tantùm unus naturâ & essentiâ Deus esse possit.

Sed nunc D. Moscorovii argumenta tria affert, ex hoc loco nexa, quibus probat, Iesum non esse eundem Deum, qui Pater est. Quorum primum est. *Verbum quod est Deus, apud Deum fuit. Ergo non est idem Deus, apud quem fuit, sed diversum quid ab illo, alioquin idem apud se ipsum esse diceretur.* 2. est. *Deus, apud quem verbum erat, non erat apud Deum. Ergo alius est Deus a Deo, qui erat apud Deum.* 3. est. *Verbum non potest esse is Deus, cujus est verbum: alioquin necesse esset dari alium,*

Argumentum D. Moscorovii 1.

cujus is Deus, cùm quo idem est verbum, eßet verbum. Hæc argumenta D. Moſcorovii ſophiſmata appellat Smigl. in ignoratione fundata, ſed quam verè, mox apparebit. Ad primum enim reſpondens ait, *neceſſe quidem eſſe, illum, qui apud aliquem eſt, & illum, apud quem alius eſt, eſſe aliquo modo ſubſtantiâ diverſos, ne idem apud ſe ipſum eſſe dicatur, at non eſſe neceſſe, omni ratione diverſos eßе: ſed ſatis eſſe, ſi ſint aliqua ſubſtantiæ ratione diverſi.* Sed hactenus verba tantùm ſunt. Neceſſe enim eſt, ut id, quod apud aliquem eſt, prorſus ſit diverſum ab eo, apud quē eſt, ut ipſa cummunis ratio teſtatur. Videamus probationes. Affert ergo duas. Quarum una eſt: *Nam & Spiritus hominis dicitur in homine eſſe, etiamſi non ſit ab illo ſubſtantiâ omnino diverſus.* Sed termini mutantur. Nam ſpiriritus hominis non eſt apud hominem, ſed in homine, ut Smiglecius ipſe loquitur. Chriſtus autem non dicitur a Ioanne, eſſe in Deo, ſed apud Deum: Et D. Moſcorovius non ex eo, quòd Chriſtus in Deo, ſed quòd apud Deum eſt, argumentatur. Non omne autem, quod apud Deum eſt, in Deo eſſe, nimis evidens eſt, ut ſuprà etiam diximus, Sunt enim apud Deum angeli, nec tamen in Deo ſunt, aut ad eſſentiam ejus pertinent.

Reſponſio Smiglecii.

Refutatio reſponſionis.

Altera ratio Smiglecii eſt. *Si etiam duo in diverſis corporibus unam animam haberent (quod Deus abſolutè præſtare poteſt) eſſent iſti procul dubio una ſubſtantia, reſpectu unius animæ, & tamen unus in alio vere exiſteret ſubſtantialiter. Conſimili igitur ratione, cùm dicimus, verbum eſſe apud Deum, non eſt neceſſe a Deo patre diſtingui divinitatis eſſentiâ, ſed ſatis eſt, ſubſiſtentia divinitatis diſtingui.* Et iterum, *Quia verbum dicimus diſtingui ab eo, apud quem eſt divinitatis ſubſiſtentia, licet non divinitatis eſſentia: ſeu perſona non natura, ideo nulla hic contradictio eſt.* En habes argumentationem Smiglecii, in qua vide, an non rectiùs ſophiſma, idq; craſſum Smiglecii accuſare poſſimus, quàm ille in argumentatione D. Moſcorovii. Duo in diverſis corporibus unam animam habere poſſe, quis unquam audivit, vel ipſum Deum facere poſſe? Hoc enim eſſet naturam rerum invertere, cùm tot formas eſſe oporteat, quot ſunt perſonæ, Rurſus quis niſi ſophiſta divinitatis eſſentiam & ſubſiſtentiâ in Deo diſtingui poſſe ſomniavit? cùm quemadmodum ſubſtantia Dei numero una tantùm datur, ſic non niſi una ejuſdem divinitas numero dari poſſit. Conceſſa autem in divinitate pluralitate perſonarum, neceſſariò etiam, pluralitas naturarum concedenda eſt.

Senſit fortaſſe Smiglecius, hæc omnia, ad excuſandam contradictionem inſufficientia eſſe, ideoq; ſic reſponſionem ſuam finit. *Quod ſi ratione non capit Moſcorovius, credat fide, rationemq; Evangelio & fidei*

fidei Catholicæ juxta præceptum Apostoli subjicat, neq; sua ratione fidem Dei metiatur. Major enim est Deus corde nostro. Quod si innumera Catholicorum, hoc est doctissimorum, & in scripturis versatissimorum hominum millia, nullam in ea re contradictionē deprehenderunt (alioqui rem tam incredibilem minimè credidißent) qua temeritate unus Moscorovius contradictionem hic audet opponere? suam potiùs vel ruditatem vel hebetudinem mentis agnoscat, qui in media luce cæcutiat, & quæ omnes norunt, ignoret solus. Hæc omnia ideo ascripsi, ut videas, cordate lector, in quid tandem desinat ista tam sophistica monstrosissimæ de Christo sententię defensio, in anilem scilicet nugationem. Iubet credere Smiglecius, quod ratione capi non potest. Quasi scilicet aliquid sit in universa fide Christiana, quod ratio non capiat, postquam extitit revelatio Evangelica, quo nihil, ad omnes stultissimas opinationes & somnia aliis obtrudēda, aptius est. Cur igitur ipse Smiglecius (id quod res est) alibi probat, non esse contra rationem dogma Trinitatis, si vult fide credi, quod ratio non capit? Quæ deinde est ista fides Catholica, cui ratio debeat subjici? Fortasse Pontificia. At ea tam est Catholica, ut Græcorum, addo etiam Evangelicorum. Pudeat jam tandem istius gloriationis, pontificiæ religionis homines, in tanta eorum, qui antiquitus ab ea diversum sentiunt, & recens ab ea defecerunt, multitudine, quâ procul omni dubio Pontificios superant. Quodnám porrò præceptum est Apostoli, quo rationem Evangelio, & fidei Catholicæ, scilicet, subjici jubeat? Cur illud Smiglecius non apposuit? Fortassis quia notum nimis erat? At ego hactenus nullum in universo sacro codice legi, nec ullum ex eo proferet Smiglecius, sat scio. Si illud intelligit 2. Cor. 10. 5. *captivantes omnem intellectum in obsequium Christi*, hoc nec præceptum ullum Apostoli est. non enim, quid alii facere debeant, præscribit, sed quid ipse alios docens fecerit, describit: nec intellectum per se Christi religioni repugnare, sed tantùm, quatenus ei repugnat, vel se adversus eam effert, eatenus a Paulo captivatum esse, docet. Sed demus Evangelio subjiciendam esse rationem, quid cum eo commune habet fides Catholica, hoc est, pontificia, ut ei etiam rationem subjicere teneamur? Habetné illa tale quid, quod ratio capere nequeat? ô animos hominum dementatos, qui ita sentiunt? Bona ex parte humanæ rationis ἄλογον commentum est. Ideoq; ad eam cognoscendam & rejiciendam, post revelationem Evangelii, inprimis ratione sana opus est, quâ, unâ cum verbo Dei, stante, vix aliquid, in universa illa Catholica religione, sanum deprehendetur. Ratio, ratio est, post verbum Dei, quam ista bruta Pontificiorum religio ferre nequit, unde istæ lacrymæ, ut scilicet rationi valedicat, qui eā tenere velit. Sed non

Fides non est contraria rationi.

Injuriâ pontificii Catholicam suā appellant fidem.

Quis sensus loci 2. Cor: 10. 5.

Ratio pontificiæ religioni maximè contraria.

efficient, Deo juvante, ut, quod Deus, ad religionem intelligendam, extare voluit singularissimum medium, & quod ita simile est religioni, ut lux parva magnæ, abjiciamus, & in retia illorum abacti, quicquid nobis, ipsimet seducti, dicant, pro oraculis divinis exosculemur. Probare omnia, ut licet & possumus, ita volumus, quod olim etiam, tempore Apostolorum, vulgo Christianorum licuisse, legimus. Præterea num is fidem ratione metitur, qui nihil, nisi quod ratio admittit, credere vult, ut Smiglecius jubeat, ne ratione fidem metiatur Moscorovius? Aliud sanè est, ratione fidem metiri, & aliud, nihil, quod ratio non permittat, in fide admittere. Illud non licet: hoc verò licet & decet. Fidem enim ratione metiri, propriè est, nihil recipere, quod ratio sola non dictet: At multa recipit fides, quæ ratio non dictat, quæ scilicet sunt supra rationē. Dū igitur illa omnia recipimus, quę nobis revelata sunt, licet sint supra rationem, nullo modo, fidem ratione metiri, dici possumus: sed dum rursus, receptis illis, quæ sunt supra rationem (quia revelata sunt in sacris literis) nihil, quod rationi repugnet, recipimus, summa ratione utimur, & rem Deo facimus longè acceptissimam: & qui aliter faciunt, illi jam in præcipitio errorū & exitii collocati sunt.

1. Thess. 5. 19.
1. Ioh: 4. 1.

Quid sit, Ratione fidem metiri.

Fides est supra, non contra rationem.

Ista verò probatio, *Major enim est Deus corde nostro*, Doctore Theologiæ digna est, scilicet. Iohannes, persuasurus nobis, ut, si cor nostrum nos reprehendat, multò magis Deum metuamus, ait, *Deus est major corde nostro*, hoc est, meliùs nos novit, quàm nosmet ipsi, quod etiam verba sequentia, *& novit omnia*, indicant: Smiglecius verò ea adducit ad probandum, non esse metiendam fidem ratione. Ita scilicet nobis fidem suam catholicam commendat, & ad subjiciendam ei rationem nostram permovet Smiglecius, quæ talia mundo pandit mysteria. Isti multitudini Catholicorum doctissimorum & in scripturis versatissimorum, oppono primùm illud: *Quia veritatis charitatem non receperunt, ut salvi fierent, propter hoc mittet illis Deus operationem vel efficatiam erroris, ut credat mendacio*, &c. Deinde dico, doctissimos etiam, & in scripturis versatissimos, non semper cōsiderare, quid sentiant, si scilicet persuasū illis sit, se esse in Ecclesia; Ecclesiam autē errare non posse: & rationem in religione esse captivandam. His enim positis, etiamsi interdum ratio dictet, contradictionem in esse illis, quæ confitentur; tamen ista falsa fundamenta in transversum eos rapient, & cum ratione potiùs insanire jubebunt, quàm ad rationis trutinam aliquid justis ponderibus examinare permittent.

Quomodo Deus sit major corde nostro.

2. Thess: 2. 10.

Autoritas humana infirmum fundamentum.

Cur multi docti Pontificii non considerent quid credant.

Ad argumentum secundum Moscorovii respondet Smiglecius simili modo: *Ex eo scilicet quòd Pater nō est apud alium, verbum autem*

Ad argumentum D. Moscorovii 2. responsio Smiglecii.

est apud alium, solùm inferri, Patrem non esse verbum, non verò non esse eundem cum verbo Deum, & differre a verbo, quâ verbum, non quâ Deus est. Sed totum hoc quid est aliud, quàm ista Smiglecio usitata crassa principii petitio, dum pro concesso sumit, esse plures in divinitate personas, & his communem esse deitatem? Quod idem etiam in responsione ad tertium argumentum facit. Manifestè enim pro concesso sumit, verbum considerari posse, quâ verbum & quâ Deus; & verbum, non quâ Deus, sed quâ verbum, habere ad alium referri, quod ipsum nunc in controversia est. Quo respondendi modo dum ita sibi placet Smiglecius, non animadvertit, nos ab ejus, si qua alia re, vel hac inprimis, confessione & Ecclesia deterreri, & in veritate, quam hactenus tenemus, vehementissimè confirmari. Nam quæ isthæc religio est, quæ defendi non potest, nisi controversa semper pro principiis sumat? nisi ea, quæ rationi contraria sunt, vel saltem ipsa sunt obscuritas, corradat, & hominibus vi quadam obtrudat, quæ vix e multis millibus unus aliquis ægrè intelligere potest, & si is etiam urgeatur, tandem se credere dicit, quæ non intelligit?

Refutatio illius

Argumenti 3. D. Moscorovii defensio.

Iterum insectatur Moscorovium, qui ait, *Si verbum sit idem essentiâ cum eo apud quem est, fore etiam idem personâ, cùm persona aliud nihil sit, quàm individua essentia.* Et primùm dicit, *ea, quæ a Moscorovio de personæ ratione afferuntur, satis ostendere, quàm rudis & hospes sit in doctorum, qui ea de re accuratè tractant, libris.* Quasi verò necesse sit, Theologum versatum esse in illis, quæ Doctores, nempe scholastici, de personæ ratione, magis scrupulosè quam verè & nervosè scripserunt, quæ potiùs spernenda esse quàm legenda veritatis studioso, jam satis superque ipsa docet experientia. Nemo Theologus, cui Doctores scholastici, Theologi: vel quasi ex scripto adversus vulgarem Theologum edito, justum, de alicujus eruditione vel abstrusiorum Theologicarum controversiarum scientia, judicium fieri debeat. Deinde verò de persona suam affert Smiglecius sententiam, & non repugnare, plures personas esse unius numero essentiæ, nudè asserit, quæ verò a nobis in contrariam partem afferantur, a se in Monstris diluta esse gloriatur. Itaque lectorem ad refutationem eorum, quæ hac de re in refutatione Monstrorum cap: 7. dicta sunt, remitto.

Censura Smiglecii injusta.

CAPUT X.

Calumniæ Smiglecii, quas nobis circa Christi divinitatem affingit, refelluntur.

HIC jam, disputatoris personâ quodammodo depositâ, Smiglecius, cavillatorem & calumniatorem strenuum & impudentem agere in-

Calumniarum Smiglecii caput integrum.

gere incipit. Ait enim, *nos Christum Deum metaphoricum, &, quod gravius est, divino cultu indignum, impotentem, ignorantem, & talem qui nos salvare non possit, prædicare :* & occasione harum calumniarum, ita in nos & famam nostram involat, ut nec timoris Dei, nec veritatis, nec civilis denique honestatis rationem habuisse videatur. Itané licet Sm:, quod libet? At vivit Deus, vindex veritatis & corũ, qui illam profitentur, futurus. Calumniare audacter. Tu quidem, nisi serio resipueris, calumniarum istarum Deo reddes olim rationem, cùm teste Ioanne, omnibus mendacibus pars illorum sit in stagno ardenti igne & sulphure: Nos verò, secundum præceptum Apostoli, cum modestia & timore, bonam habentes conscientiam, parati ad apologiam, Smiglecio & omnibus aliis, rationem reddemus de confessione quæ in nobis est, & quam vitâ nostrâ chariorem habemus.

Apoc: 21. 8.

1. Pet: 3. 15.

Smiglecii ingenium.

Primùm igitur genius Iesuiticus detegendus occurrit, qui nihil sibi non arrogat, & nihil non facere & dicere erubescit, dummodo aliis detrahat. Ait, *non esse cujusvis judicare, quid de divinitate Christi sentiamus.* Ergo Smiglecius unum se esse illorum, cujus sit judicare illud, tacitè quidem sed satis superbè gloriatur. Quàm verò vana sit ista gloriatio, mox ostendemus. Ait iterum, *nos quamvis reipsa impiissimi simus, agnosci a nemine posse, & specie pietatis virus nostræ impietatis obfuscare.* Vide, cui veritas & honestas cordi est, quid non audeat audaculus Iesuita? A nemine nos, ait, agnosci posse, & tamen ipse nos impiissimos reipsa esse, asserere non dubitat. Si nemo nos agnoscere potest, quomodo agnovit unus Smigl:? Nũ ille solus cornicum oculos confixit? Porrò cùm, an impiissimus reipsa quis sit, non nisi ex factis & confessione agnosci ab homine possit, nisi doceat Smig:, nos vel impium quid facere aut confiteri, videat ipsemet, videant & alii, quàm graviter in ipsum Deum, & legem regalem charitatis peccaverit, si modò hoc aliquid apud ipsum valet. Samaritanus etiam a Iudæis D. Iesus appellabatur, & dæmonium habere dicebatur. Quid mirum igitur, nos a Iesuita impiissimos censeri? Respondit Christus Iudæis modestè, se dęmonium non habere, quia Patrem suum honoret: respondemus & nos, nos non esse impiissimos. Deum enim ex animo colimus, & Iesum Christum Dominum nostrum, eique ex animo obedire secundum præcepta ejus annitimur. Vos quidem Iesuitæ nos convitiamini, nos autem non quærimus nostram gloriam, est, qui eam quærit & judicat. Nihil dico ampliùs, cùm tamen quàm obvium sit, in Iesuitas istud regerere, nemo non videat. Argumenta tam gravis convitii examinemus.

Impietas unde agnoscenda.

Ioh: 8. 48.

Calumniæ quomodo repellendæ.

Refugere

Refugere nos, ait, tam in scriptis, quàm in congressibus disertis verbis fateri id, quod revera de Christi divinitate sentimus, nempe Christum non esse verum Deum sed Metaphoricum, & talem qui ex se nihil possit, quique divinum cultum ex se non mereatur, sed ex Patris mandato duntaxat. Nominibus verò illum magnificis quidem & divinis nos exornare, sed quibus rei & veræ dignitatis nihil subsit. Totam enim Christi dignitatem perire, sublata veri Dei ratione. En habes criminationem Smiglecii audacem illam quidem, sed veracem minimè. Nonnè enim, libris non paucis in publicum jam pridem editis, disertissimè confitemur, quid de Christi divinitate sentiamus? nonnè libellus de Divinitate Christi nuper editus, satis superque id ipsum testatur; &, an refugiamus disertè id ipsum fateri, paulò post constabit, cùm ad ea, quæ nobis Smiglecius objicit, directè respondebimus. Sed est, quod adversarios malè habet, nos scilicet sobriè, Deo juvante, de rebus divinis, ex solis sacris literis, sapere velle, & differentiâ inter Deum patrem & Iesum Christum constitutâ, diverso modo de patris, diverso de Filii divinitate disserere, & ita totam eorum Theologiam subvertere, quemadmodum per eorum Theologiam Apostolica religio, quantum in illis fuit, subversa est. Hac ratione dum illos premimus, defendunt se quidem, quam diu possunt, rationibus, sed quia ab his tandem destituuntur, ad ejusmodi convitia, cavillationes & calumnias tanquam ad sacram authoram devolvuntur.

Ridiculus autem ariolus est Smiglecius, *dum nos eo consilio id fuere ait, ne, si apertè in lucem proferamus, quàm abjectè de Christo sentimus, nostrorum animos a nobis a vocemus & rejiciamus, quorum plurimi nil ejus modi a nobis de Christo asseri opinentur.* Ergo nostram tacitè iterum Smiglecius pungit conscientiam, quasi scilicet non Dei & salutis nostræ, sed hominum causâ religionem tractemus. Quorum verò hominum causa? quos vos Iudæis & Turcis deteriores proclamatis, & qui revera stulta & infirma mundi sunt, imò qui non sunt. At 1. Cor: 1. 27.
non ita desipimus, Smigleci, ut, si hominum captaremus aures & animus, non alios reperturi simus, quorum scilicet favor plus nobis prodesse posset, quàm eorum, quos nunc docemus. Vobis ista relinquimus, qui solo hominum, quibus libertatem promittitis, ipsimet servi corruptionis, favore hactenus freti, ita insolentes estis, & neminem non contemnitis & condemnatis, qui vos non adorat: Nos contenti Dei gratiâ, & bonæ conscientiæ testimonio, unâ cum nostris, qui non coactè sed sponte sua nos audiunt, & pro pastoribus suis habent, officium nostrum facere non desistemus. Sed nunc tandem satis est proœmii. Ipsam rem videamus aliquot capitibus explicatam.

Calumniæ 1. refutatio.

Primum est, nos *negare Christum verum Deum esse.* Respondeo disertè, Nos affirmare, verum Deum duplici modo considerari. Nam & is verus Deus est, qui ex se ipso & naturâ divinitatem habet: Et is etiam, qui divinitatem veram datam habet. Prius nulla eget probatione. Posterius patet ex eo, quòd ipse Deus, alios etiam, Deos appellavit, & se Deum illorum esse profitetur, ut in refutatione Monstroru͂ a Smigl. confictorũ fusè demonstratũ est. Quos verò Deus ipse Deos appellat, & quorum ipse Deus est, quomodo non sunt veri dii? Vnde inferimus: Si illi sunt veri dii, ad quos sermo Dei factus est, quomodo Christus non erit verus Deus, quem Pater non tantùm sanctificavit & in mundum misit, ut Christus olim argumentabatur, sed etiam in dextera sua collocavit, & omnium hæredem constituit? Quid jam vult disertius Smiglecius? Si dicat, verum Deum a divina essentia dici, Christum autem eam habere a nobis negari, jam non dicat, nos non disertè fateri quod sentimus, sed agnoscat suum in describendo Deo vero errorem. Verum quidem est, eum qui divinam habet essentiam, esse verum Deum: at non itidem verum, quicunque est verus Deus, eum habere divinam essentiam. Si dicat iterum, ineptè illum Deum verum appellari, qui divinam potentiam secum communicatam habet, si essentiam divinam non habeat, agnoscat, se cum scripturis bellum gerere. Hæ enim, dum angelos & homines quosdam Deos appellant, certè nec fallunt nec ludunt. Ait Smiglecius, Angelos & homines non esse veros Deos. At jam contrarium ostendimus. Nec quicquam refert, quòd solus pater dicatur verus Deus. Alio enim sensu Deus pater verus Deus dicitur, alio homines & Angeli. Et potest id, quod in suo genere excellentissimum est, solum ita appellari, ut prolixè in refutatione Monstrorum a Smiglecio confictorum demonstravimus, in qua etiam figmentum Smiglecii, Angelos & homines non esse nec falsos Deos nec veros, sed metaphoricos, detectum est, & ostensum, quicunq; est Deus ob similitudinem, illum verè & verum esse Deum, analogicè, licet non eo prorsus modo, quo Deus ille unus verus esse dicitur. Et hoc unum caput est eorum, quæ, de Christo sentire nos, ait Smiglecius.

Quis sit verus Deus.

Quo sensu Pater solus dicatur verus Deus.

Calumniæ 2. refutatio.

Alterum caput est, *Quòd quia ob potestatem divinam Christum Deum confitemur, Christus sit Deus Metaphoricus & impropriè Deus.* Respondeo directè. Qui De⁹ est, aut ob divinã naturã aut ob divinã potestatẽ, Deus est. Nã præter hos duos modos nullũ tertiũ meminit scriptura. At Christ⁹ ob divinã naturã Deus non est nec esse potest. Est enim homo. Vnde constat, eum personã etiã esse humanam. Homo enim personâ tantùm homo est. Si humana persona est, divina esse nequit.

Christus cur Deus sit.

quit. Essent enim duo Christi & duo Dei filii. Præterea natura Dei, numero tantùm una est. Si numero una est, quomodo pluribus communis, cùm hoc contradictionem implicet? Ergo Christus est Deus ob divinam potestatem. Si ob divinam potestatem Christus Deus est, dicat vel ludat quid & quomodo velit Smiglecius, Deus tamen ob naturam divinam non erit Christus. Christum autem ob similitudinem cum Deo, præsertim in potestate, Deũ appellari, ipsissima veritas est.

Calumniæ 3. refutatio.

Tertium caput est, *Nos Christum divino cultu indignum prædicare.* Sic enim & titulus capitis hujus, & ad marginem additio habet. Sed hæc crassa calumnia est. Qui enim Christum divino honore afficimus, perpetuò illum adorantes, &, quando opus est, ipsius auxilium implorantes, quomodo eum divino honore indignum censere, dici absq; summa calumnia possumus? Sed ait Smiglecius, *nos nisi accedente divino mandato, dignum eum habere divino cultu.* Primùm dico, quacunq; de causa eum dignum judicemus divino cultu, dignum tamen judicamus. Cur igitur falsum testimonium dicere non erubuit Smiglecius? Deinde dico, nos agnoscere Christo divinum cultum deberi, non tantùm ob divinam autoritatem, sed etiam ob divinam Christi potestatem, adeo ut, etiamsi non extaret Dei præceptum, tamen teneremur ei cultum divinum præstare, de quo plura in refutatione Monstrorum. Quomodo igitur nos cavillari non erubuit Smiglecius?

Calumniæ 4. refutatio.

Quartum caput est, *nos Christum prædicare Deum impotentem.* Sed & hæc intolerabilis calumnia est. Nos enim animo credimus, & ore confitemur, Christum esse Deum omnipotentem, præsertim in negocio salutis: Et, si, teste Apostolo, Deus Domini nostri Iesu Christi, pater ille gloriæ, supereminentem magnitudinem virtutis suæ, in nos credentes operatus est in Christo, cùm illum solum ex mortuis suscitavit, & collocavit in dextera sua in cœlestibus &c. quomodo non supereminentior magnitudo potentiæ in Christo agnoscatur, qui omnes hominum mortuorum myriades ex mortuis resuscitabit, & fideles in throno suo collocabit, ut eum Deus in throno suo collocavit? Quomodo eum impotentem Deum prædicari a nobis absq; magna calumnia dici potest, quem nos nunc loco patris ita regnare dicimus, ut pater neminem judicet, & ipse Christus Patri olim subjectus futurus sit? Ostrovius sanè Canonicus Cracoviensis, cùm ista legeret in explicatione mea verborum Christi Matth. 28, dici aliquid a nobis sensit, quod Deũ privare gubernatione illius ipsi visum est. Qua tamen in re falsus est. Nam hic est perfectissimus & Deo dignissimus regnandi modus, per alium regnare. Smiglecium igitur hortor, ut hanc suam tam gravem calumniationem agnoscere velit. At dicit, *nos talem Christum*

Ephes: 1.

Quanta Christi potestas.

facere, qui nihil ex se ipso possit, quiq; omnia non sua sed aliena potestate faciat, quiq; ad omnia patris mandato & autoritate egeat. Primùm dico, si Christum omnia facere posse confitemur quocunq; modo, impotentem nos eum prædicare sine calumnia dici non potest? Deinde dico, nos id, quod tantopere insectatur Smigl., ex scriptura didicisse, quæ millies testatur, Christum nihil a se ipso posse, & omnem potestatem ipsi esse datam? Quanquam cùm de divinitate Christi sermo est, quam nunc habet, nunquam dicimus, eum aliena potestate omnia facere, & ad omnia patris mandato egere: nec etiam scriptura usquam id affirmat, adeo ut valdè miremur Smiglecium, qui & in Monstris suis & hîc iterum dicat, Christum appellari ministrum Dei, Hebr. 8.2, cùm tamen sanctorum tantùm minister figurato loquendi modo ibi appelletur: Dei autem reverâ sit non minister, sed filius & hęres, quem pater familias domui suæ regendæ præfecit. Semel enim ei data est potestas, quæ jam propria ejus facta est, adeò ut Christus, qui, respectu dationis, a Deo dependere dici potest, respectu possessionis & usus semel datæ potestatis, non dependere ab illo, sed loco illius quodammodo regnare dici jure possit. Quæ de duplici Christi potestate disserit Smigl., & præsertim de ea, quam naturaliter unà cum divina essentia secum communicatam habere eum affirmat, ea commentum sunt hominum, quæ hactenus Smiglecius nulla ratione, nullo argumento demonstrare potuit aut unquam poterit.

Calumniæ 5. refutatio.

Quintum caput est, *nos Christum ignorantem Deum facere.* Sed & hoc calumniâ non caret. Credimus enim, Christum, cùm in terris degeret, omnia scivisse, quæ ad salutem humani generis pertinent: Credimus etiam, nunc illum omnia habere perspectissima, quæ ad eandem requiruntur. At dicit Smiglecius. *Sapientiam Christo in infantia ejus non conceditis, perfectam in ætate puerili negatis, quin etiam ignorationem diei judicii Christo, cum munus suum obiret, attribuitis.* Sed hoc aliud est, quàm Christum ignorantem facere. Potest enim aliquis istis rebus enumeratis carere, & tamen interim divinâ præditus esse scientiâ. Aliud est quædam non necessaria nescire: aliud ignorantem esse. Iam, si sacræ literæ testentur, Christum crevisse sapientiâ, si testetur, neminem præter solum patrem scivisse olim diem judicii, neq; ipsum filium, num ob talia convitia & cavillationes Smiglecii veritatem hanc abnegabimus? Vincat potiùs veritas, & erubescat omnis convitiator & cavillator.

Calumniæ 6. refutatio.

Sextum caput est, *nos Christum talem Deum facere, qui nos salvare non possit.* Sic enim habet capitis titulus & marginalis ascriptio. At hæc rursus calumnia gravis & impudens est. Credimus enim ex animo, &

mo, & ore confitemur, Iesum Nazarenum, omnes, qui in ipsum credunt, aliquando ex mortuis virtute & potentia sua resuscitaturum & donaturum beata immortalitate. Pudeat igitur hujus tantæ calumniæ Smiglecium. At dicet, nos non fateri, Christum ex se ipso nos salvare posse. Ego verò dico: Si dicimus, Christum nos salvare posse quocunq; tandem modo, jam falsò dici apparere, nos simpliciter affirmare, Christum nos salvare non posse. Christum autem nos servare potentiâ suâ divinâ, datâ quidem sibi a Patre, sed nunc propriâ illius effectâ, adeo verum est, ut, licet universus mundus rumpatur, aliter se habere nequeat.

Socinum in libro de Servatore affirmare, Christum pro peccatis nostris non satisfecisse, nec veniam peccatorum nobis promeruisse, fatemur. Quid enim opus erat satisfacere pro peccatis nostris, cùm nemo id requireret? quid opus erat veniam promereri, cùm Deus eam sponte sua offerret? Sed Socinum tantùm ideo Christum Servatorem nostrum constituere, quòd salutem nobis annunciaverit, & divinas promissiones morte sua confirmaverit, quod affirmat Smiglecius, negamus, & magnam magno viro, & nobis unâ cum illo injuriam fieri, coram Deo & sensatis piisq; hominibus conquerimur. Potissimam enim causam, cur Christus servator noster sit, in ipso libri sui initio hanc ascripsit Socinus, quòd vitam æternam nobis ei fidem habentibus ipse daturus sit. Videat nunc Smiglecius, quomodo se ei, qui rectè judicat, purgaturus sit.

Septimum caput est, *nos Christum semideum facere.* Sed quàm frivola & homine religioso indigna sit ista cavillatio, in refutatione Monstrorum fusè ostensum est. Christum confitemur nunc perfectissimo modo esse Deum & Christum: Eundem etiam Christũ & Deum fuisse, cùm in terris ageret, licet modo minùs perfecto, affirmamus. Quod ita clarè testantur omnes sacræ literæ, ut nihil clarius. Rideat igitur & exagitet, quantum velit, verbis, hanc sacrosanctam veritatem, rem ipsam non evertet, sibi autem suisq; multùm apud cordatos existimationis, detrahet. Nam si isto modo agere liceat, nihil est, quod non sannis & censuris obnoxium sit in universa religione. Calumniæ 7. refutatio.

Octavum caput est, *nos Christum Dei vicarium facere.* Et hic cavillus est, quo remoto, ipsa Christi divinitas relucebit. Nos enim cum scriptura dicimus, Christum Deum esse unà cum illo uno Deo. Quemadmodum filius regis, si a Patre ad regnum admittatur, non propriè vicarius ejus, sed unà cum Patre suo Rex esse dicitur. Iam si illi dii sunt, nec potest scriptura solvi, ad quos sermo Dei factus est, quomodo is Deus verus non erit, qui unâ cum Deo illo uno, Deus Calumniæ 8. refutatio.

 est, &

est, & regnum sibi universum in Ecclesia traditum a Patre habet?

Calumniæ 9. refutatio.

Nonum caput est, *nos Christum secundum carnem filium Dei propriè esse, secundum spiritum verò Filium Dei metaphoricum, & eo generationis modo, quo alii adoptivi Dei filii generantur, genitum affirmare.* Quàm multiplex hìc sit cavillatio, in refutatione Monstrorum satis superque demonstratum est. Credimus, Iesum esse filium Dei tum propter conceptionem & nativitatem miraculosam, tum propter similitudinem, quam cum Deo olim habuit, sanctitatis, sapientiæ & potentiæ, &c, quam nunc habet, immortalitatis. Hæc ita vera sunt, ut nemo sanæ mentis ea negare possit. Quæ quia refutare non potest Smiglecius, ita denigrare suis petulantibus dicteriis voluit.

Calumniæ 10. refutatio.

Decimum caput est, *Nos duos naturâ distinctos Deos proponere, quo & gentilismus & Idolatria inducitur.* Sed hoc totum cavillis plenum esse, & a veritate alienissimum, in refutatione Monstrorum docuimus. Credimus, sub novo Fœdere, teneri nos colere, unà cum illo uno Deo, Iesum Nazarenum, quem ille a dexteris suis collocavit, eaque in re apertissimam sequimur Dei voluntatem. Et hoc primum Christianæ religionis mysterium est. Hoc quia tollit monstrosam Smiglecii de Deo Trino & uno opinationem, & non habet Smiglecius, quo modo refutet, variis modis exagitat, carpit, & exibilat. Sed frustra. Iam enim nimis manifestè, Dei gratiâ, innotuit, unum esse Deum patrem, & unum mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum: & sedenti in Throno, & Agno illius deberi gloriam & honorem: Imò vitam æternam esse, ut agnoscatur pater, solus ille verus Deus, & quem ille misit, Iesus Christus. Cui sit gloria nunc & in perpetuum. Amen. Gentilismus autem & idolatria nulla ibi esse potest, ubi omnia fiunt secundum expressum verbum divinum.

Sub novo Fœdere cum Deo uno colendus Christ⁹.

1. Tim. 2. 5.
Apoc. 5. 13.
Ioh. 17, 3.

CAPUT XI.

De verbis D. Johannis: Omnia per ipsum facta sunt.

PER SERMONEM omnia & mundum factum esse concedimus. hoc enim disertè ait Iohannes: Sed ex eo concludere, Christũ esse creatorem cæli & terræ, multiplicem fallaciam continere dicimus. Primùm enim vox *omnia* absolutè accipitur a Smiglecio, cùm nimis notum sit, eam sæpenumero secundùm quid accipiendam esse. Deinde vox *mundus* accipitur pro mundo hoc aspectabili, cùm tamen constet, vocem mundi, præter alia, homines solos & ipsum futurum mundum significare. Tum facere vel fieri accipitur ab adversario pro creare vel creari, cùm certum sit, multa fieri, quæ tamen non creantur.

antur. Denique per aliquem facta esse omnia, accipitur pro eo, ac si dictum esset, aliquem omnia fecisse, cùm tamen constet, hoc loquendi modo posteriori, causam efficientem principalem, illo verò priori causam mediam instrumentalem denotari. Ad hæc quid respondeat Smiglecius, videamus.

Primùm ait, *vocem omnia absolutè positam esse, ideoque absolutè etiam accipiendam. Nam si restringenda esset, adjecisset Iohannes aliquid, ex quo ea restrictio intelligi posset.* Sed hoc argumentum infirmum esse, plurima sacrarum literarum exempla docent, in quibus vox omnia absolutè posita est, & tamen restringenda, quorum unum atque alterum nunc adducam. Ioh: 4. 25. *Scio, quòd Messias venit, qui dicitur Christus, cùm venerit ille, annunciabit nobis omnia.* Rom: 8. 28. *Scimus, quòd diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* & v: 32. *Qui* (Deus) *proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit?* Heb: 2. 17. *Vnde debuit per omnia fratribus assimilari.* 1. Ioh: 2. 20. *Et vos unctionem habetis a sancto, & nostis omnia.* & v: 27. *Vnctio docet vos de omnibus.* Vbi in singulis fere locis restrictione peculiari opus est. In primo enim loco de rebus tantùm ad cognoscendam Dei voluntatem, in secundo & quarto de solis afflictionibus, in tertio de promissis tantùm, in quinto de rebus tantùm, quæ ad salutem & religionem pertinent, sermonem esse, quivis per se intelliget.

Vox Omnia ad materiam subjectam restringenda.

Quod verò deinde prolixè docet, posse etiam tractari sub Evangelio, de rebus longè ante Evangelium factis, id nihil causam ejus juvat, sed tantùm, si verum esset, nostram de his verbis sententiam everteret. Nobis verò ad argumentum, quod ex voce *omnia* sumitur, evertendum, satis est docere, eam posse accipi non universaliter. Quanquam ineptissimum est, quod ad hanc nostram de voce *omnia* sententiam evertendam affert Smigleci9. Non enim dicimus, omnia, quæ in Evangelio continentur, præcisè ad Evangelium ita pertinere, ut pro rebus sub Evangelio factis censeri debeant, sed ea, quæ indefinitè vel generatim sub Evangelio dicuntur, ad negotium Evangelii referenda esse contendimus, ut cùm dicitur: *Omnia per Sermonem facta esse*, vel *Mundum per eum factum esse.* Et, si aliunde constaret, creationem etiam mundi ad Christum pertinere, facilè in eam sententiam iremus, hæc & similia verba illam etiam continere: Iam verò, quia id prorsus falsum est per se, quomodo patiamur hæc verba, quæ aliter explicari possunt, ad ista pertrahi?

Quòd Iohannem de verbo ante carnem loqui suo more iterat Smiglecius, id magnæ illius audaciæ signum est, Nusquam enim Iohannes

hannes de verbo, quod caro factum sit, loquitur, ut suprà non semel indicavimus, & infrà iterum docebimus. Tunc enim, statim, cùm verbum, vel is, qui verbum fuit, esse cæpit, caro etiam fuit.

Sed audiamus alia. Quinque enim argumenta affert Smiglecius, quibus probet, per verbum omnia absolutè esse facta, ut ipse eorum numerum ad marginem annotavit. Primum est, *D. Iohannes, quemadmodum hîc de verbo ante carnem agit, ita de omnium ante carnem effectione loquitur. Non igitur de rebus sub Evangelio factis exponi potest Iohannes.* Sed hoc jam dictum fuerat, & a nobis refutatum est. Quomodo igitur denuò pro novo argumento obtruditur? Iohannes nihil prorsus, quod ante carnem factum sit, meminit; imò nec verbum ante carnem fuisse dicit: sed verbum carnem fuisse ait, nempe perpetuò. Ineptissimè igitur toties hoc iterat Smiglecius.

Argumenta Smiglecii refelluntur.

Secundum est, *De rerum sub Evangelio factarum per verbum effectione agit postea Iohannes, cùm ait: verbum carnem factum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine ejus nos omnes accepiße, & gratiam ac veritatem per Christum factam eße.* At nihil impedit, quominùs idem bis dicatur, præsertim a Iohanne, qui hac repetitione delectari quodammodo videtur, maximè verò, si id fiat diverso respectu. Antea in genere dixerat, per verbum omnia esse facta, postea in specie commemorat quædam, quæ per Christum facta sint. Plura autē sunt, quæ per Christum facta sunt, prætergratiam & veritatem, quam Christus utramque mundo patefecit. Meminerit autem lector, Smiglecium sibi & aliis imponere, dum diversis temporibus omnia ista, de quibus hîc sermo est, & veritatem ac gratiam per Christum facta esse somniat, cùm eodem tempore ista omnia facta sint, nempe in principio Evangelii. In principio enim Evangelii, vel statim post principium, quando scilicet omnia per ipsum facta sunt, Sermo caro fuit, & habitavit inter Apostolos, & visa fuit gloria ejus, gloria quasi unigeniti ex patre, plenus gratiæ & veritatis, & acceperunt de ejus plenitudine omnes Apostoli, & gratiam pro gratia, gratia denique & veritas per ipsum facta est.

Tertium est, *Iohannes de verbo, quod erat in principio apud Deum, & quod Deus erat, ait, omnia per ipsum facta eße. Atqui res ad Evangelium spectantes non tunc sunt factæ, cùm verbum erat apud homines, neque cùm solum Deus erat, sed & cùm, caro factum, habitavit in nobis. Non igitur ea solum quæ sub Evangelio facta sunt, intellexit Ioannes.* Respondeo, Ioannem quidem dicere, per verbum, quod erat in principio apud Deum, & quod Deus erat, omnia esse facta: sed non dicit, tunc in principio, cùm fuit apud Deū. omnia per illud facta esse. Potuit

igitur

igitur verbum in principio esse & Deus esse,& potuerunt deinde suo tempore omnia per illud fieri,quando scilicet facere ista omnia cæpit, quod paulò post initium Evangelii, cùm Christus docere cepit, factũ esse,testantur S. literæ.Cùm enim Iohannes Baptista captus esset, a quo initium Evangelii, teste Marco cap:1.1. faciendum est, Christus cæpit docere,& ab eo tempore omnia per ipsum fieri cæperunt.

Quartum est, *Ea verba, sine ipso factum est nihil, quod factum est, eam vim habent, ut nihil omnino sit factum, quod non sit per verbum factum, quæ cum absolutè dicantur, nullo modo ad res tantùm Evangelii restringi debent.* Sed & hoc totum nihil aliud suadet, quàm omnia, quæcunq; ad Evangelium pertinent, facta esse vel per Christum, vel saltem non sine Christo,nisi doceatur,vocem *omnia* absolutè accipiendam esse, quod hactenus factum non est, nec imposterum fiet unquam. Posse autem ad certa quædam omnia,talia verba addi,is facilè confitebitur,qui considerat,aliqua eorum,quæ ad negotium Evangelii pertinent,eaq; non minimi momenti,non per ipsum Christum,sed per Apostolos illius facta esse: & præterea exemplum hujusce locutionis apud eundem Iohannem infra habes, c. 18.20. *Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga & in templo, quo undiq; Iudæi conveniunt,& in occulto locutus sum nihil.* Vbi certum est,de eadem re dici ista omnia,ad tanto scilicet rectiùs eam explicandam.

Attulerat,ad mentem suam explicandam, Socinus locum Rom.1. ubi etiam invisibilia Dei a creatura mundi,per ea quæ facta sunt, dicuntur intellecta conspici. Hoc Smiglecius ita simpliciter repellit, *quòd ex omnium interpretum sententia locus ille Pauli de rebus factis multò ante Evangelium intelligatur, quippe quod Paulus de gentilibus loquatur* &c. Sed hæc responsio indigna est Smiglecii ingenio. Non enim parit errori patrocinium errantium multitudo. De gentilibus autem,quatenus gentiles sunt,ibi Paulum sermonem habere, prorsus incertum est.Nam de iis loquitur, qui illam veritatem detinent in injustitia. Hoc autem de gentilibus, quatenus Christi prorsus expertes sunt,dici non potest.Nulla enim veritas Dei est,quam illi detinent,aut detinere possint in injustitia: Nec dici potest,gentiles,quatenus gentiles,omnes in injustitia fuisse positos. Cùm ad hoc requiratur insignis quædam malitia,quâ plurimos gentilium caruisse & verisimile est,& testantur etiam historiæ. Loquitur deinde de illis,in quibus,quod notum est Dei,manifestum est. At in gentilibus,quatenus gentiles & extra vel ante Christum sunt, non omne, quod notum est Dei, manifestum est: Imò vix millesima pars ejus, quod notum est Dei,illis manifestum est. Loquitur porrò de illis,quibus Deus id, quod in eis mani-

De quibusnam gentibus sermo sit Rom: 1.

festum erat, revelavit. Gentilibus autem, quatenus gentiles, nulla revelatio contigerat. Quæ enim naturaliter illis insita erant, illa revelationis nomine indigna prorsus sunt, vel saltem nusquam ita appellantur. Imò pugnant secum, naturaliter insita & revelata. Loquitur deniq; (ut alia non pauca omittam) de illis, qui Deum cognoverant. Gentiles autem, quatenus gentiles, quantumvis habeant recti & pravi cognitionem, nunquam tamen Deum cognovisse dicuntur. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Quintum argumentum Smiglecii est, *Si scriptura per scripturam explicanda est, satis apparet, quænam sint ea omnia, quæ per verbum facta sunt. Nam idem Ioannes mox ait: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. Et Paulus Col. 1, 16. In ipso condita sunt omnia, in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia, sive throni sive dominationes, sive principatus, sive potestates, omnia per ipsum & in ipsum (in ipso habet Smiglecius cum vulgata,) sunt creata, & ipse est ante omnes, (omnia habet Smiglecius) & omnia in ipso (constant omisit Smiglecius.)* Et ait: *En igitur omnia per verbum facta sunt, Mundus inprimis ipse, qui omnia continet, deinde omnia in cœlo & in terra, visibilia & invisibilia, non homines solùm sed & Angeli.* Sed, cùm vox Mundi præter hanc cœli & terræ machinam alia etiam significet, quis non videt vitium in argumentatione Smigl.? Significat autem, inter alia, solos homines, & ipsum etiam mundum futurum, ut in refutatione Monstrorum docuimus. Quia porrò minus est, omnia quæ sunt in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia, quàm ipsum cœlum & terra, quomodo ex eo creatio cœli & terræ jure colligi potest? Ait quidem Smiglecius, nihil referre, quòd Paulus dixerit, omnia quæ sunt in cœlis & in terra: sed illud non probat. Nam quòd ait, clarum esse, eundem esse conditorem cœli & terræ, qui est cæterorum in cœlo & in terra existentium, id & obscurum & falsum prorsus est, cùm ex minori majus colligi nullo modo queat. Qui est conditor cœli & terræ, eum etiam conditorem eorum, quæ in cœlo & in terra sunt, clarum est: at non vice versa. Quod porrò ait, non insolens esse in scriptura, ista phrasi omnia absolutè denotari, id quàm falsum sit, in refutatione monstrorum, ubi se illud probasse ait Smigl., ostensum est. Fallitur autem Smigl., dum per ea, quæ sunt in cœlis, Angelos, per ea quæ in terra sunt, homines absolutè intelligit.

De loco Col: 1.

Nec enim homines, quatenus homines sunt, per Christum creati esse dicuntur. cùm ad demonstrationem vel declarationem istius rei tantùm id ab Apostolo dicatur, *& ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit ipse primatum tenens in omnibus.* Unde duo colligi possunt, nempe & respectu fidelium tantùm dici,

tùm dici, per Christum creata esse omnia. hi enim soli sunt corpus Ecclesiæ; & creationem illam omnium in terra aliud nihil esse, quàm, ut sic loquar, recreationem, quatenus scilicet Christus Dominus illorum absolutus effectus est. Vnde porrò inferri potest, eatenus etiam omnia, quæ sunt in cœlis invisibilia, per Christum creata esse, quatenus Christus omnium illorum Dominus absolutus evasit. Eodem enim modo creata sunt omnia, quæ sunt in cœlis invisibilia, quo creata sunt omnia in terra invisibilia. Et sanè solæ voces Thronorum, dominationum, principatuum & potestatum, quibus ea omnia, quæ in cœlis sunt invisibilia, declarantur, satis superq; docere possunt, Apostolum non de creatione substantiarum, sed de reformationæ dignitatum Angelicarum agere. Præterea mentio Thronorum, dominationum &c. satis innuere videtur, non esse hîc sermonem de creatione cœli & terræ. Creatio enim Thronorum, nihil ad hanc creationem pertinet, ut pote in qua nullam Moses creationis angelorum aut thronorum illorum mentionem facit, & quos multò ante a Deo conditos esse, planè est verisimile. Iam quod ait, etiamsi Paulus dixisset, cœlum & terram condita esse per Christum, nos tamen non quieturos, sed novos fucos excogitaturos, in eo disputare cessat, & ominari incipit. At malè ominari, non est benè argumentari aut respondere. Errat autem, dum ait, nos ita facere, quando producunt adversarii locum Heb. 1. *Tu in principio Domini terram fundasti* &c. ut suo loco infrà patebit. Nunc hoc addam, vel ex eo, quòd omnes adversarii per consequentias, quas vocant, ex sacris literis deducere conantur, Christum esse creatorem cœli & terræ, qualia sunt, *omnia per ipsum facta*, *omnia per ipsum creata sunt*, *quæ in cœlo & in terra*, *secula per eum facta sunt*, constare, eos non confidere loco illi Hebr. 1. *Tu in principio Domine terram fundasti* &c. Cur enim non isto potiùs loco, in quo disertè dicitur, Dominum illum terram fundasse, uterentur, quàm aliis obscurioribus? Imò quidam, qui idem cum Smiglecio sentiunt, loco illo prorsus non utuntur ad docendum, quòd Christus creaverit cœlum & terram. Vnde constat, eos planè argumento ex illo ducto diffidere.

Quatenus per Christum homines & angeli creati.

Moses nihil loquitur de creatione angelorum.

Facit porrò Smiglecius Socinum objicientem, D. Ioannem consultò verbo Faciendi non creandi usum esse, ne creationem rerum omnium Christo tribueremus. Facere enim esse ex præexistenti materia facere, creare autem esse ex nihilo condere: Et hanc futilem appellat conjecturam, propterea quòd non raró hæ voces confundantur in scriptura, & pro eodem accipiantur. Sed parum candidus hîc est ipse Smigl. Nihil enim Socinus objicit in loco citato, sed ad objectionem Bellarmini ex Augustino sumptam, quæ est: Verbum non est factum.

 Ergo non

Ergo non est creatura, respondens, docet infirmam esse istam argumentationem, cùm, ex sententia Theologorum, differant creare & facere, & facere eum etiam dici posse, qui non creat, adeoq; etiamsi non factum sit verbum, hinc tamen non consequi, illud non esse creatum, idq; Arianos adversus Homousianos contendisse. Vnde constat, nihil conjectare Socinum, sed conjecturam aliorum refutare. Quæ verò de voce faciendi, & cur ea Iohannes usus sit, differit Smiglecius, an non conjectura sint, eaq; nullo fulta fundamento, judicent rerum divinarum periti. Totum enim hoc nihil valet, nisi probetur, vocem Facere semper æqui pollere voci creare, quòd opinioni Theologorum contrarium esse Socinus docuerat, & ipse etiam Smigl. suprà negaverat. fol. 10. libelli sui.

Vocis Per significatio.

Negat porrò Smigl. vocem, *Per*, causam instrumentalem significare, quod nos etiam inter alia, ad argumentum adversariorum ductū ex talibus locis, ubi per Christum facta esse omnia dicuntur, respondere solemus. Et dicit primùm, de Deo etiam dici, quòd per eum omnia, qui tamen non sit causa instrumentalis. Deinde dicit, vocem *per* quandoq; tantùm significare causam interpositam. Sed hoc totum nihil valet. Non enim nos sumus, qui argumentamur, aut dicimus, vocem *per*, ubiq; causam instrumentalem significare. Quod si faceremus, rectè nos refutaret Smiglecius: Sed Smiglecius est cum suis, qui ex verbis, in quibus dicitur, per Christum esse facta omnia, vult concludere, Christum esse omnium creatorem vel causam efficientem principalem. Iam si nos unam instantiam afferre possimus, quòd vox *Per* aliquando causam instrumentalem vel mediam significat, corruit argumentatio Smiglecii ex voce *per* ducta. Quantò igitur magis ut corruat necesse est, si doceri possit, vocem *per* plerunq; causam instrumentalem significare, quod ita se habere nec ipse Smiglecius diffitetur, dum ait, vocem *per* non necessariò causam mediam significare. Deinde verò, quis est qui nesciat, posse hanc vocem diverso modo tribui Patri & Christo, Christo scilicet, quatenus est causa media, Patri verò, quatenus est causa causarum etiam mediarum, & interdum non tantùm causa alicujus rei efficiens prima est, sed etiam loco causæ mediæ agit. Quæ differentia ex eo patet, quòd de Christo non tantùm dicitur indefinitè, per eum esse facta omnia, sed etiam quòd Deus per eum omnia fecerit, quòd nunquam de Deo Patre dicitur, aut dici potest. Quod objici posse sensit Smiglecius, ideoq; ad hoc etiam responsionem parat, sed talem, quæ desperationem causæ prodit. Ait enim, *vocem hanc nihil aliud tunc significare, quàm causam interpositam, qualis qualis illa sit, sive æquè præcipua, sive æquè deserviens, sensumq; esse, non*

De Christo dicitur, quòd alius per eum agat: at de Deo nunquam.

sine illa

sine illa aliquid perfici. Quomodo etiam dicere solemus, filios per suos parentes, & subditos per suos dominos facere aliqua, non tanquam per sua instrumenta, sed interposita eorum autoritate. Iam verò solitos loquendi modos cum insolentibus miscere, & illos per hos explicare, quid est aliud, quàm latebras quærere? Liberos per parentes, subditos per dominos aliquid facere, insolitum est: At Deum per alios & per Christum omnia ferè facere, tanquam per instrumenta ita frequens est, ut pro differentia Dei Patris & Christi, quam vocanr, specifica hoc Paulus tradat, ex patre esse omnia, per Christum verò omnia. Adde, si dici possit, filios per parentes, subditos per dominos aliquid facere, jure tunc parentes & dominos pro causa media vel instrumentali, quoad actum & operationem vel negotium illud, haberi posse. Nec contraria sunt, aliquem, ut causam mediam considerari, & ejus autoritatem interponi. Quemadmodum, si nobilis aliquid procuret per Palatinum aliquem, jure is palatinus causa instrumentalis, per quam causam suam agat nobilis, dici posset, licet ad agendum autoritatem suam Palatinus interponat. Atq; ita certum manet, vocem *Per*, quando una causa per aliam agit, semper esse mediam vel instrumentalem: Et vanum est, quod ait Smiglecius, si causa illa, per quam aliquid fit, sit aliquando instrumentalis, id non ex particula, quæ id determinatè non indicat, sed aliunde colligi debere. Nam & vox *Per* plerumq; id significat; & causæ præterea evidentes sunt, quæ suadent, in hoc loco Ioannis vocem hanc *per* causam instrumentalem significare. De eo enim dicitur, quòd per eum omnia sint facta, qui talis Deus est, qui apud Deum illum fuit: At qui talis est Deus, ut apud Deum illum unum fuerit, is nullo modo causa efficiens principalis rerum omnium esse potest. 1. Cor: 8. 6.

Sed iterum nos premit suo more Smiglecius, dum ait, *nos confiteri Deum per verbum in se existens fecisse omnia, & tamen verbum illud non esse instrumentum. Instrumentum enim esse diversum ab agentis persona: verbum autem divinum Deo esse consubstantiale.* Vnde verò collegit Smiglecius nos fateri per verbum in se existens Deum creasse omnia? Nos enim, cùm de Deo dicitur, eum per verbum suum creasse omnia, intelligimus, eum omnia suo jussu & voluntate creasse, quemadmodum tum ex Mose, tum ex Psalmo 33. colligi potest. Nam quod semel dicitur, verbo Domini cælos esse creatos, id deinde ita explicatur, *Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Istam verò curiosam, de verbo Dei coëssentiali, quæstionem, iis ventilandam relinquimus, qui, quomodo suas opiniones ex sacris literis probent, non inveniunt. Quod verò, quasi aliud agens, & sibi diffidens, ait, se alia etiam ratione nobis satisfacere posse, nempe, quem- Deus omnia jussu creavit.

 admodum

admodum Ioannes de verbo dicit, per illud esse facta omnia, sic etiam Paulum de eodem verbo dicere: Tu in principio terram fundasti, Heb: 1. quàm id falsum sit, ipsa res loquitur. Nulla enim verbi mentio est Heb: 1. ut paulo infrà abunde ostendemus, in responsione ad caput 15.

Denique Socinum adhuc objicientem facit Smiglecius, non posse colligi, verbum non esse factum, ex eo, quòd omnia per ipsum sint facta, quod Augustinus concludit. Sed primum non Socinus objicit quicquam, sed Augustinus est, qui objicit, Socinus verò est qui objectionem ejus diluit. Deinde ait Smiglecius Socinum opponere ad vim argumenti Augustini retundendam, quod in hujusmodi locutionibus universalibus excipiatur is, de quo ipsa universalis locutio effertur. Sed præter hæc duo alia affert, pro responsione, Socinus. Docet enim primùm, malè concludi ex eo, quòd Verbum non sit factum, verbum non esse creatum. Cùm ex sententia Theologorum differant *facere* & *creare*, & Arianos facilè concessuros fuisse, Christum non esse factum, quem tamen creatum esse contendebant. Attulerat etiam pro responsione tertia, vocem *omnia* plerumque generaliter usurpari de materia subjecta, non verò universaliter. Sed quia fortassis credidit Smiglecius, se antea ad hæc respondisse, sinamus illa, & videamus, quomodo hanc secundam Socini responsionem impetat, cujus exemplum etiam attulerat ex eodem Iohannis capite, in quo v: 7. de Ioanne Baptista dicitur, eum venisse, ut testimonium perhiberet de illa luce (Christo), ut omnes crederent per illum. ubi certum est, in ista locutione, ut omnes crederent per illum, Iohannem Baptistam excipi, cùm tamen & ipse per Christum crediderit, nempe in Christum. Ait igitur, *Socinum vim argumenti non retundere, quam non assequitur.* At Socinus eadem verba, quæ Bellarminus citat, & quibus argumentum Augustini continet, recitat, ut ex collatione videre est. Vnde sequitur, aut ipsum Bellarminum vim argumenti Augustini assecutum non esse, aut Smiglecium. Diverso enim modo uterque illud proponit. Socinus verò non debuit aliter respondere ad argumentum, quàm ut a Bellarmino allatum fuit, quod an assecutus sit, res ipsa judicat, dum triplici illud responsione prorsus prostravit.

Sed & ipsius Smiglecii formationem videamus, qui ait, *Augustinum non in eo tantùm argumentationem ponere, quòd per verbum facta sint omnia, sed etiam, quòd ita facta sint per verbum, ut non nisi per verbum fieri potuerint, quòd is sit naturalis Dei agendi modus, verbo facere omnia. Quocirca si & ipsum verbum factum sit, per aliud verbum factum esse, cùm verò non detur verbum verbi, consequens esse, verbum*

Dei non

Dei non esse factum, neque fieri potuisse. Sed in hac agumentatione Augustini, quemadmodum eam Smiglecius reformavit, primùm crassa est petitio principii, dum affirmatur, in Deo naturaliter tale verbum inesse, quod persona sit, qualem Christum esse nemo negat. Deinde æquivocatio etiam in eodem non minùs crassa est. Verbum enim Dei aliud esse potest & est, præter Iesum Christum. cùm Christus persona sit: at non omne verbum Dei persona est. Verbum enim Dei dici potest simplex Dei mandatum & voluntas, ut paulò ante docuimus. Vnde constat, potuisse verbum, quod a Iohanne describitur, fieri, nec tamen per aliud verbum, quod scilicet persona sit, fieri. Denique & illud falsum censeri debet, Deum per verbum, nempe essentiale, omnia facere. nam, quæ Deus per angelos vel prophetas, & alios homines divinos facit, ea verbo isto eum facere dici nullo modo potest. cùm Angeli, prophetæ & alii divini homines nec illud verbum essentiale Dei, aut Christus, nec Dei mandatum reipsa sint.

CAPVT XII.

De loco Colos: 1. In ipso omnia creata sunt, quæ in cælis & in terra, visibilia & invisibilia.

Hîc primùm Smiglecius laborat in ostendenda consensione Pauli cum D. Iohanne. Sed duplici defectu. Primùm enim, etiamsi per omnia consentirent hi duo loci Ioh: 1. & Coloss: 1., nisi ostendatur, Iohannem de creatione rerum omnium agere, quid ista collatio proderit? Hæc verò an ex Iohanne probata sit, aut probari possit, per ea, quæ hactenus diximus, puto sole meridiano clariùs apparere. Deinde verò non talis est consensio, qualem statuit Smiglecius. Etsi enim de eodem Christo sermo sit utrobique: tamen ea, quæ in loco ad Coloss: de eo dicuntur, longè sunt diversa ab illis, quæ Ioannes tractat. Ioannes enim simpliciter suo modo ait, omnia per Christum facta esse: Paulus verò ea omnia, quæ per Christum creata sunt, ita determinat, ut tantùm ea, quæ in cælo & in terra sunt, visibilia & invisibilia, thronos, dominationes, principatus & ecclesiam intelligat. Paulus vicissim etiam Angelorum dignitates ad creationem, de qua sermonem habet, refert, de quibus nulla apud Iohannem mentio. Ioannes de iis omnibus potissimùm loquitur, quæ, Christo in terris mortali degente, facta sunt, ob quam causam etiam addit illa verba, *& sine ipso factum est nihil, quod factum est*, ut ostenderet, alia etiam, quæ per Apostolos scilicet facta sunt, ad Evangelium pertinentia, non sine Christi opera facta esse. Paulus vero potissimùm de iis loquitur, quæ Christo exal-

Quatenus locus Iohannis 1. cum loco Col: 1. conveniat.
1. Dissensio.

2.

3.

sto exaltato facta sunt, qualia sunt, Reformatio omnium creaturarum, & inhabitatio per eundem plenitudinis, & reconciliatio omnium, quæ sunt in cælo & in terra, quod ipsa mentio sanguinis crucis, per quam ea facta esse ait, satis indicat. Reliqua lubens omitto. Quæ verò istius consensionis affert argumenta Smiglecius, ea infirmissima prorsus sunt plæraque. Nam in principio esse, est Smiglecio, ab æterno esse. At primogenitum esse omnis creaturæ, in quo consensionem statuit, est unum esse ex creaturis. Semper enim primogenitus ad illa pertinet, quorum est primogenitus. Sentiens hoc Smiglecius, verba Pauli ita explicat, hoc est, ante omnem creaturam genitus. Sed hæc explicatio nimis licentiosa est, de quo in refutatione Monstrorum, & paulò infrà plura. Omnia per ipsum facta esse, Smiglecius ad creationem veterem refert: At quæ cum his consentire ait ex Paulo, ea tantùm illorum, quæ sunt in cælis & in terra, creationem continent. Hæc verò non esse omnia creata, docuimus etiam in refutatione Monstrorum. Istud verò, quod ad ravim usque Smiglecius inculcat, & quod tituli loco libello huic præfixit, nempe Verbum caro factum est, quidnám habet in loco ad Colos: cui respondeat, & cum quo consentiat? Vnde insignis defectus istius consensionis apparet omnibus sapientibus. Christum enim esse caput Ecclesiæ, vel primogenitum ex mortuis, nihil cum ejus, quam vocant, Incarnatione, commune habere, ipsa ratio testatur.

Apparentia consensionis. 1.

Licentia Smiglecii.

Defectus collationis.

Hoc absoluto ad nostras hujus loci interpretationes refellendas sese convertit, quibus nos ista omnia, quæ ipse scilicet de consensione ista differit, pervertere ait. Quod quidem accuratè nos etiam examinaremus, nisi jam id a nobis præstitum esset in refutatione Monstrorum. In quibus prorsus eadem scribit Smiglecius quæ hîc leguntur, ut mirari jure quis possit, quid in eo lateat sapientiæ, in duobus libellis uno anno de eadem re editis, cum quodam lectoris quasi ludibrio, unum idemque ad nauseam usque toties iterare. Conferat benevolus lector hoc caput cum particula cap: 26. Monstrorum, & rem ita se habere confitebitur, & fortasse etiam mecum mirabitur. Summam rerum repetam. Nos per omnem creaturam, novam creaturam; per creationem reformationem intelligendam esse affirmamus. Smiglecius contra hæc ita insurgit, 1. Paulus de omni creatura absolutè loquitur. Ergo non de nova. 2. Paulus v: 18. demum de renovatione agit. Ergo non v: 15. 3. Paulus inter creaturas conditas in cælo numerat thronos, &c. At hi semper fuerunt novę creaturæ. 4. Primogenitum omnis creaturæ esse, significare ait, esse ante omnem creaturam, idque probat loco Eccles: 24. 5. Per ea quæ sunt in cælo & in terra,

Otiosa Smiglecii repetitio.

terra, ipsum etiam cœlum & terram intelligi contendit. Ad hęc omnia responsionem habes in cap. 26. particula, qua locus iste examinatur. Summa illius est. Ad 1. dictum fuit. Creaturam absolutè positam sæpe non omnem creaturam significare. Esa, 43. 7. Psal. 51. 12. Apoc. 3. 14. Ad 2. responsum est, primùm, potuisse Paulũ de eadem reformatione hîc agere, diverso respectu: Deinde non agere Paulum de eadem reformatione v. 15. & 18. Non omnia enim, quæ ad eam, quæ v. 18. describitur, reformationem pertinent, pertinent etiam ad eam, quæ v. 15. describitur. Ad priorem enim pertinent etiam demones, qui & ipsi dominationum & principatuum nomine alibi exprimuntur, quatenus Christus absolutus eorum Dominus evasit, qui ad posteriorem, nempe reconciliationem non pertinent. Ad 3. dictum fuit: Angelos semper quidem fuisse novas creaturas, sed non isto modo, quo Paulus eos considerat. Nam, ab ipso creationis suæ initio, neminem alium pro Domino, præter creatorem suum, agnoscebant: at post exaltatum Christũ, eum etiam pro domino suo agnoscunt. Quartũ refutatũ fuit, hoc modo, verba illa de sapientia, quòd sit primogenita ante omnem creaturam, nec ex libro authentico citari, nec in gręco textu libri apocryphi haberi, adeoq; suspecta prorsus esse debere: Posse etiam, si quis ea rigidè urgeat, de ea sapientia Dei dici, quæ, ut creata, considerari potest. Ad 5. dictum fuit, prorsus falsum esse, per ea, quæ in cœlis & in terra sunt, alicubi ipsum cœlũ & terrã intelligi. His ita breviter repetitis, pauca quædam supersunt, quæ responsione peculiari indigent, quale est illud, quòd Smigl. ait, Christum ante omnem creaturam fuisse, a constitutione mundi, quia statim a condito mundo cœperint esse novæ creaturæ, per fidem & dilectionem. Sed hoc uno verbo expediri potest. Nempe non quemvis, qui fide præditus est & dilectione, novam creaturam, ex mente sacrarum literarum, appellari, sed eum demum, qui eo modo fide & dilectione præditus est, quem sacrosancta Christi religio præcipit. Vnde illa Pauli verba: *Si quis in Christo* (est) *nova creatura est: vetera transierunt, ecce facta sunt nova omnia.* 2. Cor: 5. 17.

Quis sit nova creatura censendus.

Alterum est, dum ait, aliud esse condere seu creare novas creaturas, aliud jam conditas gubernare vel ordinare: Paulum verò non dicere, creaturas esse ordinatas, sed *conditas*. Sed nemo dicit, condere esse gubernare: sed dicimus, creare, esse denuo creare vel reformare, &, hanc esse posse vocis hujus significationem, exemplis docemus. Istius autem reformationis consequens est, gubernatio. Vnde constat, jure tunc dici posse creari aliquid, cùm reformatur.

Illud etiam valdè infirmum est, & in refutatione Monstrorum solutum, quòd novæ creaturæ, non ratione officii sed ratione gratiæ

 & chari-

& charitatis dicantur. Diversa enim ratione diversis creaturis reformatio competere potest: hominibus, ratione gratiæ, Angelis, ratione officii. Simile huic illud est, quòd ait, cùm officia in aliquem conferuntur, non dici, eum creari. Nam nec Paulus dixit, Angelos esse creatos, simpliciter, sed tantùm, quatenus illorum throni & dominationes sunt creatæ vel immutatæ. Vt igitur is, in quem officium confertur, creari non dicitur: sic, dignitatem ipsius creari vel reformari, perelegante dicitur, quando aliqua singularis ei accedit mutatio. Nec refert, quòd Paulus dicat primùm, omnia quæ in cœlis invisibilia, creata esse. Verba enim sequentia, *sive throni* &c. explicatio sunt istorum priorum, & non permittunt, ut ea absolutè accipiantur. Nam si de Angelis dixisset Apostolus, eos esse creatos per Christum, quid opus erat addere thronos eorum. cùm angeli sine thronis suis considerari nequeant, quemadmodum throni sine angelis considerari suo modo possunt, & aliquid thronis accidere, salva manente essentia ipsa Angelorum, potest.

Non angeli, sed throni eorũ sunt creati a Christo

Rudis autem est Smigl. vel saltem astutus, dum ideo thronos & dominationes Angelorum mutatas esse negat, quia Throni non desierint esse Throni. Loco enim reformationis, Mutationis voce utitur, quæ interdum etiam ejus, quod mutatur, abolitionem significat. cùm vox Reformationis necessariò requirat, ut id, quod reformatur, maneat certo respectu, & ita reformari throni potuerunt, etiamsi esse non desierint. Quod vitium augetur a Smigl. dum ait, angelos non mox a suo gradu & dignitatibus decidisse, quando Christo homini subjecti esse coeperunt. Nemo enim nostrum ita loquitur unquam, sed eos in suo gradu & dignitate mansisse affirmamus: interim tamen eatenus mutatum illum gradum & dignitates esse contendimus, quatenus, præter unum Deum, alium etiam regem agnoscere cœperunt. Quemadmodum, quando una cum Sigismundo Rege Poloniæ Augustus filius ejus regnare cœpit, dignitatum mutationem vel reformationem factam fuisse, jure dici potest, quatenus & patrem & filium iidem senatores & officiales regni pro rege agnoscere cœperunt, qui antea solum Patrem pro rege agnoscebant.

Sophismata Smiglecii.

Ineptissimus deniq; est Smigl. dum ait: *Si propter novum ordinem impositum a Christo angeli creati dicendi essent, Deus etiam ipse creatus a Christo diceretur. Vnum enim ex præcipuis, quæ a Christo facta sunt, est hoc, quòd Deus factus sit nobis ex irato placatus, & ex offenso reconciliatus.* Nam & captiosè dicitur, alium ordinẽ angelis impositũ a Christo, cùm eos tantùm reformatos esse dicamus. Quod vicissim de Deo dicere nimis esset blasphemum, Is enim nullo modo reformari aut alicui

subjectus

subjectus fieri ullo modo potest. Deum verò ex irato placatum, ex offenso reconciliatum factum esse per Christum, quàm sit falsò dictum, in refutatione Monstrorum, ad quæ etiam Smigl. lectorem hîc remittit, satis accuratè ostensum est.

Vnum adhuc carpit in Socino Smigl. quod est, Paulum in loco citato ad Colos. nomine Thronorum &c. malos angelos intelligere, & probat, non minùs eodem nomine Angelos bonos designari. Quasi verò Socinus unquam affirmârit, per voces Thronorum, dominationum &c. solos malos angelos significari, & non potiùs de bonis Angelis rectè & propriè ea verba intelligenda esse doceat, de malis autem intelligi tantùm etiam posse indicet.

In eo deniq;, quòd ridet Socinum, qui eatenus creatos esse ait malos angelos, vel potius thronos illorum, per Christum, quatenus Christus eos abolendi potestatem habet, & addit: *Quis tunc condi vel creari aliquem dixerit, cùm omni officio & potestate spoliatur*, ipse dignus est castigatione, qui nihil nisi cavillari possit. Socinus enim constanter, per creationem thronorum istorum malorum angelorum, aliud nihil intelligit, quàm talem illorum reformationem, quâ Christus illis omnibus dominari potest, & reipsa dominatur, cujus dominationis deinceps consequens est, ipsorum malorum angelorum abolitio. Hinc enim vel maximè apparet, Christi in illos divina potestas.

CAPVT XIII.

De verbis D. Iohannis: Mundus per eum factus est.

MVNDUM PER verbum factum esse credimus: Sed, *mundum*, veterem hunc mundum significare: vocem item *Factus* æquipollere voci *creatus*: verba deniq; *per eum*, causam principalem efficientem denotare, pernegamus, & ita triplicem ab adversariis errorem committi contendimus, dum ex his verbis docere conantur, Christum esse cœli & terræ & omnium rerum creatorem.

Vocem *mundum* veterem hunc mundum necessariò significare, nemo sanæ mentis affirmare potest. Significat enim præter alia, homines tantùm, & futurum etiam mundum, quemadmodum & vox orbis terræ vel οἰκουμένη interdum futurum orbem terræ significat, ut in refutatione Monstrorum, & in homiliis nostris super hanc locum abunde demonstratum est. Dum igitur hoc ad locum Iohannis explicandum afferimus, & dicimus, verba Ioannis, *Et mundus per eum factus est*, vel fiebat, intelligi posse, vel de hominibus, quatenus per Christum reformati sunt. quo sensu etiam dicitur, Christum illumi-

nasse omnem hominem; vel de vita æterna, quatenus per Christum revelata & danda est, quo sensu etiam dicitur, gratia & veritas per eum facta, impudentissimè quidem nos quodlibet effutire ait Smigl:, ipse verò nos imperitissime refutat. Ait enim, *ingratitudinem hîc exaggerari hominum*: Quasi vero non pariter exaggeretur eadem ingratitudo, si dicatur, homines per Christum reformatos esse, hoc est, per Christum non stetisse, quo minus reformarentur; vel per Christum vitam æternam fuisse revelatam, & tamen homines tantùm benefactorem non agnovisse, quàm si dicatur, per eum mundum hunc aspectabilem esse factum: Imò per illud multò magis, quàm per hoc. De quo vide plura in refutatione Monstrorum: ibi enim planè idem habetur quod hîc. *Propria Christi*, esse mundum hunc aspectabilem, tanquam domum illius, digna est Smigl. interpretatio, qui ecclesiæ Doctorum commentis potiùs, quàm ei, quod analogia religionis suadet, vult insistere: quæ tamen mox a Ioanne refellitur, dum in locum vocis *Propria*, reponit *proprios*. Proprii autem certè non sunt hæc mundi domus & machina, sed homines, iiq; non omnes, sed pars eorum minima, nempe Iudæi, quibus, quia Christus promissus erat, illi propria & proprii Christi, jure appellantur. Illud de repetitione articuli in omnibus tribus membris, refutatum est tum a Socino, tum a nobis etiam suprà, & in refutatione Monstrorum. Mundi nomine bonos intelligi, nusquam a nobis dictum est. Itaq; pro cavillo Smigl. aut inertia habendum est, quod nos ita dicentes facit. Quanquam enim dicimus, verba, *Mundus per eũ factus est*, ita intelligi posse, homines per Christum reformati sunt: tamen ista interpretatio non ponit statim effectum reformationis, sed tantùm reformantis studium: de quo paulò infrà plura.

Quæ propria & proprii Christi.

Nunc videamus, quomodo Smigl. probet, vocem Mundi vel seculi vel orbis terræ, non significare mundum vel seculum vel orbem terræ futurum, quod nos affirmamus. Dicit, *quemadmodum immortale seculum non seculi nomine absolutè posito, sed seculi novi vel futuri nomine designatur, ita neq; mundi nomine absolutè posito, sed mundi novi vel mundi futuri nomine designari boni possunt*. Vbi considera primùm lapsum ingentem Smigl., qui putat, per futurum seculum vel mundum, a Socino intelligi bonos homines, quo vix aliquid ineptius dici potest. Seculum enim futurum boni homines expectant, & in seculum futurum Christus ingressus esse dicitur. Non homines bonos, sed ipsam immortalitatem per Christum factam esse, ait Socinus, idq; verbis illis, *Mundus per eum factus est*, significari dici posse. Quemadmodum etiam voce Terræ, Terra futura, & voce orbis terræ vel mundi, futurus

Lapsus Smigl:

Vox Mundi immortalitatem quandoque significat.

futurus orbis terræ,& futurus mundus significatur,ut Heb.1,ubi Christus introductus dicitur in orbem terræ,& Hebr.10, ubi dicitur,Christum ingredientem in mundum dixisse: *Hostiam & oblationem noluisti,corpus autem aptasti mibi.* Quę verba de futuro orbe terræ & mundo intelligenda esse, sufficientissimè a nobis demonstratum est in refutatione Monstrorum a Smigl. confictorum.

Quæ verò hîc disserit Smigl.de re incredibili,quòd Christus non in cruce,nec in mundo versans (quod Smigl. est,in mundum ingredi) seipsum sacrificaverit, sed in cœlo demum, id quàm verum & sacrosanctum sit Christianæ religionis mysterium:quàm vero vicissim anile & putidum commentum sit, Christi cruentum in cruce & incruentum nunc in cœlo sacrificium, qui scilicet per manus sacrificulorum se ipsum Deo offerat, tum a Socino prolixè demonstratum est in libro ipsius de Servatore, tum a nobis repetitum in sæpiùs nominata & nuperrimè edita refutatione Monstrorum.

Speciosum illud & populare argumentum, quòd aut orbis Christianus per 1600 annos erraverit, aut Socinus,nunc non examinamus. Quis enim nescit, scripruras sacras & rationes ex eis desumtas, nulli antiquitati (si Apostolicam ipsam excipias,eamq; non prorsus: Nam & tunc fuerunt multi Antichristi) aut multitudini cedere debere? Quis porrò non intelligit, plurimos esse potuisse,qui idem senserint, 1. Ioh: 2. 18.
quorum scripta unà cum autoribus perierunt? Quis deniq; affirmare potest,neminem nunc extare vel extitisse hoc seculo,qui idem nobiscum senserit aut sentiat? Certè Socinus non semel annotationum, quæ extant in magnis Roberti Stephani Bibliis, meminit, quæ in hac sententia a nobis stare prorsus videntur.

Affingit porrò aliquid iterum Socino Smiglecius, dum eum dicentem, vel argumentantem, ut ipse ait, facit, non posse eundem mundum in his tribus apud Ioannem sententiis intelligi. Nihil enim hîc argumẽtatur Socin⁹, sed Bellarmino,ex repetitione articuli,voci *mundo* additi, argumentanti, quòd de eodẽ mundo in omnib⁹ tribus membris agatur,respondet,non esse necesse,ut idẽ mund⁹ in omnib⁹ membris intelligatur, cùm manifestũ sit, aliter vocem mundi accipi ab ipsis adversariis, in tertio membro, quàm in secundo. Cùm enim mundũ per Christũ factũ esse dicitur,cælum & terrã illos intelligere, cùm verò dicitur,mundũ eum non cognovisse,jam de hominib⁹ malis necesse esse,ut illud intelligãt. Hoc verò ita refellere conatur Smiglecius. *Mundi nomine non cælum solùm & terrã, sed omnia quæ in eis sunt,designari. Non mirũ autem esse, si toti ea tribuantur, quæ partium sunt, cùm & ipsæ partes toti⁹ sint.* Idque declarat exẽplo, *quòd homo dicatur vi-*

catur videre & ambulare, *etiamsi oculorum proprium sit videre*, *pedum ambulare*, *& vicissim non videre vel ambulare*, *quia oculi non videant vel ambulent*. Sed nihil contra Socinum proficit. Firmum enim manet, vocem *Mundi* aliter in tertio, aliter in secundo membro verborum Iohannis accipi, etiamsi articulus repetatur in omnibus membris. Cùm certum sit, mundum, qui Christum non cognovit, non esse illum ipsum, quem per Christum factum esse credit Smiglecius. Hic enim cælum & terram & omnia significat: ille verò tantùm homines ex mente Smiglecii, ex mente autem veritatis, tantùm malos homines. Mox enim additur, recepisse eundem Christum aliquos. Mali autem homines, & cælum cum terra & omnibus quæ in eis sunt, certè diversum aliquid sunt. Synecdochica locutio, quâ hominum pars pro omnibus hominibus accipitur, usitata est & frequentissima: sed illa Smiglecii, quâ pars mundi, hoc est, omnium rerum creatarum, accipiatur pro toto mundo, vel pro omnibus rebus creatis, prorsus insolens censenda est. Vnde etiam constat, similitudinem ab homine & partibus illius oculis vel pedibus sumtam nihil hîc valere. Nec enim mundus, qui Christum non cognovit, ita pars mundi est, ut oculus & pes partes sunt hominis. Cùm mundus, qui Christum non cognovit, pars tantùm sit hominum, non integrum hominum genus, oculus verò & pes hominis non sint pars oculi aut pedis, sed integer oculus & pes.

Defenditur D. Moscorovius.

Sed D. Moscorovii etiam ineptiam Smiglecius probat, quem sic argumentantem facit: *Si idem sit mundus, in quo Christus fuit, & qui per Christum factus est, sequeretur, priùs Christum fuisse in mundo, quàm mundus factus esset per ipsum.* Ineptiam verò sic ostendit: *Quasi verò, quod priùs commemoratur, priùs esse debeat eo, quod secundo loco ponitur, cùm non ex narrationis ordine, sed ex rerum connexione sit æstimanda natura rerum. Certè si quis diceret, Deum esse in mundo, & mundum ab ipso factum esse, nemo nisi Moscorovius concludet, priùs Deum in mundo fuisse, quàm is ab eo creatus esset.* Ego verò rectissimè D. Moscorovium argumentari ajo, nisi dicatur, Apostolum omnia sine ratione dixisse. Nam si dicere voluisset, Christum etiam mundum, in quo fuit, creasse, dicendum ei fuisset, in mundo erat, qui mundus ab eo creatus antea fuerat, vel saltem, & mundus per eum factus fuerat, vel creatus: Iam vero cùm dicit, *In mundo erat*, & deinde addit, *& mundus per eum factus est*, vel potius fiebat (sic enim ex Græco converti potest) manifestum est, illum Christi in mundo existentiam, isti factioni (ut sic loquar) per eum mundi prorsus anteponere. Quemadmodum etiam ex eo, quòd addit, *& mundus eum non cognovit*, necessariò sequitur, priùs

tur, priùs mundum per eum factum esse, quàm a mundo non cognosceretur. Ineptiret autem proculdubio nimis is, qui diceret, Deum in mundo fuisse, & mundum per eum factum esse, cùm Deus, ex mente adversariorum omnium, ubique sit perpetuò.

Sed revertitur ad Socinum Smiglecius, & explicationem illius verborum Ioan: *Mundus per eum factus est*, alteram, quæ est, quòd homines per Christum sint reformati, refellit hoc modo. 1. *Quod mundus dicatur absolutè factus.* Sed quis nescit voces simplices pro compositis sæpissimè usurpari ab Apostolis, more Hebræo? Sed ait Smiglecius. *Advertere debuit Socinus, Divum Joannem Græcè non Hebraicè scripsisse. Græci autem compositis abundant, sicut & Latini.* Quasi verò non possit Hebræus Græcè scribere, & tamen Hebræis loquendi modis uti. Certè Paulus etiam Græcè omnia scripsit, & tamen tot sunt in ejus scriptis Hebraismi, ut, qui eos non observet, vix aliquid cum fructu in illius Epistolis lecturus sit. Scripta Apostolorum Græca abundant Hebraismis.

Deinde ait, quod suprà etiam dixerat, *Si mundus sit renovatus, dici non posse, mundum eum non cognovisse.* Sed responsio facilis est. Nam ista renovatio non de effectu renovationis, sed tantùm de voluntate renovantis accipi potest, ut jam non semel docuimus. Quia verò fieri potest, ut effectus non consequatur alicujus consilium & intentionem, & in Christo id revera impletum sit, quòd maxima eorum pars, quorum renovationi Christus studebat, eundem cognoscere noluerint, jure id de omnibus prædicari potest, quod de parte potiori verum est.

Hanc responsionem rejicit Smiglecius, sed nullo jure. Concedit enim, in nonnullis locutionibus verum esse, quòd verba non effectum omnino, sed vim efficiendi significant, ut in verbo Servatoris: at in aliis regulam istam non valere ait, quæ scilicet effectum ipsum fieri significant, qualis est vox *renovandi* & *faciendi*. Sed quia servandi & renovandi vel faciendi eadem est ratio. tam enim servare, effectum significat, quàm renovare & facere, quis non videt, tam renovandi quàm servandi verbum ibi etiam locum habere, ubi effectus renovationis non consequitur? Nec refert, quòd non dicatur domus renovata, si maneat in sua vetustate. Hæc enim locutio propria est & latina: At de qua agimus, figurata est & Hebræi sermonis propria. Et ad reformationem hominum satis est ex parte Dei, si nihil non fiat, quod ad eos reformandos facere possit, quod secus se habet in domo. Hæc enim res est inanimata, &, nisi ipse effectus renovationis accedat, nullo modo de ea dici potest, quòd sit ab aliquo reformata. Quanquam in loco Ioan: non tantùm studium & voluntas renovantis, sed

ipse etiam

ipse etiam effectus renovationis considerari potest. Quidam enim eorum, quos Christus renovare studuit, renovati fuere, ii scilicet, qui ipsum receperunt. Sed de hoc jam sufficiat.

CAPUT XIV.

De loco Heb: 1. Per quem & secula fecit.

PER Christum facta esse & secula, vel Deum per Christum & secula fecisse, in Epistola ad Hebr: asseri, credimus: sed, per secula, vetera secula intelligi, negamus. Facere etiam & creare diversa esse, iterum dicimus: Christum denique, ut causam instrumentalem, hîc considerari, per quem Deus secula fecerit, urgemus. Vnde constat, siquidem vetera secula Deus non per instrumentum aliquod fecit, sed ipsemet ea suo verbo & mandato creavit, de illis hîc sermonem non esse. Quod etiam hinc apparet, quòd de eo, per quem Deus novissimis diebus ad nos locutus est, & quem omnium hæredem constituit, quod tunc demum factum est, cùm eum ad dexteram suam collocavit, dicitur, quòd per eum Deus etiã secula fecerit. Is verò, per quem Deus locutus est novissimis diebus, & quem hæredem omnium constituit, est homo Iesus Christus, per quem nullo modo vetera secula creari potuerunt. Porrò secula illa quænám sint, ipsa verborum complexio docet, nempe futura. Hæc enim sola per eum, per quem Deus novissimis diebus locutus est, fieri potuerunt. Facta autem sunt, non simpliciter aut absolutè. nam unà cum Deo semper fuerunt: Sed quatenus nobis facta sunt, quibus ea Christus & promisit & daturus est. Quomodo etiam dicitur facta esse per eundem Gratia & Veritas.

Secula vetera per neminem Deus fecit.

Secula futura Deus per Christum fecit.

Quomodo secula per Christum facta.

Ioh: 1.17.

Quibus ita expositis, ad hoc caput breviter respondemus, Smiglecium nihil prorsus afferre, quod ad rem faciat. Nullo enim argumento probat, vocem *secula* significare vetera, nisi isto solito, quod absolutè secula appellentur: nos verò jam non semel docuimus, verba, quantumvis absolutè posita, sæpenumero ad certum quid restringenda esse, de quo scilicet sermonem esse, ipsa loci testatur circumstantia. Quomodo etiam orbis terræ absolutè positus, orbem terræ certum, nempe futurum significat, infrà v: 6.; & vox *mundus*, certum, nempe futurum infra cap: 10. Instituit quidem Smiglecius probationem ejus, quòd infra v: 6. non possit sermo esse de futuro orbe terrarum, & addit prolixam loci Hebr: 2. 5. *Non enim Angelis subjecit orbem terræ futurum, de quo loquimur*, explicationem: Sed quia hæc explicatio ad rem nihil facit; quæ verò pro probatione affert, & in hoc scripto, & nominatim in refutatione Monstrorum prolixè refutata sunt, ne

ſunt, ne actum agamus, & benevolentiâ lectoris abuti velle cum Smiglecio videamur, lectorem eò remittimus. In qua illud etiam, quod de adoratione, Chriſto ab Angelis debita ante reſurrectionem, diſſerit adverſus Statorium, prorſus dilutum eſt.

Addam tamen hîc quædam, quæ ibi deſunt, quorum hoc primum eſt, quòd ex verbis illis, *de quo loquimur*, colligit Smigl., autorem illum non reſpexiſſe ad præcedentia, ſed ad ea, cum quibus conjuncta ſunt, quaſi ſcilicet antea c. 1. de veteri, nunc verò c. 2. de futuro mundo loquatur. Sed ego, etiamſi in præſenti dicat autor, *de quo loquimur*, cum tamen non ad illa ſua verba c. 2. v. 5. ea referre, prorſus ſtatuo. Nullo enim modo opus erat addere illa in c. 2., ſiquidem de alio ibi mundo loquitur, quàm in primo capite. Quis enim neſcit, eum loqui de ea re, de qua loquitur? Sed quia indicare voluit, ſe de eodem mundo antea locutũ eſſe, de quo tunc etiam loquebatur, etiamſi eum antea ſimpliciter orbem terræ appellaſſet, & deinde eum adjectione futuri deſcripſiſſet, neceſſe fuit iſta verba addi, & ſenſus eſt, *de quo loquimur* in hoc noſtro ſcripto, & cujus antea etiam mentionem fecimus.

Alterum eſt, quòd varias ſententias, tam de orbe terræ futuro quiſnám ſit, quàm de introductione in eum Ieſu Chriſti, recenſet ſuorum Catholicorum, & quorundam etiam refutat, licet autoritate Patrum nitantur. Ait enim, locum hunc Hebr. 1. 6. de introductione in mundum, de judicii die non reſurrectionis accipiendum eſſe, cùm tamen Chryſoſtomus, Theodoretus, Oecumenius, Sanctus Thomas eum de primo in hunc mundum adventu interpretentur: & de die reſurrectionis Salmeron ipſius cum pleriſq; aliis intelligat. Vnde conſtat, Smigl. unà cum ſuis injuriâ nobis inſultare, ſi quando vel nos metipſi diverſam alicujus loci ſignificationem afferimus, vel alii diverſam a nobis afferunt, quæ tamen utraq; ſuo modo ſuſtineri poteſt, licet alia alii ſit veritati vicinior, & loci, de quo ſermo eſt, magis propria. Conſtat etiam hinc, valdè ineptè illos ſe gerere, qui nos non ſemel autoritate ſuorum Catholicorum premunt, quod ipſum etiam in hoc capite bis facit Smiglecius. Nam ſi illis, qui eos pro columnis Eccleſiæ ſuæ habent, cenſere eos & eorum ſententias licet, quomodo nobis, qui, cur eas pro talibus columnis habere non poſſimus, rationes afferimus invictas, id vitio verti poteſt? Sed quia hoc D. Moſcorovius prolixè in libro ſuo adverſus Scargam docuit, ego nunc diutiùs perſequendo illo ſuperſedeo.

Diſſenſio Doctorum Catholicorum.

Reſponſio porrò Smigl., quam affert ad noſtrum argumẽtum vel ſententiam potiùs, quæ eſt, quòd autor Epiſtolæ ad Hebræos de Chriſto homine loquatur, planè futilis & infirma eſt. Ait enim, *Paulum*

summam hominis Christi præ Angelis dignitatem demonstrare velle, eamq́, dignitatem ex eo ostendere, quòd homo ille sit quoq; Deus. In quo multipliciter errat Smigl. Nec enim in illis verbis, *per quem & secula fecit*, & sequentibus, *qui cum sit splendor gloriæ* &c. usq; ad v. 4. ulla Angelorum fit mentio, sed Prophetarum, quorum respectu Christus dicitur filius, quem hæredem universorum Deus constituit, per quem & secula fecit, qui sit splendor gloriæ & character substantiæ illius. Deinde cùm dignitatem Christi præ Angelis demonstrare aggreditur autor ille, non simpliciter, quòd Christus Angelis sit præstantior, sed quòd sit *effectus* præstantior angelis, docet, hoc est, quòd Christus plus dignitatis consecutus sit vel hæreditârit, quàm Angeli. Vnde porrò constat, quàm temerè dictum sit a Smigl., *dignitatem Christi ex eo ostendi in isto loco, quòd homo Christus sit quoq; Deus*, nempe summus & un⁹. Deus enim ille nullo modo effici præstantior angelis potest, nec quicquã prçstantius illis consequi; & nemo, Deus ille unus effici potest. Deniq; quæ hæc est licentia Smigl., dum ait, Christum comparari cum angelis, quòd homo ille Deus quoq; sit, nempe naturâ. Hoc enim nunc in quæstione est, & hujus rei probandæ causa tota hæc controversia instituta est. Sed de his plura in refutatione Monstrorum. Verum quidem est, ostendi Christi hominis divinitatem in isto loco, quâ & prophetas & angelos superat, sed veram, hoc est, non naturalem. talis enim non datur, nisi in una Patris persona: sed acquisitam & dono Dei Patris in Christũ collatã. Cuj⁹ argumenta sunt, quòd respectu Prophetarum Christus est filius: illi servi. Christ⁹ hæres constitutus omnium, per eum facta secula: prophetæ mortui, & secula illa e manu Christi expectant. Christus & fuit & est splendor gloriæ Dei, & character substantiæ ejus, quatenus perfectissimam Dei voluntatem perfectissimè revelavit & confirmavit, & eandem adhuc revelat, cujus particulam tantùm sub umbris & figuris Prophetæ revelârant. Christus omnia portat verbo virtutis suæ, hoc est, ea quæ ad salutem humani generis spectant, administrat imperioso suo mandato: Prophetæ horum nihil faciunt. Christus, facta per semet ipsum purgatione peccatorum nostrorum, sedet in dextera throni Majestatis in excelsis, quod de Prophetis ne cogitari quidem potest.

Christi præstantia respectu prophetarum.

Respectu verò Angelorum, qui Prophetis sunt præstantiores, & quorum autoritas, tanquam eorum, per quos lex ordinata fuerat in manu Mediatoris, ut Paulus ait, Christi Evangelio opponi poterat, vel etiam opponebatur, ea est Christi præstantia acquisita, quòd Christus filius Dei factus est unicus & singularissimus: angeli verò sunt effecti vulgares filii Dei; quòd Christo data est ea dignitas, ut ab angelis adoretur; quòd

Christi præstantia respectu angelorum. Gal. 3.19.

tur: quòd Christo datum est regnum æternum; quòd Christo datum est, ut mundum hunc aspectabilem immutet & destruat, & deinceps ad futurū seculū perducat suos; quòd Christo datum est, sedere a dexteris Dei: Angeli vero sunt ministri, & spiritus ministratorii, qui non tantùm Christo regi subjecti sunt, verùm etiam ad ejus voluntatem & imperium, ministrant ejus populo. Quæ omnia quàm bene conveniant cum veritate Christianæ religionis & per se patet, & a nobis ostensum iri speramus, si, quem super hunc & alios illustres sacræ scripturæ locos scripsimus, commentarius aliquando in lucem prodibit. Nunc ad partem istius capitis a falsa Smigl. & aliorum interpretatione vindicandam accedimus.

CAPUT XV.

De loco Hebr. 1. Tu Domine initio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli.

NOS affirmamus, verba Hebr. 1. *Tu in principio Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli*, ad Christum nullo modo pertinere, nec, ab autore istius epistolæ, ad Christum referri. Et sanè, si hæc verba de Christo exponi posse constaret, quid opus esset adversarios deductionibus uti & consequentiis? Et tamen videmus omnes eos, qui docere volunt, Christum esse creatorem cœli & terræ, non hoc potissimùm loco, sed aliis, de quibus hactenus disputavimus, uti. Senserunt scilicet, non carere hunc locum difficultate, & non sine magna controversia de Christo prædicari posse priorem illius particulam. Nec injuriâ. Nam verba illa, argumentum vel medium terminum, quem vocant, non suppeditant thesis, quam autor probandam susceperat. Thesis est v. 4. *Christus est effectus præstantior angelis.* Hæc nullo modo per id probari potest, quia creavit cœlum & terram. Nam hac in re Christus angelis præstantior quidem esse potuisset vel esset, si id verum esset: sed præstantior angelis effici non potuisset. cùm hæc dignitas sit naturalis, & acquiri nullo modo possit. Cui addo hoc insuper argumentum. Inconveniens esse, in veteri Testamento, quod de Christo ex professo non agit, extare testimonium, in quo disertè & ad literam dicatur de Christo, quòd cœlum & terram creaverit: in novo autem Testamento, ubi de Christo & universa ejus præstantia agitur, imò cujus causâ novū Testamentū conscriptum est, ne semel quidem illud extare disertè scriptum, sed tantùm ex consequentiis quibusdam deduci. Vnde porrò consequitur, sententiam illam, quòd Christus sit creator cœli & terræ, saltem non necessa-

Cur verba prioris hujus testimonii ad Christum non pertineant.

necessariam esse ad salutem. cùm omnia ea, quæ hujus generis sunt, expressè & ad literam scripta esse manifestum sit. Hoc ita breviter indicato, quid de loco illo sentiamus, aperiendum est.

Quo sensu adductum sit Psalmi testimonium.

Proposuerat autor demonstrare, Christum esse factum Angelis præstantiorem. Adducit ergo testimonium, in quo de Deo quidem Patre sermo est, sed tamen de tali opere istius Dei Patris, quod per Christũ olim ad effectum perducendum est, quod est abolitio hujus mundi aspectabilis. Nullum enim dubiũ est, quin ea, quæ de abolendo, & igne exurendo hoc mundo dicũtur (quã rem deinde novi seculi introductio vel potiꝰ patefactio consequetur,) omnia per Christum sint efficienda, cùm is sit, per quem Deus mundum judicaturus est. Iam si Christus id facturus est, apparet, eum esse angelis præstantiorem effectum, cùm hoc de angelis nunquam dicatur: imò certò constet, eos istius, qui mundum hunc abolebit, ministros tunc etiam futuros.

Matth: 13. 39.

Cur interdum integra testimonia citentur, quæ ad propositum non pertinent.

Si dicat quis: Cur igitur verba priora addita sunt, siquidem ad propositum nihil faciunt? respondemus, hunc esse sacrorum scriptorum morem, ut sæpe numero, absq; omni necessitate, integrum testimonium, ex prophetis vel Psalmis citent, cùm tamen interdum vix unum atq; alterum verbum verè ad propositum pertineat, ut scilicet tantò rectiùs res intelligatur & orationis obscuritas tollatur. Exempla sunt in hoc eodem capite, v. 10. & 9. In hoc enim testimonio tantùm hæc pauca verba, ad propositum faciunt: *Thronus tuus Deus in secula seculi:* Reliqua verò ad rem nihil ferè faciunt. Matth. 12. v. 18. 19, 20, 21. tantùm hæc pauca ad propositum pertinent, *Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in platea vocem ejus:* reliqua omnia præcedentia & consequentia ad rem tantùm illustrandam adduntur. Actor. 2. v. 17, 18, 19, 20, 21, tantùm ea ad rem faciunt: *Erit in novissimis diebus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri: super servos meos effundam de spiritu meo & prophetabunt,* &c.: reliqua omnia, non nisi complendæ orationis causâ, addita sunt Et talia exempla occurrunt non pauca in scriptis novi Fœderis. Iam si id alibi tantùm jucunditatis vel ornatus causâ fit, multò magis id hic fieri potuisse vel factum esse vel fieri debuisse statuendum est, ubi aliter fieri non potuit. Nam aut mutilum testimonium adducendum fuisset, hoc modo: *Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut vestimentum veterascent, & velut amictum implicabis eos & mutabuntur;* & ita nemo intellexisset, quidnám sibi vellet autor, omisso scilicet antecedente, ex quo pendet sensus, istius vocis relativæ, *illi:* vel saltem vox relativa *ipsi* mutanda fuisset in suum antecedens, *cælum & terra*, & scribendum fuisset: *Cælum & terra peribunt, tu autem permanes* &c. atq; ita non sa-

Cur in hoc loco testimonium integrum poni oportuerit.

crarum literarum testimonium, ut verba habent, sed autoris istius potiùs autotitate mutatum, allatum fuisset, quod valdè inconveniens vel saltem prorsus insolens esset. Maluit igitur Spiritus sanctus integrum testimonium afferre, & deinde lectori pio & prudenti cogitandum relinquere, quid ex eo ad propositum faceret aut non, præsertim cùm res nimis esset manifesta, verba testimonii priora nihil ad propositum facere; & hodie, nisi inveterasset opinio erronea, nemo ea de re vel cogitaret quidem, quam ex hoc loco Smigl. cum suis extorquere conatur. cùm constet, patrem creatorem cœli & terræ, tum in sacris literis, tum in ipso Symbolo, quod vocant Apostolico, disertè appellari. Sed nunc videamus quid Smigl. adversus hæc afferat.

Ait igitur primùm, locum hunc de Christo intelligi debere, ut alia præcedentia, idq; ex voce *Et* patere, quæ conjungit testimonia præcedentia cum hoc. Quod quidem nos libenter concedimus. Sed quid hinc inferat Smigl. attendamus. *Porrò ad Christum*, ait, *is locus aliter spectare non potest, nisi persona Christi sit in eo designata.* Hoc verò nos falsum esse dicimus. Potest enim locus aliquis ad Christum referri, qui vel de ipso Deo, vel de aliis pronunciatus est, propterea quia in Christi persona vel per Christum, id, quod alibi de Deo vel de aliis dicitur, implendum sit. Exemplum est, præter alia non pauca, in hoc eodem capite. Verba enim, quæ v. 6. sic habent: *Et adorent eum omnes angeli Dei*, & ita ad Christū referuntur, in psalmo ad Deum diriguntur. Vnde factum est, ut autor noster, accommodaturus ea ad Christum, autoritate sua utens, verba non nihil immutârit. In Psalmo enim verba sic habent: *Adorate eum omnes angeli ejus.* Quanquam etiam alia de causa dici potest, verba illa mysticè ad Christum referri posse, de quo alibi suo loco a nostris dictum est.

Rationes deniq; nostras recenset, quibus docemus, verba testimonii priora ad Christum non pertinere. Quarum prima est, quòd autor de præstantia Christi, in tempore acquisita, loquatur, ut ex vocibus, *effectus* & *hæreditavit*, apparet. Talem autem nec esse nec esse posse, quòd quis sit creator cœli & terræ. Altera, quòd absurdum sit, creaturam cum creatore, quatenus creator est, conferre. Tertia, quòd contra omnem scripturæ loquendi modum esset, si Christus creator cœli & terræ appellatus hoc in loco esset. Scriptura enim, per Christum, non a Christo omnia condita esse, ait, & quidem non cœlum & terram, sed ea quæ in cœlis & in terra sunt, & soli patri relinquitur, ut dicatur creator cœli & terræ. Ad has verò respondet, & quidem non sine imperio & scommate Smiglecius, dum Socinum hominem hæreticum appellat, & argumenta ejus levissima. Verba nunc mitto, impotentiæ animi

Cur prioris testimonii verba ad Christum non referantur.

nimi Smigleciani indices: Quasi scilicet Smigl. sit, cujus intersit, judicium de hominibus facere, an sint hæretici, qui ipsemet hæreticorum dux quidam est. Levissima autem appellare solent sophistæ, quę refellere se posse desperant. Rei insisto.

Si prima, ait, hujus testimonii verba ad Christum non pertinent, neq; posteriora ad eundem pertinebunt: cùm nonnisi una persona in toto hoc testimonio indicetur, de qua omnia intelligenda sunt, & idem, qui dicitur, terram fundasse, dicatur etiam cœlis destructis permansurus, & anni ejus nõ defecturi, nulla cujusquam alterius facta tacita vel expreßa mentione. Sed responsio facilis est. Et si enim una tantùm persona in testimonio nominetur, nempe Dominus, qui est Deus ille unus, de quo prædicatur, & quòd cœlum & terram creârit, & quòd ea sit mutaturus & implicaturus: tamen, quia certò constat, destructionem cœli & terræ per Christum efficiendam esse, nihil prohibet, quominùs ea ad Christum referatur, ut paulò antè docuimus. Nec potest hæc levis conjectura Smiglecii tollere argumenta magni ponderis, quæ Socinus attulit, ad probandum, verba testimonii priora ad Christum non posse referri.

Sed jam tandem videamus responsiones ad argumenta nostra. Responsio ad primum est talis. *Verum est, Paulum de Christo homine, ejusque, quam in tempore obtinuit, præstantia loqui. Ea vero præcipua est, quòd ille homo etiam verus Deus est, cæli terræque conditor, cui scilicet in tempore convenire cæpit, eße creatorem, mediante illa unione verbi cum carne, de qua Iohan: 1. Verbum caro factum, & habitavit in nobis.* En responsionem Smiglecii gravem ad argumenta Socini levissima, nugatoriam scilicet, fabulosam & monstrosam, &, quod caput rei est, controversam & falsissimam. Constat ergo, hominem esse Deum natura? constat, unionem verbi cum carne a Ioanne doceri, in illis verbis, *Verbum caro factum est*, &c.? ut hisce mysteriis, scilicet, nos refutare non dubitet Smiglecius? Apage istam audaciam Sophisticam. Vide autem, benevole lector, quomodo responsio defecerit Smiglecium, ideoque præfatiunculâ, quâ & Socino & argumentis ejus detraheret, opus erat.

Smigl: principium petit.

Sed audiamus responsionem ad secundum argumentum, quę est: *Paulum non creatorem cum creatura conferre, sed Christum hominem cum angelis. Porrò præcipuam Christi præ angelis præstantiam eße, quòd ille homo sit etiam Dominus, cæli terræque conditor. Nam etsi per se notum sit, Deum eße præstantiorem Angelis, neque hoc probatione egeat: tamen non ita notum erat, hominem illum, ob divinitatem, quæ in eo latebat, eße angelis præstantiorem. Quare jure optimo institui cum Angelis com-*

lis comparatio poterat. En iterum ponderosam Smiglecii ad levissimum Socini argumentum responsionem. In qua nihil aliud dicitur quàm sententia. Quam quidem nos audire & legere cogimur, sed, audiendo & legendo eam, mirum in modum in nostra confessione confirmamur, dum experimur, tam nasutos alioqui adversarios, nihil habere, quod jure ei opponant, nisi multis modis in leges disputandi peccent, & res controversas pro concessis sumant, & ita tantùm non autoritate sua per vim nos opprimant. Nonné enim hoc caput controversum est, an homo Christus Iesus sit creator cæli & terræ, quod nullo prorsus modo unquam probari potest: & tamen dicit Smiglecius, præstantiam Christi præ angelis esse, quòd ille homo sit etiam Dominus, cæli terræque conditor, & in hoc eum comparari potuisse cum angelis? Præterea quomodo verisimile est, hominem esse cæli & terræ creatorem, cùm homo certo tempore post conditum mundum extiterit? Et etiamsi tandem Deus esset naturâ Christus, & postea homo factus, non tamen esset homo ille creator ulla ratione, sed tantùm ob quandam conjunctionem dici posset idem de homine, quod de Deo. Hoc autem longè aliud est ab eo, quod ait Smiglecius. Iam cùm & a nostris alibi, tum a me prolixè probatum sit in refutatione Monstrorum, impossibile esse, ut is, qui naturâ homo est, Deus sit naturâ, quomodo id ad solutionem argumentorum nostrorum adhiberi, sine magna desperationis suspitione, potest?

Smigl: principium petit.

Ad tertium argumentum responsio est: *Vtroque modo Scriptura de Christo loquitur, & quòd Deus per ipsum operatur omnia, & quod ipse æquè ac Deus operatur omnia.* Sed terminos mutat astutus Smiglecius. Differunt enim operari & creare. Et locum Ioh: 5. non de omnibus operibus Dei, sed tantùm de quibusdam agere, quæ scilicet tunc fiebant, ipsa verba, in præsenti scilicet tempore prolata, indicant, *Pater meus operatur adhuc, & ego operor.* Et aliis de causis nihil illum ad creationem pertinere, prolixè a nobis demonstratum est in refutatione Monstrorum, quò lectorem remittimus.

Ion: 5.17. Operari & creare differunt.

Nihil autem facit Smiglecius, dum docet, ita dici posse Christum creasse omnia, & per eum esse creata omnia, sicut de Christo dicitur, & ipsum operari, & patrem operari. hoc enim utrumque legimus: at alterutrum istorum nusquam scriptum extat. Nec prodest quicquam, dum ex eo, quòd per Christum creata sunt omnia, concludit, vim creationis Christo quoque competere. Concedimus enim, cum Christo vim creandi fuisse communicatam: sed quæstio est, de quánam creatione illud intelligendum sit, & jam prolixè ostensum est, de veteri creatione nullo modo verba ista accipi posse. Nullius enim valoris est,

ris est, dum ex eo, quòd Christus similiter facit, quæ Pater, colligitur, *faciendi verbo, creationem quoque includi, quia scilicet creare sit facere, & creari sit fieri.* Nam utut verum sit, creare esse facere, verba tamen Iohannis restringenda esse, & ita ad creationem referri nullo modo posse, vox *facit*, nimis evidenter docet. Hæc enim tunc, cùm Christus ista diceret, jam præterierat, & esse prorsus desierat.

Illud etiam prorsus futile est, dum ait, *Satis eße, si semel dicatur, Christum eße creatorem cœli & terræ.* Quasi verò quis sit, qui illud neget, & non potiùs a nobis negetur, quòd de Christo dictum sit hoc ipso in loco, eum esse conditorem cœli & terræ. Doceatur, semel dictum esse, quòd Christus creaverit cælum & terram, & nos protinùs illud credemus, quantumvis mirum nobis futurum sit, tantam rem semel tantùm de Christo dici, idque non in novo, ubi de Christo ex professo agitur, sed in veteri Testamento.

Redit hîc tandem suo more Smiglecius ad suum commentum, de verbo Patris scilicet essentiali, & per illud omnia facta esse contendit: quia verò verbum illud unum cum Deo Patre sit essentiâ, hinc consequi, Christum, quia est verbum Patris, esse etiam unâ cum Patre creatorem. Sed ista ante refutata sunt omnia, ideoque non est opus, hîc quicquam immorari ampliùs.

Explicationem denique hujus loci nostram, quam suprà exposuimus, reprehendit Smiglecius hoc modo: *David abolitionem hujus mundi nulli alteri, quàm Domino, creatori cæli & terræ attribuit. Quare aut per Christum abolitionem hanc futuram non prædicit David, aut si prædicit, Christum nomine Domini creatoris cæli & terræ, comprehendit.* Nego alterutrum horum consequi. Potuit enim id, quod David de solo Deo dixit, & de Deo solo etiam intellexit, autor hic divinus ad Christum accommodare, de quo scilicet ipsi revelatum erat sub novo fœdere, quod Davidi incognitum esse potuit; et satis est analogiam fidei non repugnare hujusmodi accommodationibus, etiamsi in verbis, quæ ad hoc adducuntur, nihil tale expresse extet. Cui simile ex v: *6.* paulò antè ostendimus. Iam verò, quia certo certius est, mundi abolitionem, quæ in Psalmo Deo tribuitur, Christo in novo Testamento tribui, & per eum esse ad effectum perducendam, nihil impedit, quò minùs id, quod de Deo olim dictum est, ad Christum referatur. Semper enim firmum manet, Deum id facturum, etiamsi per alium id facturus sit. Per quæ ad alia verba non pauca Smiglecii responsum est, quibus contendit, necesse esse, ut hoc a Davide prædictum sit, vel non potuisse dicere autorem hujus Epistolæ, Davidem id vaticinatum esse. Iam enim constat, non esse ullo modo necesse, ut

David

David hoc de Christo prædixerit, aut vaticinatus sit,& tamen potuisse hoc ad Christum accommodari,quia scilicet in Christo id impleri debeat, quod David de Deo dixerat. Nec illud firmum est, quod ait Smiglecius, *necesse esse, ut persona Christi nominetur in hoc etiam testimonio, si ad eum pertineat,ut in aliis testimoniis, quæ ad eum pertinent, persona illius nominata fuit.* Non est enim par,omnium eorum, quæ ad Christum accommodantur, ratio. Quædam enim ad eum accommodantur, ut typica,ut sunt illa de Davide & Salomone dicta, v: 5,8, 9, 11: Quædam verò,ut ea, quæ per Christum,vel in Christo implenda sunt, qualia sunt, quæ de Deo solo dicta in veteri Fœdere, non tamen in ipso Deo solo implenda sunt,nec ab ipso Deo imediatè fient, sed per Christum.

Sed & aliud habet Smigl.,quo nostram sententiam refutet.Nempe, *Deo in S. literis tribui mutationẽ mundi & igni,non verò Christo.* Sed nec Socinus dixerat,in scripturis hoc de Christo dici, sed tantùm dixerat, id futurum per Christum.Potest autem aliquid futurum dici per Christum, si ex Scripturis id colligi possit. Et certè non sine cavillo dicit Smigl.,*Nos sine scriptura nihil in religione asserendum esse putare*,si scripturam pro ipsa scilicet literâ (ut vocant) accipit. Iam enim millies hoc scriptis publicè editis confessi sumus,nos ea etiam admittere,quæ ex scripturis deduci legitimè possunt; & eum cum scriptura loqui affirmamus, qui, quod ex ea extrui potest,affirmat. Colligi autem ex scripturis posse, Iesum Christum hominem, mundum hunc aboliturum, docuerat Socinus tum eo , quòd Christus omnem potestatem, principatum , & virtutem aboliturus sit , & subjecturus omnes inimicos sub pedes suos, adeoque ipsam etiam mortem aboliturus; tum eo, quòd corpora nostræ humilitatis sit transformaturus, ut sint conformia corpori gloriæ ipsius, secundum operationem, quâ potest sibi omnia subjicere. Ista enim omnia futura sunt in fine mundi. Finis autem mundi tunc futurus est, cùm Christus ad judicandũ vivos & mortuos veniet. Tunc autem conflagrabit cœlum & terra, & omnia quæ in ea sunt, & tunc novũ cœlum & nova terra succedet. Quod aliis etiã pluribꝰ testimoniis cõprobari posset, si res nimis manifesta non esset.

Christus homo abolebit cælum & terram.

2. Pet: 3. 12, 13.

Quod addit Smigl., nullam mundi renovationis, sed tantùm abolitionis mentionem in Psalmo fieri , id nihil valet contra Socinum, qui tantùm de mutatione horum seculorum in pręstantiora loquitur. Tunc enim hæc secula in meliora mutatum iri dici potest , cùm, his abolitis, alia succedent, quemadmodum vestis mutari dicitur, cùm, vetere abjecta, nova assumitur. quod ipsum etiam Smiglecius nõ improbat. Quæ verò ex Thoma & Clemente Romano differit Smigl., cur

cœlos corrumpi oporteat, & cur iterum renovandi sint quo ad substantiam, ita ut hic mundus inferior, pars quædam futurus sit illius supercœlestis mundi, & ejus quoq; gloriam suo modo participaturus, &c. ea licet facillimè dilui possent, quia tamen nihil ad propositum faciunt, datâ operâ omittimus. Satis est indicasse, Smigl. nihil aliud afferre ad ista probanda, præter solam patrum suorum autoritatem, quos, quia omnium anilium, quæ nunc a Christianæ religionis professoribus vulgò jactitantur, fabularum & monstrosarum opinionum autores esse, jam pridem constat, cur tandem quæso moremur? Nobis verò sufficit, quod D. Petrus ait, periturum cœlum & terram hanc aspectabilem, & successurum novum cœlum & novam terram, in qua justitia hoc est, immortalitas, habitat.

CAPUT XVI.

De verbis Ioh. In ipso vita erat.

IN CHRISTO vitam fuisse, eamq; æternam fatemur & gaudemus: At, hinc naturam ejus divinam ostendi posse, pernegamus. Nihil enim vetat, quominùs in eo etiam vita, eaq; æterna sit, in quo Deus eam esse voluit. Sed quæ hîc dicit Smigl. breviter videamus. Duo ait esse consideranda. 1. est. *Ioannem de verbo ante carnem agere, de illo scilicet verbo, quod in principio, apud Deum & Deus erat, & per quod omnia facta sunt. Hoc verò esse omnium rerum & vitæ causam primam.* Sed quanta sit in hac deductione vanitas, suprà jam non semel indicatum est, & infrà dicetur fusiùs, capite sequenti. Verbum enim ante carnem fuisse, nonnisi falsa verborum, καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, interpretatione nititur. Nam si ita convertantur, *& Sermo ille caro fuit, vel erat*, falsum esse apparet, verbum fuisse ante carnem; & tantùm manet, Sermonē illum, qui in principio, qui apud Deum, qui deniq; & Deus fuit, fuisse carnem, tunc scilicet cùm in principio apud Deum & Deus fuit, & ita corruit totum illud, quod ex hac consideratione extorquere Smigl. voluit. Alterum ait esse considerandum, *quòd hic non de vita naturali sed spirituali agatur.* Quod equidem primùm miror observari velle Smigl. Plęriq; enim alii, qui idem cum illo sentiunt de Christo, hîc de vita naturali sermonem esse contendunt. Et certè, si verum est, quod Smigl. sentit de hujus capitis initio, multò rectiùs de vita hac temporali verba ista accipi possunt, quàm de spirituali. Sed etiam si de vita spirituali, intelligantur hęc verba, nisi probetur, in Christo eodem prorsus modo vitam æternam fuisse, quo in Deo Patre, frustra est, quicquid hic dicit Smigl. Posse autem vitam esse in duobus, diverso

verso modo,& sacræ literæ & sana ratio docent. In altero tanquam in causa prima,in altero tanquam in secunda: Et quia Christum non tantùm vitam æternam nobis annunciasse (quo respectu etiam vita æterna in Christo inesse jure dici potest) sed etiam eandem illum nobis re ipsa daturum credimus, vitam etiam in ipso esse credimus, etiam si nec ipse Deus,nec causa vitæ prima sit.

Quomodo vita æterna in Christo sit.

Sed videamus quid his duobus observatis, dicat amplius Smigl. *Magnum hoc argumentum*,ait,*esse pro divina Christi natura*.Cur vero? *Solus enim Deus*,ait,*vitam æternam nobis largiri & conferre potest*.At hoc falsum esse infinita fere sacrarum literarum novi Testamenti testimonia approbant,quorum hęc duo nunc sufficiant. Alterum Ioh.17. v2. *Sicut dedisti*, (Pater) *ei* (filio tuo) *potestatem omnis carnis,ut omne, quod dedisti ei,det eis vitam æternam*.Alterum Apoc.1.*Ego sum primus & novissimus & vivens,& fui mortuus,& ecce vivens sum in secula seculorum,Amen. Et habeo claves mortis & inferni.* Quæ verò a Smigl. testimonia afferuntur,quibus absq;Deo,vel præter Deum,salvatorem non esse affirmatur,ea nihil huc faciunt. Præterquam enim quod,quæ posteriùs dicta sunt in Evangelio, pro explicatione eorum,quæ in veteri Fœdere legimus, habenda sunt, non est Christus servator absq; Deo vel extra Deum. quia a Deo vim nos servandi habet, & perinde est,acsi nos ipse Deus servaret, quando nos Christus ejus nomine servat: Et Deus solus Servator dicitur,quia scilicet solus sit a se ipso talis. Quemadmodùm etiam solus Deus verus dicitur,quia solus sit ex se ipso talis: Et Christus unus Doctor & Magister, Quia præstantissimo modo talis sit,de quo non pauca scripsimus in refutatione Monstrorū.

Christus homo potest vitam æternam largiri.

Cur Deus solus servator dicatur.

Quod verò ex eo,quòd in Christo est vita,colligit Smigl. *eum & virtute propria,&,ut causam salutis præcipuam,nos servare*, primùm plurium interrogationum fallaciam committit. Non enim simul hæc currunt,virtute propria,&,ut causam salutis præcipuam,servare. cùm is etiam virtute propria servare possit,qui,ut causa salutis secunda,servat,si scilicet potestas servandi ita ei data est, ut ejus propria effecta sit. Quod de Iesu Christo jure dici posse,vel hinc apparet,quòd Pater neminem judicet,sed omne judicium filio dederit,ita ut Christus nullo modo pro ministro salutis hodie habendus sit, sed pro domino tali, qualis est ipse Deus. Minister dici potest,quatenus potestatem nos servandi a patre habet:quatenus verò potestatem sibi datam excercet & excercere potest, dominusq; absolutissimus salutis nostræ prorsus est agnoscendus. Vnde patet, quàm ineptè huc alii, qui aliis modis ad salutem hominibus aliquid conferunt, vel ipsi etiam angeli, adducantur,cùm

tur, cùm nemo omnium illorum causa salutis talis sit, qualis est Iesus Christus.

Nec illud efficere potest, ut Christus sit causa efficiens prima vitæ æternæ, quòd vita appelletur. Nihil enim impedit, quominùs is, qui vitæ æternæ primus annunciator & dator ejusdem futurus est, vita appelletur, eo sensu, quo veritas & resurrectio dicitur.

Ad id, quod dicimus, Christum esse Servatorem, sed a Deo datum, missum, excitatum & effectum, unde constat, eum non esse ex se sed ex Deo servatorem, hoc tantùm respondet Smiglecius, *Datum quidem esse Christum servatorem, verum non nudè ut ministrum, sed ut præcipuum autorem salutis, qui in se ipso vitam habeat & salutem, & ex se ipso, ac proinde propria virtute servare possit.* Sed nec nos dicimus, Christum nudè ut ministrum datum esse, sed eum ita exaltatum esse contendimus, ut nos propria virtute servare possit. Deinde datum & exaltatum esse aliquem servatorem, & datum vel exaltatum, ut præcipuum autorem salutis, qui ex se ipso servare possit, nonne sunt contradictoria? Nam qui datus & exaltatus est, ut sit servator, is antequam daretur & exaltaretur, servator non fuit; Alioquin cur daretur & exaltaretur, ut esset servator? Si non fuit, quomodo ex se ipso Servator *esse potuit*? Si ex se ipso fuit servator, quomodo dari & exaltari potuit, ut esset Servator?

Autor salutis ex seipso dari non potest.

Ait Christum, omnem potestatem a Patre accepisse, verùm non ut ministrum, sed ut filium. Quid tum postea, si idem, qui est filius, est etiam suo modo minister? Nam filium Dei fuisse, qui ex Dei substantia genitus sit, & naturaliter omnia a Patre acceperit, næ nimis putida est & Christiana religione indigna fabula, & affaniarum ferè omnium in eadem scaturigo unica.

Fucum porrò ait nos facere, dum dicimus, Christum non tantùm esse ministrum salutis nostræ, sed etiam talem servatorem, qui ie ipsa nos servare possit, propterea, quòd, *si illa potestas Christi non sit absoluta, sed dependens a Deo & ei subordinata, procul dubio ministerialis sit, & ejusdem rationis cum omni alia ministrorum potestate. Si verò sit absoluta & independens & nulli subordinata, sit ipsa Dei potestas, & Christus prima causa salutis.* Sed ad hoc in refutatione Monstrorum centies responsum est. Nunc breviter repeto summam rei. Christi potestas, quâ nos servare potest, nec merè dependens, nec merè independens est, sed & dependens est & absoluta, diverso modo. Dependens est, quatenus a Deo data illi est, & data ex gratia certa de causa suo tempore: Absoluta est, quatenus posteaquam data est Christo, ita ab eo exercitur, ut pater neminem judicare dicatur; & tempus futurum

Christi potestas in salute qualis.

turum esse dicitur, quo regnum suum tradet Deo & Patri, quo ipsemet etiam filius subjectus erit ei, qui omnia illi subjecit, quo Deus erit omnia in omnibus. Quod mysterium quamdiu capere nolet Smigl., tamdiu in cognitione Christi caligabit.

A re digressus Smigl:, alia etiam ratione probare nititur, Christum esse causam salutis primam & præcipuam, quæ est quòd nos sanguinis sui pretio redemerit. *Is enim, qui rem propriam* (ait Smigl.) *pro captivo redimendo confert, prima & præcipua liberationis esse causa existimandus est.* At hoc falsum esse quis non videt? Nam si Christus nomine Dei se ipsum pro pretio dedit, vel ipse Deus Christum pro nobis pretium dedit, jam Deum primam & præcipuam liberationis causam esse ad oculum videre est. Hoc autem ita verum est, ut probatione nulla prorsus egeat.

Quòd Christus nos morte sua redimere non potuisset, nisi simul fuisset Deus, naturâ scilicet; & quòd, quicquid ab homine præstari potuit, finitum sit, & longè impar divinæ offensæ infinitè compensandæ, error duplex isq; gravissimus est, de quo utroq; in refutatione monstrorum dictum est uberrimè. In 4. parte.

Controversiam etiam, quæ est inter Socinum & Covetum, quorum hic unà cum Smiglecio, Dei proprium esse ait, vitam æternam conferre, ille verò Christum, ut hominem, potestatem habere nobis vitam æternam largiendi, urget & probat, sic componi ait Smiglecius: *Ut homini Christo potestatem eam concessam esse negare non possumus: ita neque absolute eidem concedere, si Deus non esset, cùm salvandi potestatem scriptura soli Deo propriam esse velit.* Sed etiamsi Smiglecius eam potestatem non concedat Christo, si Deus non esset, satis est eum illam habere, & scripturam disertissimè filio hominis eam attribuere. Quæ scriptura vel nusquam ita Deo proprium esse ait, servare homines, ut id cum aliis communicari non possit: vel si tamen id alicubi dicere videtur, non ita id vult accipi, ut Deus per se semper servet, sed ita, ut quicunque tandem nos servet, non nisi Dei nomine servet. Sive enim Deus aliquid per se faciat, sive per media, semper id facere, & solus suo modo dici potest. Quod igitur hic toties inculcat Smiglecius: *Christum hominem nos quidem servare, sed potestatem istam nos servandi minimè habere, nisi Deus esset*, nempe naturâ, vel altissimus, id aliud nihil est, quam Deo fidem derogare, & verbo ejus sacrosancto contradicere. Hoc enim simpliciter & absolutè per gratiam unius hominis Iesu Christi gratiam & donum, quæ est vita æterna, in multos redundaturam, & ut per hominem mortem, sic per hominem resurrectionem esse, clarè affirmat. Quod

Quomodo proprium Dei sit, homines servare.

Rom. 5. 15. 1. Cor. 15. 21.

Per hominem Christum, salus.

 quò li-

quò licentiosiùs facit Smiglecius, tantò magis causæ suæ prodit vitiositatem, & nos in veritate confirmat. Nam quæ hæc religionis defensio est, quæ tam importunè ea, quæ scripturis adversantur, obtrudit, ? & quomodo homo cordatus patiatur se hujusmodi agendi & respondendi modis a proposito deterreri? Cui etiam simile est illud, quod ultimo loco in hoc capite scribit, adversus Socinum, qui dicit, potuisse nos Deum servare per Christum ut instrumentum, etiamsi Deus non esset, cùm etiam aliorum ministerio Deus populum servavit, qui tamen nec Deus ipse nec causa redemtionis præcipua fuerunt. Sic enim ad hoc respondit Smiglecius: *Potuisse quidem Deum per purum hominem, tanquam per legatum suum & ministrum nobis vitam æternam offerre & conferre: at tunc is homo, nullam propriam potestatem & vim vel efficaciam respectu vitæ æternæ habuißet, sed solum Dei voluntate & potestate vitam æternam nobis præstitißet: at si homo ille propriam vim & efficientiam ad nos redimendos & vitâ æternâ donandos haberet, is proculdubio Deus eßet.* Quid, quæso, in omnibus his verbis roboris, quid virium? Si Deus nos per hominem servare potuit, quomodo impossibile esse dixit antea Smiglecius, ut per hominem servaremur? Quomodo Dei solius erit proprium, nos servare? Deinde quomodo verum erit, hominem, per quem Deus nos servet, nullam propriam vim habiturum? Nonnè enim ei, qui potestatem antea non habebat nos servandi, potestas talis a Deo dari poterat, quæ ipsius propria efficeretur, quâ deinceps alios servaret. Porrò hominem illum, qui propriam vim ad nos servandos haberet, proculdubio Deum futurum, quid est aliud, quàm otiosa rei impossibilis pronunciatio? Nam cùm homo creatura sit, Deus naturâ esse nullo modo potest, cùm duæ contrariæ substantiæ de eodem subjecto essentialiter prædicari nullo modo possint, & tamen pro responso ista omnia valere oportet. Sed præterea adhuc semel id repetit Smiglecius, quod jam antea dixerat: *Christum in nobis redimendis & vita æterna donandis non puri legati officium obire, sed veri redemtoris.* Vnde concludit, *necesse esse, ut Christus sit Deus, & in salute nostra efficienda causa propria. Qui enim redimit alium justo pretio dato, est ejus redemtionis causa præcipua, non instrumentum. Quare & illi, qui in sacris literis leguntur populum Dei ab hostibus liberaße, jure salvatores appellati sunt, quia ad eam liberationem Deo adjuvante, propriam quoque virtutem contulerunt, fueruntq; in suo genere causæ præcipuæ. Verum Socinus uti Christo nullam veram vim & efficientiam in nobis redimendis tribuit: ita eundem eße salutis nostræ præcipuam causam ex consequenti negat.* En habes ipsa verba Smiglecii, in quibus iterum nihil nisi sonus. Primùm

mum quis est, qui dicat, Christum puri legati officium obire in nobis redimendis, non verò etiam veri redemtoris? Certè nostrum nemo. Deinde unde constat hujus enunciati, *Qui dat pretium pro aliquo, is est causa præcipua redemtionis, non instrumentum,* veritas? Nonné enim aliquis justum præmium pro aliquo redimendo dare posset non suo sed alieno nomine, & sic instrumentum esse redemtionis? Quid porrò cogitat Smiglecius, dum ita terminos mutat, & jam præcipuam causam salutis, jam propriam ejus esse dicit Christum? Num idem sunt propria & præcipua? Num propria causa alicujus rei non est causa instrumentalis & media? Quid denique est, dicere salvatores alios causas fuisse in suo genere præcipuas salutis, quam contulerunt populo Dei, quia scilicet propriam quoque virtutem ad liberationem contulerint: interim verò eos sugillare, qui Iesum Christum propriam quoque virtutem ad liberationem nostri conferre, disertissimè confitentur, & validissimè demonstrant. Hac enim ratione (ex mente Smiglecii) Christum pro præcipua salutis causa in suo genere agnoscunt, & falsum esse apparet, quod Socinum negantem ex consequenti facit. Hoc scilicet erroris, ubi defenditur, ingenium est, ut semel speciem veri habeat, deinde verò ita se prodat, ut excusari nullo modo possit.

CAPVT XVII.

De verbis D. Ioh: Et Sermo caro fuit, & habitavit in nobis.

QVIS sit verborum D. Iohannis sequentium usque ad v:14. sensus, in homiliis nostris explicatum est uberrimè. Explicatio Smiglecii, quam hîc adscripsit, præter alia, tria continet, quæ erronea censenda sunt. 1. est, quòd vulgatam secutus, omnem hominem, *Venientem in mundum* legit, cùm legi possit & debeat, *veniens in mundum*. Insolens enim prorsus est, de hominib⁹, quatenus homines sunt vel nascuntur, vel in mundo sunt, dici, eos in mundum venire: Frequens autem vicissim est, tunc aliquem in mundum dici venire, cùm munus aliquod obit, & ita his verbis doceri, non quemnám verbum vel Sermo illuminârit, hoc enim jam dictum fuerat, in verbis *omnem hominem*, sed quando vel quomodo illuminârit omnem hominem, tunc scilicet & ita, quando & cùm in mundum venit. In mundum autem venit, cùm Evangelium docere cepit, & ab eodem tempore verè Christus homines illuminavit, 2. Est, quòd ex eo, quod Christus potestatem aliis dedit, ut filii Dei fierent, nimis ineptè concludit,

Tres errores Smigl:

Ioh: 12. 46.

cludit, eum non accepisse potestatem, ut filius Dei fieret. Quasi scilicet is, qui aliquid dat, ipse priùs id accipere non potuerit? Dabat sanè Ioseph potestatem fratribus suis, ut fierent incolæ Ægypti, & tamen eandem potestatem ipse a Pharaone consecutus erat. 3. Est, quòd potestatem habere, filium Dei fieri, ita etiam intelligi vult, ut ad præsens seculum referatur, cùm nimis constet, Iohannem dicere, Christum iis, qui tales filii sunt, quales in hoc seculo esse possunt perfectissimi, dedisse potestatem, ut fierent filii Dei. Se de hoc alias. Nunc accuratè videndum est, de eo quod Iohannes v 14 ait.

Smiglecius unà cum aliis credit, Ioannem dicere: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis nempe* hominibus: Nos affirmamus, Ioannem dicere: *verbum caro fuit vel erat*, & *habitavit inter nos*, scilicet Apostolos. Quod utrumque si verũ sit, universa structura Smigl:, quam hoc libello paravit, corruat necesse est. Nempe de incarnatione verbi, & habitatione illius in nostra natura. Ac posterius quidem facilius esse videtur. Id enim mutatio personarũ satis indicat, ut, quemadmodum antea, cùm de aliis hominibus indefinitè loqueretur, in tertia persona omnia protulit, sic nunc, de rebus certis locuturus, quæ quibusdam tantùm contigerunt, primâ personâ utatur, *in nobis*, & *vidimus*. Quanquam etiam id ipsum, quod hoc versu dicit, satis indicat, quòd ad omnes homines non pertineat. Non enim omnes viderunt gloriam Sermonis, gloriam quasi unigeniti ex Patre, sed soli Apostoli. Hi enim quotidie cum Christo conversati sunt: ad singularia miracula interdum omnes, interdum quidam, & ex his Ioannes etiam admissi. Prius verò, quantumvis mirum videatur Smiglecio, propterea, quòd alia interpretatione verborum ostensa, dogma Incarnationis monstrosum ex hoc loco defendi nequeat: tamen non tantùm probabile est, sed etiam necessarium. Ita converti verba posse, nemo negare potest. hoc enim lingua Græca permittit, ut exempla multa ostendunt, nec Smigleciusipse diffiteri potest: Ita verò converti debere, rationibus firmissimis a nostris demonstratum est, quas etiam Smiglecius recenset & refutare conatur, sed frustra, ut mox videbimus. Priùs enim attendendum est, quomodo interpretationem vocis ἐγένετο per Fuit aut erat, improbet.

Primùm ait. *Propter particulares loci circumstantias omnium interpretum judicio, non Fuit, sed factum est, verti debet*, & Erasmi etiam autoritatẽ, qui locum sic verterit, adducit. At ego: Interpretum & Erasmi judicium hoc in loco non tanti est faciendum, ut manifesta ratio & veritas ei cedere debeat. Quandoq; bonus dormitat Homerus. Et quia interpretes & Erasmus crediderunt, Sermonem esse incarnatum,

tum, quid mirum est, eos hunc locum ita convertisse, in quo maximum hujus sui erroris præsidium positum esse putabant? Iam an loci circumstantiæ exigant, ut vox ἐγένετο factum est vertatur, operæ pretium est videre. Ait igitur Smiglecius. *Postulat hoc antithesis ipsa, seu oppositio. In hac enim sententia opposita omnia dicuntur iis, quæ antea de verbo dicta erant. Cùm enim ante dixerit Ioannes, verbum fuisse, & quidem in principio, nunc quid postea esse cœpit, docet. Et ante quidem erat Deus, nunc autem cœpit esse caro: ante erat apud Deum, nunc autem cœpit esse apud homines: ante mundum, & omnia creavit, nunc gratiam & veritatem homo hominibus attulit.* At hæc oppositio ex cerebro Smiglecii nata est, non ex Iohannis Evangelio. Iohannes enim diversa tantùm dicit de eodem sermone, quæ omnia uno & eodem tempore accidere potuerunt & acciderunt. Ioannem dicere, verbum fuisse, & quidem in principio, nunc verò docere, quid esse cœperit, nonné ipsa nititur interpretatione Smiglecii, verbum caro factum est? At hęc nunc in dubium vocatur. Quomodo igitur ex ea ostendi potest, Iohannem docere, quid Christus esse cæperit? Præterea nonné idem, qui fuit in principio, caro etiam in principio esse potuit, si principium de principio Evangelii accipiatur, ut suprà ostendimus? Certè Christus ab ipso principio, quo Sermo esse cœpit, caro fuit, & in carne venisse dicitur ab eodem Iohanne; & qui non confiteatur Iesum Christum, qui in carne, hoc est, cum carne venit, eum esse spiritum Antichristi, proclamatur. Nec illa oppositio justa est, Antea erat Deus: nunc autem cœpit esse caro. Potest enim is, qui Deus est ob munus, caro esse ob naturam. Imò qui caro est ob naturam, alio modo Deus esse non potest, quàm ob munus. Porrò apud Deum fuisse, & habitare apud homines, opposita quidem sunt, sed potuit altera alteri succedere paucis diebus. Nam qui soli Deo cognitus fuit, vel apud Deum fuit, Iesus Christus, ab initio Evangelii, is statim postea hominibus innotuit, & cum Apostolis habitare cœpit: Ante mundum fuisse, omnia creasse, & gratiam ac veritatem hominibus attulisse, opposita quidem essent, si mundus & omnia, quæ per Christum facta sunt, de hoc mundo aspectabili & omnibus rebus prorsus & absolutè accipienda esse constaret: Iam verò, cum mundus vel pro hominibus, vel pro mundo futuro accipi; & vox omnia, ad ea, quæ Evangelium concernunt, referri possit, manifestum est, tunc gratiam & veritatem per Christum factam esse, quando omnia per eum facta sunt, & mundus etiam per eum factus est.

Refutatio rationum Smiglecii pro versione sua.

Deinde ait Smiglecius, *cùm adjungit, & habitavit in vobis, indicat, tum primò habitare cœpisse. Simul enim ista duo conjungit, & unum ex*

altero pendet: Tunc enim cœpit habitare in nobis, cùm cœpit esse caro. Sed quid hoc valet ad probandum vocem ἐγένετο, per Factum est, verti debere? Nonné enim conjungi possunt ista duo, etiamsi vox ἐγένετο per *Fuit* vertatur, ut dicatur, Sermonem illum carnem fuisse, & habitasse inter Apostolos? Præterea, quid est quod cogat, hæc duo ita esse conjuncta, ut alterum ex altero pendeat? cùm, etiamsi sint diversa, tamen optimè cohæreant, & elegantissimè de sermone prædicari possint, nempe eum, quem tot divinis encomiis antea Iohannes decorârat, carnem fuisse quoad naturam, habitasse autem inter Apostolos, & gloriam illius talem & tantam fuisse conspectam, qualis est unigeniti Dei filii.

Tertiò ait Smigl. *Si legamus, Verbum caro fuit, peto, quodnam tempus respexerit Iohannes, cùm ait, verbum carnem fuisse?* Respondeo, totum illud tempus respexit Iohannes, quo Sermo fuit. Nam nunquam Sermo fuit sine carne. At ait Smigl. *In principio, in quo ante dixerat verbum fuisse, verbum non carnem sed Deum fuisse, & apud Deum fuisse, & omnia creasse ait.* Quasi verò contraria sint carnem esse, & Deum esse, si vox Deus non naturam sed munus significet? Quasi apud Deum esse non potuerit, qui caro fuit? quasi deniq; omnia, quæ ad Evangelium pertinent, per eum qui caro fuit, peragi non potuerint?

Christus nunc nō est caro. Deniq; ait Smiglecius *vox ἐγένετο tunc verti debet Fuit, cùm res illa fuit, & jam non est talis.* Sed hoc ipsum est quod nos volumus. Christus enim erat caro, cùm in terris cum hominibus & Apostolis degeret: at nunc non caro est, sed spiritus vivificans, teste Apostolo. (1. Cor. 15. 45.) Nec quicquam proficit Smigl., dum docet, vocem carnis absolutè hominem quoad naturam significare. Hoc enim per se manifestum est: Sed Christum nunc hominem quoad naturam esse, quales sunt alii homines, qui propterea caro etiam appellantur, docendum ipsi erat. Hoc verò quomodo doceri poterit, nisi Christum naturâ immortalem esse neget, quod esset Christum abnegare.

Sed rationem adhuc manifestam addit hoc modo. *Aut Christus modo in cœlo carnem habet, aut non habet: si habet, dici poterit caro, ex parte totum denominando. Si verò dicatur carnem non habere, hoc scripturis repugnat, quæ illum in carne resurrexisse & ascendiße in cœlum affirmant, & in eadem venturum indicant ad judicium. Act.* 1. 11. Nos verò negamus, Christum carnem modò habere, idq; nec a scriptura affirmari, nec ex ea concludi posse, persuasum habemus. Ex eo enim, quòd Christus in carne resurrexit, non sequi, eum in carne ascendisse in ipsum cœlum, vel hinc constat, quòd omnes, qui vivi superstites erunt in adventu Christi, in carne quidem rapientur in aërem in occursum (1. Thes. 4. 17.)

cursum Domino, nec tamen in carne cœlum ipsum, in quo beatitas eos manet, ingressuri sunt. Absorbebitur enim hæc caro vel hoc mortale a vita: Caro & sangvis regnum Dei possidere non possunt. Quod si cederet Smiglecius, magna eaq; potissima religionis pontificiæ pars suspecta illi esse posset, ut pote, quæ persvasione vana de carne & sanguine Christi, quæ scilicet modò habeat, nititur. 1. Cor: 15. 50, 54. 2. Cor: 5. 4.

Defensio rationum pro nostra versione.

Hoc ita perfecto, transit ad rationum nostrorum, quas satis per se leves esse ait, refutationem. Prima ratio nostra est, quod inconveniens esset, Iohannem dicere, verbum carnem esse factum, postquam ea de ipso dixisset, quæ post natum Christum acciderunt, ut sunt hæc: Iohannem Baptistam de illo testatum esse, illum in mundo fuisse, a suis non esse receptum, iis verò, a quibus receptus est, potestatem dedisse, ut filii Dei fierent. Respondet Smigl. *Solvitur hoc, si dicamus Iohannem non per se sed per accidens, & ex occasione per anticipationem quandam commemorasse aliqua, quæ post Christum natum acciderunt, ut ita meliùs explicarentur ea, de quibus tum agebat, occasione autem vitæ in verbo existentis, lucis facit mentionem, quæ etiamsi illuminat omnes, tamen a plerisq; non recipitur, iis verò qui receperunt eam, datam esse potestatem filios Dei fieri.* Sed præterquam, quòd suo more Smigl. principium petit, dum ea, quæ ab initio Evangelii a Iohanne scribuntur, ita sumit, ac si antea facta essent, quàm Christus habitaret inter homines & Apostolos, occasio ista & anticipatio nimis a Smiglecio extenuatur & contrahitur. Per anticipationem quędam interdum dici posse, concedi fortasse potest: sed tam prolixam, qualis hîc esset ex mente Smiglecii, quis non absurdam in tanto Apostolo diceret? Dixerat, omnia per Christum facta esse, quæ tunc fiebant, vitam in illo fuisse, vitam illam fuisse lucem hominum, lucem illam in tenebris luxisse, tenebras istam lucem non comprehendisse. Addiderat præterea, quid ante Christi revelationem & muneris inchoationem factum sit, nempe Iohannem missum fuisse a Deo, ut de eo testaretur, ut omnes per illum crederent: quid Iohannes non fuerit, & quomodo Christus eum superârit, exposuerat: Christi in mundo conversationem, Christi circa homines & salutem eorum curam expresserat: hominum qui Christi seculo vivebant, potissima ex parte ingratitudinem & malitiam satis multis verbis prosecutus erat: felicitatem deniq; eorum, qui Christo obedientes fuerant, & obedientiæ illorum tum proprietatem tum perfectionem luculenter admodum descripserat. His omnibus absolutis, quæ compendium quoddam sunt universi Evangelii, cujus Christus præco fuit, quid turpius, quid ineptius esset, quàm dicere sermonē illum natum demum esse & habitasse inter homines? Iam enim natum

cum fuisse,& cum hominibus habitasse constabat, si in mundo fuit,& eorum saluti studuit, & a quibusdam repudiatus, a quibusdam verò receptus fuit. Vnde similiter constat, verba illa, *habitavit in nobis*, nullo modo de habitatione illa communi Christi cum hominibus, sed de singulari cum certis hominib⁹ habitatione, intelligenda esse. Quomodo enim non habitavit in hominibus, ut vult Smig., si ad eos venit, eos illuminavit,& aliquid illis dedit? Et certè tam insolentis anticipationis & ὑστέρου προτέρου exemplum nemo unquam ostendet in sacris scriptoribus.

Nam quod Smigl. affert, ex iisdem verbis Iohannis, & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, in eo dupliciter errat. Primùm enim, non in eo tantùm viderunt Apostoli gloriam Christi, gloriam quasi unigeniti a Patre, cùm Christum transfiguratum viderunt. hoc enim tantùm tribus Apostolis contigit. Deinde nulla in his verbis vera anticipatio est. Nam gloria, quam viderunt Apostoli, sermonis, tunc & tam diu visa ab illis fuit, quando Christus munus suum obire cœpit,& quandiu cum Apostolis degit. Illud verò, quod addit, *si præposterè dixisset Iohannes, verbum carnem factum, dixißet quoque præposterè, habitaße in nobis, cùm ea, quæ ante commemoravit, habitationem verbi in nobis subsecuta sint*, jam aliquoties refutatum est. Præposterè procul dubio dictum esset a Iohanne, si per vocem *nobis* homines intelligeret. jam enim antea plùs dictum fuerat, quàm quòd habitasset in hominibus: Si verò verba illa,(quod nec Smigl. diffitetur, dum ad tempora transfigurationis sequentia accommodat,) ad solos Apostolos referantur, omnia egregiè cohærent, & verò digna est Apostolico spiritu & sapientiâ ista oratio.

Ratio nostrorum altera est. *Non potest una res fieri altera, nisi per mutationem & conversionem in alteram. Talis autem mutatio divino verbo cùm convenire non possit, non potest etiam dici, verbum caro factum.* Respondet Smigl. *unam rem posse fieri alteram, etiam per unitatem substantialem cum altera, ut cum corpus dicitur fieri animatum per unionem hypostaticam cum anima.* Rursus verò, cum videret hanc instantiam nihil valere, quòd corpus non dicatur fieri anima, fatetur Smiglecius non esse similem hanc instantiam ei, de quo sermo est. *At*, inquit, *cùm duæ naturæ, in una substantia uniuntur, unum dicitur esse alterum, propter unam utriq; communem subsistentiam.* Sed hoc ipsum est κρινόμενον. Quomodo igitur ad probationem quæstionis afferri potuit? Præterea aliud est, unum dici esse alterum,& unum fieri alterum. Nam quando unum dicitur esse alterum, jam non est alterum. Et hujus rei, quòd unum dicitur esse alterum,& tamen non est, figura aliqua dari po-

dari potest: Sed unum fieri alterum, planè impossibile est. Nam si alterum fit, jam id esse desiit, quod erat antea. alioquin alterum factum non esset. Et dum alias etiam prædicationes tales *suo modo* dari affirmat Smiglecius, tacitè fatetur, nullam talem dari prædicationem in universa rerum natura. Præterea sibi & aliis similitudine prædicationis imponit. Quantum enim differat, hominem fieri album, ab ea, Deum fieri verbum vel hominem, vel cœcus videre potest. cùm nihil vetet, subjecto accidere albedinem: at subjecto uni addi alterum, id est, duo subjecta conjungi essentialiter, nulla permittit ratio, ut ipsemet infrà fatetur Smiglecius. cap: 25.

Tertia ratio nostra est: *Si verbum caro factum est, sequeretur unum ex duobus, aut verbum verum hominem non esse, si personâ humanâ careat: aut duas personas esse, verbi & hominis, duosq; Dei filios in Christo, si utramq; personam habeat.* Ad quam sic respondet Smigl. *Verbum, etiamsi humana subsistentiâ careat, verum hominē esse, propter veram hominis essentiam, a qua homo verè dicitur homo. Etenim subsistentia non ad essentiam, sed ad modum existendi tantùm pertinet.* Hîc priusquam refutem Smiglecium, monitum eum velim ejus, quod paulò ante dixerat, satis per se levia esse nostra argumenta. Contrarium enim hîc evidenter patet. Nam, nisi nescio quæ pseudophilosophica movisset Smigl., non habuisset quod responderet. Et tamen, quæ tanto conatu confersit, nihil causam ipsius miserabilem juvant. Turpiter enim (suo more) conflictum declinat. Quæritur, an homo verus sit, qui persona humana non sit. Nos quidem id falsissimum esse censemus. cùm homo personâ tantùm homo sit, ut Deus personâ Deus est. Quia igitur Smigl. fatetur, Christum non esse personam humanam, eundem etiam verum hominem esse pariter negat, & proinde sacræ scripturæ contradicit, quæ Christum hominem esse (& procul dubio verum) disertissimè affirmat. Istam verò ideam existendi, quâ, hominem sine persona humanâ existere, somniat Smigl., ipsi donamus. Nec nunc quæritur, an conditionis deterioris vel nobilioris sit homo, qui suâ personâ careat, sed, an homo sit, quæritur. Posse autem hominem verum subsistere personâ divinâ, commentum est Smiglecii vanissimum, tum sacris literis, tum sanæ rationi contrarium. Sacræ enim literæ testantur, Christum in virginis utero conceptum, ad justum tempus ibidem sustentatum & tandem natum fuisse: quæ omnia ad personam hominis constituendam pertinent: Ratio verò sana, aliquid rationale extra personam suam consistere posse, non permittit. Itaq; aut ad istam suam anchoram confugiat Smigl., ut credamus, quod non intelligi-

 telligi-

telligimus, vel potius, quod falsum esse intelligimus; vel isti suæ monstrosæ opinioni valedicat.

Quarta nostra ratio est. *Quando verbum statuatur idem Deus cum Patre & Spiritu sancto, sequeretur, quòd, si verbum caro factum est, Pater quoque & Spiritus sanctus factus sit caro, quia & concipi, nasci, mori, resurgere eo modo, quo convenit verbo, Patri quoque & Spiritui sancto conveniret, cùm opera Trinitatis ad extra sint inseparabilia.* Hanc ita refellere conatur: *Etiamsi verbum idem sit Deus cum Patre, quia tamen non quâ Deus, sed quâ verbum factus est caro, hoc est, non in natura Dei, sed in subsistentia verbi facta est unio cum carne, ideo solum verbum factum est caro, non Pater, nec Spiritus sanctus. Opera verò Trinitatis ad extra, quæ fiunt effectivè a Deo, sunt communia toti Trinitati, non verò quæ fiunt quasi formaliter ab aliqua divina persona, sub aliqua illi propria ratione. Quare & incarnatio effectivè est a tota Trinitate, quia omnipotenti virtute omnium trium personarum effecta est: formaliter autem seu terminativè à solo verbo, quia in ratione verbi propria, & personali ejus subsistentia ea unio cum carne, seu incarnatio fuit perfecta.* Hîc iterum meminerit Smiglecius, quàm verè dixerit, satis per se levia esse nostra hæc argumenta. Nam nisi desperabundus, quicquid ipsius Theologiæ profunditas dictat, effutiisset, obmutescendum illi fuisset. Quæ verò hîc protulit, quid aliud sunt, quàm mera hominum otiosorum, qui sacrosanctam Christi Theologiam, in aniles & pseudophilosophicas fabulas commutare annixi sunt, figmenta? Nam si totum hoc negetur, quomodo id suffulciet Smiglecius? Potestné fieri, ut is, qui Deus est, aliquid faciat, non quâ Deus est, seu non in natura Dei? potestné fieri, ut divina persona diversum quid sit a substantia divina? potestné fieri, ut eadem sit natura trium, & tamen, uno agente aliquid, non natura id ipsum agat, & sic incarnato, nato, mortuo & resuscitato filio, qui naturam illam habet, non incarnetur, nascatur, moriatur & resuscitetur Pater & Spiritus sanctus, qui ejusdem numero cum Filio essentiæ sunt & naturæ? Et tamen hæc omnia, quæ falsissima esse nemo non videt, affirmare necesse est, si verum esse debet, quod dicit Smiglecius. Quem unà cùm aliis rogamus, ut tandem consideret, in quid degeneratura sit Christi religio, & an religionis tandem nomine digna sit futura, si alio modo mysteria illius defendi, quàm isto, quem Smiglecius confictum ab aliis, nunc persequitur, non possint.

Defensio sententiæ Statorii.

Dixerat etiam Statorius, verborum Ioannis interpretatione ea admissa, quam vulgò sequuntur, alium tamē sensum eorum esse posse, præter illum absurdum & impossibilem, quem Smiglecius sequitur, nem-

tur, nempe talem, quòd Christus, qui ob munus suum sermo est, & qui tam potens erat, ut per eum omnia facta sint, caro factus sit, quia miseram & afflictam conditionem nostri causâ subjit. Hunc sensum etiam rejicit Smiglecius, sed nullo jure. Ait enim, *nec minimo quidem signo talem acceptionem carnis hoc in loco indicari.* Cur vero? *Neque enim*, ait, *Iohannes de miseriis & afflictionibus verbi in carne, sed potiùs de gloria ejus & magnificentia, quam in carne ostendit, dicere proposuit. Vidimus, inquit, gloriam eius, gloriam quasi unigeniti ex Patre, plenum gratiæ & veritatis.* At nihil impedit, quo minùs & illud & hoc dicatur, nempe hoc modo, Et sermo ille, quem hactenus tot elogiis descripsi, cùm ferebat Dei voluntas, omnibus miseriis, quibus nos premi solemus, subjectus & ipse sponte sua fuit. Hoc verò nihil ejus præstantiæ derogare debet. Nam inter nos Apostolos habitavit, & nos vidimus ejus talem & tantam gloriam, qualem nemo aliorum vidit, & experti sumus, eum fuisse plenum gratiæ & veritatis. Et certè, si hæc ratio Smiglecii firma est, interpretatio ipsius Smiglecii locum etiam non habebit. Nam Deum hominem esse factum, non ad gloriam & magnificentiam sermonis, sed ad humiliationem & exinanitionem pertinet.

Quæ addit, idem patere ex aliis verbis, *Et habitavit in nobis*, ea falso horum verborum sensu nituntur. Verba enim illa, conversationem Christi tantùm cum Apostolis significare, jam antè docuimus. Per veram carnis substantiam verbum in nobis habitasse, frivolum prorsus commentum est. Denique quòd ait, verbum non potuisse omnibus illis miseriis subjici, nisi factũ caro, hoc nihil prorsus adversus Statorium facit. Is enim idem dicit, verbum scilicet, quod antea potens fuerat, factum fuisse tunc carnem, cùm miseriis & afflictionibus subjectum fuit.

CAPVT XVIII.

De loco 1. Tim: 3. Deus manifestatus est in carne.

DEUM hominem esse factum, probari ex D. Iohanne non potuit a Smiglecio. Quia verò alios etiam modos tentat, quibus hoc probet, insequamur eum. Deum apparuisse in carne, unà cum Paulo confitemur: sed Deum factum esse hominem, nec verbis nec sensu hinc probari potest. Ac primùm quidem desperationem iterum prodit Smiglecius, qui, unâ cum suis, plus alioquin tribuens vulgatæ versioni quàm Græco textui, hîc suam vulgatam deserat, & ex Græco textu rem suam evincere conetur. Nam si rectè ex sensu Smiglecii vulgata

hoc

hoc convertit, cur illud non tenet Smiglecius? Et si vulgatam tenet, cur ex vitioso textu veritatem docet? Non est autem credibile, antiquitatem, si ita constanter omnia prorsus exemplaria habuissent, ut nunc habet Græcus textus, sibi defuturam fuisse, si modò idem de Christo credidit, quod nunc Smiglecius cum suis credit. Deinde verò, quia nos Græcum textum vulgatæ longe anteponendum esse censemus; is verò habet, Deum in carne esse manifestatum, dicimus, triplicem esse in hac argumentatione, quam ex istis verbis Smiglecius extruit, defectum. Primò enim vox Dei de Deo patre intelligi potest, imò debet. Nam ubicunque vox Dei subjecti nomen obtinet, ibi perpetuò Patrem intelligi, verissima est in Theologia regula: Ad sententiam autem Smiglecii necesse est de Christo sermonem esse. Deinde manifestatio Dei datur, etiamsi Deus ipse, quoad essentiam suam, absit, quando scilicet ejus vel voluntas vel gloria manifestatur. Denique manifestari Deus potest in carne aliena. Ad sententiam autem Smiglecii necesse est & essentiam Dei, eamque in carne sua apparuisse.

Refutatio explicationis Smiglecii. Explicatio hujus loci universi, quam Smiglecius affert, ad rem prorsus nihil facit. Non enim nunc quæritur, quomodo Deus in spiritu justificatus, angelis visus, prædicatus gentibus, creditus in mundo & receptus sit in gloria, sed, quid sit Deum in carne manifestatum esse. Per se autem ridicula est & erronea. Vbi enim de angelis scriptum extat, eos Deum in carnis humilitate tunc videre cæpisse, cùm Christus natus est? Loca sanè a Smiglecio allegata nihil horum continent. 1. Pet: 1. 12. Cùm enim Petrus ait, angelos desiderare prospicere quædam, nihil de incarnatione Dei meminit, sed de salute humani generis loquitur, ut unicuique locum inspicienti manifestum fiet. Paulus verò Ephes: 3. 10. cum ait, nunc innotuisse multiformem sapientiam Dei per Ecclesiam, principatibus & potestatibus in supercælestibus, primùm non dicit, *in eo*, nempe Deo incarnato, ut habet Smiglecius, istam multiformem sapientiam innotuisse. quæ enim *sapientia multiformis* in eo est, quòd Deus factus est homo, cùm hæc una tantùm sit actio: sed multiformem sapientiam intelligit, quòd Deus non tantùm Iudæos sed etiam gentes ad salutem adduxerit per Iesum Christum, ut verba omnia præcedentia & consequentia ostendunt. Sic enim habent: *Mihi minimo omnium data est gratia hæc, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes, quæ dispensatio mysterii absconditi a seculis in Deo, qui creavit illa omnia per Iesum Christum. ut innotescat nunc principatibus & potestatibus in supercælestibus, per ecclesiam, multiformis sapientia Dei, secundùm propositum seculorum,*

quod

quod fecit in Christo Iesu Domino nostro. Taceo, quòd Angelos non meminit Apostolus; & alioquin certum est, per principatus & potestates supercælestes, Dæmones quandoque intelligi, de quibus hîc sermonem esse, viris eruditis, non sine gravi causa, videtur. Præterea nonné ipse locus ostendit, quàm sit fallax, quam Smiglecius affert, verborum Pauli, *assumtus est in gloria*, explicatio, nempe hîc de Christi in cælum ascensione agi. Priùs enim proculdubio in cælos ascendit Christus, quàm gentibus prædicaretur, & in mundo ei crederetur. Et tales anticipationes & ὕστερα πρότερα Apostolis tribuere, est, Spiritum sanctum, quo autore illi locuti sunt, tantùm non ignominiâ afficere. Adde quòd nulla pars mysterii pietatis in eo jure esset, quòd Christus in cælum ascendit. Hoc enim necessariò futurum erat, si Christus servator mundi fuit. Vnde etiam factum est, ut nulla mortis vel resurrectionis Christi in hoc loco mentio facta sit, quæ tamen resurrectio Christi multò crebriùs in scriptura, cùm de rebus ad Christum pertinentibus sermo est, allegatur, quàm illius in cælum ascensio. Vitiositatem hujus versionis tegere alii voluere corruptione verborum Pauli. Pro eo enim, quòd Paulus habet, assumtus vel potiùs receptus est in gloria, legunt, in gloriam, ut scilicet motus, quem vocant, ad locum designetur: Sed quia textus græcus habet *in gloria*, facilè est conjicere, non de loco, in quem assumtus fuit Christus, sed de modo, quo Deus receptus fuit, sermonem esse. In gloria autem idem est, quod cum gloria vel gloriosè, quemadmodum alibi de Mose & Elia dicitur, eos fuisse visos in gloria, & fideles omnes apparituros olim in gloria. Voluit hanc suam explicationem verborum, *Assumtus in gloria*, de assumtione in cœlum, Smigl. confirmare loco alio, Phil. 2: Sed non minùs se & suos Patres prodidit, quàm scilicet sint ab omni veritate destituti, dum ita stupidè literas sacras intelligunt & allegant. Nam pro eo, quod in loco citato legitur, quòd Dominus (est) Iesus Christus ad gloriam patris, ille legit contra omnia exemplaria græca, quòd Dominus noster Iesus Christus est in gloria Patris, addita de suo, voce, *noster*, & voce *Dominus*, quæ prædicati locum habet, in subjectum commutata, verba deniq; εἰς δόξαν, temerè, vulgatam imitatus, vertens, *in gloria*. Quo quid ineptius dici possit, expendat, cui sacri codicis autoritas cordi est.

Luc: 9. 31. Col: 3. 4. ℣ 11.

Hæc omnia, quæ in nostris libris fusè tractantur, fusq; deq; habens Smigl., ad nostram explicationem refellendam transit, & bene se rem confecisse credit, si, quod nos de loco isto dicimus, calculo suo improbet. Quæ ars ejus non postrema est. Sed meminisse debet Smigl., nos ista observare; & parum interesse, quid de nostris ille sentiat explicationibus,

tionibus, dum suas & Ecclesiæ suæ non con[firmat]. Non enim ideo ipsius sententia vera erit, quia nostra falsa sit [q]uam sponte nostra attulimus. Defendemus tamen eam ab ipsius cav[i]llationibus potius, quàm rectis rationibus. Primùm *satis esse ait ad n[o]s premendos, vocem Deus in græcis exemplarib⁹ haberi.* At ego dico p[a]rùm id esse, nisi dicat Smiglecius, vulgatam quandoq; errare, vel saltem græcis exemplaribus inferiorem esse, ut antea docuimus. In latina porrò editione haberi istam vocem tacitam & subintellectam, nihil nisi desperatio Smiglecium affirmare jubet. Quomodo enim vox Deus in vulgata haberi dici potest, ubi prorsus est omissa, & ita verba conjuncta sunt, ut nullo modo locus sit voci isti, &, quod de Deo, vi Græcorum exemplarium, dicitur, id, vi vulgatæ, de mysterio pietatis dicendum prorsus sit, hoc modo: Et manifestè magnum est pietatis mysterium, quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum in mundo, assumtum in gloria?

Defensio nostræ explicationis.

Et prorsus nihil est, quod ait Smiglecius, *Quis enim in carne apparuit, nisi Deus?* Iam enim ex vulgata constat, pietatis mysterium manifestatum esse in carne. Bezæ autem autoritas, quanti sit hîc facienda, rectiùs novit Smiglecius, quàm ut hîc a me exponatur. Non habuit scilicet, quod diceret jure, ideoq; quidvis dicere, & in auxilium hostem suum & nostrum vocare in hac causa maluit, quàm veritati cedere. Nam quomodo Dei nomen, ut ait Beza, tolli potuit a biis, qui divinitatem Christi, istam fictitiam negabant, siquidem omnes vel plæriq; latini eam asserebant, omnia verò exemplaria græca hactenus constanter vocem *Dei* habeant?

Deinde verò, quæ nos de ista Dei in carne manifestatione dicimus, hoc modo impugnat. 1. *Deum in carne apparere, esse, in carne existere, & se in ea videndum exhibere, & hanc esse propriam hujus locutionis significationem, &, si quem in carne apparuisse dicamus, nihil aliud intelligi. De Deo verò Patre nusquam legi, quòd se in carne videndum præbuerit.* Sed hoc nihil est, nisi desperabunda responsio. Nam apparere vel potiùs manifestari, (est enim in græco ἐφανερώθη,) in carne, esse, in ea existere, & se in ea videndum exhibere, nulla ratione probatur: Et quòd hæc sit propria hujus locutionis significatio, unde constat? quid cogit, aut saltem suadat? præsertim cùm hæc sit nimis monstrosa & Theologica facultate indigna locutio, Deum in carne, scilicet sua, apparere: eundem verò *in carne* manifestari, nihil a religione alienum continet, imò ipsa religio vel analogia illius est. Quomodo enim Deus carni, hoc est, hominibus mortalibus se ipsum manifestare commodè potest, nisi per carnem? Et certe ad rem peregregiè faciunt verba Chri-

Deus in carne aliena manifestatus est.

ba Christi, dicentis, *Qui videt me, videt & patrē* &c. In illis enim apertè dicitur, eum, qui Christum, qui caro fuit, cognoscit, Deum patrem cognoscere. Smiglecius autm nihil agit, dum contendit, verba illa de visione in spiritu per fidem, accipienda esse. Quasi scilicet verba hæc Pauli, de alia visione, quàm quæ est in spiritu, intelligenda sint. Deum enim patrem manifestatum esse in carne, nonné ita explicari potest, quòd Dei patris voluntas manifestata sit per Christum & Apostolos, qui caro, hoc est, homines infirmi & mortales erant? cùm certum sit, Deum illum patrem, qui solus hac ratione in sacris literis accipitur, carnem nullam habere posse, in qua ipsemet appareat. Ioh: 14. 9.

Dicit porrò Smiglecius, *ineptè exponi, Deum apparere, hoc est, voluntatem Dei patefieri, quia scilicet aliud sit, Deum apparere, aliud voluntatem ejus manifestari.* Sed voce, *apparuit*, Smiglecius imponit, dum eam aliud quid esse præ se fert, quàm manifestari. Iam verò, etiamsi aliud sint quoad verba, Deum manifestari, & voluntatem ejus manifestari, nemo tamen Theologorum nescit, sensu ista eadem esse. cùm nihil crebrius sit, quàm Deum pro voluntate Dei accipi. Quod 1. Ioh: 4. 6, 7, 8.
verò ait, *Deum voluntatem suam patefacere posse per legatos a se missos,* Ioh: 3. 11.
non apparendo in carne, & apparere Deum posse absq; ulla voluntatis suæ patefactione, hoc totum nihil ad rem facit, dummodo constet, Deum tunc manifestari, cùm suam voluntatem manifestat; & in carne id fieri, dum per homines mortales fit, quod utrumq; verissimum esse ipsa res loquitur. Nec quicquam refert, quòd, cùm Deus per Prophetas voluntatem suam patefecit, non dicebatur, in carne manifestari. Nec enim ex eo, quòd non dicebatur, sequitur, dici id non potuisse: Et quòd non dicatur, id ideo factum esse censendum est, quòd nullum in eo mysterium tantum esse censuerit Spiritus sanctus, quòd voluntas Dei imperfecta, qualem scilicet Prophetæ revelârunt, per eos revelata sit, quantum in eo est, quòd tam perfecta Dei voluntas, de salute scilicet humani generis, manifestata sit per carnem, hoc est, homines infirmos & mortales. Nam certè vocem *Carnis* non significare naturam humanam, ut ait Smiglecius, vox opposita spiritus evincit. Ut enim hæc Dei virtutem, quæ in Christo & Apostolis eluxit, significat, ita vocem carnis, humanam fragilitatem, quæ in iisdem apparuit, significare necesse est. Et hoc modo tertium etiam quod de Apostolis, qui sub voce Carnis intelliguntur, dicit Smiglecius, solutum est.

Quartum verò, *quòd scilicet Paulus mysterium hoc absconditum a seculo, & nunc manifestatum & prædicatum gentibus, dicat esse, Christum, unde concludit Smiglecius, hunc locū non rectè accommodari ad patrem*, infirmissimum prorsus est. Præterquam enim, quòd Christus in loco Quomodo Christus sit mysteriū.

loco Col.1, metonymicè, pro gratia & beneficio Christi accipi potest, ut ex loco Ephes.3.6. apparet. quod frustra Smigl. impetit, dum ait, Paulum de Christo loqui, quem annunciamus v.28., quasi scilicet non tam gratia & beneficium, quàm persona annunciari possit, quemadmodum Iohannes ait, se annunciare vitam æternam, præter hoc, inquam, mysterium illud Col.1.26. aliud est ab eo, quod Paulus 1.Tim.3. describit. In loco enim ad Col. de eo tantùm sermo est, quod gentibus per Christum contigit: at in loco ad Timoth. de universo illo beneficio, quod in Evangelio continetur. Cujus pars tantùm illud est, quòd gentes etiam admissæ sunt ad gratiam Dei, ut ex partibus istius mysterii, quæ in loco ad Timot. commemorantur, ad oculum videre est.

Differentia locorum Colos.1. & 1.Tim.3.

CAPVT XIX.

De loco Phil. 2. quòd Christus in forma Dei & Deo æqualis fuerit.

CHRISTUM in forma Dei & æqualem Deo fuisse, cum Apostolo confitemur: at divinam hinc naturam colligi posse & negamus, & non paucis rationibus docemus, quarum defensionem postea aggrediemur. Priùs enim aliquid de Smiglecii sententia, quam Pauli verbis Phil.2. affingit, dicendum est. Ea autem est, quòd ait, duplicem hîc describi Christi humiliationem, alteram, quâ se a form a Dei, ad formam servi demisit: alteram, quâ se in forma servi humiliavit usq; ad mortem. Quæ sententia Smigleçii ob id solum jure reijci potest, quòd nullo argumento suffulta sit; nec quicquam afferatur ex ipsis verbis Pauli, unde ejus aliqua verisimilitudo appareat: quin imò, contrarium ejus verba Pauli suadeant, qui ultra istam Christi humiliationem, quâ formam servi sumsit, nihil reipsâ ampliùs de Christo dicit, nec dicere etiam potuit. Servi enim formam sumere, quid est aliud, quàm ad hominum vulgarium conditionem sese demittere, omnium sese injuriis exponere, & ad omnia indignissima perpetienda, paratissimum esse, & deniq; ea reipsâ perpeti? quod etiam verbis sequentibus a Paulo indicatur, dum ait, *sed semetipsum exinanivit, formâ servi sumptâ, in similitudine hominũ factus, & habitu inventus ut homo, Humiliavit seipsum, factus obediens usq; ad mortem, mortẽ autem crucis.* Huic autẽ sententiæ Smigl. longè rectior substitui potest, nempe Paulum, qui ad veram humiliationem Philippenses commonefacturus erat, inter alia etiam potissimùm Christi exemplo id effectum dare velle, cujus & summam humiliationem, & humiliationis consecutum præmium, luculẽter describit. Ac humiliationem quidem, quòd Christus, licet esset

Refutatio sententiæ Smigl: de humiliatione Christi.

Verus Pauli verborum sensus.

licet esset tãta potestate & sublimitate præditꝰ, ut omnibus rebꝰ terrestribus & dæmonibus imperare posset, & passim ab hominibꝰ divino honore coleretur, tamẽ ita se demiserit, ut quodãmodo seipsum exinanierit, & instar mãcipii tractari sese permiserit, vulgaribꝰ hominibꝰ accensitus, omnia ea, quæ divina voluntate ipsi imponebantur, ferre paratissimus & ferens patientissimè usq; ad mortem, eamq; omnium truculentissimã. Decere autem, ut ii, qui Christi sunt, Christũ in omnibus imitentur: Exaltationem verò, præmium scilicet hujus humiliationis describit verbis sequentibus: *Ideo & Deus eum superexaltavit, & donavit illi nomen, quod (est) super omne nomen, ut in nomine Iesu flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quòd Dominus (est) Iesus Christus ad gloriã Dei patris*, eandem scilicet exaltationem omnibus illis donandã esse tacitè promittens, qui Christi istam humiliationem imitati fuerint. Vnde constat, vocem *Formæ* hoc in loco non internum aliquid significare, quemadmodum in scholis ea vox usurpatur. Paulus enim vulgus Christianorum alloquitur, quibus ista prorsus incognita fuisse constat, sed externum tantùm habitum denotare. Quod etiam alii viri insigniter clari, & in hac re minimè suspecti perspexêre, inter quos sunt, Calvinus & Piscator: & sensus est, non quòd Christus fuerit Deus, & factus sit homo: sed quòd Christus fuerit, ut Deus, factus autem sit, ut mancipium, vel ut vulgaris homo.

Quam nostram sententiam improbans Smigl., duo sibi probanda proponit. Primò, Christum ante fuisse verum & summum Deum, cùm in forma Dei & æqualis Deo esset: deinde factum esse hominem, formâ servi assumptâ. Ac illud quidem tribus argumentis conficere conatur, quæ priusquam examinemus, duo dicenda sunt. 1. Smiglecium mirè se intricâsse. Nam, loco trium argumentorum, duo tantùm attulit, ad probationem prioris thesis suæ: in tertio verò alteram thesim suam potiùs quàm priorem persequitur, quod in Smiglecio ferri non debet. 2. Eadem ferè omnia dicta esse a Smigl. in cap. 12. Monstrorum a se confictorum, in quo locus hic prolixè tractatur, & argumenta omnia, quæ hîc asscripta sunt, proponuntur, ut satis mirari non possim, quid causæ subsit, cur istud factum sit. Sed quia errorem iterum defendere non piguit Smiglecium, non pigebit etiam nos, breviter veritatis patrocinium denuò suscipere.

Argumentum Smiglecii primum est. *Christus fuit in forma Dei, Ergo fuit naturâ Deus.* Consequentiam probat. *Quòd forma Dei vel naturam & essentiam Dei, vel similitudinem accidentariam & externam significet. Vtrovis autem modo accipiatur, hinc consequi, de Christo* *Argumẽta Smiglecii refelluntur.* *Argumentum 1.*

Responsio. Vocis Formæ significatio.

id dici non posse, nisi essentiam Dei habeat. Respondeo, Voce formæ naturam vel essentiam significari in sacris literis insolens est & absurdum ad vulgares enim homines illa omnia ab Apostolis scripta sunt, quibus istæ scholasticæ vocis *formæ* significationes prorsus incognitas fuisse, plus est, quàm verisimile, ut suprà annotavimus: Ex eo verò, quòd quis habet externam cum Deo similitudinem, nullo modo sequitur, eum habere essentiam Dei: Imò sequitur prorsus contrarium. Cùm enim essentia Dei numero una sit, parumné constat, eam a nemine alio, præter Deum haberi posse? Iam enim non numero una, sed pluribus communis esset. Et sanè mirum est, adversarios ita esse præjudicata opinione excæcatos, ut non videant, ex eo, quòd Christus in forma Dei, & Deo æqualis fuit, firmissimè colligi, Christum nullo modo esse Deum nempe illum summum. Cùm nemo in sua ipsius forma & sibi æqualis esse possit.

Similitudo cum Deo essentiam Dei excludit.

Iam quòd addit, *Christum ob divina opera, quæ faciebat, non potuisse in forma Dei esse, nisi ea eodem modo, quo Deus, fecisset. Eum enim qui non propria virtute aliquid facit, non in Dei, sed in ministri forma esse,* in hoc dupliciter errat. Nam nos nec formam Dei in Christo ad sola miracula referimus, ut suprà alibi dictum est; nec alio modo Christum ea fecisse affirmamus, quàm quo Deus ea efficit. Vt enim Deus, sic Christus etiam, virtute propria ea omnia fecit, licet diversa ratione Dei & Christi propria ea fuerit potestas. Dei, quia eam ex seipso habet, Christi, quia a Patre. Posse autem hoc utroque modo aliquid proprium alicujus esse, nemo non videt. Data enim erat Christo talis & tanta potestas ejus, ita, ut propria illius jure censeri posset. Quemadmodum etiam nunc propria est immortalitas Dei & Iesu Christi hominis, licet Dei sit naturâ, Christi verò hominis, Dei beneficio, quo etiam propria olim futura est omnium fidelium. Quare nullo jure Apostolorum exemplum huc accommodari potest. Illi enim, licet majora quàm Christus miracula fecerint: tamen non propria, nec in ipsis inhærente potestate, ea fecerunt, sed, Christi ope & auxilio adjuti, ea omnia confecerunt. Christus inter Deum & Apostolos, medio quodam modo miracula edidit, qui tamen propiùs ad eum, quo Deus miracula facit, quàm ad illum, quo Apostoli ea faciebant, accedit. Nam potestas, quâ ea Christus faciebat, eatenus tantùm aliena & dependens erat, quatenus ei data erat: at, quoad usum, propria illius & prorsus independens erat, adeo, ut eâ non tantùm, quotiescunque volebat, uti pro libitu suo, sed etiam eandem cum aliis communicare posset, quod neutrum de Apostolis dici potest, & soli tantùm Deo convenit.

Quid sit Forma Dei in Christo.

Illud

Illud autem ineptè dictum est, eum, qui divina virtute miracula faciat, in forma ministri Dei esse. Non enim in forma ministri Dei, sed minister Dei esset, etiamsi tandem ista virtus in ipso non resideret. Nec minùs illud, dum ad id, quod a nobis affertur ex sacris literis de potestate Christi a Patre datâ, unde constat, Christum omnia Patris virtute operatum esse, respondet Smiglecius, *hoc verum esse, si loquamur de Christo, quatenus homo erat: si verò de Christo loquamur secundùm divinam naturam, Christum accepisse istam potestatem a Patre naturaliter, & ita non aliena sed sua & ingenita virtute operari, quā una cum natura a Patre communicata accepit.* Nonné enim hoc est ludificari homines? Naturam in Christo divinam commentum hominum esse, non tantùm negamus, sed Dei gratiâ hactenus ita docemus, ut, propediem universum mundum eam unâ nobiscum exsibilaturus, sperare possimus: & tamen vult nos Smiglecius eam considerare in Christo, &, aliquid ei secundùm illum datum esse, credere, hoc est, cum ratione insanire. Quasi scilicet natura divina dari alicui possit, quemadmodum natura hominis, quæ est specie una, alteri dari potest. Pudeat tandem Smiglecium, contra omnes disputandi leges, ita nostrâ patientiâ abuti, & tam crasso nobiscum more agere desinat. Ineptia Smiglecii.

Sed & hoc eandem redolet ineptiam, dum & argumentum nostrorum ipse ita format, Si Christus formam Dei habet. Ergo non erit ille ipse Deus, cujus formam habet; & ita ad illud respondet: *Quasi verò, si Socinus formam hominis habeat, rectè concluserit aliquis, Socinum hominem non esse.* Nam & captiosè, pro, in forma Dei esse, reponit, formam Dei habere, quia plùs hac oratione contineatur, quàm illâ; & ambigua vocis *formæ* usurpatione imponit Smigl. Vt enim, qui formam hominis habet essentialem, homo est: sic, qui in hominis externa tantùm forma est, homo non protinus censendus est. Quemadmodum Christus, cùm in forma (quod unicum in novo fœdere exemplum vocis μορφῆς est) diversa apparebat discipulis post resurrectionem, non verè & essentialiter id erat, cujus formam præferebat, sed tantùm externo quodam modo ita apparebat, cùm interim semper esset essentialiter Iesus ille Nazarenus. Mar. 16, 12.

Statorii porrò horum verborum explicationem, quam & nos suprà attulimus, affert, formam Dei in Christo non solùm ex factis admirandis spectari, sed etiam ex divina illa potestate super omnes res, & cultu divino illi exhibito, & respondet, *eum non evadere vim argumenti. Eandem enim esse rationem potestatis & cultus, quæ miraculorum. Si enim hanc potestatem habeat Christus eo modo quo Deus, & cultus etiam eo modo illi competat, quo Deo, eum etiam essentiam divinam ha-*

nam habere, Cùm potestas divina sit independens, & cultus illi debeatur propter infinitam ejus majestatem & essentiam. Si verò potestatem Christus habeat non eo modo quo Deus, sed ut minister Dei, eam non arguere formam Dei, sed formam ministri: idemque etiam de cultu esse dicendum. Sed ad hæc omnia jam ante responsum est per id, dum docuimus, Christi potestatem, jure ipsius propriam & independentem appellari posse. Quia scilicet, postquam ei data fuit, in ipso residebat, & ita Christus eâ utebatur, atque ipse Deus. Hinc enim consequitur, etiamsi Christus eam a Deo Patre habuerit, jure dici posse, eum propter illam potestatem in forma Dei fuisse. Quòd idem etiam de cultu divino dici potest. Hujus enim respectu prorsus in forma Dei Christum fuisse dici debet. Quia nemini unquam passim ita tributus fuit, ut Christo Iesu, adeò ut hîc etiam comparatio Apostolorum cum Christo planè cesset. Illi enim nusquam a quoquam adorati fuêre; & sicubi

Act: 10. 25. & 14. 13. tale quid tentatum fuit, prorsus ab illis rejectum fuisse legimus: At Christus, ut divinus ei honor tribuebatur, sic eum non rejecit, sed eum sibi tribui passus est. Quæ res insigni modo docet, Christum verè & in Dei forma & Deo æqualem fuisse. Et hactenus de primo Smiglecii argumento, & ejus annexis variis exceptionibus.

2. argumentum. Secundum argumentum Smiglecii est: *Apostolus absolutè dicit, Christum esse æqualem Deo. censet igitur, illum naturâ & essentiâ Dei præditum? Nemo enim potest æqualis Deo esse, nisi naturam & essentiam Dei habeat. Quævis enim alia natura infinitè distat à Deo.* Ad hoc quatuor responsiones nostrarum affert Smiglecius, & eas diluere co-

Responsio. natur. Quæ qualia sunt, videamus. Primam responsionem nostram facit, quòd verba Pauli, *non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*, ita explicemus, quòd Christus noluerit sese æquare Deo, sed potiùs exinaniverit seipsum. Verùm quia nescio, quis nostrûm hanc explicationem afferat, vel pro vera habeat; & nos concedamus, verba Pauli ita accipienda esse, ut Christus dicatur fuisse æqualis Deo, & tamen sese exinanivisse, non est, quòd hîc cum Smiglecio certemus.

Responsio nostra secunda est, quòd Christus non sit æqualis Deo absolutè & omnimodè & sine ulla inæqualitate. Christus enim omnia habet a Patre, & nihil potest a seipso facere, nisi quod viderit Patrem facientem. Quæ responsio verissima est. Refellere eam conatur Smiglecius hoc modo: *Apostolum absolutè dicere, Christum esse æqualem Deo, proculdubio autem rem tanti momenti non asserturum fuisse absolutè, si absolutè non esset vera.* At hoc jam centies profligatum est a nostris, & a meipso, tum in hac refutatione, tum in refutatione Monstrorum a Smiglecio confictorum. Nempe non esse spectandum, an

aliquid

aliquid sine ulla limitatione dicatur a divinis autoribus, ad intelligendum, an absolutè accipiendum sit, sed quomodo analogia religionis & ipsa sana ratio id accipi permittat, hoc demum spectandum esse. cùm nimis certũ sit, plurima absolutè dici, quæ restringenda sunt. Iam, cùm analogia religionis & ipsa sana ratio non permittant, ut Christus sit absolutè æqualis Deo, (scriptura enim testatur, Christum a Patre omnia accepisse, idque ex gratiâ, & certo tempore: Ratio verò clamat, quia Dei natura una numero est, non posse esse illum absolutè Deo æqualem. jam enim non una numero esset Dei natura) hîc acquiescendum est, & nihil ulteriùs vel cogitandum quidem. Nam quæ adversùs hæc dicit Smiglecius: *Si quis ab aliquo habeat rem æquè perfectam, ac habet ille qui dat, idque non dono sed naturâ, nullo modo in ea re censendus est inæqualis, sed solùm tunc, cùm rem vel minùs perfectam vel donatam non innatam accipit ab alio*, ea & alibi fusissimè refutata & indigna sunt, quæ a Smiglecio afferantur. Nimis enim crasse principium in iis petit, dum statuit & tacitè sumit, posse aliquem, omnia prorsus, quæ Deus habet, & ipsam Dei essentiam habere: & Christum, quæ habet, naturâ nõ dono Patris, habere. Cùm tamen prius sit prorsus impossibile: posteriùs verò litteris etiam sacris contrarium, quæ testantur, non tantùm, quòd Christus omnia a Patre acceperit, (quanquam etiam hoc ipsum satis est ad errorem Smiglecii refutandum, si benè verba ista intelligantur) sed etiam affirmant, quòd Christus nihil ex seipso possit, & quòd Deus omnia ex gratia donârit Christo, idque propter obedientiam illius usque ad mortem; & ea, quæ Christo data erant, dum in terris degeret, minora esse censentur illis, quæ ei data sunt, postquam ex mortuis resurrexit. Sed quia Smiglecius se aliàs plura de hoc dixisse ait, nos etiam plura hîc non addemus, &, alibi etiam a nostris nimis multa hac de re dicta esse, regerimus, & eò lectorem remittimus.

Quando absolutè dicta, restringenda sint.

Cur Christus nõ sit absolutè Deo æqualis.

Ioh: 5.19, 20. Phil: 2.9.

Responsio nostra tertia est, quòd Christus æqualitatem suam habuerit non naturâ, sed ex gratuito Dei dono, ideoque etiam eam deposuerit ad nutum Dei, quæ ratio reipsa eadem est cum secunda. Est enim explicatio, quare non absolutè Christus æqualis Deo censendus sit. Parum igitur rectè a Smiglecio pro tertia habetur. Quæ verò ad eam refutandam afferuntur, nihil prorsus valent. Sic enim ait Smiglecius: *At nos jam ostendimus, æqualem Deo neminem esse poße, nisi habeat Dei eßentiam & naturam.* Ego verò contra: Nos etiam ostendimus, Christum non posse esse Deo absolutè æqualem, & absolutè Deo æqualem neminem esse posse. Nec enim numero unus Deus esset, quod ipsissima est Evangelii veritas, si esset alter absolutè illi æ-

Nemo Deo æqualis absolutè esse potest.

qualis. Ait iterum Smiglecius, *Deum pronunciâsse, quod non sit daturus alteri gloriam suam.* Ego contra. Disertè D. Petrus ait, Deum dedisse Christo gloriam & honorem. Vnde apparet, per *alterum* apud Prophetam, non intelligi eum, qui sit Deo subordinatus, sed qui sit Deo contrarius, quemadmodum alterum loci & versiculi citati membrum, *Nec laudem meam sculptilibus*, expressè docet. Sed de toto hoc loco egimus prolixè in refutatione Monstrorum, ubi etiam prolixè & datâ operâ adversus nos eum attulerat Smiglecius.

2. Pet. 1. 17.

Quarta nostrorum responsio est: Christus est æqualis Deo. Ergo non est ipse Deus, cui æqualis est. Nemo enim sibi ipsi æqualis est. Adversus hanc Smiglecius ita pugnat. *Vtrumque scripturæ Christo tribuunt, & quòd sit Deus, & quòd Deo æqualis, Vtrumque igitur verum est.* Sed fallacia est & dolus in verbis Smiglecii. Scriptura enim non dicit, Christum esse Deum illum, cui æqualis est, quod probandum erat; nec id dicere, nisi sibi contraria sit, potest ullo modo. Est quidem Deus, Christus, sed talis Deus, qui apud Deum illum unum fuit, qui mortuus & a mortuis resuscitatus, vestigia clavorum in manibus & pedibus exhibuit, qui ex patribus oriundus fuit, hoc est, Deus est, non naturâ (naturâ enim homo fuit) sed dignitate divina. Hic verò æqualis Deo esse potest: imò ut sit, necesse est: alioquin enim Deus non esset, non tamen prorsus & absolutè, alias enim Deo æqualis non esset.

Æqualis Deo, non est Deus naturâ. Ioh. 1. 1. & 20. 28. Rom. 9. 5.

Pugnat ulteriùs Smiglecius, dum ait: *Neque nos Christum sibi Deo, sed Patri dicimus esse æqualem; æqualem autem, quia sit ejusdem cum Patre essentiæ. Æqualia enim dicuntur, quæ ita sunt diversa, ut tamen communi aliqua ratione sint unum, in qua dicuntur esse inæqualia. Quare & Christus est quidem diversus à Deo Patre in persona, non tamen in essentia, in qua debet esse æqualis & proinde unus.* Sed hîc iterum primùm dolus latet. Nam loco Dei Smiglecius Patrem substituit: Deus autem, cui æqualis est Christus, non est, ex mente Smiglecii, Pater tantùm, sed ipsa Trinitas. Vnde constat, Christum non esse illum Deum, quem sub voce *Deus* intelligit Smiglecius, si æqualis est Deo. Ex nostra verò mente, quia Pater solus est verus Deus, & nullus alius est, præter ipsum, naturâ Deus, æqualis illi hac ratione, ut ejusdem sit cum illo essentiæ, imò unus cum illo Deus, quoad essentiam, Christus dici, sine aperta contradictione, quæ nulla in religione datur, non potest: & proinde relinquitur, secundùm regulam Smiglecii, alia in re consistere, istarum duarum diversarum personarum, Dei Patris & Christi, æqualitatem, quòd scilicet uterque sit divina potestate præditus, alter naturâ & ex seipso; alter verò dono & gratiâ alterius. Et hactenus de secundo Smiglecii argumento.

In quo æqualitas Dei & Christi.

Tertium

Tertium argumentum Smiglecii est: *Forma servi significat naturam humanam. Ergo forma Dei naturam divinam.* Negamus antecedens. Forma enim servi significare potest conditionem & statum servilem, quod ipsum vox δοῦλος etiam indicat. Ad hoc quid Smiglecius? *Multa, ait, ostendere hanc explicationem esse falsam.* Quænam verò ista tam multa? 1. est. *Quòd Christus revera non accepit conditionem servilem. Quia neque dominium illius quisquam sibi vendicârit, neque tanquam mancipium habuerit, neque Christus ullius hominis fuerit servus, sed solùm indignè à Judæis est uti reus habitus & tractatus, non tanquam servus.* 2. est. *Quòd Paulus ipse explicet, quæ sit forma servi, dum addit in similitudine,* (in similitudinem ex vulgata habet Smiglecius) *hominum factus.* 3. est. *Quod scripturæ hominum similitudinem, quam Christus nostrâ causâ suscepit, aliam testentur, nempe non vulgarium hominum, sed absolutè hominum in carne, sanguine & miseriis omnibus hominibus communibus, solo peccato excepto.* Sed hæc multa ita sunt infirma, ut pro uno non valeant. Primum ipsissimum sophisma est. Non enim in eo propriè, quomodo homines Christum tractaverint, forma servi, quam Christus sumsit, consistit, sed in eo, quomodo Christus se gesserit, & quomodo se ad parendum Deo composuerit. Ut etiam forma Dei non in eo propriè consistebat, quod homines de Christo sentiebant: sed in eo, quod divinitùs ei datum erat, adeo ut Christus in forma Dei esse potuerit, etiamsi nemo hoc de illo unquam crediderit, & formam deinde servi sumere, etiamsi non ita indignè tractatus fuisset, ut tractatus fuit. Præterea quid magis a vero alienum est, quàm Christum non fuisse tractatum a Judæis & principibus illorum & ab Herode, ut servum & mancipium? Si enim capi, ligari, vapulare, damnari absq; ullo jure, cõtra omne jus, non est tractari ut mancipiũ, quid tandẽ erit haberi & tractari ut mancipium? Alterum concedi potest, & tamen nihil valebit. Nam fieri in similitudine hominum, & habitu inveniri ut hominem, aliud nihil est, quàm talẽ fieri, quales sunt alii vulgares homines, ut a nostris eleganter ostensum est, exemplis etiam adductis, ubi vox *hominis* pro homine vulgari ponitur. Hoc verò tunc revera factum est, cùm Christus formam servi sumsit. Respondet Smiglecius: *Frustra hoc adjunctum fore, cùm jam id dictum esset, ab Apostolo, quod deterius est istâ conditione vulgarium hominum, nempe de conditione servili.* Sed & hoc infirmum est. Nonnè enim in una eademque re describenda immorari potuit Apostolus, & variis eam verbis describere, nulla habita ratione ejus, an, quod priùs dictum est, sit deterius eo, quod posterius dictum est? Præterea non est simpliciter verum, deteriorem esse

3. Argumentum Smiglecii. Responsio.

Homo pro vulgari homine. Iud: 16. 7, 11, 17. Psal. 81. 7.

conditionem servi, quàm vulgarium hominum similitudinem. Nam inter homines vulgares sunt etiam servi & mancipia; & ita, suo modo eandem conditionem describi, prorsus statuendum est. Tertium verò contra Smiglecium pugnat. Tunc enim revera Christus participavit carni & sanguini, & tentatus fuit per omnia pro similitudine (ad vel juxta similitudinem habet textus Græcus) nempe nostri; tunc denique eum in similitudine carnis peccati missum esse apparuit, cùm, formâ servi sumptâ, factus est in similitudine hominum, & habitu inventus ut homo. Cùm carni & sanguini participare, & tentari per omnia ad similitudinem, & in similitudine carnis peccati missum esse, aliud nihil sit, quàm vel a Deo affligi, vel ita sese submittere afflictionibus, ut alii fideles obnoxii sunt illis.

Sub finem capitis aliquid etiam respondet, ad id, quod a Statorio dicitur, voces Græcas, quæ sunt, *μορφὴ, ὁμοίωμα*, (*ὁμιωμα* habet Smiglecius) *σχῆμα* externam tantùm speciem significare. Vnde concludit Statorius, non posse ex his verbis colligi, Christum naturam hominis accepisse. Dicit autem Smiglecius, *voces has esse indifferentes, sive ad naturam sive ad speciem externam significandam, maximè duas priores.* Sed Statorius & nos unà cum eo, de usu vocabulorum istorum in sacris literis, loquimur. Ad quarum simplicitatem si quis scrupulosas philosophorum de similibus vocibus sententias accommodare velit, pessum eas ire, & homines a veritate ad aniles & ethnicas fabulas in transversum rapi necesse est. Ait porrò Smiglecius: *Etiamsi voces hæ significarent speciem externam hominis, rectè tamen dici, formam servi & similitudinem hominis, significare naturam hominis. Quia Christus non aliter acceperit externam hominis speciem, nisi accipiendo naturam.* Sed hoc totum aliter se habere jam paulò antè docuimus. Christus enim homo in hominis similitudine factus esse, & formam servi accepisse dicitur.

CAPVT XX.

De quinque argumentis Socini, quibus probatur, Formam Dei non significare naturam divinam.

Cavillum Smigl.

RATIONES quinque Socini contra formam Dei dissoluturum se promittit Smiglecius, sed non sine dolo. Non enim contra formam Dei, quam in Christo Socinus veram esse credit, sed contra sententiam Smiglecii & asseclarum ejus de Forma Dei argumenta ista protulit Socinus. Sed solutiones videamus. Argumentum 1. Socini est, Divina natura nunquam deponi potest. At Christus deposuit ad

1. argumentum Socini.

tempus

tempus formam Dei & æqualitatem suam cum Deo, exinaniendo semetipsum. Ergo forma Dei non est natura Dei. Hoc solvere conatur Smiglecius negando assumptionem, *quòd Christus formam Dei non deposuerit, sed tantùm occultârit sub humana forma & similitudine*, idque ex verbis Pauli, *formâ servi sumptâ*, apparere ait, *quòd scilicet non desinendo esse quod erat, sed incipiendo esse quod non erat, seipsum exinaniverit, divinam majestatem contegendo carnis humilitate.* Sed quid quæso hîc firmitudinis est aut roboris, vel potiùs veritatis? Scriptura disertè testatur, Christum seipsum exinanivisse, quod plùs est, quàm formam Dei deponere: Smiglecius verò ait, Christum formam Dei non deposuisse, sed tantùm occultasse sub humana forma? Potior certè autoritas est sacrarum literarum quàm Smiglecii & ejus assectarum. Præterea cùm ad istam exinanitionem Christi mors ejus etiam pertineat, quomodo Christus formam Dei non deposuit ad tempus? Nam deficiente Christo, omnia deficere necesse fuit, quæ in eo erant. Denique cùm forma Dei etiam cultum divinum in se contineat, quomodo eam non deposuit Christus, dum ab omnibus consputus & mille convitiis proscissus fuit? Sed hæc omnia dicta etiam sunt in refutatione Monstrorum.

Responsio Smiglecii.

Refutatio.

Meminerit autem, si non Smiglecius, saltem prudens lector, quòd hîc dicat Smiglecius, *Christum seipsum exinanivisse, incipiendo esse, quod non erat.* Nam si hoc verum est, quomodo in Deum non cadit, mutatio, quod infrà negat Smiglecius? cùm mutationis una species sit, incipere esse, quod quis ante non erat. At ait Smiglecius: *Forma Dei in Christo continet potestatem, quâ miracula faciebat. Hanc autem non deposuit. Quia vobis ipsis testibus in ipso manens semper fuerit.* Verùm hoc nihil juvat Smiglecium. Nec enim nos ita in Christo manentem fingimus potestatem, dum mortalis esset, ut nunquam eam deponere potuerit: sed hoc ipsum, quòd potestatem, quæ antea, dum in Dei forma & Deo æqualis esset Christus, in ipso perpetuò manebat, tunc, cùm se capi, flagellari, & crucifigi passus est, formæ servi acceptionem, & Christi inter homines vulgares abjectionem esse, affirmamus. Non dicimus etiam, tunc formam Dei deponi (quòd nobis tacitè affingit Smiglecius) cùm quis miracula non facit; nec ulla causa erat, cur Smiglecius diceret, Deum etiam tunc formam Dei depositurum, cùm miracula non facit, sed cùm is, qui miracula antea faciebat, postea talis sponte sua existit, & ita se gerit, ac si ea facere non possit, tunc, formam Dei ad tempus deponi, & formam servi sumi, dicimus, quod de Deo vel cogitare impium est. Ad illud, quòd Paulus Christum etiam in cruce agnoscit, & vocat dominum gloriæ, unde colli-

colligit Smiglecius, Christum etiam in cruce formam Dei habuisse, responsum etiam est in refutatione Monstrorum. Nempe Paulum de Christo, non quatenus crucifixus, sed qui crucifixus fuerat, dicere, eum fuisse tunc, cùm ista scriberet, Dominum gloriæ. Præterea potuisse dici Dominum gloriæ eum, qui crucifixus fuit, respectu gloriæ ipsi a Deo designatæ. Nunc addo, nimis audacem esse Smiglecium, qui pro eo, quod docere debebat, Paulum in cruce etiam formam Dei in Christo agnovisse, simpliciter ait, eum Christum in cruce agnovisse, Quasi scilicet Christus agnosci nequeat, nisi forma Dei in illo perpetuo insit. Cùm tamen certum sit, ad Christi cognitionem etiam suo modo pertinere, quòd aliquando formam Dei deposuerit, dum scilicet passus est & mortuus.

2. Argumentum Socini.

2. Argumentum Socini tale facit Smiglecius: Paulus indicat Christum potuisse arbitrari rapinam, quòd esset æqualis Deo, quod in verum Deum cadere non potest. Hoc paulò latiùs explicandum est. Paulus ait, Christum non rapinam arbitratum esse, quòd Deo æqualis erat. Hinc colligitur, fieri potuisse, ut Christus rapinam arbitraretur, quòd Deo æqualis erat, & ita se gereret, ac si eam nunquam accepisset. Hoc verò de divina natura, vel de eo, qui eam habeat, dici nequit ullo modo, sine scelere. Ad hoc quid Smiglecius? *Solvitur,*

Responsio Smiglecii.

ait, *nihil tale indicari à Paulo, sed satis esse ad hunc modum loquendi, id Christum non fecisse, quod alii solent facere, qui cùm per rapinam aliquid obtinent, non audent illud periculo exponere, & vel ad modicum tempus deponere. Christus verò, quia scivit non esse rapinam, suam cum Deo æqualitatem, idcirco non refugit se exinanire, & se quasi periculo objicere.* Hîc ad ingenium redit Smiglecius, hoc est, cùm argumenta solvenda sunt, sententiam suam de loco aliquo dicit, & sensum ejus eruere conatur. Nihil tale ait indicari a Paulo. At quomodo non indicatur, si ex verbis illius tale quid justa collectione extrui potest? Quis verò non intelligit, si dicatur de aliquo, cum suam dignitatem non habuisse pro rapina, sed semetipsum illâ exuisse, illum tunc commendari eo, quòd, cùm posset habere dignitatem suam pro rapina, & ita eâ se non privare, tamen illâ se privârit. Firmum igitur stat argumentum Socini, quod etiam in libro suo de Divinitate Filii Dei Polonicè edito, cùm aliter solvere non posset, eludere voluit Smiglecius, dum, eo proposito, sic respondet: Tanta est subtilitas refutatoris, ut rumpatur.

Refutatio.

Verba Polonica sunt: Aż się przerwała subtelność Refutátorá.

3. Argumentum Socini.

3. Argumentum Socini, a Smiglecio formatum, est: Christus semetipsum exinanivit, id est, demisit atque abjecit. Deus verò se demittere ac dejicere non potest, quin altissimus esse desinat, & sic desinat esse

nat esse Deus. Solutio Smiglecii est. *Christus sicut in forma Dei est altissimus, in qua etiam est æqualis Deo, ita in forma Dei non potest se demittere atque abjicere. At verò in hominis forma assumpta demittere se atque dejicere potest, siquidem humana forma multiplicis demissionis ac dejectionis est capax, imò ipsa assumptio humanæ naturæ tã vilis & abjectæ, magna fuit Christi demissio. Ex quo patet, demissionẽ hanc, Deo quidẽ competere, sed ratione humanæ non divinæ naturæ, ita ut respectu divinæ naturæ sit semper altissimus, & patri æqualis, respectu verò humanæ assumptæ sit Patre minor, & semetipsum humiliavit atq; abjecit.* En ingenii Smigleciani alterum indiciũ: Cùm argumentum solvi directè non potest, audacter principiũ petere, &, pro concesso sumto eo, quod est in controversia, adversarium repellere. Sed quantâ hoc fiat injuriâ, non nescit Smiglecius, judicent verò cordati & sapientes. Ad demonstrandas duas in Christo naturas locus hîc allatus est: & tamen duabus in Christo naturis nudè asserendis explicatur. Quæ respondendi ratio, ut adversarium magis pungit quàm premit, ita semper victum jam esse eum, qui eâ utitur, magno est argumento. Et tamen in toto hoc capite aliud nihil agit Smiglecius, quàm quòd isto modo ad omnia ea, quæ a nostris objiciuntur, respondet. Sic enim Christi exanitionẽ de assumptione humanæ naturæ accipit, & Christum exinanivisse semetipsum, ait esse, quòd, in natura humana assumpta, expertus sit suarum divinarum perfectionum exinanitionem.

Responsio Smiglecii.

Refutatio.

Sic ad quartum argumentum Socini, quod est: Christus fuit exaltatus, Deus autem exaltari non potest, quia est altissimus. Ergo de divina natura Paulus non loquitur, aliud nihil affert, quàm suam de duabus naturis cantilenam, *& respectu unius Christum exaltatum, respectu verò alterius non exaltatum esse*, acutè (scilicet) distinguit: Sic Filium Dei *verè & propriè, licet per idiomata communicationem, exaltatum docet, quia humana omnia Deo propter unionem hypostaticam conveniant:* Sic illud etiam, quod objicitur, in eum finem Christum esse exaltatum, ut adoratio & cultus ei tribuatur. hoc autem Deo donari non posse, ut pote cui nihil unquam defuerit, diluitur a Smiglecio. *Nempe Christo, quatenus Deus est, nihil defuisse unquam, ideoque nihil ipsi sub ea ratione donatum esse. At Christo, quâ homo est, donari potuisse hanc sublimitatem. Christum ab ipso incarnationis initio nomen super omne nomen habuisse, publicationem verò tantùm illius post resurrectionem consecutum esse: Christum hominem propter idiomatum communicationem appellari Deum, creatorem cæli & terræ, & eidem tribui honorem divinum.* Quæ omnia hîc tantùm digito monstrare volui, ut videat lector cordatus, quomodo nobiscum agant adversarii. Quàm

Defensio 4. argumenti Socini.

autem

autem ista omnia falsa sint cap: 12. refutationis Monstrorum, in quo hunc locum unum tractat Smiglecius, docuimus: Vbi etiam ostendimus, quàm sit nugatorium, absurdum & impium, dicere, Deo datum esse, quòd in ipsius semper erat potestate: Deum deniq;, nempe summum illum & unum esse, qui præmio affici possit. Vnum hîc addo; Affirmat in hoc libello Smiglecius hominem Iesum in persona Dei subsistere; & iterum, eum personâ divinâ subsistere: in Monstris verò ait, Christum personâ divinâ in persona humana subsistere. Hæc quomodo conciliaturus sit, consideret.

Smiglecius sibi contrarius.

5. Argumentum Socini.

Quintum argumentum Socini est: Paulus exemplo Christi suispsius demissionem vult docere. Necesse est igitur hanc Christi demissioné fuisse visam. Neq; enim exempla ad persuadendum possunt esse rerum a nemine visarum. At nemo vidit aut videre potuit Christũ, solam essentiam divinam habentem, in utero virginis humanam naturam assumere, aut quavis alia ratione in ipsa Dei essentia sese demittere ac dejicere. Ergo non potest hoc modo Christi demissio intelligi. Solutio Smiglecii est. *Satis est, si ea, quæ imitanda proponuntur, oculis mentis conspiciantur. Nam & Christus Patrem suum imitandum proponit Mat: 5. qui oculis corporeis conspici non potest. Et superbia Luciferi in exemplum nobis proponitur, quem tamen nemo vidit superbientem in cælo.* Sed hæc solutio non est ad argumentum directa. Non enim quæstio est, an is, qui videri oculis corporis non potest, possit in exemplum proponi alicui, quod exempla allata fieri posse comprobant: sed an id, quod nunquam visum fuit, possit imitandum proponi, verè quæritur. Deus quidem & Lucifer invisibiles sunt, sed Dei perfectio, quam imitari debemus, expressa est ibidem a Domino Iesu, dum docet, Patrem nostrum cælestem solem suum oriri facere super malos & bonos, & pluere super justos & injustos. Luciferi item ut ait Smiglecius, superbia expressa est, quòd peccaverit, & principatum seu principium suum non servaverit, sed reliquerit proprium domicilium. Itaque pro exemplis proponi jure possunt: At Christi incarnatio nusquam expressa est, & nulla ex re cognosci potest: imò rationi repugnat quàm maximè. Quomodo igitur imitanda alicui proponi potest? Ratio porrò Vuiecii & Bellarmini, quòd scilicet Apostoli etiam futuri sint in forma Dei, si Christus ob miracula vel ob potestatem miracula faciendi dicatur in forma Dei fuisse, quomodo potest esse urgentissima, ut ait Smiglecius? Siquidem nos, ut Socinus docuerat, formam Dei non simpliciter per potestatem miracula faciendi interpretamur, sed etiam passim adorari

Responsio Smiglecii.

Refutatio.

Iud: ℣ 6.

adorari & invocari in rebus, quæ solus Deus præstare potest, ad eandem pertinere contendimus. Hoc enim nusquam Apostolis accidit, nec accidere potuit aut debuit. Quanquam etiam ob ipsa miracula, vel potestatem miracula faciendi, Christus jure in forma Dei fuisse dici potest, Apostoli verò minimè. Apostoli enim tantùm miracula fecerunt: Christus verò & miracula fecit, eaque potestate in se perpetuò manente, adeo ut nulla nominis divini ad eam rem invocatione opus haberet, quemadmodum Apostoli opus habebant. Estque hæc inter Christum & Apostolos hac in parte differentia, quam suprà etiam annotavimus, quòd Christus potestate quidem sibi datâ, ut Apostoli etiam datâ, miracula fecit, sed propriâ tamen, postquam data fuit, & perpetuò in ipso remanente, donec eam sponte sua Christus ad tempus deponeret, quod de Apostolis dici non potest. Nam etiamsi data illis esset potestas, tamen non ita in illis perpetuò manebat, nec ita propriè illorum facta erat, ut, sine iterato Christi auxilio, quicquid vellent, facere possent.

Quod verò ait Smiglecius, Christum etiam Dei Patris nomen frequenter in miraculis faciendis invocâsse, hoc magnæ ipsius inscitiæ vel audaciæ argumentum est. Nusquam enim id scriptum extat. At addit Smiglecius, *ut vel unicum exemplum suscitationis Lazari abundè docet.* Quomodo verò unicum exemplum potest esse argumento, frequenter id factum fuisse? Sed præterea hoc unicum exemplum non docet, Christum Patris sui nomen invocâsse. Verba enim Christi: *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me,* nullam veram invocationem continent, sed, si propriè accipienda essent, gratiarum actio sunt. Figurato autem loquendi modo dicitur, Patrem audivisse Christum, ut potestatem illam, quâ Christus, quicquid vellet, facere poterat, datam ei a Patre fuisse indicaretur. Quemadmodum etiam Christus ait, se post abitum suum ad Patrem, rogaturum Patrem, ut mittat Spiritum sanctum. cùm tamen nimis certum sit, Christum, postquam in cœlum ascendit, potestate sua divina, absque ullis veris precibus, spiritum illum misisse. Vt verò indicaretur, hanc potestatem datam esse, dicitur Christum Patrem orâsse. Quo etiam modo dicitur, Christũ nũc apud Patrẽ pro nobis intercedere, ut scilicet indicetur, potestatem, quâ Christus nos servat, esse illi datam, non secus ac si eam exoret quotidie. Mirum autem est, Smiglecium hoc de Christo nunc affirmare, ut nos premat, quod ipsius de Christo sententiam prorsus evertit. Quomodo enim is, qui frequenter nomen Patris in miraculis faciendis invocabat, Deus idem, qui Pater est, esse potest? Vel quomodo is, qui idem Deus est, qui Pater, frequenter nomen

Christus in miraculis faciendis nomen Patris nō invocavit.

Joh: 11.41.

Joh: 14.16.

Joh: 16.7.

Rom: 8.34.
Heb: 7.25.

men Patris in miraculis faciendis invocare potuit, cùm idem præstare posset, vel potius non posset non præstare quod Pater? Sed de hoc aliàs plura.

CAPUT XXI.

De verbis Heb: 2. Quia pueri communicaverunt carni & sanguini, is (Iesus) similiter participavit illis.

IESUM Christum carnem & sanguinem participâsse, ut Heb: 2. scriptum est, confitemur; ex libera ejus voluntate id profectum esse, concedimus, & Christum priùs extitisse, quàm carnis & sanguinis particeps esset, non negamus: Et tamen falsum esse dicimus, Christum Deum fuisse vel naturam divinam habuisse. Quid ad hæc dicit Smiglecius? *Si priùs*, ait, *extitit, quàm carnis & sanguinis particeps fieret. Ergo fuit Deus. Nam nec Angelus fuit, nec homo. Et præter has non datur alia intellectualis natura.* At ego dico, Homo fuit antequam carnem & sanguinem participaret, & homo Iesus participavit carnem & sanguinem. Potest autem homo aliquis esse, & tamen carnis & sanguinis non esse particeps reipsâ. Cùm caro & sanguis hoc in loco non ipsam naturam, sed eam consequentes dolores, afflictiones & mortem truculentam significare possint. Sine quibus ut Christus esse poterat, quemadmodum etiam ipsius fideles vel pueri, si Deus ita voluisset, ita, quia Deo aliter visum fuit, nempe, ut pueri Iesu Christi essent obnoxii in natura sua doloribus, afflictionibus & morti, Iesus, qui ad eos servandos venerat, Dei decreto ita ferente, sponte sua sese iisdem afflictionibus & morti subjecit, ut morte interveniente & diabolum destrueret, & fideles suos a metu mortis liberaret, ut autor ibidem loquitur.

1. Argumentum Smiglecii.

Responsio.

Homo participare potest carnem & sanguinē.

Similem Christi affectum in nos commendari 2. Cor: 8, 9. fatemur & gaudemus: sed errare dicimus Smiglecium, qui verba Pauli, de Christo dicentis, *cùm dives esset*, accipit de natura divina. cùm obvium sit, ea verba de divitiis aliis, nempe donis cælestibus, quibus Christus, homo natus, præditus fuit, accipi posse. Nam qui in forma Dei est, & Deo æqualis, qui omnibus rebus imperat, & quem passim adorant dæmones & homines, is certè ditissimus est. Ineptè autem addit Smiglecius, *hoc in loco de paupertate & divitiis in rebus exterioribus non in rebus spiritualibus agi.* Quæ enim in Deo, vel in natura divina possunt esse divitiæ externæ, quæ scilicet specialibus opponi possint? cùm in Deo nihil tale externum, quod speciali opponitur, locum

Divitiæ Christi quænam?

habere possit, ut pote qui spiritus sit, & externa alia minimè possideat. Et hoc unum est argumentum Smiglecii.

Secundum idem est cum primo. Vis ejus est, *quòd in Christi potestate fuerit, carnem & sanguinem participare. Unde colligit, illum antea fuiße, quàm carnem & sanguinem participaret.* Ad quod jam responsum est. Summa est: Non probat Smiglecius, carnem & sanguinem participare, esse, hominem fieri, nec probare potest. Idem enim de pueris dicitur, quòd communicârint carni & sanguini, qui tamen homines non sunt facti, cùm antea essent aliud quid; nec alius naturæ, præter humanam, fuêre.

2. *Argumentum Smiglecii.*

Responsio.

Tertium argumentum nullius est valoris. Diversa enim prorsus sunt, apprehendere semen Abrahæ, & naturam humanam assumere, ut in capite sequenti videbimus. Semen Abrahæ non sunt omnes homines, sed tantùm fideles. Apprehensio seminis Abrahæ non est assumptio naturæ humanæ, sed cura, quoad salutem, fidelium. Quod vel ex eo patet, quod de re præsenti sermo est in verbis autoris epistolæ ad Hebr. Verba enim *apprehendit* præsentis temporis sunt in Græco textu: Incarnatio verò vel assumptio humanę naturæ, jam pridem perfecta est, & nunc fieri nullo modo dici potest.

Refutatio 3. argumenti Smigl.

His argumentis absolutis, quæ quàm sint infirma & futilia, puto ex iis, quæ diximus, constare, refutationem etiam parat eorum, quæ nostri de loco illo scribunt, sed talem, quæ nihil prorsus valet. Primùm enim, cùm Statorius objicit, id totum factum esse divina voluntate, contrà quàm sentit Smiglecius, *Christum id ex libera sua voluntate fecisse, non negat quidem Smiglecius, id ita se habere v: 9. & 10. cùm de morte Christi loquitur, at in sequentibus versiculis nullam,* ait, *hujus rei, nempe divinæ voluntatis & ordinationis mentionem fieri.* Quasi verò sequentia omnia usque ad finem capitis non cohæreant ita cum superioribus, quæ a vers: 9. dimidio incipiunt, ut nulla ratione divelli possint.

At Christus, ait, *non erubescit nos fratres appellare. Unde constat eum potuiße erubescere, & tamen quia non erubuit, hinc patet, ex charitate & voluntate Christi id profectum eße.* Sed quis non videt, nullam hîc esse contrarietatem. Potuit enim aliquid ex voluntate & charitate Christi proficisci, & tamen ex Dei simul voluntate. Quemadmodum omnia rectè facta primùm ex Dei voluntate, deinde ex libera etiam voluntate hominum proficiscuntur. Et sic est statuendum, Deum quidem voluisse, ne Christus erubesceret nos fratres appellare: Christum etiam sponte sua & libera voluntate non erubuisse id facere, quia scilicet id cum voluntate Dei convenire perspectum habebat.

Voluntas Dei, & hominum non sunt contraria.

bat. Quod verò nos fratres Christi, & Christum fratrem nostrum dici, ait Smiglecius, non secundùm spiritualem sed carnalem generationem, id, ut absurdum est, ita nullo argumento ab eo confirmatur. Affirmat quidem, hoc, Christum scilicet fratrem nostrum dici secundùm spiritualem generationem, esse contra mentem Pauli: sed hæc nimis incerta est probatio, dum non constat de ista mente Pauli; & artificium hoc est Smiglecii, cùm non habet quod respondeat. Nam quòd addit, *Paulum hoc ex instituto docere contendere, Christum nobis in his, quæ sunt carnis & sanguinis, atque adeo in omnibus, quæ ad naturam spectant, esse similem, absque peccato*, hoc non evincit, Christum esse fratrem nostrum, & nos illius fratres secundùm carnalem generationem, sed tantùm docet, quid is, qui noster frater est, vel quem non erubuit fratres nos appellare, nostri causâ fecerit. de re enim non præsenti & nunc durante, sed præterita ubique sermo est. Causa verò, ob quam Christus non erubescit fratres nos appellare, ea est, quòd ex uno omnes, nempe & Christus & nos sumus. Ex uno autem esse, non est, ut satis imperitè Smiglecius aliquoties sine omni ratione affirmat, ex uno principio, genere, origine, natura esse, sed ex uno Deo esse. Ex uno autem Deo esse, est ejusdem Dei populum peculiarem esse, & ad eundem Deum pariter pertinere, adeoque spiritualem prorsus generationem spectat. Patet hoc ex eo primùm, quòd hæc verba, *Qui enim sanctificat & qui sanctificantur*, ratio sunt præcedentium, *Decebat enim, propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis illorum per passiones consummare*. Hoc enim vox causalis requirit. Atqui in præcedentibus, non de hominibus, quatenus sunt homines naturaliter, sed quatenus Dei populus sunt, sermo est. Nam & illi, filii Dei, & Christus, princeps salutis illorum appellatur, quibus encomiis non nisi fideles digni sunt. Deinde ex eo ipso patet hoc, quòd autor non dicit, Christum & homines ex uno esse omnes, sed eum qui sanctificat, & eos qui sanctificantur, esse ex uno omnes, & propter hanc causam Christum non erubescere, eos, nempe sanctificatos, fratres appellare. Vt verò vox sanctificans, Christum significat, non quatenus homo, sed quatenus Servator est, hoc est, non naturam illius sed munus denotat: sic etiam vocem *sanctificati*, homines, non quatenus homines sunt, sed quatenus sunt regenerati, significare manifestum est, & proinde Christum fratrem nostrum & nos fratres illius esse ob spiritualem generationem. Mox enim additur, *propter hanc causam*, quia scilicet ex uno omnes sunt, sanctificati & sanctificans, *non erubescit fratres eos appellare*. Patet hoc denique (ut alia omittam) ex eo, quòd, quos semel sanctificatos

Quid sit, ex Vno esse Christum & ejus populum.

ctificatos appellârat, eos deinde pueros Christi, quos ei dedit Deus, appellat. At quis est, qui dicere audeat, homines, quâ homines, esse pueros Christo a Deo datos? Cùm non nisi fideles Christo dari, & hanc quandam fidelium esse periphrasin, sacræ testentur literæ. Ioh: 6. 39. & 17. 2, 6, 9, 24.

Porrò cùm Statorius ait, nomine *carnis* non naturam propriè, sed afflictiones, dolores & mortem significari, quam Christus ideo sponte suâ expertus est, Deo ita volente, ut fideles ab istorum metu liberaret, sic respondet Smiglecius: *Durissima sanè interpretatio. Nam & inauditum est in sacris literis, carnem & sanguinem dolores & afflictiones significare, & huic loco Pauli minimè quadrat.* Ego verò licet durissima videatur Smiglecio hæc interpretatio, vel etiam reipsa sit, propterea eam rejiciendam esse non existimo. Potest enim videri alicui id durissimum esse, quod est mollissimum, & ad rem accommodatissimum, ob inveteratam scilicet præjudicatam opinionem; & potest quandoque durissima esse interpretatio, quæ tamen sit verissima. Potest etiam esse aliquid inauditum in aliis sacrarum literarum locis, & tamen esse verissimum, si scilicet ratio & loci circumstantiæ verisimile id esse doceant, quod hîc accidere mox ostendemus. Nec enim omnium locutionum dantur instantiæ. Denique non inauditum esse in sacris literis, quod affirmat Statorius, hic ipse locus ostendit. Ait enim autor, pueros Christi, hoc est, fideles ipsius communicâsse carni & sanguini. Quod certè non est, quòd facti sint homines. Nihil enim aliud esse potuerunt, quàm homines: sed est, quòd fideles sint obnoxii doloribus, afflictionibus & morti, præsertim violentæ, ex Dei scilicet decreto & voluntate, qui illos vanitati (ut alibi Paulus ait) in spe, vitæ scilicet æternæ, subjecit. Rom: 8. 20.

Quòd verò ait, hanc interpretationem huic loco minimè quadrare, id mirum videri debet locum vel semel inspicienti. Nihil enim aliud a v: 9. ultima particula usque ad ipsum finem capitis tractatur, quàm de Christi morte, & causæ afferuntur, quare non sine morte Christus ad gloriã suam pervenerit. Ait autor, Christum ex gratia Dei pro omnibus gustâsse mortem: ait, Deum consummasse Christum per afflictiones: ait, ideo Christum participem factum esse carnis & sanguinis, quia pueri illius, hoc est, fideles, carnis etiam & sanguinis participes sint, ut ita pueros a metu mortis liberaret: ait, Christum ideo fratribus debuisse esse assimilatum, ut misericors pontifex fieret: ait denique, Christum, quia tentatus ipse, passus est, posse etiam tentatis succurrere. Hæc verò omnia non nisi ad afflictiones & mortem Christi referri posse, ipsa res loquitur. Partim enim disertè afflictionum & passionis fit mentio: partim ea dicuntur, quæ prorsus

æquipollent, qualia sunt, participem esse carnis & sanguinis, fratribus assimilari, & tentari, nempe a Deo.

De mente Pauli, quàm his verbis, *ex uno omnes sumus*, affingit Smiglecius, jam dictum est, & ostensum contrarium ejus, quod affirmat Smiglecius, nempe ex eo, quòd Christus homines fratres suos & pueros appellat, consequi, nullam hîc naturæ per se rationem haberi. De tertio, quòd scilicet semen Abrahæ assumat, capite sequenti videbimus.

Denique cùm Statorius ait, quod etiam nos paulò antè attulimus, simili ratione concludendum esse, pueros, quia communicaverunt carni & sanguini, fuisse, antequam communicaverunt carni & sanguini, respondet Smiglecius in hunc modum: *Si ex affectu puerorum communicatio hæc procederet, riiè id concludi posset. At Paulus non in pueris, sed in Christo affectum ad participandum carni & sanguini commendat.* Quo vix ineptius aliquid & infirmius dici potuit. Insto enim & dico: Si ex eo, quòd Christus participavit etiam carni & sanguini, jure infertur a Smiglecio, ex affectu Christi profectum illud esse, quomodo ex eo etiam, quod dicitur, pueros communicâsse carni & sanguini, inferri non potest, illud ex affectu puerorum profectum esse? Et si ex eo, quòd Christus participavit carni & sanguini, colligi potest, eum antea fuisse, quàm participaret, & fuisse non hominem: simili etiam ratione ex eo, quod de pueris dicitur, eos communicâsse carni & sanguini, concludi poterit, eos antea fuisse quàm communicarent, & fuisse non homines. utriusque enim phrasis eadem vis, eadem ratio. Atqui hoc absurdum est. Ergo & illud & verum tandem manet, quemadmodum pueri, qui homines sunt, obnoxii sunt afflictionibus & morti, ex Dei voluntate, & eidem voluntati sese sponte sua submittunt: sic etiam Christum ex Dei voluntate participem factum esse illius subjectionis sponte sua, ut saluti hominum hac ratione consuleret, a metu mortis perpetuo eos liberando, ut autor ipse affirmat.

CAPUT XXII.

De loco Heb: 2. Non enim videlicet angelos apprehendit, sed semen Abrahami apprehendit.

Hîc uno verbo totum Smiglecii conatum irritum facere possumus. Ex verbis enim Heb: 2. *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*, docere nititur, Christum naturam humanam assumsisse, & proinde Deum fuisse, antequam illam assumeret: interim non considerat, verba autoris illius de re loqui, quæ tunc,

cùm illa scriberet, adhuc perficiebatur, & quæ adhuc perfici dici potest. Vtitur enim voce non temporis præteriti, qualis scilicet requirebatur, si incarnationem istam monstrosam describere voluisset, sed præsentis ἐπιλαμβάνεται, quæ vox, per verbum *apprehendit* converti quidem potest, sed ambiguè. apprehendit enim tam præteriti, quàm præsentis temporis est apud Latinos: tantundem verò valet, ac si dictum esset, non Angelos recipit, vel, non Angelis opitulatur, ut habet Castellio, sed semen Abrahæ recipit, vel ei opitulatur. Et certè, quæ hactenus Smiglecius loca ad istam incarnationem stabiliendam attulit, talia fuerunt omnia, ut præteritam rem indicarent; & si per præsens prolata essent, nihil prorsus ad rem facerent. Quid enim ad incarnationem probandam pertineret, si diceretur apud Iohannem, Verbum est caro, & apud Paulum, Deus manifestatur in carne, & a nostro autore, Christus participat carnem & sanguinem? Nihil certè. & ita aliunde rei istius probatio omnino petenda esset.

Quò accedit, quòd nulla humanæ naturæ mentio in loco citato fiat, sed seminis tantum Abrahami. Semen autem Abrahami non sunt homines, quâ homines, sed quâ fideles; & idem est, semen Abrahæ, cum fratribus Christi & pueris ejus, & sanctificatis, (aliud enim alius loco in eodem contextu ponitur) quos, homines, quâ homines, non esse, capite præcedenti docuimus.

Smiglecius hoc impugnat, sed frustra. Primùm ait, *hoc contra mentem Pauli esse.* Mentem autem Pauli esse ait, *ostendere Christum & nos esse ex uno, hoc est, ex uno principio, origine, genere.* Hoc quàm falsum sit, docuimus capite præcedenti. Tu verò, lector, memento artificium Smiglecianum, cur scilicet sententiam suam recitet, ubi ad argumenta respondendum est.

Verba hæc, *semen Abrahæ apprehendit*, de liberatione tantùm esse accipienda seminis Abrahami, eleganter nostri docuerant, ex eo, quòd versu præcedenti, de liberatione fidelium ex metu mortis dictum fuerat, hoc verò idem per hæc verba sequentia, *non enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahami apprehendit*, declarari, & ita constare, de eadem re utrobique sermonem esse. Smiglecius ad hoc respondet: *Se pari ratione dicere posse, Paulum in antecedentibus idque præcipuè de acceptione carnis & sanguinis & unione cum hominibus in natura egisse, & proinde verbum Accipiendi restringi debere ad acceptionem naturæ.* Sed hoc, quod Smiglecius affirmat, saltem controversum est: nostrum verò certissimum est, & extra omnem controversiam positum. Connexa enim sunt cum præcedentibus, hæc verba, voce causali, quæ hoc loco declarandi vim habet, ideoque præstat ei, quod

quod ait Smiglecius. Iam verò, si idem etiam falsum sit, ut cap: præcedenti docuimus, ubi de una eademque re a v: 9. usque ad finem cap: agi ostendimus, quilibet videre potest, quanti sint faciendæ responsiones Smiglecii. Deinde ait, *si de acceptione in protectionem loqueretur Paulus, non dixißet, semen Abrahæ apprehendit, sed semen Adami vel universè homines apprehendit. Neque enim solos filios Abrahæ accepit in protectionem Christus, sed etiam eos qui ante Abrahamum fuerunt, & qui ad Abrahamum non pertinuerunt. Apud Christum enim non est Gentilis & Iudæus*, &c. Ad hoc respondeo. Christum duplici modo Servatorem dici. Nempe & respectu decreti divini, & effectus ipsius. Quòd ad decretum Dei attinet, universi mundi Servator est, quòd ad effectum, fidelium tantùm. Quia verò in hoc loco de posteriori modo sermo est. nam, ut antè etiam diximus & probavimus, homines, quorum salutis Christus princeps est, hîc considerantur, quatenus sunt filii Dei & sanctificati, & pueri Christi, ideo etiam tantùm seminis Abrahami mentio facta est, qui sunt fideles. Horum enim tantùm reipsa Servator est, ut corporis sui. Per semen autem Abrahæ certo quodam sensu omnes intelliguntur, quicunque Deo unquam confisi sunt, quemadmodum Abrahamus Deo confisus est, licet tempore illo priores extiterint, & ex eo prognati non fuerint. Ab Abrahamo porrò semen fidelium censeri incipit, non quòd antea similes ei in fide non fuerint, sed quòd Abrahamus omnium primus fuerit, qui Deo singulari modo confisus est. Quamquam certum est, verba hæc propriè de tempore, quod Christi in mundum adventum consecutum est, accipienda esse: ad alia verò secula, quæ Christum antecesserunt, eatenus tantùm referri posse, quatenus Christus illorum etiam, qui unquam fuerunt fideles, dominus & judex constitutus est, & per eum omnes ad vitam immortalem sunt deducendi.

Ephes: 5. 23. Quinam sint semen Abrahæ.

Interpretatio, quam horum verborum affert Smiglecius, ineptissima est & seipsam etiam destruens. Ait enim, *eos, de quibus superiùs dictum fuit, quòd carni & sangvini communicaverint, quòd obnoxii fuerunt mortis servituti, quòd Christus eis per omnia assimilari debuerit ut misericors & fidelis Pontifex fieret pro illis apud Deum, quòd denique tententur, non solum esse fideles electos, sed etiam fideles non electos, & universè omnes homines, neq; ullum indicium esse, ex quo possit colligi, solos electos hîc intelligi.* Sed quid non jubet desperatio affirmare? Qui carni & sanguini communicaverunt, dicuntur pueri, quos Deus Christo dedit. Quomodo igitur sunt non electi, vel quomodo sunt omnes homines? cùm, Christo dari a Deo, ad solos electos pertineat, ut ostendunt loci suprà allegati. In priori enim dicitur, Christum nihil

Joh: 6. & 17. 2.

hil perdere ejus, quod datum illi est a patre, sed resuscitaturum illud die ultimo: in altero similiter dicitur, Christum, qui habet omnis carnis potestatem, daturum illis, qui sibi dati sunt, vitam æternam. At non universè omnes homines Christus ita resuscitabit, ut vitam illam æternam & beatam consequantur. Qui obnoxii sunt mortis servituti, iidem sunt cum pueris, imò cum illis sanctificatis, de quibus paulò antè dixerat, quòd unà cum Christo ex uno, Deo scilicet, sint. Quomodo igitur omnes homines universè? Pro quibus Christus pontifex est misericors & fidelis apud Deum, illi sunt populus tantùm Christi, quemadmodum disertè etiam additur ab autore, *ut propitiaret pro peccatis populi:* At Christi populus non sunt omnes homines universè, sed tantùm electi & fideles. Qui tentantur, sunt, qui Christi causâ afflictionem patiuntur. Quomodo verò Christi causâ afflictionem potest pati is, qui nondum est electus, sed homo tantùm. Videat igitur lector benevolus, an nullum indicium sit, ex quo colligi possit, solos electos hîc per verba *Semen Abrahæ* intelligi.

Hoc verò quid est, quod de fidelibus non electis pandit nobis Smiglecius? Quis unquã audivit fideles dari non electos? Perinde hoc est, ac si quis dicat dari, electos, nõ electos. Nihil enim aliud est, cujus causâ homines dicantur electi, quàm Fides; & præter fidem dari electionem, putidum humani cerebri commentum censendum est.

Libet autem hîc brevissimè sensum hujus tam insignis loci asscribere, cùm Smiglecius etiam non pauca de eo a re valde aliena disseruerit. Thesis est v. 9. Christum gratiâ Dei pro omnibus gustâsse mortem, hoc est, non casu vel malitia hominum mortuum esse, sed singulari & gratioso Dei consilio. Hæc Dei gratia declaratur v. 10. quòd scilicet decuerit Deum, qui alios omnes fideles servaturus erat, principem salutis illorum, eadem ratione, quâ ipsos ad immortalem perducere decreverat, ad eandem immortalitatem perduceret. Quæ verò sit ista ratio, versu quatuordecimo explicatur. Rursus, quare decuerit Deum, eadem ratione ad immortalitatem perducere Christum, quo alios omnes fideles, ita probatur, quòd & Christus & fideles sint ex uno Deo omnes, hoc est, tam ad Deum pertineant fideles & Deo chari sint, quàm ipse Christus, licet ille aliis omnibus præstet. Æquè autem charos esse Deo omnes fideles, atque ipsum Christum, docet eo, quòd Christus non erubescat fratres eos appellare, idque testimoniis allatis, eleganter & argutè comprobat. Porrò quodnam decretum Dei de omnibus fidelibus fuerit, explicat, dum ait, pueros communicâsse carni & sanguini, hoc est, obnoxios esse variis afflictionibus & ipsi etiam morti, quatenus scilicet Deo serviunt, &

propterea etiam ipsum, nempe Iesum, similiter participâsse eisdem, hoc est, Dei voluntate accedente, iisdem afflictionibus & eidem morti subjectum factum esse, & sponte etiam sua sese illis subjecisse, ut morte interveniente, postquam exaltatus in cælum fuit, & diabolum aboleret, & omnes fideles a metu mortis liberaret. Idem amplius declarans per antithesin, addit, Christum non esse Servatorem Angelorum, sed hominum fidelium, ideoque necesse fuisse, ut in omnibus, quæ in homines fideles adversa cadere possunt, (de his enim omnibus tantùm sermo est hoc in loco) illis similis fieret, ut, præter alia antè commemorata commoda, misericors etiam & fidelis pontifex fieret in iis, quę ad Deum, ad expiandum peccata populi. Nam eò quòd ipse passus est tentatus, potest etiam aliis fidelibus, dum tentantur, ut ille tentatus fuit, afflictionibus & ipsa morte, auxiliari. Hunc sensum esse hujus loci, plenum consolatione, nemo, qui non oscitanter eum legerit, diffitebitur, quem illo monstroso de incarnatione dogmate ex animis hominum extirpari, prorsus necesse est.

CAPUT XXIII.

De loco Zach: 12. In quo Deus confixus esse dicitur.

Deum, nempe illum summum, hominem factum esse hactenus demonstratum nõ est, nec demonstrari ulla ratione unquam a quoquã poterit. ergo nec Deum in carne passum vel mortuum & demonstrari potest. Tentat tamẽ id Sm. Videamus, quibus fretus conjecturis. Argumenta enim nulla dari possunt ad rem tam monstrosam & blasphemam, non dicam demonstrandam, sed vel levissimè innuendam.

Propheta Zacharias ait: *Aspicient ad me quem crucifixerunt*. Hinc infert duo Smigleci[us], 1. est, Deum verum factum esse hominem. Nam non nisi in carne transfigi eum potuisse. 2. Deum hunc non esse patrem sed Christum. Is enim transfixus est, & eo transfixo impletum esse ait Iohannes, quod Zacharias dixit. Negamus nos utrumque. Potuit enim dici, Deum tunc esse transfixum, cùm Christus fuit transfixus, ob summam conjunctionem, quæ est inter utrumque. Quemadmodum etiã dicitur, eum, qui tangit populum Dei, tangere pupillam illius; &, qui minimis Christi benefacit, vel eos persequitur, Christo ipsi benẽ facere vel eundem persequi. Quod etiam vidit Ioh: Tosarrius, dum ait: *Sed prius aspicient ad me, quem confixerunt, crucifigentes filium illum mihi unigenitum*, &c. Quam nostram responsionem, quæ per se facilis est, & nihil in se absurdi habet, elevare quidem conatur Smiglecius, suo more, sed frustra. Primùm enim satis prolixè docet, verum esse, quòd, quæ amicis Dei fiant, Deo tribuantur, nescio

Ioh: 19. 37.

Quomodo Deus confixus.
Zach: 2. 8.

Mat: 25. 45.
Act: 9. 5.
In paraphrasi super hunc locum.

scio quo fine. Per hoc enim non suam, sed nostram confirmat sententiam. Deinde verò ait, *hunc loquendi modum non nisi tunc adhiberi, cùm duarum personarum sit inter se quasi quædam comparatio, & uni respectu alterius idem tribui intelligitur.* Sed falsam esse hanc regulam, exemplum ex actis allatum convincit. Quæ enim comparatio duarum personarum in his verbis Christi, *Saule, cur me persequeris.* Nonne absolutè Christus nominatur, absque comparatione ulla cum aliis? & tamen non Christus, sed alii intelliguntur. Præterea locus Apoc: 1., in quo affirmatur, quòd Christum sit visurus omnis oculus, & quicunque (sic enim est in Græco) eum pupugerunt, regulam illam falsam esse similiter ostendit. Ibi enim de solo Christo absolutè, absque ulla comparatione sermo est: & tamen certum est, id non de Christo, sed de ejus populo intelligendum esse. De Christo enim solo dici non potest, *quicunque eum transfixerunt*, cùm tantùm unus id fecerit, vel saltem semel tantùm id factum sit. Vox autem, *quicunque*, & multos fuisse, qui illum transfixerunt, & sæpiùs id accidisse, indicat, & hos speciatim præ aliis, qui verbis *omnis oculi* innuuntur, Christum visuros, hoc est, judicium & sententiam illius experturos esse, dicitur: Christum autem propriè videre nemo potest, nisi qui immortalis ipse etiam futurus sit. Denique locus est Malach: 3. 8. ubi disertè bis dicitur, absolutè absque ulla comparatione, Deum fuisse confixum vel affixum vel spoliatum a populo suo, quia scilicet decimas non reddebat servis Dei. Quinam Christum transfixerint.

Deinde docere nititur Smiglecius, Iohannem tum in Evangelio, tum in Apocal: hunc locum interpretari. Sed hoc concesso, nihil tamen evincet Smiglecius. Nihil enim obstat, quominùs Apostolus verba prophetæ, quæ de Deo dicta sunt, de Christo interpretetur, quia scilicet id, quod de Deo dictum fuit, in Christo sit impletum. Fallit autem Smiglecius dum ait, non hoc solùm dici a Iohanne, sed etiam ita esse apud Zachariam scriptum. Nam ita apud Zachariam scriptum esse dici jure potest, quemadmodum tunc impletum fuit, cùm ista Iohannes scriberet, licet de alio scriptum sit. Res ipsa scripta fuit apud Zachariam, quæ Christo accidit in cruce pendenti: Ea verò tribuitur Deo, quia, quicquid ignominiæ Christo illatum est, id in ipsius Dei personam totum redundavit. Apocal: verò 1. Zachariæ testimonium adduci a Iohanne, prorsus incertum est; & satis est allusionem tantùm ad illud a Iohanne factam esse, præsertim, cùm mutata sint ipsa verba, ut suprà docuimus. Quæ deinceps de tempore, de quo prophetia Zachariæ sit intelligenda, disserit, nempe quoad confixionem attinet, tempore passionis Christi impletam, quoad vi-

sionem verò, in die judicii implendam esse, hæc ad argumentum nihil faciunt;& quantumvis Sancti patres visionem illam ad diem judicii referant,nihil tamen in ea certitudinis est.Potest enim dici,tunc vidisse Iudæos, quem confixerant, quando Christi erga se severitatem experti sunt. Quomodo etiam dicitur, eos visuros fuisse filium
Mat. 26. 64. hominis sedentem in dextera Dei,ab eo tempore,quo Christus coram illis stetit,& damnatus ab illis fuit. Vatablus certè hæc verba, *Ut aspiciant ad me ad eum quem transfixerunt*, ita interpretatur, quòd quidam eorum,qui Christum crucifixerant,spiritu illo gratiæ Christum sint cogituri, & Iohannes Oecolampadius,minimè hac in re suspectus,super hunc locum ita scribit: *Minus dextrè locum hunc interpretantur, qui adagii loco utuntur eo, in eos qui rei fuerunt mortis Christi, quòd spectaturi sint in die judicii, quem crucifixerint. nam hìc pœnitentiam pollicetur.*

Quòd verò hinc argumentum suum confirmari credit Smiglecius, quia Christum, non verò Patrem visuri sint oculis corporeis in judicii die Iudæi, illud per se falsum est. cùm, ut suprà diximus, tam impossibile sit,ut oculis corporeis Christū videant homines,quā impossibile est, ut ipsum Deum videant. Ejusdem enim cum Deo nunc naturæ est Iesus Christus, ut pote qui factus sit spiritus vivificans. Visio autem illa Christi,de visione tantùm eorum, quæ Christi adventum comitatura sunt,intelligenda est. Unde etiam alibi dicitur, quòd
Mat. 24. 30. signum filii hominis appariturum sit,hoc est,id,quod signabit, Iesum filium hominis jam adesse.

Denique quòd Smiglecius ait ad Statorii objectionem, quæ est, quòd Deus in seipso transfigi non potuerit, sed in homine Christo, dicendum esse, *Deum, uti verè & reipsa fuiße hominem illum Christum* (sic habet Smiglecius, quæ verba vitio non carent) *ita verè transfixum eße non in divina, sed in humana natura, quæ tamen transfixio Deo tribuitur, quia Deus erat is, qui in humana natura subsistebat, quo sensu quoque Paulus ait, Dominum gloriæ crucifixum*, id refugium Smiglecii est ultimum & incertissimum. Crassè scilicet principium petere,cùm non est, quod respondeat aliud. Nunc argumentis his confirmare conatur, Christum esse Deum illum summum,& duabus constare naturis: mox sui oblitus,nudè affirmat,Christum esse illum Deum & duabus constare naturis. Quo sensu Paulus Christum gloriæ Dominum appellârit, jam non semel explicatum est ita, ut nihil præsidii in eo collocare possit Smiglecius.

Attulerant præterea aliam ad hunc locum responsionem Socinus& Statorius, nempe verba Zachariæ, posse ita verti, *& aspicient ad me cum illo quem confixerunt*, & hanc versionem autoritate Monachi

Pontificii Marci Marini confirmârant. Rationes præterea addiderant, 1. quòd Iohannes Apostolus, verba illa recitans, Dei mentionem omittat, nec verba illa, *ad me*, quæ apud prophetam habentur, recitet, non omissurus ea, si tunc extitissent. 2. quòd mox ea verba addantur, quæ de alia persona sermonem esse testentur, *& plangent super eum, ut in planctu super unigenitum*, &c. Vnde appareat, Deum non de se, sed de aliquo alio illa antecedentia verba dixisse. Smigl: insultans utriq; ait. *sentire scilicet adversarios, in quas se angustias conjecerint, ut suos errores aliter defendere nō possint, nisi scripturā aut corruptam clament, aut novis & inauditis lectionibus detorqueant, idque levissimis conjecturis adducti.* Sed ego dico: Sentire posse Smiglecium, se in magnas angustias conjectum, dum, & admissa lectione recepta, responsio datur expeditissima, de qua hactenus egimus; & ipsa etiam lectio jure impugnari potest. Sic enim & consequentia argumenti & assumptio negatur. itaque non habet, quod insultet. Quis autem nescit, multas parum veras extare sacrarum literarum interpretationes? Certè si alias Pontificiorum interpretationes, cum vulgata Latina conferas, correctionem hujus, illas quodammodo esse agnosces, & Isiodorum Clarium Birxianum, hominem Pontificium de semetipso scribere, quòd loca octo millia in vulgata Latina versione observârit & emendârit, testatur Vuithakerus in libro de scriptura sacra, quæst: 2. cap: 12. Præterea quid mirum est, si Iudæi tam evidens testimonium, in quo de Christo crucifixo & lancea perfosso prophetia habetur, ab ipso Evangelii initio corruperunt, vel saltem corrumpere conati sunt; & Iohannes, prout tunc legebatur, illud allegavit, quia scilicet satis esset, omissis etiam vocibus, *ad me*, ad rem, de qua agebatur, confirmandam? Cujus corruptionis exemplum simile adductum etiam a Socino est, ex Psal: 22. ubi pro eo, quòd legitur in quibusdam Hebraicis codicibus: *Foderunt manus meas & pedes meos*, legitur apud Iudæos, *Sicut leo manus meas & pedes meos.*

Quòd verò Marini autoritati opponit Smiglecius autoritatem universæ antiquitatis, id nullius ponderis esse censendum est. plus enim uni interpreti, dum nulla est de eo suspicio hæreseos, tribui debet, quàm multis aliis, qui interpretes non sunt. cùm nihil excogitari possit, quod illum unum ad istam interpretationem sequendam movere potuerit, præter solam veritatem, quam ex diligenti verborum prophetæ consideratione assecutus est. Reliquos verò dormitâsse hîc dici potest, qui alienas interpretationes secuti potiùs sunt, quàm vel cogitârunt, ut suas sequerentur. Verba Hebræa converti possunt, ut testatur Marcus ille Marinus, *aspicient ad me cum eo quem crucifixerunt.*

runt. Nam voces את אשר quæ ſonant *cum quo*, idem valent, ac ſi dictum eſſet, *cum eo quem*. Quod etiam ſimili loquendi modo Iohannes loquitur, *aſpicient in quem crucifixerunt*, pro, Aſpicient in eum, quem crucifixerunt, aut compunxerunt.

Scripturas ab Evangeliſtis non iisdem prorſus verbis ſemper citari, ſed interdum aliquid omitti, vel in aliud interpretando commutari, nemo negat: ſed hujusmodi mutationes ſine cauſa nunquam fieri ſolent. Iam ſi, quod vult Smiglecius, Iohannes indicare voluit, Deum fuiſſe compunctum in homine Chriſto, certè non omittendæ erant voces, quæ illud teſtimonium ad Deum referendum eſſe inprimis docent, &, quibus omiſſis, ad alium referri ea poſſe conſtabat. Quod quia factum eſt, jure aliquis ſuſpicari poteſt, verba illa ita accipi poſſe, ut de Deo non intelligantur, quòd eum ſint aſpecturi, præſertim cùm eundem ſenſum verba ſequentia prorſus ſuadeant: *Et plangent ſuper eum planctu, quaſi ſuper unigenitum, & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti*. Hæc enim de alio ſermonem eſſe præter Deum, apertè teſtantur. Non negari quidem poteſt, Deum interdum perſonâ mutatâ de ſeipſo loqui in tertia perſona: Sed hoc non eſt pro regula aliqua communi habendum; & non niſi tunc adhibendum, cùm nullus alius modus datur intelligendi ſacras literas, & cùm ipſa res prorſus ita exigit. Quod ſecus hîc fieri manifeſtum eſt. Commodiſſimè enim tam priora, quàm poſteriora verba de alio quàm de Deo intelligi poſſunt; & nihil prorſus eſt, quòd iſtam tam inſolentem perſonæ mutationem hîc admittẽdam eſſe cogat aut leviter ſuadeat.

CAPVT XXIIII.

De loco Act: 20. Deus acquiſivit eccleſiam proprio ſanguine.

Deum eccleſiam ſanguine ſuo acquiſiviſſe, confitemur: Sed Chriſtum ſub voce *Deus* intelligendum eſſe, negamus. Vt enim Smi-
Ioh: 17. 3. glecius confitetur, voce Dei verum & ſummum Deum ſignificari:
1. Cor: 8. 6. ſic nos patrem ſignificari contendimus. cùm pater ſolus ſit verus & ſummus Deus. Deum autẽ patrem dici poſſe ſanguine proprio eccleſiã acquiſiviſſe, figurato loquendi modo, pariter contendimus. Quia ſcilicet ſanguis Chriſti totus ſingulari ratione Dei fuerit. Et, ut ipſe Chriſtus, agnus Dei appellatur: ſic etiam ſanguis illius Agni, ſanguis Dei appellari jure poteſt. Et licet hæc loquendi ratio non ſit familiaris & trita in ſacris literis, non eſt tamen vel abſurda vel falſa: imò iſta figurata locutio, rẽ, de qua ſermo eſt, multò vividiùs exprimit, quàm ſi dictum eſſet, Deum eccleſiam per ſanguinem filii ſui acquiſi-

quisivisse. Et præstat sanè figuratum loquendi modum, ad intelligendum facillimum, admittere, quàm rem non tantùm absurdam, sed etiam blasphemam, in Christi religionem sacrosanctam introducere, qualis est, quòd Deus ille unus & summus, sanguinem habuerit, quo vix aliquid turpius dici de Deo potest. Quanquam nullo etiam modo contemnendum est illud, quòd Syriaca versio loco *Dei*, habet *Christi*. Hinc enim colligi potest, vel hanc vocem vel ei similem extitisse, in exemplaribus quibusdam. Quod etiam Beza confirmat, qui ait, in quinque exemplaribus legi, Domini & Dei. Quod si verum est, quis non videt, de Domino, qui est Iesus Christus, propriè id dictum esse, de Deo verò impropriè dici posse? Lectio etiam, quam Licinius, certè non tanquã suam, attulit, licet mihi non probetur, tamen multò tolerabilior est sensu illo, quam verbis Pauli subesse contendit Smiglecius. Præstat enim semper duram admittere locutionem, quàm articulum fidei constituere multis modis improbandum & detestandum. Quod idem etiam de Ochini sententia dico, quanquam nescio quid is ea de re sentiat, præter id quod hîc Smiglecius asscripsit. Christi enim sanguinem patris Dei voluntate pro nobis fusum esse, nihil absurdi continet: At Deum illum unum, sanguinem proprium habuisse, tantùm non est Deum abnegare. Nam quæ Smiglecius huic explicationi (quam tamen ego non omnino approbo) objcit, hoc modo *etiam sanguinem taurorum & vitulorum ex Dei voluntate fusum, dicendum esse sanguinem Dei, imò & sceleratorum hominum sanguinem, cùm ex justitiæ divinæ mandato funditur, sanguinem Dei fore. Denique sanguinem Christi fore sanguinem dæmonum & Pharisæorum, quia eorum voluntate effusus sit*, ista omnia ingenii sophistici Smiglecii indicia tantùm sunt: rem autem ipsam non tangunt. Nam dicere posset Ochinus, se non tantùm dixisse, Christi sanguinem Dei sanguinem appellari, quòd voluntate patris fusus sit, sed quòd *pro nobis*, nempe redimendis, fusus sit, Dei voluntate. Hoc verò nec de tauris & vitulis sub lege, nec de sceleratis hominibus dici posse. cùm nec istorum nec horum sanguis pro nobis redimendis fundatur. Diversam porrò esse voluntatem dæmonum & Pharisæorum, a voluntate Dei. Illorum enim voluntatem, malitiam ipsorum fuisse: at Dei voluntatem, ipsius gratiam significare, quemadmodum etiam vox voluntatis vel beneplaciti interdum accipitur. Hæc verò non ideo scribo, quòd prorsus Ochini sententiam approbem: sed ut ostendam, nihil habere Smiglecium, quo istam Ochini sententiam jure refellat. Nunc, quod Socinus hac de re scripsit, & ego paulò ante etiam dixi & declaravi, defendendum suscipiam.

Præstat figuram admittere, quàm absurdum dicere.

Varia lectio loci Act: 20.

In audi-

Inauditum esse, ait primum Smigl:, *Christi sanguinē dici Dei Patris sanguinem, aut nos Dei patris sanguine redemtos. Imò cùm redemptio nostra Deo patri tribuitur, additur per Christum, vel sanguinem ejus, nō verò per sanguinem Dei patris.* At hæc responsio infirma est. Hinc enim non sequitur, id falsum esse vel impossibile, sed tantùm, rarum esse & insolitum. Potest autem id, quod rarum & insolitum est, verissimum esse, si scilicet cum analogia Christianæ religionis conveniat, & aliquo modo excusari possit, quem etiam suprà explicavimus Nec quicquam impedit, quominùs communiter propriè dicatur, Deum patrem per Christum vel sanguinem Christi nos acquisivisse: semel autem dicatur impropriè, Deum patrem nos suo sanguine acquisivisse.

Deinde ait, non quomodocunque hoc loco dici sanguinem Dei, sed proprium Dei, ἴδιον. sanguinem autem nusquā dici alicujus proprium, nisi vel sit naturalis vel à natura profectus. Sed vana est ista Smiglecii consideratio duplici de causa. Prior est, quòd vox Græca ἴδιος aliud nihil significet plærumq;, quàm vox *suus*, & perinde etiam sic ab interpretibus versa est, ut Ioh: 1.11. *sui cum non receperunt. Qui fornicat, in*
1. Cor: 6.18. *suum corpus peccat*, utrobiq; enim est vox Græca ἴδιος. Altera est, quòd sanguis Christi sanguis Dei appellari potest, etiam si non naturaliter a patre proficiscatur, quia scilicet, operatione potissimùm patris miraculosa, sanguinem illū suum Christus habuerit. Christum enim secundùm humanam generationem patrem non habuisse, quàm sit ab omni verissimilitudine alienum, in refutatione Monstrorum a Smiglecio confictorum fusissimè demonstratum est. *Denique* ait, *nullam legitimam afferri rationem, cur sanguis Christi dici debeat hoc loco sanguis Dei.* Quia verò, præter id, quod modò dixi, Socinus etiā docuerat, qua ratione legitima id dici possit, Quia scilicet Deus sanguinē Christi, ut suum, possederit, & pro nobis eum dederit, respondet in hunc modum, *Nulla possessio extrinseca facit, ut sanguis alicujus esse dicatur, nisi possideatur ab eo naturaliter, tanquam quid ad naturam ejus, qui eum possidet, spectans. Sic animam & corpus non dicimus esse ullius, qui ea naturaliter non habet.* At primùm ineptè sanguinis mentionem facit Smigl:, cùm de sanguine sermo est. Nam ostēso eo, quòd res similes sanguini, possint dici esse alicujus, qui tamen eas naturaliter non possideat, jam constabit, nihil Smiglecium dicere. Nonné ve-
1. Cor: 6. 20. rò disertè Paulus ait, *Glorificate Deum in spiritu vestro & corpore vestro, quæ sunt Dei.* Quemadmodum igitur spiritus & corpus fidelium, Dei sunt, quia Deus ea singulari ratione possidet: sic etiam Christi

sanguis Dei sanguis appellare potest, quia eum Deus singulari modo possederit. Quod enim de corpore, id etiam de parte corporis dici potest. Quâ operâ etiam refutatum est illud, quod pro absurdo affert Smiglecius, *nempe omnium etiam sceleratissimorum sanguinem, imò etiam omnium pecudum, dici posse sanguinem Dei, cùm sit sub perfecto Dei dominio, possessione, potestate, ut possit eo uti, quocunque modo velit.* Alia enim ratione dicitur de piorum corporibus & spiritibus, quòd Dei sint, quàm de impiorum: Imò hac ratione negatur quodammodo, aliorum hominum spiritus & corpora Dei esse, cùm dicitur, fidelium corpora & spiritus esse Dei. Jam si Christi populi spiritus & corpora sunt Dei, qui tamen nec ita a Deo genitus, nec ita perfectè cum Deo unitus est, ut Christus, quid, de Christi sanguine dici posse, dubitemus, eum Dei esse, qui & miraculosissimo modo a Deo genitus, & perfectissimo modo cum Deo unitus fuit?

Ad alterum respondet Smiglecius; *Deum dare pro peccatis sanguinem Christi, si rigidè loqui velimus, falsum esse. Deum enim patrem sanguinem Christi non dare, sed accipere.* Sed error est Smiglecii, qui Christum datum fuisse credit alio tempore, quàm quo sanguis ipsius datus fuit. Tum enim Christum datum fuisse testantur sacræ literæ, cùm sanguis illius effusus fuit: & vox *dandi* non talem dationem, quæ aliquem accipientē requirat, significat, sed idem valet, quòd vox *tradendi*, quia scilicet eū Deus impenderit, ut nostræ saluti consuleretur. Ioh. 3. 16. Potest autem aliquis tradi, in mortem scilicet, etiamsi nemo sit, qui eum accipiat. Patrem porrò sanguinem Christi accepisse, & Christum Patri sanguinem suum obtulisse, duo magni sunt errores Smiglecii & Ecclesiæ illius, de quibus in refutatione Monstrorum, & alibi actum est.

CAPUT XXV.

De tribus nostrorum argumentis.

TRIUM argumentorum nostrorum adversus ficticiam incarnationem solutionem audiamus. Argumentum nostrum primum est. Deus pati & mori non potest. Ergo nec caro vel homo fieri. Caro enim passibilis est & mortalis. Solutio Smiglecii est; *Deus in natura divina nec pati nec mori potest: at in natura humana utrumque Deo convenire potest. Neque enim, cùm Deum in natura humana mori dicimus, Deum desinere volumus, aut detrimentum aliquod naturæ divinæ subire, sed mortem in humana natura, quæ per mortem dissolvitur, excipere, ad Deumque eo solo nomine spectare, quòd is, qui naturam humanam*

Argumentum 1. nostrorum.

Solutio Smiglecii.

 suâ sub-

suâ subsistentiâ sustentat, Deus est, seu quod ille homo est etiam Deus. Appello hîc judicium tuum, benevolè lector, an aliquid respondere possit Smiglecius, nisi contra omnes respondendi leges perfricta fronte peccet, petendo scilicet id, quod est in principio. Pandit nobis ecclesiæ suæ placita, & illa pro responsione ad argumenta, ex ipsis sacris literis & sana ratione petita, sufficere credit, apud eos, qui litem ecclesiæ isti movent, & erroris eam multiplicis accusant. Præterea hoc omisso nihil tamen proficit. Nondum enim ostendit, quomodo Deus mori possit, quod ostendendum illi erat. Cùm enim mori non sit, nisi suppositorum vel personarum: natura verò humana, persona vera non sit, ut ipsemet paulò infrà fatetur, sed divina tantùm natura personam constituat, parumne liquet, nullo modo dici posse, Deum in natura humana mortuum esse, nisi simul dicatur, divinam naturam mortuam esse. Hæc verò quanta est blasphemia? Contraria in diversis subjectis esse posse, quod ulteriùs affert Smiglecius, nemo negat; imò, contraria ad constitutionem ejusdem subjecti nonnunquam concurrere, non diffitemur, ut in homine videmus animam & corpus convenire: Sed hoc nihil ad rem facit. Conveniunt enim hæc omnia, tanquam partes ad totum. Partes autem totius contrarias esse nihil impedit: Sed in Christo non conveniunt duæ naturæ contrariæ, ut partes, testibus ipsis adversariis, sed sunt duæ substantiæ essentiales. Deus enim una est substantia: homo altera. Et porrò quemadmodum anima unita corpori, nec corpus dici potest, nec ratione uniti corporis mortalis: sic nec Deus, etiamsi uniatur homini, caro dici potest, neque, ratione carnis, dici mortalis. Quod quidem tanti ponderis est, ut nulla ratione illud movere queat Smiglecius, nisi ad suos errores redeat, & dicat, alia ratione unitum esse Deum cum carne, quàm animam cum corpore. Deum scilicet ita, ut subsistat in carne, suâque divinâ subsistentiâ faciat, carnem subsistere. Sed hîc modus subsistendi, qui tamen nullo nititur fundamento, & otiosorum hominum frivolum & putidum est commentum, alius erroris, quo vix gravior esse potest, origo & causa est. quòd scilicet Christus homo non erit verus aut perfectus. Quod ipsemet Smiglecius tandem fatetur, dum ait: *Componi in unum non possunt, quæ sunt omni modo perfecta, sed ut minimùm alterum imperfectum esse oportet. Sic natura hominis perfecta ex duabus imperfectis, anima scilicet & corpore conflatur, & omne totum ex partibus suis constituitur. Quocirca neque humana natura venire in compositionem cum verbo posset, si esset omni modo completa & perfecta, hoc est, si suam naturalem subsistentiam haberet: imò ea propterea nititur verbo, ut suam ultimam perfectionem a verbo accipiat,*

Refutatio solutionis.

Deum mori posse dici non debet.

qua

quâ in mundo existat. Non est igitur natura humana in verbo ita perfecta, ut omnem suam naturalem perfectionem habeat. Caret enim naturali perfectione subsistendi, & ejus loco supernaturalem & divinam subsistendi rationem accipit a verbo. Idcircoque nec personæ rationem completam habet, nisi ex verbo. Est enim persona hominis illius divina non humana, sicut & subsistentia. Quæ verba omnia ideo asscripsi, ut, in quid tandem ista concertatio desinat, pius lector videat, nempe naturam humanam in Christo imperfectam esse, & personam veram humanam, Christum non fuisse; & nisi hoc dicatur, nulla ratione defendi istud mysterium, si Deo placet, incarnationis posse. Iam verò quomodo sacra scriptura & veritas divina vim magnam non patitur, dum contra manifestissima ejus testimonia, quibus Christum hominem esse affirmat, tantùm non negatur, eum esse verum hominem. Quomodo enim verus homo is esse potest, in quo non est natura humana perfecta, & qui persona humana non est? Auditumné unquam est, hominem verum eum appellari? Permittitné id ulla ratio sana? Ita scilicet lusit in divinis rebus hostis humani generis juratus, ut vix ea vera esse possint, quæ sacræ literæ disertissimè affirmant, præ illis, quæ de suo ad Christi religionem assuit. Hominem aliquem appellari, qui non sit verus & perfectus homo, qui non habeat naturam perfectam humanam, & non sit persona humana perfecta, est, negare eum esse hominem; nec ullus loquendi modus tale quid admittit, nec exemplum ullum dari potest. Et quantò hoc rectiùs consideratur, tantò magis error esse absurdissimus simul & perniciosissimus apparebit. Nam præterea, quæ jam dicta sunt, quomodo spes humani generis non vacillabit, si Christus non est verus homo, si non habuit perfectam naturam humanam, si persona hominis Christi non humana fuit, sed divina? cùm ad spem gignendam hoc inprimis requiratur, ut is, in quo spes immortalitatis proponitur, per omnia, quoad naturam nostri similis sit, & talis prorsus persona sit, quales nos sumus. Nonné hîc est spiritus Antichristi, qui negat, Iesum (esse) Christum, qui in carne venit? Videant igitur, quid faciant illi, qui, nisi negent, Christum humanam naturam perfectam habuisse, & personam hominis perfectam fuisse, placita sua tueri nequeunt. Non hîc laborandum erat, ut doceretur, quòd Christus alio modo homo sit, quàm nos. hoc enim ad nostram consolationem Deus extare omninò voluit; &, ut homo sit is, qui naturam perfectam non habet, & persona humana non est, nulla admittit scriptura, nulla ratio: sed in eo desudandum erat, ut doceretur, Christum alio modo Deum esse, quàm est Deus ille unus, nempe non naturâ aut personâ, sed dignita-

Homo verus non est sine persona humana.

Spei nostræ in eo fulcrum est, quòd Christus est verus homo, & humana persona.

1. Ioh: 4. 8.

gnitate & munere. Hoc enim & ſacræ literæ & ipſa ratio fieri poſſe teſtantur. Non omnis enim, qui Deus eſt, naturâ Deus eſt, aut perſona eſt divina: Sed omnis, qui homo eſt, naturam humanam perfectam, ut habeat, & perſona humana ut ſit, prorſus neceſſe eſt.

Argumentum 2. noſtrorum.

2. Argumentum noſtrorum eſt. In Deum nulla cadit mutatio. At ſi Deus fieret homo, mutaretur nova ſubſtantiali perfectione acquiſita. Non igitur potuit Deus fieri homo. Solutio Smiglecii, vel potius Theologorum ipſius, multis quidem verbis concepta eſt: Sed verba nihil proficiunt. Summa rei eſt. *Deo competere mutationem activè non paſſivè; & quando dicitur, Deum hominem eſſe factum, id non ita intelligi, quaſi aliquam à natura humana acceperit perfectionem, ſed eam potiùs naturæ humanæ communicârit.* Sed nodus non ſolvitur. Nam ſi id acceſſit ad naturam divinam, quod antea in ea non erat, firmum manet, in Deum cecidiſſe mutationem etiam paſſivè. Præterea non tantùm is mutatur, qui aliquam aliunde accipit perfectionem, ſed etiam is, cui aliquid, quantumvis imperfectum, in natura accedit: imò tantò indignior aliquo eſt mutatio, quantò id, quod illi acceſſit, imperfectius eſt. Exemplum animæ Smigl. nihil juvat, imò pro nobis facit. Anima enim, quando jungitur corpori, eatenus mutari dici poteſt, quatenus antea, cùm extra corpus eſſet, nullam virtutem exercere poterat, & ita quodammodo nihil per ſe ſubſiſtens erat: juncta verò cum corpore omnes operationes exercere poteſt. Pari ratione Deus, ante quam homo fieret, operationes humanas, quales ſunt, affligi, pati & mori, exercere non poterat: factus autem homo, eas exercere demum potuit, & ſic eſt mutatus.

Solutio Smiglecii.

Refutatio ſolutionis.

Argumentum 3. noſtrorum.

3. Argumentum noſtrorum eſt. Si Deus eſſe homo, ſtatuatur erunt duo filii Dei. Vnus æternus & immortalis, alter in tempore natus & mortalis, cùm tamen Paulus neget, ſe ſcire alium Chriſtum, niſi crucifixum. Solutio Smiglecii eſt repetitio otioſa eorum, quæ antea tum alibi, tum in hoc ipſo capite dixerat, idque cum iſta ſua craſſa fallacia petitionis principii, nempe *æternum illum & immortalem Dei filium factum eſſe hominem mortalem, & illum hominem, eſſe filium Dei naturalem. & cùm Deus dicitur factus homo, eo ipſo concludi, Deum eſſe eundem in homine. Hominem enim illum non naturâ ſed perſonâ & ſubſiſtentiâ eſſe Deum. Quod ſi Deus & homo, uti naturis ſunt diſtincti, ita & ſubſiſtentiis eſſent diſtincti, procul omni dubio non unum eſſe, ſed duos, duasque perfectas perſonas.* Quæ omnia quàm ſint erronea, jam antea indicatum eſt. Nam ſi Chriſtus homo verus eſt, naturam humanam perfectam habeat, & perſona humana perfecta ut ſit, neceſſe eſt. Non datur enim nec ex ſacris literis, nec ex ſana ratione, alia hominis

Solutio Smiglecii.

Refutatio ſolutionis.

minis

minis veri consideratio. Si Christus homo perfectâ habet humanam naturam, & si Christus est perfecta humana persona, necessariū est, aut duas esse personas in Christo, & duos Dei filios, aut Christum non habere divinam naturam, nec divinam esse personam. Quoniam verò prius illud falsum est prorsus, hoc posterius verum esse constat. Et benè habet, quòd ipsemet Smiglecius fatetur sub ipsum finem cap., duas naturas individuas, fore duas personas, si diversas subsistentias habeant. Hoc ipso enim sententiæ suæ errorem prodit, dum naturam individuam credit esse posse sine sua subsistentia, quod contradictionem implicat. Nam, quod est natura individua, illud subsistentiam habet: Quod subsistentiam non habet, natura individua esse non potest.

CAPUT XXVI.

De variis Socini, ex libello, quem Examinationem argumenti pro Trino & uno Deo omnium potissimi, vel certè usitatissimi, inscripsit, argumentis.

HOc Capite Smiglecius iterum varia Socini argumenta, ex libello, quem examinationem argumenti pro trino & uno Deo inscripsit, diluturū se promittit. Quæ licet ab ipso Smigl. in Monstris, quæ vocat, Arianismi, ut ipsemet hîc fatetur, sint tractata omnia: libet tamen, in gratiam lectoris, compendiosè repetere, ut responsio ad hunc libellum sit integra. Notandum autem inprimis est, Smiglecium injuriâ, argumenta Socini ista appellare, ad quæ responsionem ipse parat, cùm ad argumenta adversariorum in libello isto Socinus respondeat. Nam ut rem ordiar, sic ea se habet: Argumentantur adversarii ex eo, quòd Christus appellatur Deus, Deus autem unus tantùm est, Christum esse illum unum Deum. Ad hoc respondet Socinus, docendo vocem *Deus*, duobus potissimùm modis accipi. Significare enim tum eum, qui ita est Dominus omnium, ut neminem habeat superiorem, & a nemine pendeat: tum eum, qui ab illo uno Deo imperium habet, vel divinitatis est particeps. Quia verò Christus hoc posteriori modo Deus est. Deus enim ideo est, quia Pater eum sanctificârit & miserit, vitiosè ex eo, quòd Christus sit Deus appellatus, colligi indicat, eum esse unum Deum. Ad hæc quid Smiglecius? Loco refutationis legitimæ, docere nititur, duobus modis nomen Dei in scriptura accipi, propriè & Metaphoricè. *Propriè*, ait, *Dei nomen, verum Deum significare, verum porrò Deum esse solum illum, qui essentiâ Deus est, & propterea etiam summum & independentem, & propter eandem rationem colendum esse & adorandum, quòd divina essentia sit divini cultus propria.*

Argumentum adversariorum.

Solutio Socini.

Responsio Smiglecii.

pria. Metaphoricè Deos eße, qui aliquam Dei similitudinem participant. Hos verò non eße veros Deos, neque pro diis adorari poße. Idem etiam de cultu divino statuendum eße, nempe neminem coli poße divino cultu, qui eßentiam divinam non habeat, & hinc tandem infert, *aut Christum verum Deum non eße, & coli a nobis divino cultu non poße, aut si id admittatur, neceße eße fateri, ipsum eße illum unum cum patre Deum.* Qua in re quàm turpiter hallucinetur, & quàm malè se gerat Smiglecius, judicet pius & eruditus lector. Equidem hominis ingenium hîc valdè miror. Nam nec directè nec obliquè distinctionem Socini, quam in voce *Dei* ostendit, oppugnat: & ea, quæ de Christi divinitate ex loco Ioh: idem affert, intacta prorsus hoc in loco relinquit. Vnde constat, immota ea omnia stare, quæ Socinus dixerat. Opponere autem distinctionem novam, & significationes diversas vocis Deus, distinctioni jam a Socino allatæ, quid est aliud, quam conflictum declinare? Quæ tamen distinctio Smiglecii non omnino vera est. Nam ubi analogicè duobus aliquid convenire ostenditur, ibi non est locus propriæ & metaphoricæ significationi. Vtraque enim significatio analogica propria est, quamvis una alterâ sit excellentior. Vt, exempli gratiâ; si quis dicat Pharaonem & Iosephum administratores fuisse regni Ægypti, non rectè Pharaonem id propriè, Iosephum impropriè fecisse, dici potest, sed utrumque propriè id fecisse dicendum est, licet alter altero superior ea in re fuerit. Et quantò minor est inter analoga comparatio vel similitudo, tantò etiam plùs aberit alterum ab altero. Vt, si dicam, Solem & candelam lucere, soli hoc perfectissimo modo, candelæ verò imperfectissimo (respectu solis) tribuitur, & tamen utrique propriè: Sic etiam, quando Dii appellantur Angeli & homines, licet multùm differat ipsorum divinitas a Dei illius unius divinitate, tamen propriè Dii esse & divinitatem propriè habere dici debent, & vox ista metaphoricè, in illis nullum verum locum habet. Porrò quòd verus Deus is sit solùm, qui essentiâ Deus est, quàm falsum sit, alibi docuimus. Nec per exempla, quæ affert Smiglecius de auro & homine, probari potest. Voces enim hominis & auri nonnisi essentiam hominis & auri significare possunt: At vox *Dei* non essentiam propriè, sed dignitatem significat; & non proprium, sed appellativum, ut vocant, nomen est, quòd omnibus illis competit, quicunque divinâ potentiâ sunt præditi: Deo autem uni, figurato loquendi modo, per excellentiam scilicet, tanquam proprium tribuitur. Quia scilicet ille summam habeat potentiam, eamque a seipso.

Refutatio respõsionis Smiglecii.

Distinctio Smiglecii vocis Dei falsa.

Cultus divinus sub novo Fædere debetur etiam homini Iesu unâ cum Deo.

Cultum verò divinum, præter unum illum Deum, Christo homini etiam competere sub novo Fædere tam est obvium, ut, tantùm non vo-

non volentem eum in meridie cæcutire, dici possit, qui illud non videat aut intelligat. De quibus omnibus fusè egimus in refutatione Monstrorum Smiglecianorum. Quorsum enim, ut alia multa taceam, istæ novæ & antea inauditæ salutationes & vota, quibus tam a Deo patre, quàm a Domino nostro Iesu Christo precantur gratiam, pacem & misericordiam viri divinissimi, Apostoli? Quorsum nova illa Cantio, quâ, & sedenti in throno & Agno, tribuitur ab omni creatura, quæ in cælo est & in terra & in mari, benedictio, laus, honor in secula seculorum? Et si ulla ex re, quantum Satanas in mentibus hominum corrumpendis effecerit, inprimis ex hac constat, quòd, homini Iesu Christo a Deo exaltato cultum divinum non deberi, nisi per quandam ridiculam & ficticiam idiomatum communicationem, orbi Christiani jam pridem persuasit. Hoc, hoc est illius virus, quod ab ipso initio in Christum evomebat, dum excitabat eos, qui negabant Iesum (esse) Christum, qui in carne venit, quod, quia aperto hodie Marte tractare non audet, per cuniculos tamen agit. Interim hominibus persuadet, se Christum hominem plùs honorare, quàm eum honorant veri cultores Dei, quia alienâ subsistentiâ sustentetur, nempe divinâ. Hanc verò, ubi inquisieris, nullam esse agnosces; et sic unâ cum ista ficticia divina subsistentia, Christum ipsum etiam tantùm non amittes. Sed vivit, vindex veritatis suæ, Deus, & eam tandem, quasi post liminio revocatam, universo mundo commendatam efficiet, ut omnes agnoscant, Vnum esse Deum, patrem, ex quo omnia, & nos in illum; & unum esse Dominum, hominem Iesum Christum, unà cum Patre colendum & adorandum ab omnibus, quicunque ad salutem æternã aspirant. Verus ille unus & summus Deus, Christus esse nequit, quia Christus homo naturâ est, & persona humana, ut sit necesse est. Duas verò substantias perfectas in unum componi non posse, suprà ipse Smigl: fassus est: Et tamen cultus illi divinus debetur, tum quia Deus ita velit, tum quia divina potestate præditus sit. Potestatem autem semper comitatur honor.

Ad id porrò, quod Socinus dixerat, Christum, esse verum Deum, sed non æquè verum ac patrem, & Deum esse, non æqui vocè sed analogicè, ita ut, ratione excellentissima, vox Dei, Deo summo cõpetat, minùs verò excellenti, aliis qui Dii appellantur, suo more respondet Smiglecius: *Verum Deum ab essentiâ dici, & eum, qui non habet essentiam divinam, nullo modo verum Deum esse. Alioquin omnes illos veros Deos futuros, qui Dii appellantur, cùm tamen tantùm unus verus Deus esse dicatur in sacris literis.* Sed fallitur Smiglecius, du verũ Deũ ab essentiâ præcisè dici putat, nec ulla id ratione probari potest.

Vox

Vox Deus dignitatis est non essentiæ.

Vox enim Deus dignitatis nomen est, non essentiæ; & quicunque veram divinitatem. hoc est, veram potestatem divinam habet, is suo modo verus Deus est; & porrò, quia ista dignitas Deo illi summo, nempe patri, qui essentiam etiam divinam habet, perfectissimo modo competit, ideò solus verus Deus appellatur.

Æquivocè Christum & alios, qui Dii appellantur, Deos esse, quia essentia illis hæc non conveniat, parum rectè asseritur. Æquivocatio enim est, ubi nomen duntaxat manet idem, significatio verò mutatur. Vt cùm ursus dicitur & anima, terrestre & sydus cæleste. At in voce *Deus*, Christo & aliis tributa, non tantùm nomen manet, sed etiam id, quod vox ista verè significat. Manet enim vera divinitas, quam omnes ii, qui Dii appellati sunt, & inter eos inprimis Christus, habet, licet ea divinitate, quam Deus ille unus habet, sit inferior. Quæ ista analogia est, de qua Socinus loquitur, cùm scilicet id, quod uni competit perfectissimè, alteri vel aliis competit suo modo. Ad quam dum Smiglecius, suo more, picti hominis exemplũ accommodat, vix seriò rem agere videtur. Quid enim homo pictus, qui nullo modo homo dici potest, (ut partim vox *pictus* voci homini addita prodit; partim res ipsa evincit, cùm nec animam, nec corpus habeat) cum homine vivo commune habet, præter solum nomen & externa delineamenta? Dum verò simili modo Christum Deum esse, respectu illius veri summi Dei, quo homo pictus homo est, respectu hominis vivi, videat ipse, quid agat. Nobis enim in rebus divinis cavillationibus uti, religio est. Veram divinitatem, eamque talem & tantam habet Christus, ut pater neminem judicet, sed omne judicium dederit filio, ut omnes honorificent filium, sicut patrem, & qui non honorificat filium, non honorificet patrem. Verus igitur Deus noster est & erit Christus: Pater verò verus itidem Deus est & erit, & solus quidem, quia veram divinitatem solus perfectissimo modo & ex seipso habet, & Christo eandem dedit. Et nihil prorsus est, quod Smiglecius iterum atque iterum dicit, Scripturam tantùm summum Deum, verum Deum appellare, reliquos verò, qui Dii appellantur, isto nomine non dignari, ad evincendum, quòd solus summus Deus sit verus Deus. Nam & eadem scriptura summum Deum, solum sapientem, beatum & immortalitatem habentem esse asserit, & neminem aliũ eo nomine dignatur: & tamen alios etiam verè sapientes, beatos & immortales esse & fore concedit. Quia scilicet summus Deus solus a seipso talis sit, reliqui omnes Dei beneficio tales sint & futuri sint.

Vox Deus non metaphoricè Christo tribuitur.

Eodem loco habendum est, quòd de cultu Christo tribuendo denuo addit, eum scilicet Christo non deberi, nisi sit ille unus Deus,

Iam enim probatum suprà a nobis est, cultum illum Christo deberi, ob datum illi, & datum a patre, omne judicium. Quod idem dum Socinus dicit, mirum est, quàm stomachabundus in eum invehatur hoc in loco Smiglecius. Quod ut ad oculum pateat, verba Socini asscribam, quæ sic habent: *Nam præterquam quod ad divinum cultum, & quidem ei similem, qui ipsi creatori debetur, Christo homini exhibendum, satis est, sic creatorem jussisse, ut certè jussit, cultus etiam alicui, ut vero Deo, exhibendi propria & necessaria caussa est divinum imperium atque potestas, quam nihil prohibet in re creata ei similem inveniri, quæ in ipso creatore est, ex beneficio videlicet creatoris.* Ad quæ pertinent alia Socini verba, quibus hoc idem repetit & amplificat, quorum partem tantùm Smiglecius recitat & exagitat. nempe eam, quâ docet Socinus, ad cultum Christo tribuendum, satis esse, si Deus id præcipiat, & se lignum vel lapidem adoraturum, ait, si Deus id præciperet, &, quicquid cultus & adorationis illi ligno vel lapidi tribueretur, id in se proficisci, ultrò agnosceret. Quàm justè autem hoc Smiglecius faciat, is intelliget, qui unquam scriptum Socini legerit. Res enim illi erat cum Volano, qui unà cum Socino affirmabat, Deum præcepisse, ut Christus adoraretur, &, quicquid cultus Christo tribueretur, id in se profectum esse, ultrò agnoscere. Ex quo Socinus concludit, Christum nec esse illum unum Deum, cùm is, qui aliquid præcipit, diversus sit ab eo, de quo aliquid præcipitur; nec adorationem, quæ soli Deo debetur, cum Christi adoratione ullo modo pugnare. Et simul, quanta vis sit præcepti divini, explicaturus, ista verba addidit, quæ & stolidè & impiè dicta esse Smiglecius affirmat quidem, sed nullo id argumento comprobat, ut mox videbimus. Priùs enim ea verba Socini asscribam, unde integra sententia illius, quam etiam suprà asscripsi, patet. Sic igitur ait, post ista verba, quæ Smiglecius exagitat. *Quid igitur de Christi adoratione dicemus, cùm non solum, ut adversarius ipse fatetur, Deus præceperit, ut illum adoremus, & quidquid cultus & adorationis illi tribuatur, id in se profectum ultrò agnoscat, verùm etiam tanta potestate, majestate & gloria eum donaverit ac decreverit, quin nulla ratione fieri possit, ut a nobis divina ratione colatur & adoretur,* Et hanc potestatem, majestatem & gloriam Christi deinceps prolixè prosequitur. Iam verò quomodo stultè & impiè dictum esse a Socino, se, si Deus id præcipiat, & id in suam gloriam cedere, agnoscat, lignum vel lapidem adoraturum, comprobet Smiglecius, videamus. *Stolidum,* inquit, *Deum facit, quòd jubere possit eum pro vero Deo coli, qui verus Deus non sit, sed lignum, stipes aut lapis, quod a sapientia, veritate, justitia cæterisque divinis perfectionibus quàm longissimè abest,*

Hypothesis nata.

Per se enim absurdum est, ei divinum cultum tribuere, qui nullam divini cultus causam in se habet, estque eo honore indignissimus. Sed primùm hæc Socini verba per hypothesin dicta esse, nemo non videt; & hypothesin nihil ponere, imò in ea falsa esse dici posse, docti docent. Deinde plus loquentem facit Smiglecius Socinum, quàm loquitur. Nec enim ait Socinus, Deum posse jubere, ut lignũ pro vero Deo colatur, sed tantùm, ut adoretur vel colatur. Datur autem cultus & adoratio præter eam, quæ vero h.e. uni Deo debetur. Voluit fortasse hac ratione tegere dolum, qui in eo est, quòd ipsimet Pontificii ligna & lapides colunt & adorant, dum imagines sanctorum ornant, coram illis procumbunt, candelas accendunt, & alia horum similia faciunt, etiamsi nullum præceptum divinum ea de re habeant, quòd scilicet, dum ista faciunt, non pro veris diis ea habeant. Quasi verò ad excusandum idolatriam faciat, homines vel res mortuas non habere pro veris diis, & non satis sit, si qualicunque modo cultus & adoratio illis tribuatur, ejus generis, cujus ea est, quæ Deo tribuitur? Et tamen illud jure facere posse, imò etiam teneri, pontificios, nos persuasum habemus, si ea de re expressum extaret Dei præceptum. Nam ut ut absurdum alicui videretur, fieri tamen posset, ut Deus rationem haberet, cur id fieri vellet. Quemadmodum sub veteri Federe multa Deum præcepisse videmus, quæ nunc nos a divinis perfectionibus quàm longissimè abesse intelligimus, & tamen tunc necessariò Deus observari ea voluit; & quemadmodum etiam videmus, Pontificios credere, causam esse, cur ecclesia ipsorum præceperit, vel etiam a Deo præceptum sit, ut imagines colantur, quæ non nisi lapides aut ligna aut res certè mortuę esse possunt, ita ut mirum sit, hominem Pontificium, Deum id præcipere non posse, affirmare, quod ipsemet contra Dei præceptum facere non dubitat. Et sanè, si stolida & impia est devotio ejus, qui, si Deus ita juberet, lignum vel lapidem adorare vellet, qualis erit devotio illius censenda, qui lignũ vel lapidem adorat, quod Deus non præcepit, imò interdixit?

Non omnis adoratio par est.

Non sequitur autem, quod affirmat Smiglecius, Deum imperare posse, ut idola & omnia inferorum monstra, dæmonesque pro diis veris habeantur, & colantur, si Deus possit præcipere, ut lignum vel lapis colatur & adoretur. Nulla enim causa dari potest, cur idolis & dæmonibus cultus divinus tribuatur, quæ dari potest, cur lapidi vel ligno tribuatur: nec fieri potest, ut is cultus in Deum proficiscatur, qui idolis & dæmonibus tribueretur. Ista enim omnia per se & naturâ suâ pugnant cum cultu divino: At lapis & lignum non naturâ suâ pugnat,

gnat, sed res media est, quam ad hunc vel illum usum Deus convertere potest.

Porrò, quam instituit interrogationem, si dicatur ex præcepto divino deberi alicui cultum, an scilicet divinitas aliqua sit adoranda, an imperium divinum, an nihil, hæc uno verbo expediri potest. Id adorandum esse, quod Deus adorare jubet, idque vel ideo, quia Deus præcipiat, vel quia divinitate præditum sit, tantò verò magis, si id utrumque in uno conveniat, quemadmodum in Domino Iesu utrumque convenire videmus. Nam & Deus præcepit, ut Christus adoraretur, & ipsa Christi divina potestas digna est, quæ adoretur.

Accidit autem hîc Smiglecio, ut alienis verbis, injustè tamen, insultans, ipsemet gravissimè impingeret. Nam quæ Socinus de divino imperio, quod is habet, qui adoratur, intelligit, hoc Smiglecius de divino imperio, quo præcipitur, ut quis adoretur, imperitè nimis accipit. Cùm enim de imperio ejus, qui præcipit, ut aliquis adoretur, loquitur Socinus, non imperii voce sed præcepti utitur: Cùm verò de eo, quod causa est, ut ait, propria & necessaria cultus alicui exhibendi, loquitur, non præceptum, sed imperium nominat, & cum illo imperio conjungit potestatem, quam nihil impedire ait, quominùs etiam in re creata sit similis ei, quæ est in creatore. *Lapsus Smiglecii.*

His ita absolutis, Smiglecius fatetur, se redire ad duplicem illam nominis Dei a Socino allatam acceptionem, & duo in ea notanda & refellenda esse ait. Satis quidem serò, sed an benè, videamus. Alterũ igitur est, quòd contra id, quod Socinus dicit, Christum posteriori modo, quo vox Deus in sacris literis accipitur, Deum esse, quia a Patre sanctificatus & in mundum missus sit, affirmat, *istam Christi sanctificationem & missionem demonstrare, Christum esse verum, hoc est, summum Deum.* Rationes affert. 1. *Quòd sanctificatio illa intelligenda sit, quæ Christi in mundum adventum antecessit, quæ illi, non ut homo est, conveniebat, sed antequam esset homo, & antequam in hunc mundum veniret. Missum autem esse in mundum, cùm factus est homo.* 2. *Quòd missio in mundum indicet, eum antea alibi fuisse, nempe in cælo, unde etiam missus dicitur, & hinc consequi, eum fuisse in cælo, antequam homo fieret.* Sed hæc omnia partim in refutatione Monstrorum, partim in hac ipsa responsione nostra suprà satis prolixè tractata sunt, ideoque paucis verbis hîc nos expediemus. Sanctificationem Christi, missionem illius in mundum antecessisse, confitemur: sed missionem Christi in mundum, esse illius nativitatem, negamus. Imo mitti in mundũ aliquem posse negamus, qui priùs non sit in mundo. Hæc enim phrasis muneris obitionem significat. Unde etiam missi in mundum di- *Sanctificatio & missio quid sint.*

 cuntur

Joh: 17. 18. cuntur Apostoli, ita ut Pater Christum miserat. Munus autem nemo obire potest, qui nondum extitit. Porrò licet Christus de cælo venisse dicatur, tamen non tunc propriè missus fuit, cùm de cælo venit. Sed is, qui de cælo venit, missus esse tunc dicitur, cùm muneri suo obeundo præfectus fuit, adeò ut Christus, etiamsi nunquam in cælo fuisset reipsa, tamen mitti in mundum potuerit.

Alterum, quod notandum & refellendum esse dixit Smiglecius, est, quòd contrà id, quod Socinus ait, Christum quidem esse Deum, sed non illum unum, opponit, *Christum non quacunque ratione Deum dici, sed talem Deum, cui divinus cultus debeatur. Hunc verò nemini deberi, præter illum unum Deum teste Christo, Mat:4. 10.* Sed & hoc refutatum est in responsione ad Monstra, nempe 1. Deum solum adorandum esse Mat:4. non dicitur, sed additamentum est Smiglecii. Deinde etiamsi diceretur, verba Christi non pro præcepto Evangelico, sed legali habenda sunt, quæ μιμητικῶς Christus affert, pro illo præsertim tempore. nondum enim tunc Christus eam potestatem consecutus erat, ob quam ei debetur adoratio; nec ad repellendum Satanam alia opus erat responsione, quàm eâ, in qua contineretur, cultum Deo deberi. Hinc enim necessariò sequebatur, injustiâ illum sibi arrogâsse Satanam. Denique solus Deus adoratur, etiamsi Christus etiam adoretur. Quia omnis adoratio, quæ Christo tribuitur, in Deo terminatur; & etiamsi Christus adoretur, tamen semper Deus adoratur, licet modus adorandi Deum mutetur.

Quomodo soli Deo cultus debeatur.

CAPUT XXVII.

De aliis tribus argumentis.

Iterum trium Socini argumentorum solutio promittitur. Argumentum Socini primum tale est. Deus est unus. Ergo non est trinus aut binus. Constat autem inter omnes, & scriptura passim testatur, patrem Christi esse ipsum Deum. Sequitur ergo necessariò, nullum alium, quàm patrem Christi, esse hunc unum Deum. Solutio Smiglecii est. *Ex eo quòd Deus est unus, concludi posse & debere, non esse binum aut trinum illa ratione quâ unus est. Malè autem assumi, si Christus sit idem Deus cum patre, fore binum Deum, hoc est, duos Deos. Verissimum enim esse, quòd Christus dixit, Ego & pater unum sumus, ut, Unum, ad naturam, Sumus, ad personas referatur. Et deinde Unum Deum esse ait, quoad divinitatis essentiam & naturam. Plures verò dici esse, filium & patrem, quoad personas.* Sed hæc antiqua cantilena est Smiglecii. Cujus eum jam tandem pudere debebat. Quasi scilicet detur ratio aliqua, quâ

Argumentum Socini.

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

quâ Deus non sit unus, nempe personarum. Cùm tamen hoc necessariò contradictionem implicet. Nam multiplicatis personis in Deo, essentias etiam & naturam multiplicari necesse est. Cùm persona aliud nihil sit, quàm essentia individua intelligens. Christum & patrem esse unum omnes fatemur: sed Iesum Christum hominem. Homo autem Christus Iesus nec est persona divinitatis, qualem fingit Smiglecius, nec unum naturâ cum patre esse potest. Vnum autem est vel voluntate vel potentiâ, ut prolixè in refutatione Monstrorum demonstratum est. Quid verò fiet Spiritu sancto, cujus & hîc & alibi, nescio quo fine, oblitus esse videtur Smiglecius? Quis enim unquam probare potuit, eum esse personam, vel ita appellari in sacris literis? & tamen sine eo trinus in personis Deus esse non potest.

Quod enim hîc pro argumento affert Smiglecius, *Deum unum solum pro Deo colendum eße: Scripturam autem non solùm Patrem, sed & filium & spiritum sanctum pro Deo colendum prædicare, & ita tres personas illum unum Deum decernere*, in eo duplex est vitium. Primùm enim, etiamsi filius, qui est Christus, colendus sit, hinc tamen non sequitur, eum pro Deo, scilicet summo, colendum esse. Colendus enim est, tum quia Deus pater præcepit, tum quia potestatem ei divinam dedit. Quod utrumque, Christum Deum summum non esse, evincit. Pater enim neminem judicat, sed omne judicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. De Spiritu verò sancto, quemadmodum non legitur, eum personam esse, sic nec usquam dicitur, eum pro Deo, eo sensu, quem Smiglecius sequitur, colendum esse. Et satis habuit Smiglecius hoc ita nudè asserere, nullâ probationis vel notâ additâ. Vt scilicet vel hinc agnoscas, quàm vanum sit illud de tribus in una Dei essentia personis commentum. *Causæ cultus divini in Christo.*

Secundum Argumentum Socini est. Ex illis ipsis locis. in quibus expressè traditur, Deum esse unum tantùm, non pauci sunt, ubi dicitur, hunc unum Deum, esse patrem illum omnium, vel patrem Christi, ut Iohan: 17.3. *Hæc est æterna vita, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* 1 Cor. 6.8. *Nobis unus est Deus, ex quo omnia, & nos in ipsum. & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos in ipsum.* Ephes. 4. 6. *Vnus Dominus, unus Deus & pater omnium.* Vnde concluditur, Christum, qui in omnibus istis locis a patre distinguitur, & quidem, quantus quantus est, non esse illum unum Deum. Ex hoc argumento duo facit Smiglecius. Nam secundum ex loco Ioh 17. tertium ex loco 1. Cor. 8. nectit, non animadvertens, loca hæc duo, imò etiam tertium simul, esse probationem ejus, quod di- *Argumentum Socini 2.* *Lapsus Smiglecii,*

ctum fuerat, locos in scriptura non paucos esse, ubi dicatur, Deum illum unum esse patrem omnium vel Christi. Aut igitur tria argumenta erant constituenda, siquidem ex singulis locis argumenta conficere vo[illegible]t Smiglecius: aut, si ex tertio loco argumentum conficere noluit, vel etiam confici non potuit, nec ex secundo loco argumentum erat novum conficiendum. Sed hæc Smiglecius & lector eruditus viderint. Nos, quid ad hoc argumentum respondeat, videamus. Primùm ait, *Christum non dicere, solum patrem esse verum Deum, sed patrem esse illum solum verum. Vocem enim, solum, ad prædicatum, Deum, non ad subjectum, patrem, referendum esse, ob articulum unum, quo duæ voces solum & verum cum Deo conjunguntur.* Sed vanum est effugium. Nam differentia inter istas duas locutiones, Solus Pater est verus Deus, &, Pater est ille solus verus Deus, nulla revera est, nisi pro concesso sumatur, alium quempiam esse etiam verum Deum, nempe κατ' ἐξοχήν, præter Patrem, & ita tacitè principium petatur, quod, quantum sit in disputando vitium, novit Smiglecius. Deinde verò falsum prorsus censendum est, vocem *solus* in verbis Iohannis ad prædicatum pertinere. Sequeretur enim, Christum dicere, hanc esse viam, vitam æternam consequendi, si cognoscant homines, quòd Pater sit ille solus verus Deus, quod, quomodocunq; accipiatur, falsum esse vel hinc constat, quòd talis cognitio absque divinorum præceptorum observatione (sine qua tamen nemo Dominum videbit) contingere possit, ut ipsa testatur experientia. Itaque verba, illum solum verum Deum, non id, quod de Patre cognoscendum est, sed Patrem, qui cognoscendus est, describunt, & cum voce Patris per appositionem, quam vocant, cohærent. Describunt autem Patrem isto modo, quòd is solus sit verus Deus, modo scilicet excellentissimo. Quemadmodum etiam in sequentibus verbis, voces, additæ ad Iesum Christum, nempe *quem misisti*, non id, quod de Iesu Christo cognosci debet, exprimunt, sed eum, quem cognoscere unà cum Patre debemus, describunt & commendant. Quid verò sit Patrem & Christum cognoscere, aliunde petendum est. Hinc porrò constat, vocem *solus* non ad Deum, sed ad Patrem referendam esse, ut etiam alibi, cùm de Deo dicitur, *solus habens immortalitatem*, verba ista ita converti possunt, imò debent, qui solus habet immortalitatem, ut vox *solus* ad subjectum, quod est Deus, non verò ad prædicatum, quod est, habens immortalitatem, referatur. Et talem verborum Iohannis sensum esse, ut scilicet solus Pater verus Deus statuatur, complures Patres & ipsum Bellarminum sentire, prolixè docuerat Statorius. ad quæ, suo more, connivet Smiglecius. Hinc denique patet, quàm vana sit Smiglecii,

Solutio Smiglecii 1.

Refutatio Solutionis.

De loco Ioh: 17. 3.

1. Tim: 6. 16.

glecii, de articulo uno duabus vocibus Solus & Verus præposito, opinio, cùm scilicet constet, vocem *solus* non ad Deum sed ad *Patrem* referri posse.

Deinde ait, *admisso eo, quòd solus pater dicatur verus Deus, hoc dici ad excludendum idola, non Christum, qui est ejusdem naturæ cùm patre.* Sed & nos illud libenter admittimus. Quis enim tunc portenta illa, de tribus, in una numero essentiâ Dei personis, vel somniabat quidem. Itaque vi horum verborum rejici possunt, non minùs portenta ista, quàm falsi illi Dii. Cùm enim verus Deus, unus tantùm sit, nempe pater: Filius autem & spiritus sanctus, pater non sint, certum est, nec Filium nec spiritum sanctum, esse illum verum Deum. Christum esse ejusdem naturæ cum patre eo sensu, quem Smiglecius intelligit, hîc nullo modo dici debuit, cùm id controversum sit, & hactenus à nemine probari potuerit. Natura enim Dei, numero una est. Si verò Christus ejusdem naturæ sit cum patre, jam numero una esse desiit, quod impossibile est. *Solutio 2.* Refutatio illius.

Tertiò ait, *Filius appellatur unus Dominus, nec tamen pater excluditur à dominio. Spiritus sanctus solus dicitur spiritus, nec tamen excluditur pater & filius, qui etiã Spiritus est. Ergo licet solus pater verus Deus appelletur, non excluditur tamen filius.* Sed hæc omnia infirma sunt. Primùm enim quid mirum est, si a dominatione Christi non excludatur pater, si quidem ille unus Deus est. Nam qui supremus omnium dominus est, (quod est, unum Deum esse) quomodo a dominio aliquo excludatur? Deinde dici potest, si res penitiùs introspiciatur, Deum patrem excludi ab illo dominio, quod Christo tribuitur. Christo enim tribuitur dominiũ tale, quòd per eum omnia. At hoc de patre, eo sensu, quo de filio dicitur, dici non posse, suprà ostensum est. Nemo enim per patrem aliquid operatur, ut certum est, patrem per filium operari. Porrò patrem & filium spiritum esse, concedi quidem potest, sed longè alia ratione, quàm Spiritus sanctus appellatur spiritus. Pater enim & filius spiritus sunt, quatenus sunt substantiæ per se existentes spirituales: Pater à seipso; Filius ex dono patris, ut Paulus ait, Adamum novissimum factum esse in spiritum vivificantem: Sed spiritum Dei sanctum, talem substantiam esse, prorsus falsum est: idque præter alia multa argumenta, ex eo ipso, quòd in sacris literis Spiritus ille appellatur Sanctus, cõstare potest. Nam si Spiritus persona est divina, quid opus erat hoc epitheton ei addere, Sanctus? quasi scilicet persona divina possit esse non sancta. Quemadmodum ineptè diceretur, Pater sanctus, Filius sanctus. Tacitè autem, ista additione *sancti* ad vocem *Spiritus*, indicatur, alium etiam dari in Deo *Solutio 3. Smiglecii.* Refutatio illius.

spiritum,

spiritum, qui non sit ita præstans & singularis, ut is est, qui sanctus, sub novo præsertim fœdere, dicitur. Unde porrò necessariò sequitur, quia diversa datur spiritus Dei consideratio, ita ut alius sanctus sit, alius hoc nomine ita propriè insigniri non possit, quia scilicet non tam singulares producat effectus, atque is, qui sanctus appellatur, spiritum Dei non esse aliquam personam vel aliquem Deum, distinctum ab illo cujus est spiritus, (essent enim, ut diversi spiritus, sic etiam diversæ, adeoque plures in Deo, cujus est is spiritus, personæ), & porrò nullo modo Spiritum eo sensu dici posse Patrem & filium, quo spiritus sanctus.

Spiritus sanctus non est persona.

Ad id, quòd Socinus dixerat, Christum Ioh. 17. distingui ab illo solo vero Deo, & ita excludi ab illius divinitate, nempe essentiali, affert Smiglecius primùm Catholicorum contrariam sententiam, *quæ est, quòd Christus se conjungat cum Deo patre, ita ut sensus sit, ut cognoscant, & te & quem misisti esse solum verum Deum, idque & sermonem Latinum ferre ait, adducto simili loco, 1 Corint. 9. Nunquid ego solus & Barnabas, non habemus hanc potestatem, idque & rem ipsam exigere videri: Nempe quia in cognitione patris & Christi æquè sit posita vita æterna, æquè utrumque verum Deum dici. Aliàs si Christus noluisset seipsum intelligi Deum, additurum fuisse, & hominem Iesum Christum. Et hoc esse Tertulliani argumentum.* Sed hoc nimis puerile est commentum, & hodie ferè ab omnibus Trinitariis spernitur, & jure quidem. Quis enim non videt, conjungi patrem & Christum, non quòd uterque sit ille solus verus Deus, sed quòd & patrem & filium cognosci oporteat, ut sensus sit: Hæc est vita æterna, ut cognoscant, te scilicet patrem, qui solus es verus Deus, &, cognoscant etiam, quem misisti, Iesum Christum. Deinde ut ut sermo Latinus (quæ consideratio in verbis, quæ Græcè scripta sunt, non minùs puerilis est) talem constructionem patiatur, introducetur hac constructione alienus a veritate sensus, quod etiam paulò antè indicavimus. Nec enim verum esse potest, vitam æternam, hoc est, viam perveniendi ad eam, esse, si quis cognoscat, Patrem vel etiam Christum esse illum solum verum Deum, quod hîc præcisè dicitur: Sed via ad æternam vitam, est, cognoscere Patrem, qui solus est verus Deus, & cognoscere Iesum Christum, quem Pater ille misit, ita ut verba, qui solus es verus Deus, & quem misisti, sint descriptiones Patris & filii, quem cognosci oporteat. Cognitio autē Dei Patris & Christi potissimùm in voluntatis illius cognitione consistit. Locus 1. Cor: 9. nihil huc facit. Nam ibi Barnabas disertè nominatus est, & ita excludi non potuit, sed includitur, & vox *μόνος* voci *Ego* anteposita est, cui statim nomen Barnabæ per

Vindicatio loci Joh: 17. a glossis Smiglecii.

bæ per simplicem copulam conjungitur, ita ut vox *solus*, non minùs ad Barnabam, quàm ad Paulum pertinere possit. Quanquam verò ad vitam æternam pertinet cognitio & filii & Patris: tamen non necesse est, æquè prorsus eâ pertinere, imò contrarium ipsa verba docent, Alter enim, est ille solus verus Deus: alter ab illo missus. Ista denique Tertulliani conjectura, quàm puerilis etiam est? Nonné enim satis est, alibi dictum esse, Iesum esse hominem, ut hîc necesse fuerit illud repetere, vel addere? Nam qui semel homo appellatur, is nunquam Deus naturâ esse potest. Præterea, nonné Christus id dixit, quòd tantundem valet, ac si dixisset, hominem Iesum Christum, cùm dixit, *quem misisti*. Quis enim mitti potest a Deo, eo modo, quem hîc intelligimus, nisi homo? Cùm mitti aliud nihil sit, quàm ad salutem annunciandam mitti, ut suprà docuimus; & Deus, nempe ille unus, esse, is nullo modo possit, quem Deus ille unus misit.

Deinde verò hac puerili responsione absoluta, aliam affert, & concedit, eum distingui ab illo vero Deo, *quia non tantùm in cognitione Dei, quâ Deus est, sed etiam in cognitione hominis Christi vita æterna posita est*. Sed dum hoc dicit Smiglecius, non animadvertit, se id dicere, quod causæ illius prorsus adversatur, nostram verò mirificè confirmat. Nam si in cognitione non tantùm Dei, sed etiam hominis Christi vita æterna sita est, quomodo alibi tam graviter in nos invehi ausus est, qui affirmamus, Christo homini divinum cultum tribuendum esse? Deinde quomodo in cognitione hominis Christi vita æterna sita esse potest, siquidem, ex mente Smiglecii, Christus homo verus & perfectus non est? non habet enim naturam humanam perfectam, nec persona humana perfecta est. Frustra autem est, quòd addit, *quæ (vita æterna) in eo non poneretur, nisi homo ille Deus esset*. Potest enim, alia de causa, consistere vita æterna in cognitione Christi hominis, præter eam, quòd sit Deus ipse, quæ est, quòd cognitio hominis Christi, quæ in cognitione eorum, quæ Christus revelavit & consecutus est, consistit, sit cognitio ipsius Dei & ejus voluntatis. Cognitio autem voluntatis divinæ, qualem exigit sacra scriptura, vitæ æternæ causa est necessaria. Hinc illa Christi verba: *Scio, quod mandatum ejus* (nempe Patris) *est vita æterna*. Ratiunculæ verò Smiglecii levissimæ sunt, quibus hominem Iesum Christum Deum esse iterum docet. *Nullius*, ait primùm, *rei creatæ cognitio vita æterna est*. Respondeo. Quatenus creata res est, cognitio ejus, vita æterna esse nequit: At quatenus res creata divinam voluntatem perfectè revelatam, & absolutam salutis æternæ potestatem habet, necesse est omnino

Quare in cognitione Christi hominis vita æterna sita sit.

Ioh: 12. 50.

omnino, eum, qui vitam æternam consequi velit, rem istam creatam cognoscere.

Christus, ait iterum, *Iesum se appellat, id est, salvatorem. Salvare autem non potest nisi verus Deus.* Respondeo. Salvare non potest, ex seipso, nisi verus, hoc est, summus Deus: At, si Deus ille summus velit, potest etiam alius servare. Alioquin Deus non esset summus. Velle autem Deum, ut alius nos servet, præter se, ita certum est, ut res probatione non egeat: *Pater enim neminem judicat, sed omne judicium dedit filio;* & iterum: *Pater dedit filio potestatem judicium faciendi, quia filius hominis est.*

Joh: 5, 22, 27.

Christus, ait ultimo, *in Patre includitur, qui, secundum scripturas, est æqualis Patri. Quare sicut Pater est verus Deus, ita & ejus filius, ipsi per omnia æqualis, est verus Deus.* Respondeo. Æqualis est Christus Patri, sed non per omnia, ut de suo addit Smiglecius, nec esse potest per omnia æqualis. Iam enim duæ essent naturæ & essentiæ divinæ, cùm unum ex iis omnibus, quæ Pater habet, sit essentia.

Rationem, cur Spiritus sanctus prætermissus sit in hoc loco, talem porrò affert Smiglecius: *De Patris & filii tum autoritate potissimùm agebatur. Quocirca ii tantùm commemorati; Spiritus verò sancti autoritas, aliis deinceps documentis & effectibus demonstrata est. Quanquam in Patre & filio tanquam spiritus utriusque communis, ipse quoque spiritus sanctus intelligendus est.* Attende lector cordate, quomodo deficiant veræ & directæ responsiones Smiglecium. Quæritur (ut Smigl. ait) quare Spiritus sanctus omissus sit, in loco quem præ manibus habemus, qui omitti nec potuit nec debuit, si est tertia divinitatis persona? Respondet Smiglecius, quia de Patris & filii tum autoritate potissimùm agebatur. At hoc ipsum quæritur, quomodo de Patris & filii autoritate, (ut cum Smiglecio ita loquamur) agi potuerit tantùm, cùm de modo consequendi vitam æternam sermo est, siquidem tam necessaria est cognitio spiritus sancti ad vitam æternã, quàm est necessaria cognitio Patris & filii, quemadmodum vulgò creditur, & symbolum habet Athanasii? Causa certè nulla alia esse potest, quàm quòd Spiritus sanctus non sit ulla persona, cujus scilicet cognitio ad salutem æternam requiratur. Quantumvis autem, ut porrò astutè ait Smiglecius, aliis deinceps documentis & effectibus demonstretur, *authoritas Spiritus sancti:* tamen id omne parum est, ad demonstrandum, eum esse divinam personam, quod de eo demonstrandum est Smiglecio. Potest enim non tantùm personæ sed etiam rei autoritas demonstrari; & demonstratio ista tantùm docet, Spiritum sanctum esse rem divinam, de qua erudiri, & cujus participem esse

Quare omissus sit Spiritus sanctus, Johan: 17.

oporteat eum, qui salutem æternam consequi velit, quod nos libentissimè totum concedimus. Novimus enim, tam necesse esse, ut quis baptizetur in spiritum sanctum, quemadmodum necesse est, ut quis baptizetur in Patrem & filium, vel, quod idem est, in nomen Patris & filii. In Patre quoque & filio, Spiritum etiam sanctum, tanquam spiritum utriusque communem, intelligendum esse, nihil prorsus ad propositum facit. Hac enim ratione & filius omitti potuisset, quippe, qui, ex mente Smiglecii, non secus in Patre habitet naturaliter & necessariò, quàm Spiritus sanctus, adeò ut nominato vero Deo, filium nullo modo excludi paulò antè dixerit: & tamen hîc nominatus est. Præterea parum est, Spiritum sanctum, tanquam spiritum utriusq; communem, intelligi, ad id quod Smiglecius sentit de Spiritu sancto, ut scilicet sit persona divinitatis tertia. Potest enim intelligi, ut virtus Patris & filio communis & in utroque degens, in altero naturaliter, in altero Dei gratiâ & beneficio, ut reipsa degit, quod de persona divina dici non posse constat.

3. Argumentum Socini, ut vult Smiglecius, est. Paulus. 1. Cor. 6. 8. apertè docet, unum Deum esse patrem ex quo omnia, qui etiam a Christo distinguitur, quatenus Christus est unus Dominus, per quem omnia. Non igitur Christus est ille unus Deus, qui pater. Solutio Smiglecii est, eaque non sine scommate. *nam vel ignorantiam vel temeritatem miram nostram esse affirmat, quòd non advertamus, hoc in loco Paulum neque unum Deum sejungere, à Christo, neque unum Dominum à patre: Hoc enim demonstrare eum constituisse, nobis non esse plures Deos & dominos, sed unum Deum & unum Dominum. Quod si alius Deus & dominus esset pater, alius Christus, jam esse duos Deos & duos dominos, quod totum institutum Pauli evertat, ita ut necesse sit dicere, Patrem & Christum, esse unum Deum & unum dominum.* Ego verò dico, facilius esse aliquem carpere, quàm rationes idoneas, cur id fiat, afferre. Dicimus, Paulum sejungere unum Deum a Christo, & unum Dominum a Deo patre. Hoc enim verba præ se ferunt, dum primùm dicit, nobis esse unum Deum, & deinde addit, nobis etiam esse unum dominum, quæ propria sejunctionis nota est. Deinde ita describit unum Deum, ut nullo modo, unus dominus, de quo hîc loquitur, esse possit. Vnum enim Deum, patrem illum esse ait, ex quo omnia & nos in illum: unum verò Dominum, ait, esse Iesum Christum, per quem omnia & nos per ipsum. Qui verò pater est, is nullo modo Iesus Christus; nec Christus Iesus, vicissim Pater esse potest: Ex quo item & in quem nos sumus, is nullo modo esse potest ille, per quem omnia & per quem nos sumus, & vice versa. Hæc enim differentiam inter patrem & fili-

3. Argumentum Socini.

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

& filium constituunt specificam, quam vocant, quæ in eo est, quòd pater salutis æternæ (ad hanc enim vox omnia hoc in loco referenda est.) prima causa sit, & ultimus finis: Christus verò ejusdem causa media, quatenus scilicet eandem salutem primus mundo annunciavit, & tandem Dei nomine eam omnibus credentibus daturus est. Ad quę quid responderet, non habuit, nec hîc nec alibi Smiglecius. Quod enim ait istas particulas, *Per quem omnia*, Deo patri etiam alibi tribui, id jam aliquoties dilutum est, & ostensum, alio modo patri id competere, alio Christo. Patri quidem eo modo, quòd id non tantùm caussa efficiens sit omnium rerum, de quibus sermo est, sed etiam quòd ab ipso instrumenta etiam, per quæ aliquid fit, proficiscantur, ab eoque omnem suam vim sumant, imò quòd illis Deo nullo modo egeat: Christus verò eo modo, quòd Deus per eum tanquam per instrumentum operetur, quod etiam alicubi expresse additur, quo modo de Deo nunquam dicitur, per eum esse omnia. Adde quòd alibi, cùm de Deo simul dicitur, quod ex eo & per eum omnia, tantùm tanquam diversa ista considerantur: At hoc in loco tanquam adversa vel opposita. Quemadmodum etiam, in ipsum & per ipsum, invicem opponuntur, & sicut de uno & eodem eadem ratione dici nequit, quòd & per ipsum & in ipsum simus: sic etiam de uno & eodem dici nequit, quòd ex eo omnia, & nos per ipsum.

Rom: 11. 36.

Fallit porrò Smiglecius, dum ait, Paulo propositum esse demonstrare, non esse plures Deos & dominos, sed unum Deum & unum Dominum. Quasi verò nos dicamus, Paulum docere duos esse Deos & duos Dominos, & non potiùs unà cum Paulo confiteamur, tantùm unum esse Deum, & tantùm unum esse Dominum, hoc est, duos esse, quibus divinitas & cultus a Christi populo debeatur. Aliud autem est, duos esse, qui nobis Christianis colendi sint, & aliud, duos esse Deos & duos dominos. Qui enim Dominus unus est, is, nullo prorsus pacto, unus Deus esse potest: &, qui Deus unus est, dominus unus similiter non est, si exactè rem consideremus, quantumvis certo modo, is, qui unus Deus est, unus etiam dominus dici possit. Quia scilicet nullum sit dominium, quod in una divinitate patris non contineatur, de quo suprà egimus.

Ad locum Ephes. 4., ubi dicitur disertè & distinctè, unum esse Dominum, & unum Deum & Patrem omnium, nihil prorsus respondet Smiglecius, cùm tamen non minùs validus sit, ad demonstrandum patrem omnium, esse Deum unum: Christum verò nullo modo, utpote qui pater omnium non sit. Vnde ipsius magna saltem negligentia apparet. Tantùm dicit, Paulum hoc in loco, sine talibus particulis,

culis, (ex quo omnia, per quem omnia) affirmare, esse unum Dominum, & unum Deum & patrem, ita ut nihil mysterii in talibus particulis, ad distinguendum Deum à Domino, in esse existimandum sit. Vbi rursus eædem Smiglecii artes, quibus alibi etiam utitur, notandæ sunt. *Paulus*, ait, *hîc omisit, de uno Deo loquens & de uno Domino, voces ex quo omnia & per quem omnia. Ergo, nihil mysterii in illis particulis inest.* Acumen admirandum. Quasi scilicet ubique necesse sit eadem dici, & nisi dicantur ubique, mysterii nihil in eis sit. Sed porrò quàm verum est, Paulum absolutè affirmare, unum esse Dominum, & unum Deum & Patrem. cùm de uno Deo plura dicat hoc in loco, quàm in loco ad Corinth:? Addit enim, *Vnus Deus & Pater omnium, qui (est) super omnes & per omnes & in omnibus nobis.* Denique quomodo argumentum Socini solvitur, quòd ibi, ubi Christus unus Dominus appellatur, unus Deus dicatur esse, is qui Pater est omnium. Hinc enim necessariò sequitur, siquidem Christus non est pater omnium, qui est super omnes. (Deus enim est super illum, ut caput ejus,) eum etiam non esse Deum unum. Ita scilicet, ubi ignorantiam & temeritatem aliis objecit Smiglecius, ipsemet, suam prodit scientiam & prudentiam, scilicet.

CAPVT XXVIII.

De reliquis Socini argumentis.

SEd jam audiamus reliquorũ Socini argumentorũ dilutionẽ. Quartũ Socini argumentum est. Nomen Dei, quando in scriptura subjecti loci ponitur, solum Deum Patrem millies significat certissimè. Christus verò vel Spiritus sanctus nusquam ita apertè & citra omnem controversiam appellatur: sed cùm nomen Dei Christo tribuitur, tunc subsistentiæ tantùm attributum significat, seu tunc Dei nomen non subjecti sed prædicati locum habet. Ergo Christus & spiritus sanctus non sunt ille Deus. Responsio Smiglecii est: *Si hoc Socini argumentum esset inexpugnabile, duobus firmamentis niti deberet. Alterum est, Dei nomine, cùm subjecti loco ponitur, nunquam Christum intelligi. Alterum, quoties prædicati rationem habet, nunquam substantivè, sed tantùm adjectivè accipi. Vtrumque autem cùm falsissimum sit, fit, ut argumentum non inexpugnabile, sed stramineum sit, & nihil in se roboris ac firmamenti habeat.* Primùm miror, cur Smiglecius & in argumento Socini formando, & in responsione sua ad illud, omiserit Spiritum sanctum. Idem enim de illo affirmat Socinus, quod de Christo, quòd scilicet nusquam Dei nomen, cùm subjecti locum habet, Spiritum

4. Socini argumentum.

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

tum sanctum significet, quod tamen fieri non posset, si idem Deus esset, qui Pater est. Omittendo aliquid, argumenta non solvuntur. Qui verò res non negligenter considerant, facilè conjectare possunt, cur hoc fiat. Imò nec ita vox *Deus* de Spiritu sancto usurpata usquam invenitur, ut prædicati locum habeat, ut, exempli causâ, dicatur alicubi, Spiritus sanctus est Deus, quemadmodum aliquoties de Christo legimus: Sermo (qui est Christus) est Deus, vel Christus est Dominus & Deus noster, vel Christus, qui ex patribus secundùm carnem, est Deus benedictus in secula. Vnde constat, quàm sit falsa ista opinio, quæ Spiritum sanctum statuit esse eundem Deum, qui Pater est. Ex hoc verò rursus evidenter colligitur: Siquidem Spiritus sanctus nusquam Deus, ullo modo appellatur, aut duos esse naturâ Deos, vel duas tantùm divinitatis personas: aut Christum non esse illum unum Deum. Illud prius quia absurdum est, ex mente etiam Smigl:, hoc igitur verum esse necesse est: & sic relinquitur, Patrem solum, quia vox *Deus*, quando subjecti locum habet, ei competit, Deum naturâ vel divinam ex se personam esse: Christum verò, quia vox *Deus*, quando prædicati locum habet, ei tantùm competit, Deum munere & dignitate, vel divinâ dono Patris personam esse. Et hæc est via valdè expedita ad dogma Trinitatis funditus evertendum. Deinde nego, ad efficiendum, ut argumentum Socini sit inexpugnabile, necessariò requiri alteram illam conditionem. Satis enim est ad defendendum illud, Dei nomen, cùm subjecti locum habet, millies Deum Patrem significare, omnium consensu. Cùm verò Christo tribuitur, nunquam subjecti locũ habere, sed semper prædicati. Hinc enim evidenter constat, Christum non esse illum Deum qui pater est. Nam si Christus & Spiritus S. essent idem Deus qui Pater, quî fieri posset, ut non eodem modo Dei nomen illis etiam tribueretur, saltem aliquando, quo Patri tribuitur, cum quo unus Deus esse creduntur a Smiglecio. Atque ita frustra se torquet Smiglecius in probando, quòd nomen substantivum prædicati vicem subire possit. Sed præterea, vel ipso Smiglecio teste, inexpugnabile est hoc argumentum. Certum enim est, nomen Dei, quando ipsam Dei subsistentiam significat, nunquam prædicati locum habere. Quod verò pro exemplo contrario affert Smiglecius ex 3. Regum 18. 21., *Si Dominus est Deus*, *sequimini eum*, id ipsum indicio est, quàm verum sit, quod diximus. Primùm enim non ex novo Testamento allatum est exemplum, in quo vox Dei prædicati locum obtinens, tanquam subsistentiam ipsam significans, usurpetur, cùm in veteri Fœdere vox Domini, quæ est in Hæbreo, Iehova, illam Dei subsistentiam

Spiritus sanctus nusquam Deus dicitur.

Via dogma Trinitatis evertendi.

ſtentiam ſignificet,ut etiam hoc in loco videre eſt. Deinde vox Deus procul omni dubio hoc etiam in loco, non Dei ſubſiſtentiam ſignificat, ſed Iehovæ attributum, nempe illius potentiam, & ſenſus eſt: Si Iehova eſt ille ſummus omnium rerum Dominus, qui ſcilicet præſtare poteſt, quod non poteſt præſtare Baal, ſequimini eum. Reſtat igitur, ut videamus quomodo prius illud, nempe Dei nomine, cùm ſubjecti loco ponitur, nusquam Chriſtum intelligi, falſiſſimum eſſe comprobet. Ait igitur ſe hoc demonſtrare locis Act: 20. *Deus acquiſivit Eccleſiam ſanguine ſuo.* 1. Timoth: 3. *Deus apparuit in carne.* Zachar: 2. *Deus eſt crucifixus.* Hoc quàm verum ſit, judicet pius lector, ex iis quæ paulò antè ad iſta loca reſpondimus. Deinde denuò affert tria loca ex veteri Teſtamento, 1. eſt, Zach: 2. ubi Dominus exercituum dicat, ſe miſſum eſſe a Domino exercituum. 2. Eſa: 53. 4. Vbi Deus ipſe dicitur venturus & ſalvaturus nos. 3. Malach: 3. 1. ubi Iehova ait: *Ecce ego mitto Angelum meum & præparabit viam ante faciem meam.* Sed primùm in genere reſpondeo, mirum eſſe, Chriſtum in veteri Fœdere nomine Iehovæ, cùm ſubjecti locum habet, eſſe appellatum: In novo verò Teſtamento, quod de Chriſto potiſſimùm tractat, ne ſemel quidem id factum eſſe. Et potiùs ex eo, quòd in novo Teſtamento id factum non eſt, colligi, jure poſſe, exiſtimo, nec in veteri Fœdere id factũ eſſe. Deinde in ſpecie dico, jam pridem a noſtris demonſtratum eſſe, nullum iſtorum trium teſtimoniorum, de Chriſto loqui. Primum enim teſtimonium de Angelo altero in eodem capite introducto intelligi poteſt & debet, qui Angelus ſe a Domino exercituum miſſum eſſe ait, & narrat, quid Dominus exercituum dicat, nempe ſe miſſum vel potiùs mittendum eſſe poſt gloriam ad gentes. Rationes ſunt, 1. Quia ſi vox *me* ad Deum exercituũ referendum eſſet, non eſſet nominatus is, qui miſſurus eſſet, nec, quis is eſſet, liquidò conſtaret, quod abſurdiſſimum cenſeri debet. 2. Quia ineptè diceret Dominus exercituum, *Qui vos tangit, tangit pupillum oculi ejus*. Certum enim eſt, per vocem *ejus* dominum exercituum intelligi. Qua de cauſa etiam vulgò legunt *Me* contra veritatem Hæbrei & Græci codicis & emendatiorum Latinorum. Reliqua petet, qui volet, ex libris noſtrorũ. Nec quicquam refert, quòd plærumq; aliàs, quando in ſcriptura dicitur, *Hæc dicit Dominus*, verba, quæ Deus locutus eſt, referantur. Nam ſi rationes evidentes obſtent, quominùs aliquid dici poſſit, nulla conſuetudinis habenda eſt ratio. Quanquam contrarium iſti conſuetudini ſimili exemplo a Socino oſtenſum fuerat, ex cap. 27. ſcilicet Ierem:, ubi ab ipſo initio dicitur, *Verbum factum eſt ad Ie-*

Chriſtus nunquã Dei nomine, cum ſubjecti loco ponitur, ſignificatur.

De loco Zach: 2.

ad Ieremiam à Domino dicens: Hoc dicit Dominus ad me, Fac tibi vincula. Vbi ſcilicet vocem *Me* non ad Dominum priore loco nominatum, qui idem prorſus eſt cum Domino, poſteriore loco nominato, ſed ad alium, nempe ad Hieremiam eſſe referendam, quæ ſequuntur verba, *Fac tibi vincula*, docent. Quod verò additur in loco Zachariæ, *Ecce venio & habitabo in medio tui, & applicabuntur gentes ad Dominum in die illa*, ea verba ſunt Domini exercituum. Is enim jam in-introductus fuerat v. 10. ab illis verbis: *Lauda & lætare filia Sion.* Vnde etiam poſt verba, *Ecce venio & habitabo in medio tui*, interſerta ſunt verba, *ait Dominus*, quæ, quo cum candore omiſerit Smiglecius, videat cordatus lector. Sequentia autem, *Et applicabuntur gentes ad Dominum*, idem valent, ac ſi dictum eſſet, & applicabuntur gentes ad me, more loquendi hebraico, quo antecedens loco relativi ponitur, ut ſupra cap. 1. 17. cùm dicit, *Adhuc clama dicens, Hæc dicit Dominus exercituum, Adhuc affluent civitates meæ bonis, & conſolabitur adhuc Dominus Sion*, idem valent, acſi dictum fuiſſet, *Et ego conſolabor adhuc Sion.* Denique verba illa, *Et ſcies, quoniam Dominus exercituum miſit me ad te*, ad Angelum iterum ſunt referenda, qui idem de ſeipſo dixerat v. 9. Talē perſonarum mutationem, qui in lectione prophetarum non obſervat, eum graviſſimè in multis errare oportet. Quanquā præterea ex toto hoc teſtimonio (admiſſo etiam Smiglecii ſenſu) aliud nihil probari poteſt, quàm Dominum exercituum miſſum eſſe a Domino exercituum. Cùm verò tam mitti dicatur Spiritus ſanctus quàm Filius; imò tam mitti poſſe dicendum ſit patrem, quàm filium & ſpiritum ſanctum, ſiquidem idem ſunt Deus, vel nihil inter eos eſt poſterius, nihil prius, quomodo, quæſo, hinc neceſſariò colligetur, iſtum Dominum exercituum miſſum eſſe Filium, quod vult Smiglecius, non verò ſpiritum ſanctum vel patrem?

De loco Eſa: 35. 4. Alterum teſtimonium de Deo patre ſimiliter accipi poſſe, nihil prorſus vetat. Deum enim venire, dici, cùm alius ejus nomine venit, tam eſt verum, ut ipſi adverſarii id anim advertentes, omnem vim argumenti, non in vocabulo veniendi, ſed in vocabulo *ipſe* collocent. Sed & hoc nihil aliud ſignificare, quàm præſens Dei auxilium, alia ſacrarum literarum loca, in quibus ipſi Deo aliquid tribuitur, quod per alios fecit, diſertè docent. Vt Deut. 1. 30. *Ne timeatis eos, Dominus Deus veſter, qui incedit ante vos, ipſe pugnabit pro vobis*, cùm

De voce Ipſe. tamen per alios id eum feciſſe, præter ipſam rationem, ſequentia verba teſtantur, *ſecundùm omnia ea, quæ fecit vobiſcum in Ægypto vobis ſpectantibus.* In Ægypto enim non ipſe Deus per ſeipſum pro illis pugnavit, ſed per angelum ſuum. Et cap. 31. 3. *Dominus Deus tuus tranſibit,*

transibit, ante te, ipse delebit omnes gentes in conspectu tuo, & possidebis eas, cùm tamen certum sit, Iosua procurante totum id factum fuisse, ut etiam mox sequentia verba testantur, *Et Iosua iste transibit ante te, sicut locutus est Dominus*.

Tertium denique testimonium ad rem prorsus nihil facit. Iure e- 3. Locus.
nim Iehovæ viam præparâsse dici potest Iohannes, quando eam præparavit Christo, non quia Christus esset Iehova, sed quia Iehovæ personã sustinebat, & quia Deus in Christo erat. Nec quicquam proficit Smiglecius, cùm negat, in scriptura extare, Deum in Christo venisse, quia in cælo semper manserit. Nec enim nos dicimus, scripturam ita loqui, sed tantùm dicimus, hoc jure dici posse. Hoc verò an ita se habeat, ratio sana testatur. Potest Deus in cælo dici manere, quo ad essentiam, & tamen dici esse in aliquo, quatenus suam præsentiam in illo manifestat. Venit Deus ad Samuelem, & tamen ipsemet in cælo mansit, quia præsentiam suam per Angelum Samueli de- 1. Sam: 3.10.
claravit. Hoc modo David orat: *Excita potentiam tuam, & veni ut* Psal: 79. 8.
salvos nos facias. cum tantùm præsentiam Dei exhiberi vellet, ut verba præcedentia, *Excita potentiam tuam*, & sequentia, *Deus converte nos, & ostende faciem tuam & salvi erimus*, ostendunt. Idem Psal. 100. 2. ait: *Psallam & intelligam in via immaculata, quando venies ad me*. Quæ verba sic Vatablus explicat, Studebo, ut intelligam, quid mihi agendum, te docente & instituente animum meum. Sed quid opus est in re manifesta probationibus? Videat igitur cordatus lector, quo jure nobis hac occasione Smiglecius notam tam turpem inurere conatus sit, dum, sciens, quàm expeditam ad hæc loca omnia responsionem habeamus, & subolfaciens, nos ea omnia facillimè diluturos, nos ad scripturas pervertendas natos esse, calumniatur. Non ad pervertendas scripturas, sed ad evertendas pueriles & aniles Smiglecii & Doctorum ecclesiæ Pontificiæ scripturarum sacrarum, non explicationes, sed contorsiones, non nati, sed alto Dei consilio excitati sumus, ut scilicet per ea, quæ non sunt, aboleantur ea, quæ sunt. Hoc dum, quantum Deus nobis virium concessit, facimus, ringitur cum suis Smiglecius, sed frustrà. Omnibus enim tandem manifestum fiet, nihil sanum in ista, de Christi prææternitate, opinatione, quam Smiglecius tuetur, esse, & proinde omnia ea, quibus ista opinatio nititur, firmamenta straminea esse, quæ ignis verbi divini exuret.

5. Argumentum Socini est. Christus est illius unius Dei filius, ut e- Argumentum
tiam Spiritus sanctus, Dei Spiritus est. Ergo nec filius nec Spiritus san- Socini 5.
ctus, est unus ille Deus. Alioquin filius esset sui ipsius filius, & Spiritus

X sanctus

Solutio Smiglecii.

sanctus sui ipsius spiritus. Solutio Smiglecii est. *Filius distinguitur ab uno Deo personâ, non naturâ. Naturâ enim distingui non potest, cùm non partem naturæ, sed totam patris naturam per generationem acceperit, personâ verò distingui debet, non enim sui ipsius, sed alterius est filius. Quocirca ex eo sequitur, Filium eße illum unum Deum, quoad naturam, non verò illum unum quoad personam. Cùm & in natura convenire & in persona distingui debeat.* Hoc totum verò quid est aliud, quàm crassa petitio principii & contradictio.

Refutatio solutionis.

Dari in Deo distinctionem naturæ & personæ a nobis negatur, nec, quomodo id probet, invenit Smiglecius. Naturam totam Patris filium accepisse, quomodo verum erit, nisi filius sit Pater? Cùm unum numero esse, & cum altero totum communicari, contradictoria sint? Sed jam ante non semel indicavimus, hoc esse desperationis Smiglecii infallibile testimonium, cùm argumentationi ex ipsissima ratione deductæ, tam impudenter sua placita opponit, quod, ut nusquam fieri debere, optimè novit Smiglecius, sic nec unquam faceret, nisi eum id, durum telum, necessitas, facere cogeret.

6. Argumentum Socini.

6. Argumentum Socini est. Si Christus est unius Dei filius, ille unus Deus, non erit Pater filius & spiritus sanctus, sed Pater tantùm. Alioquin Christus esset, Patris, filii & spiritus sancti filius, cùm tamen tantùm Patris sit filius. Solutio Smiglecii est: *Cùm Christus dicitur unius Dei filius, unus Deus sumitur pro persona Patris, seu quatenus est subsistens in persona Patris. Solius enim Dei Patris Christus est filius. Cùm verò Pater, filius & spiritus sanctus dicuntur unus Deus, sumitur unus Deus eßentialiter, quomodo unus est, quid commune Patri, filio & spiritui sancto.*

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

Videsne iterum, benevole lector, Smiglecium irretitum, ut, quo se vertat, non habeat. Principium petit, controversa pro concessis sumit, placita ecclesiæ suæ vi obtrudit, dummodo semel conceptam opinationem quocunque modo defendat. Vocem Dei, modò personaliter, modò essentialiter accipi, quis Smiglecio concedet? Commentum id est putidum hominum ratione simul & veritate privatorum: & tamen, nisi diceret, Deus jam personaliter, jam essentialiter accipitur, non haberet, quod mutiret Smiglecius. Velim autem observet Smiglecius, quomodo ei conveniat, cum aliis ipsius sociis, qui dicunt, totam Trinitatem ad Christi incarnationem operam suam contulisse, & esse Patrem Christi: Smiglecius autem dicit, solius Patris filium esse Christum.

7. Argumentum Socini.

7. Argumentum Socini facit Smiglecius tale. Quæcunque divina Christo in scripturis tribuuntur, ea omnia Christo, quatenus homo est, competunt (Socinus ait, ea omnia homini illi Iesu competere.)

Non igitur propterea necesse est aliam in Christo divinam fingere. Nihil enim sublimius aut divinius Christo tribuitur, illo cultu divino, qui ei ab omnibus debetur. Atqui hic cultus Christo homini debetur, ut patet ex Iohan: 5.22. & Phil: 2.9. Nam apud Iohannem dicit Christus, Patrem non judicare quenquam, sed omne judicium dedisse filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem. (& Patrem habet Smiglecius) unde apparet, ex judicio a Patre dato, consequi cultum divinum, illi ab omnibus debitum. Atqui hoc judicium, patrem filio, ut homini, dedisse, testatur ipse Christus. Paulò post enim v: 21. ait, patrem dedisse filio potestatem & judicium faciendi, quia filius hominis est. Ad Phil: verò Paulus ait, propter obedientiam Christum exaltatum ad eam gloriam, ut in nomine ejus flectatur omne genu. Sicut ergo obedientia ad mortem crucis in solum hominem cadit, ita & exaltatio ad gloriam. Solutio Smiglecii est: *Non negare sese, divina, quæ in scriptura Christo tribuuntur, homini Christo tribui. Nam &, Deum esse, homini illi tribui. Sed hoc se asserere, tanta & talia ea esse, ut nisi ille homo divinam quoque naturam haberet, & Deus verus esset, nullo modo illi tribui posset.* Sed hæc nihil valent. Homo enim Christus, est Deus, ob divinū suum munus, ut suprà ostendimus. Non potuisse autem tanta & talia Christo homini tribui, nisi naturam divinam haberet, est, Deo aliquid præscribere, & Scripturæ contradicere. Deus enim omnia potest, quæ contradictionem non implicant. At quæ, non dicam contradictio, sed vel minima absurditas in eo est, si Deus hominem ad tantam evehat dignitatem, ut loco Dei populum illius nunc gubernet, & olim in æternum servet? quæ summa est illorum omnium tantorum & talium, quæ Christo homini data sunt. Certè nulla in re major Dei gloria, major humani generis consolatio consistit, atque in hoc. Quod ad cultum attinet, falsum est, eum illo sensu soli Deo tribui, in quo vocem *soli* accipit Smiglecius. vult enim Pater filium ita honorificari, ut semetipsum? Quem verò filium? Cui omne judicium dedit. At is, cui Pater omne judicium dedit, & dedit certo tempore, (dixerat enim proximè ante Christus, Patrem majora opera iis, quæ tunc in terris degens faciebat, filio demonstraturum,) naturam divinam habere, & verus ille unus Deus esse nullo modo potuit. Si enim divinam naturam haberet, quomodo certo tempore, certa de causa, aliquid ei dari posset, cùm eadem omnia haberet, & non posset non habere, quæ Pater, si idem Deus esset, qui Pater est? Cultus verò, quantumvis Deo ratione essentiæ deberetur, hinc tamen non sequeretur, eum non posse Christo alia de causa, vel ratione alicujus alterius rei, tribui, nempe ratione summæ in-

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

 nos

nos potestatis & voluntatis etiam divinæ, quæ scilicet id a nobis exigat. Quis enim eum cultu divino non afficiat, quem Deus, ut illo afficeretur, præcepit, & qui, ut eo afficeretur, dignissimus est, quia scilicet omnia, quæcunque sunt, solo Deo excepto, illi subdita sint. Quæ dum negare & impugnare pergit Smiglecius, quàm graviter in Deum peccet & in sacram scripturam, quæ hac de re testatur disertissimè, videant cordati. Dum enim ait, non posse aliquem ob ulla dona creata cultu divino affici, quòd ea, quæ infra Deum sunt, divinum cultum non mereantur, si divinum honorem, pro absolutè summo honore accipiat, verum id quidem est, nec nos absolutè summum divinum honorem Christo tribuimus. Nec enim eum colimus, ut omnium rerum primum autorem: si verò divinum honorem, pro honore, qui ejus generis sit, cujus is est, qui Deo debetur vel tribuitur, accipiat, constantissimè unà cum sacris literis affirmamus & contendimus, talem omnino Christo homini deberi. Vt enim humana dona, vel potiùs potentia, humanum, regia regium, sic divina potestas divinum honorem meretur. Deum verò præcipere non posse, ut quis divino cultu colatur, qui eo cultu indign⁹ est, duplici modo captiosum est. Nam & omnia Deus potest, quæ possibilia sunt, & cum rei natura non pugnant; & non est indignus cultu divino, qui potestatem divinam habet, licet essentiam divinam non habeat. Ad locum Iohannis respondens, ait, Christo homini cultum deberi propter potestatem Dei increatam. Sed ista increata potestas nemini dari ullo modo potest, cùm, ut Deus est numero unus, sic etiam ipsius increata potestas. Datam autem eam fuisse filio, quâ filius ab æterno naturaliter: quâ verò homo, in tempore per unionem hypostaticam, nonnè sunt putida humani cerebri figmenta? & tamen nisi ad ea perpetuò recurreret Smiglecius, jam pridem obmutescere eum oportuisset. Ad alterum verò locum ad Philip: accedens, eodem modo, ait, respondendum esse, *quia Christo nec cultus divinus donatus fuißet, nec donari potuißet, nisi ille homo, naturam divinam ac cultu divino dignam in se haberet.* Eodem igitur modo etiam diluantur hæc, quo alia antea diluta sunt. Et præterea addo nunc, quod alibi etiam indicavi, tacitam in ea responsione contradictionem esse. Nam qui naturam divinam habet, ei nihil donari ab alio potest, cùm ipsemet a seipso omnia propter naturam divinam habere possit, imò necessariò habeat; & cui aliquid ab alio donatur, is naturam divinam prorsus non habet. Quæ verò addit Smiglecius, *quòd, quia Christus divinam naturam per carnis humilitatem ita occultaverat, ut nec agnitus pro Deo, nec cultus fuerit, Deus in præmium tantæ demißionis effecerit, ut ei publicus honor*

honor à toto mundo in cælo & in terra deferretur, egregia sanè fabula est, & digna, cui tot clarissima cedant sacrarum literarum testimonia, quæ Christo id donatum esse affirmant, quo antea prorsus caruit. Dico tamen iterum, quid opus erat efficere alium, nempe Patrem, ut Christo publicus honor deferretur, & quomodo id donatio ejus appellari potuit, si Christus idem Deus fuit, qui Pater, & eandem naturam habuit? Poteratné fieri, ut Christi divina natura ea non haberet tandem, quæ naturaliter habuit? potuitné donari ex gratia, quod non poterat non habere semper Christus? Quomodo autem verum erit, quod alias clamitat Smiglecius cum suis, Christum pro uno Deo agnitum fuisse, cùm in terris degeret, si ita divinam naturam pro carnis humilitate occultavit, ut nec agnitus pro Deo & cultus fuerit? Ex uno ore prodit calidum & frigidum. Notari denique vult Smiglecius, hanc Christi exaltationem non ad divinitatem, quam semper habuisse eam ait, sed ad externum cultum divinæ ejus majestati debitum, referendum esse, & hunc cultum, explicari illis verbis, *ut in nomine Iesu flectatur omne genu, & confiteatur omnis lingua*, &c. Sed adversus hoc vicissim notandũ est, in his verbis, *ut in nomine Iesu omne genu flectatur*, &c. non exaltationẽ ipsam Christi, sed consequens illi⁹ describi. Ipsa enim exaltatio in verbis præcedentibus consistit, *Deus eum superexaltavit, & dedit nomen quod (est) super omne nomen*. Hæc verò exaltatio ipsa Christi vera divinitas est. Quam Christus antea nullo modo habere potuit. Mortalis enim erat, & qui immortales erant, Angeli, nomen, hoc est, dignitatem super Christum tunc habebant.

8. Argumentum Socini Smiglecius facit. Non enim pro argumentis hæc affert Socinus: sed per modum prolepsis ea refutat, quæ ad tuendam divinam in Christo naturam, adversarii varia excogitârunt, quarum unum est Idiomatum communicatio, quam & autoritate scripturæ carere, & impossibilẽ ideo esse ait Socinus, quòd nullus loquendi modus patiatur, ut, quod unius naturæ tantùm est, alteri separatim tribuatur, quæ verba Smiglecius immutavit, dum Socinum dicentem facit, *Duæ enim naturæ, quantumvis uniantur, suas proprietates sibi non communicant*, ut scilicet, cum umbra sua pugnans, victoriam reportet. Sed solutionem audiamus. *Idiomatum*, ait, *communicatio ex illis scripturis accepta est, in quibus divina Idiomata homini, humana Deo tribuntur, ut cùm Christus homo, dicitur creator cœli & terræ, ante Abrahamum fuisse, à diebus æternitatis, esse simul in cælo & in terra. Simili ratione, cùm Deus dicitur, apparuisse in carne, transfixus, acquisivisse ecclesiam sanguine suo, Deus gloriæ crucifixus, Deum animam pro nobis posuisse*. At hominem Christum esse creatorem

8. Argumentum.

Solutio Smiglecii.

Refutatio solutionis.

cœli & terræ, ante Abrahamum a diebus æternitatis fuisse, esse simul in cælo & in terra, falsitas est ipsissima. Cùm verò dicitur, Deum apparuisse in carne, transfixum esse, acquisivisse ecclesiam sanguine suo, falsum non minùs est, ea de Christo accipienda esse. Deum autem gloriæ crucifixum, & Deum animam suam pro nobis posuisse, nusquam legitur. Frustra igitur conficta est illa idiomatum inepta communicatio.

At, malè eam Socinum intellexisse, porrò affirmat Smiglecius. Quod sanè mirum videri potest, ei, qui, quantâ rerum divinarum scientiâ, quanto judicio & acumine præditus fuerit Socinus, cognitum habet. Sed quomodo id probat Smiglecius. *Putat enim*, ait, *hanc communicationem esse in naturis, ut una natura alteri naturæ suas proprietates communicet, quod & falsum est & à nobis non asseritur. Nos enim Idiomatum communicationem à naturis quidem oriri, dicimus, sed non in naturas redundare; verum in communem utrique naturæ personam, ita ut eidem personæ in duplici natura existenti, utriusque naturæ idiomata competant, divina homini, humana Deo. Non enim dicimus, divinæ naturæ proprietates humanas competere, neque humanæ divinas: sed divinas homini, humanas Deo, quòd una sit Dei & hominis persona.* Quomodo verò id putare potuit Socinus, cùm disertè scribit, Idiomatum communicationem efficere non potuisse, ut, quod unius naturæ est, alteri separatim tribuatur. Nam qui sic loquitur, de eo non nisi imperitè dici potest, quòd putet, unam naturam alteri suas proprietates communicare. Sentit enim, scripturam non dicere id, quod unius naturæ proprium est, alteri naturæ competere; & non debere illud dici ab adversariis, quod nullus loquendi modus patitur. Smiglecius verò, qui male Socinum Communicationem idiomatum intellexisse ait, ipsemet aut quid dicat, nescit, aut certè id dicit, quòd ipsissima intricatio & veritatis obscuratio est. Quod artificium est omnium illorum, qui lucem veritatis aversantur. Ait enim, se dicere, in communem utrique naturæ personam redundare communicationem idiomatum, ita ut eidem personæ in duplici natura existenti, utriusque naturæ idiomata competant: Mox verò addit, *divina* (nempe idiomata) *homini, humana Deo.* Hæc verba posteriora, quomodo cum prioribus conveniunt? Nam si divina idiomata tribuuntur homini, humana Deo, quomodo, quod unius naturæ est, non tribuitur alteri separatim? Cùm homo in Christo non sit persona, sed tantùm ob naturam humanam, eamque, ut suprà confessus est Smiglecius, imperfectam, Christus homo dicatur? Humana quidem idiomata Deo competere dici possunt, quatenus

De communicatione idiomatum.

quatenus Deus persona est: at divina, quomodo homini competere possunt, siquidem homo iste persona non sit, (& ideo necesse est, ut naturæ tantùm tribuatur humanæ, quod est naturæ divinæ) & ita idem omnino est, quando dicitur, Christo homini tribui idiomata divinæ naturæ, ac si diceretur, idiomata naturæ divinæ tribui naturæ humanæ. Quomodo porrò non dicit Smiglecius divinæ naturæ humanas proprietates competere, cùm dicit, Deum natum, passum & mortuum esse? quomodo item humanæ naturæ divinas proprietates competere non affirmat, cùm dicit, hominem, qui non est persona humana, nec humanam naturam perfectam habet, esse creatorem cæli & terræ, fuisse antequam nasceretur, simul esse in cælo & in terra? Vnde apparet, quàm verè Socinus dixerit, quomodocunq; hæc idiomatum communicatio, in locis de Christo loquentibus, accipiatur, hoc nihil aliud esse, quàm cum sacris literis quodammodo ludere, & planè incertum de loci sententia deque reipsa sæpissimè reddere lectorem.

Ait porrò Smiglecius *falsum esse*, omnia divina Christo tribui posse absque ullo ad naturam divinam respectu. *Quia*, scilicet, *vis sit facienda scripturis, & ad duros atque absurdos sensus detorquenda scriptura, ut nos facimus, nisi admittatur ista altera natura, quâ admissâ omnia salvari posse, quæ de Christo dicuntur, ut cum Christo rerum omnium creatio, æterna ante mundum existentia, in cælo æquè ac in terra præsentia, summa in res omnes potestas ac dominium, vis & efficatia ad nos redimendos, & à peccatis liberandos, divinus honor & cultus & huic similia tribuuntur.* Sed primùm duros & absurdos sensus appellat id Smiglecius, quod sibi & aliis sibi similibus, præjudicatâ opinione excæcatis, tale quid esse videtur, reipsa autem non est. Deinde nonné præstat, modos loquendi duros, & quæ absurdi aliquam speciem habent, reipsa autem absurdi non sunt, admittere, quàm dogma tale in Christi sanctissimam religionem introducere, quod nec cum sacris literis, nec cum sana ratione convenire ullo modo potest, quòd omnibus ejus osoribus & hostibus justissimum eam ridendi occasionem suppeditat, quod multis modis in Deum injurium est, quod hominibns denique & saluti ipsorum perniciosum prorsus est, quale est dogma de pluralitate personarum in una numero Dei essentia, & dualitate naturarum in una Christi persona? Denique sinceritas sacrarum literarum & veritas egregiè salvatur, si, quod est res, dicatur, Christum scilicet nec creatorem cæli esse, nec ante mundum extitisse, nec in cælo & in terra simul, cum mortalis esset, fuisse: Nunc verò, quando immortalis effectus est, in cælo & in

terra

terra esse, sua divinitate, potestate & gratia; summam potestatem, sed donatam Dei gratiâ, certo tempore, propter obedientiam; vim & efficacitatem ad nos redimendos, & à peccatis liberandos habere propter eandem divinam potestatem, quâ nos a peccatorum actu & reatu liberare potest; divinum denique honorem ei tribui, quia tanta sit potestate præditus, quæ cultum talem necessariò requirat, & quia Deus id præceperit. Hæc enim omnia, quàm sint ad captum hominum accomodata, & sine hujusmodi monstrosis distinctionibus a quovis intelligi possint, judicet, quicunque sacris literis fidem adhibet, & sana ratione, quâ præditus est, uti, ut debet, ita vult.

De generatione Christi æterna.

Alterum effugium adversariorum, præter istam communicationem Idiomatum, indicârat etiam Socinus, nempe generationem Christi æternam, per quam omnia Christum habere credunt, quæcunque de illo divina prædicantur, & ad istud utrumque responderat, oportuisse priùs, quàm mirabili hac ratione sacra testimonia interpretarentur adversarii, istam æternam generationem, & duplicem Christi naturam apertè ex aliis probâsse. Alioquin simplici istarum negatione, interpretationem istam meritissimò rejici ac confutari posse. Hanc responsionem sicco pede præterit Smiglecius, quæ tamen tanti momenti est, ut, ea firma stante, omnes adversariorum responsiones, & sacrarum literarum explicationes, flocci pendere & magno animo contemnere possimus: imo certò concludere, adversarios nihil habere, quod veritati opponant ampliùs. Deinde verò docuerat Socinus, generationem illam Christi æternam & falsam esse. cùm substantia Dei, quæ est numero una, nec dividi, nec multiplicari, nec tota communicari alicui, sine contradictione possit: & nihil adversarios etiam juvare, propterea, quòd, quæ Christo a patre data esse dicuntur, certo tempore & ex libera voluntate illius profecta sint, & in certum finem destinata fuerint: generationem autem istam, ut æternam, ita necessarium aliquid fuisse omnino necesse esse. Rationes deniq;, quare Christus ex Deo generatus, vel Dei filius sit, attulerat ex ipsissimis sacrarum oraculis, quòd scilicet ex Spiritu sancto conceptus & ex virgine natus sit: quòd sine mensura spiritum ei Deus largitus sit: quòd solus immortalitatem & glorificationem sui corporis consecutus & universorum hæres ac dominus constitutus sit, &, compendiosè iterum eandem rem iterans, dixerat: Vbicunque Christus filius Dei appellatur, sive tacitè, sive expressè, ibi nusquam ejus, quòd ex substantia Dei sit generatus, mentionem fieri, sed vel propter modum conceptionis in matris utero, vel propter sanctificationem Dei & in mundum missionem, vel propter resurre-

ſurrectionem a mortuis, quam ſcilicet conſecuta eſt glorificatio & ſuper omnes res creatas exaltatio, vel propter æternum ſacerdotium ac regnum, quod a Deo habuit, vel propter alia ejusmodi, filium Dei eſſe & appellari. Quæ ſanè ita vera ſunt, ut nullius erroris unquam convinci poſſint, & ad omnia iſta, quæ de Chriſti generatione fictitia, hactenus inter Chriſtianos vigent, ſomnia refutanda, validiſſima ſunt.

Smiglecius verò ad hæc ſic reſpondet. Primum ait, hæc omnia in Monſtris Arianiſmi in Part: 3. confutata eſſe. Hoc quàm verum ſit, lector ex reſponſione noſtra judicet, ad quam eum remittimus. Deinde ait: *Quis neſcit, verum filium ex ſubſtantia Patris generari oportêre, ut ſit caro de carne, ſanguis de ſanguine, ſubſtantia de ſubſtantia Patris? neq; abſq; hoc filius verus, ſed adoptatus, & in filium admiſſus dicendus eſt. Ergo cum Chriſtus ſit verus Dei filius, ſequitur, eum ex ſubſtantia Dei generatum eſſe.* Sed hoc jam antea ſolutum eſt, dum docuimus, Deum nec generare ex ſubſtantia, ut homo generat & cætera animalia; nec generare ex ea poſſe, cùm nec dividi nec multiplicari, nec tota ſimul communicari poſſit. Porrò, quæ Socinus, pro cauſis, cur Chriſtus filius Dei dicatur, affert, ea Smiglecius *non cauſas proprias, ſed argumenta, indicia & documenta appellat, quibus conſtet, Chriſtum eſſe Dei filium.* Si non ſunt cauſæ propriæ, ſunt tamen cauſæ. Quid verò differunt, argumenta & documenta a cauſis, ut aliqua non cauſæ, ſed argumenta & documenta alicujus rei dici poſſint? Cum ergo Scriptura dicit, Chriſtum ideo & ob has cauſas filium Dei eſſe, quia ex Spiritu ſancto conceptus: quia ſanctificatus a Patre & in mundum miſſus ſit: quia ex mortuis reſuſcitatus ſit, & ſacerdotium æternum ac regnum habeat, quis eſt qui non intelligat, cauſas proprias, cur Ieſus homo, Nazarenus, filius Dei proprius & unigenitus ſit, indicari, cùm & ipſa communis ratio ita ſentire jubeat? Chriſtum verò unâ eademque ratione ſemper fuiſſe Dei filium, nec mutatum indies in aliam & aliam formam filii fuiſſe, partim error eſt, partim cavillus. Si enim filium Dei antea fuiſſe dicat Smiglecius, quàm ex virgine naſceretur, nonné, ſuo more, principium petit? Si verò Chriſtus natus eſt Dei filius ex virgine Maria, quis non videt, aliam fuiſſe recens nati filii Dei formam, & aliam, ut reliqua omittam, eam, quam nunc habet, & fruſtra iſtas alias formas filii Dei objectari.

Errare conſimili ratione Socinum ait Smiglecius, cùm ait, Chriſtum eo modo ex Deo generatum eſſe, quo Deus dici ſolet in ſcriptura generare filios. At hoc non abſolutè dicitur a Socino. Fatetur enim, & docet etiam, Chriſtum ſingulari ratione natum ex Deo eſſe,

præter reliquos omnes Dei filios fol: 16. istius scripti, quod refutandum Smiglecius sumsit. Secundùm quid autem id verum esse, necesse prorsus est, siquidem constat, Christum ex substantia Dei generatum non esse, nec generari potuisse. Et tamen verum manebit, eum ea ratione Dei filium esse, qua ratione nulli alteri competit esse Dei filium. Angeli enim creati sunt Dei filii: Christus genitus vel natus. Angeli servi sunt Iesu Christi: Christus hæres & Dominus Angelorum, regnum habet æternum, & a dextris Dei sedet.

Gloriatur iterum Smiglecius, id, quòd Christus peculiaris Dei filius esse dicitur a nobis, quia Dei virtute in utero virginis est conceptus, in loco citato, nempe in Monstris a se confictis refutatum esse. Ergo iterum etiam lectorem eò remittimus. Rationem quam affert: *quemadmodum Christus non est Deus secundùm carnem, ita neque filius, sed secundùm spiritum*, iterum prosternimus. In Christo, Filium Dei esse & Deum esse, non semper æquipollere, sed ab eo demum tempore, quo propter similitudinem cum Deo filius Dei esse cæpit. Quæ verò addit, *& modus ille, quo in utero virginis virtute Dei conceptus est, non est modus veræ generationis ex Dei substantia, sed suppletio quædam generationis humanæ*, nihil ad rem faciunt. Nec enim nos dicimus, istam Christi generationem esse generationem ex Dei substantia, nec, ut dicamus, necesse est. Ad id enim, ut Christus ab ipsa conceptione sit Dei filius, & ita natus, vel etiam secundùm carnem Dei filius, satis est, miraculoso modo accessisse Dei virtutem ad ipsum constituendum, licet non ex substantia Dei id, quod accessit, profectum sit.

9. Argumentum.

Vltimum argumentum Socini facit, Quòd Christus dicitur Dominus esse factus, Act: 2. & quòd donatum est illi nomen super omne nomen, Phil: 2. Vnde scilicet constet, eum non esse Deum illum unum. hic enim Dominus fieri nequit, & nihil ei donari potest. Et respondet, hoc a se in loco citato fusè declaratum. Consulat ergo & locum Smiglecii & nostram refutationem lector benevolus. Quæ verò hîc repetit, ad ea responsionem etiam paratam audiat. Dicit, *Christum non dici factum esse Dominum, quòd ante Dominus non fuerit, sed quòd reipsa & quoad executionem cœperit esse Dominus, ut actu & reipsa omnia illi subjicerentur, & ab omnibus pro Domino agnosceretur, coleretur.* Simili ratione exponit & alterum locum: *Christo datum esse nomen super omne nomen, non absolutè, sed ut esset celebre super omne nomen, quod antea erat contemptum & abjectum, & ita celebritatem nominis donatam esse.* Denique non negat *hanc exaltationem novo quasi titulo passionis & mortis donari potuisse, imò etiam donatam esse,*

Solutio Smiglecii.

tam esse. At primùm quis non videt explicationis Smiglecianæ impudentiam? Nam quæ absolutè dicta sunt in Scriptura sacra, & quæ, cur absolutè accipi nō debeant, causa affertur nulla, certo modo vult accipi, quod est Spiritui sancto contradicere. Modus porrò, quo ea, quæ absolutè dicta sunt, intelligi vult, talis est, qui & Smiglecio ipsi & veritati adversatur. Nā si reipsa (ut ait Smiglecius) Christus cœpit esse Dominus, tunc cùm a mortuis excitatus est, ergo antea Dominus non fuit: Si verò antea Dominus fuit reipsâ, quomodo, quoad executionem, potuit incipere esse Dominus? Præterea quomodo is, qui antea fuit Dominus, opus habuit, ut eum alius quis, nempe Pater, Dominum constitueret & faceret, quod semper declinat Smiglecius, & nihil unquam ad id respondet? cùm necesse fuerit, ut is, qui Dominus reipsa erat, tandem ab omnibus agnosceretur, etiamsi nemo illum Dominum efficeret. Idem etiam de altero loco sentiendum est. Nec enim celebritatem nominis Christo *a Deo Patre donari* necesse erat, si ipse Christus antea nomen illud habuit. Quanquam, ut ante docuimus, falsum est, celebritatem nominis Christo donatam esse. Donatum est enim illi nomen super omne nomen, hoc est, dignitas, quæ omnem aliam dignitatem superat. Hujus autem dignitatis consequens quoddam est, ista Christi adoratio & cultus, quem celebritatem nominis Christi Smiglecius appellat.

Refutatio solutionis.

Ad Pontificios.

EN habetis, ô Pontificii, quæ Iohannes de vera Verbi vel Christi divinitate docuit, quàm a vestris sensibus & opinionibus aliena, judicate. Incarnationis nulla in sacris literis mentio: nec ex ullis earum testimoniis vel per speciem comprobari ea potest. Iam dudum ea, quæ nobis hîc Smiglecius proponit, aspeximus, & verbum illud, Iesum Christum, sua luce nobis adfuisse credimus, ut ea perspexerimus. Quid enim, quæso, aliud, contra tam inveteratas & tam pertinaciter hactenus defensas hominum, secundùm carnem, sapientium & potētium, opiniones ita armare nos, qui nihil quodammodo sumus, potuisset, præter ipsum Iesum filium Dei? Cum Deo bellum nobis nullum est: unigeniti filii Dei majestas & honor hac nobis anima charior est. Desinat igitur his speciosis verbis nos calumniari Smiglecius. Cum commentis hominum, quæ illi circa Dei & Christi naturam excogitârunt, bellum nobis est. Christi veram divinitatem sartam tectam cupimus, quæ verbis quidem summa Christo tribuitur, interim ea obscuratur, quā Deus ei revera donavit; & sum-

mâ suâ gloria Deus ille unus spoliatur. Cum ecclesia Apostolica, secundùm S. scripturas, Verbū vel Sermonē Dei, Iesum Christū confitemur, celebramus, adoramus & invocamus. Itaq; nulla nobis judicii illius & potestatis severitas metuēda est, si modò ex animo illi obedire perexerimus. Smiglecium autem rogamus, ut, quos ingenii nervos hactenus, in defendendum monstrosum de Christi incarnatione dogma, convertit, eos ad intelligendam veram Christi divinitatem, quæ non in natura, sed in munere & exaltatione illius consistit, convertat. Reliquos autem Pontificios, & omnes hujus dogmatis assertores, per ipsam Dei gloriam obtestamur, ut ad ea, quæ hactenus a nobis ultro citroque disputata sunt, animum advertant, & ex eis judicium tandem ferant, quid illis in hac re sequendum, quid fugiendum sit. Iam enim eò deventum est, ut præter ea, quæ antea dicta sunt, nihil ampliùs ab acutissimis etiam adversariis dici posse videatur. Vt vel hæc Smiglecii, qui ad sophismata nectenda natus esse videtur, recens edita scripta, sufficienter unumquemque erudire possunt. Domine IESU Nazarene, miserere populi tui, tam graviter & periculosè errantis, & in viam veritatis ac salutis eundem reducere non dedignare. Tibi debetur unâ cum Patre laus & honor in omnem æternitatem,

AMEN.

Errata quædam sic corrigat lector benevolus:

Pag:	*lin:*		*Pag:*	*lin:*		*Pag:*	*lin:*	
5	22	benè	73	9	dæmones	132	*pen:*	aspiciene
6	35	indicari	75	22	De	133	19	Brixianum
ibid:		demōstrabimus	*ib:*	35	hunc	135	21	objicit
7	32	*post* spiritu *adde* oris	*ib:*	36	cum	136	18	fornicatur
			77	18	scripturas	*ib:admar:*		1. Cor:6.
8	7	*pro* necesse, opus	*ib:*	22	scripta	*ib:*	24	verisimilitudine
9	11	potuerint	*ib:*	26	sententia	139	31	hic
21	5	producatur	81	23	Chrysostomus	*ib:*	*ult:*	literis
24	24	gloriam	85	2	autoritate	142	16	convenire
28	38	cum	*ib:ad mar:*		priora	143	13	Christiano
43	29	fuisse	87	19	refutatione	144	9	animal
44	8	ante.	89	11	immediatè	146	13	faciunt
45	6	præter	106	35	suadet	*ib:*	21	Fædere
50	34	*post* sermone *adde* sermo	111	13,14	exsibilaturum	148	19	injuriâ.
			ib:	15	illam	155	17	argumentum
57	22	anchoram	112	24	nostrorum		*ib:*	8: 6.
ibid:	32	animos	117	32	*post* vocē passus est *adde* deposuerit	156	9	is
59	13	*post* nos *adde* nō				*ib:*	12	Deus
64	16	accepisse	119	28	idiomatum	159	27	referenda
67	22	Domine	*ib:*	36	omne	*ib:*	32	mei
70	34	indicat	131	31	fuit	160	6	habitabo
71	8	argumētatione	*ib:*	33	pendenti	166	36	&